

COVER PAGE

1	Code and title of the deliverable	Deliverable 3.1.2 Study of natural & cultural heritage sites SURVEY OF THE NATURAL AND CULTURAL HERITAGE OF HASKOVO DISTRICT
2	Name(s) of the PB(s) responsible for the deliverable	Regional Municipalities Association "Maritza"
3	Text referring to the funding sources	The Project is co-funded by the European Regional Development Fund (ERDF) and by national funds of the countries participating in the Cooperation Programme Interreg V-A "Greece-Bulgaria 2014-2020" .
4	Disclaimer	The contents of this Methodology are sole responsibility of the Regional Municipalities Association "Maritza" and can in no way be taken to reflect the views of the European Union, the participating countries the Managing Authority and the Joint Secretariat.
5	Link to the project website	https://etourist.dimossin.gr/ https://maritza-evros.eu/

2018

ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΠΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΧΑΣΚΟΒΟ

«Εκπονημένη σύμφωνα με το Συμβόλαιο από τις 15.06.2018 με αντικείμενο: «Ετοιμασία μεθοδολογίας και ερευνών» στο πλαίσιο του πρότζεκτ „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” σε μετάφραση: «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στην βουλγαρο-ελληνική διασυνοριακή περιοχή μέσω έξυπνων και ηλεκτρονικών εργαλείων» με ακρονύμιο „eTOURIST” στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG V-A „Ελλάδα –Βουλγαρία 2014-2020“, αριθμός αναφοράς 1714, Συμβόλαιο για Αφιλοκερδή Οικονομική Βοήθεια № B2.6c.07/09.10.2017

Σόφια, 2018

Interreg Greece-Bulgaria

European Regional Development Fund

Περιεχόμενα

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
II. ΤΙ ΕΝΝΟΟΥΜΕ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ. ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ... 3	3
III. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΧΑΣΚΟΒΟ.....	10
IV. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	11
V. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ.....	13
VI. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΞΙΟΘΕΑΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ /ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΧΑΣΚΟΒΟ/.....	15
VII. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΞΙΟΘΕΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗΣ . 18	18
VIII. ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ.....	21

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν έγγραφο σε εκτέλεση της Δραστηριότητας 1. Μελέτη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιφέρειας Χάσκοβο εκπονήθηκε από την ΕΦΤΑ ΣΕΡΒΙΣΙΣ ΕΠΕ – Εκτελεστής σε εκτέλεση του Συμβολαίου στο πλαίσιο δημοσίου έργου με την Περιφερειακή Ένωση Δήμων «Μαρίτσα» - Εντολέα με αντικείμενο «Ετοιμασία μεθοδολογίας και ερευνών» στο πλαίσιο του πρότζεκτ „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” σε μετάφραση: «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στην βουλγαρο-ελληνική διασυνοριακή περιοχή μέσω έξυπνων και ηλεκτρονικών εργαλείων» με ακρονύμιο „eTOURIST” στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG V-A „Ελλάδα –Βουλγαρία 2014-2020“, αριθμός αναφοράς 1714, Συμβόλαιο για Αφιλοκερδή Οικονομική Βοήθεια Νο Β2.6c.07/09.10.2017.

Στόχος του παρόντος εγγράφου είναι να ερευνηθεί η φυσική και η πολιτιστική κληρονομιά της περιφέρειας Χάσκοβο, συμπεριλαμβανομένου να συγκεντρωθούν πληροφορίες για τα υπάρχοντα φυσικά και πολιτιστικά αξιοθέατα στην επικράτεια της περιφέρειας Χάσκοβο, να γίνει ανάλυση και εκτίμηση του επιπέδου προσβασιμότητας, συντήρησης για επισκέψεις και αναγνωρισιμότητας μεταξύ των κατοίκων όπως και να οριστούν τα αξιοθέατα από την άποψη της ιστορικής τους χρονολόγησης.

II. ΤΙ ΕΝΝΟΟΥΜΕ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ. ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ο όρος κληρονομιά είναι πολύ ευρύς και πάντα συνδέεται με το αντικείμενο το οποίο αφορά: αξία, σημασία, ποιότητα, χαρακτηριστικό, ολότητα, αυθεντικότητα και ιδιαίτερα διαχρονικότητα μέσω πολλών γενεών. Έτσι η «φυσική κληρονομιά» αποτελεί ηθική απόφαση και ταυτόχρονα ευθύνη της κοινωνίας να παραδώσει υγιές περιβάλλον, με τα σύνθετα και περίπλοκα βιολογικά του στοιχεία, στις επόμενες γενιές. Η βασική αντίληψη για το περιβάλλον σαν πηγή «κληρονομιάς» είναι σημαντική γιατί με αυτόν τον τρόπο συνδέεται με το περιβάλλον, με την ιδέα για πολιτιστική κληρονομιά η οποία ορίζεται σαν «έκφραση του τρόπου ζωής τον οποίο έχει αναπτύξει μια κοινωνία και ο οποίος μεταδίδεται από γενιά σε γενιά συμπεριλαμβάνοντας παραδόσεις, πρακτικές, αντικείμενα, εκφράσεις και καλλιτεχνική αξία».

Για την ΕΕ ο όρος «πολιτιστική κληρονομιά» σημαίνει διατήρηση και προώθηση των ιδανικών και των αρχών η οποία οδηγεί σε υλική παρουσίαση των συστημάτων αξιών, των πεποιθήσεων, των παραδόσεων και των τρόπων ζωής και συμπεριλαμβάνει τα ίχνη τους – ορατά και αισθητά, από την αρχαιότητα ως το πρόσφατο παρελθόν. Η λέξη κληρονομιά μας προκαλεί να σκεφτούμε το παρελθόν ενώ όσον αφορά το παρόν είναι στενά συνδεδεμένο με τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούμε το «παρελθόν» σαν απεριόριστη πηγή ανακάλυψης και κοινωνικής δύναμης. Εκτός αυτού παρ’ ότι δεν είναι όλες οι μορφές

κληρονομιάς καθολικά αναγνωρισμένες η κληρονομιά εκτιμάται σαν βασική πηγή ατομικής και συλλογικής ταυτότητας και είναι απαραίτητη για να νιώθουν οι άνθρωποι αυτοεκτίμηση.

Ο όρος «πολιτιστική και φυσική κληρονομιά» αλλάζει συνεχώς, διευρύνεται και ολοκληρώνεται αφού η σημασία της κληρονομιάς για την κοινωνία και το άτομο αυξάνεται και οδηγεί σε συνειδητοποίηση των άρρηκτων δεσμών μεταξύ των πολιτιστικών αξιών ενώ σε ένα πιο ευρύ πλάνο συμπεριλαμβάνονται επίσης οι φυσικές πρώτες ύλες και η τοπική ταυτότητα. Ένα φυσικό και ιστορικό περιβάλλον το οποίο είναι καλά διατηρημένο και δημιουργεί συσχετισμούς με τις γνώσεις και τα έθιμα μπορεί να μειώσει τους κινδύνους από την περιθωριοποίηση και τις διακρίσεις όπως και να κατοχυρώσει την σταθερότητα της κοινωνίας σώζοντας ζωές.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Η αναγνώριση αυτού του όρου διευρύνεται σιγά σιγά τα τελευταία 50 χρόνια από την ιστορική στιγμή που εγκρίθηκε το Σύμφωνο για την Διατήρηση της Παγκόσμιας και Φυσικής Κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ, στο Παρίσι το 1972. Από τότε σχεδόν 200 κράτη συμμετέχουν στο Σύμφωνο δεχόμενα να επισημάνουν και να ορίσουν τόποθεσίες οι οποίες να εγγραφούν στη λίστα της παγκόσμιας κληρονομιάς. Ο αριθμός των αξιοθέατων της παγκόσμιας προστατευμένης κληρονομιάς τα τελευταία χρόνια αυξάνονται αισθητά φτάνοντας σήμερα τις 1 092 τοποθεσίες. Ο ενθουσιασμός για την καταγραφή των τοποθεσιών στη λίστα δείχνει την πολιτική και την δημόσια υποστήριξη όχι μόνο προς το Σύμφωνο αλλά και για την αναγνώριση της συμβολικής αξίας, που έχει η καταγραφή ενός αξιοθέατου στη λίστα, για την κοινωνία και το άτομο όπως και για την οικονομική, πολιτιστική, κοινωνική κ.ά. ωφέλειες που προκύπτουν από αυτήν την πράξη.

Τέτοια αυξανόμενη φροντίδα εκφράζεται και σε τοπικό επίπεδο όπου όλο και περισσότερα ρυθμισμένα προστατευμένα μνημεία, προστατευμένες φυσικές ζώνες ή άυλες πολιτιστικές πρώτες ύλες καταγράφονται στις λίστες τοπικού, εθνικού ή ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος ανάλογα με την αξία τους, την μοναδικότητα ή την ολότητά τους. Γι' αυτό ακριβώς τα πολιτιστικά και τα φυσικά αξιοθέατα που επισημαίνονται στην παρούσα μελέτη δημιουργούν προϋποθέσεις για τουριστική δραστηριότητα με σημαντικά οφέλη για την περιοχή και την τοπική κοινωνία ακόμα κι αν μέχρι στιγμής ο τουρισμός δεν μοιράζεται ισομερώς.

Η πολιτιστική και η φυσική κληρονομιά αποτελείται από υλικές και άυλες πρώτες ύλες της κληρονομιάς που ορίζονται επαρκώς από τους διεθνείς θεσμούς αλλά για την επισήμανση και την κατηγοριοποίησή τους κάθε κράτος χρησιμοποιεί δικές του μεθόδους και κριτήρια. Έτσι ο τύπος και η σημασία της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς μπορούν να διαφέρουν από το ένα κράτος στο άλλο. Αυτό που δεν διαφέρει είναι η σημασία της κληρονομιάς στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης.

Σαν αναφορικός όρος, το πλαίσιο για την διατύπωση της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς που εγκρίθηκε από το Σύμφωνο για την Παγκόσμια Κληρονομιά είναι ταυτόχρονα ευρεία και ακριβής. Έτσι το πλαίσιο για την διατύπωση ορίζει τα

χαρακτηριστικά της κληρονομιάς που είναι αντικείμενο του Συμφώνου και που οδηγούν σε 4 είδη κληρονομιάς:

- Πολιτιστική κληρονομιά
- Φυσική κληρονομιά
- Μικτή κληρονομιά και δη κληρονομιά η οποία ανταποκρίνεται εξ ολοκλήρου ή εν μέρει στους ορισμούς για πολιτιστική ή φυσική κληρονομιά ενώ η ανάλυση του τρόπου με τον οποίο ανταποκρίνονται σε αυτούς τους ορισμούς γίνεται με ανεξάρτητο τρόπο για αυτά τα δυο στοιχεία
- Πολιτιστικά τοπία που αποτελούν «σύνθετους χώρους της φύσης και του ανθρώπου» και που δείχνουν την ανάπτυξη της ανθρώπινης κοινωνίας στο πλαίσιο των περιορισμών από τα φυσικά στοιχεία και/ή των δυνατοτήτων που τους δίνει το φυσικό περιβάλλον ή οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές δυνάμεις, εξωτερικές ή εσωτερικές. Στην περίπτωση αυτού του είδους κληρονομιάς η ανάλυση αυτών των δυο στοιχείων – πολιτιστικού και φυσικού – γίνεται με αλληλοεξαρτώμενο και ενσωματωτικό τρόπο.

Το Σύμφωνο για τη Διατήρηση της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς επισημαίνει μια σειρά από κριτήρια για την αναγνώριση, αυτή τη στιγμή είναι 10 και αναθεωρούνται συνέχεια έτσι ώστε να αντικατοπτρίζουν την ανάπτυξη της ιδέας για την παγκόσμια κληρονομιά. Για να μπορεί να καταγραφεί στη λίστα της παγκόσμιας κληρονομιάς κάθε πρόταση πρέπει πρώτα απ' όλα να έχει εξαιρετική παγκόσμια αξία και να ανταποκρίνεται σε τουλάχιστον ένα από τα εξής κριτήρια για ανάλυση:

❖ **όσον αφορά τα πολιτιστικά αξιοθέατα:**

- να αποτελεί αριστούργημα της ανθρώπινης καλλιτεχνικής διάνοιας
- να αντικατοπτρίζει σημαντικές αλλαγές στις ανθρώπινες αξίες σε μια περίοδο ή σε μια πολιτιστική ζώνη του κόσμου όσον αφορά την εξέλιξη στον τομέα της αρχιτεκτονικής, της τεχνολογίας, της τέχνης των μνημείων, της πολεοδομίας ή της αρχιτεκτονικής εξωτερικών χώρων
- να φέρει το μοναδικό ή τουλάχιστον εξαιρετικό φόρτο μιας πολιτιστικής παράδοσης ή πολιτισμού ο οποίος είναι ζωντανός ή έχει πια εξαφανιστεί
- να είναι εξαιρετικό παράδειγμα για τύπο κτιρίου ή τοπίου που αντικατοπτρίζει σημαντικό στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας
- να είναι εξαιρετικό παράδειγμα για παραδοσιακό ανθρώπινο οικισμό αντιπροσωπευτικό για τον πολιτισμό ή παράδειγμα για την αλληλεπίδραση του ανθρώπου με το περιβάλλον και πιο ειδικά τότε όταν το περιβάλλον έχει γίνει ευάλωτο υπό την επίδραση μη αναστρέψιμων αλλαγών
- να συνδέεται με γεγονότα ή ζωντανές παραδόσεις, με ιδέες ή πεποιθήσεις, με καλλιτεχνικά και λογοτεχνικά έργα που έχουν παγκόσμια σημασία;

❖ **όσον αφορά τα φυσικά αξιοθέατα:**

να συμπεριλαμβάνει θαυμάσια φυσικά φαινόμενα ή εξαιρετικές ζώνες φυσικής ομορφιάς με ειδική αισθητική σημασία

- να είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα για τα βασικά στάδια της ιστορίας της γης συμπεριλαμβανομένου την εξέλιξη της ζωής, των σημαντικών γεωλογικών διαδικασιών κατά την υλοποίηση της ανάπτυξης των μορφών του ανάγλυφου ή των σημαντικών φυσικο-γεωγραφικών και γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών
- να είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα που παρουσιάζει τις σημαντικές οικολογικές και βιολογικές διαδικασίες της εξέλιξης των φυσικών υδάτινων πηγών, των παραλιακών και των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και των φυτικών και ζωικών ομάδων
- να συμπεριλαμβάνει σημαντικούς βιότοπους για την διατήρηση της βιοποικιλότητας ειδικά αυτούς με είδη απειλούμενα από εξαφάνιση και ακόμα ειδικότερα αν πρόκειται για είδη που απειλούνται από εξαφάνιση σε παγκόσμιο επίπεδο.

Επιπλέον για να γίνει αποδεκτό σαν εξαιρετική παγκόσμια αξία, το αντικείμενο της πρόταση πρέπει να ανταποκρίνεται στους όρους της ακεραιότητας και/ή της αυθεντικότητας. Πρέπει επίσης να έχει σύστημα διοίκησης που να εγγυάται την ασφάλειά του. Οι όροι για την ακεραιότητα αναφέρονται στην ποιότητα της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και δη να είναι εννιαία και ανέπαφη. Στους όρους συμπεριλαμβάνεται και η εκτίμηση των μέτρων τα οποία δείχνουν πως το αντικείμενο της πρότασης:

- συμπεριλαμβάνει όλα τα απαραίτητα στοιχεία έκφρασης της εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας
- έχει τις κατάλληλες διαστάσεις για να εξασφαλιστεί η πλήρης παρουσίαση των χαρακτηριστικών και των διαδικασιών που προσδίνουν σημασία στην πρόταση
- ζημιώνεται από τις αρνητικές επιπτώσεις της εξέλιξης και/ή από την έλλειψη φροντίδας..

Η αυθεντικότητα εκτιμάται ανάλογα από τον τύπο κληρονομιάς και από τα πολιτιστικό της πλαίσιο μέσω διάφορων χαρακτηριστικών μεταξύ των οποίων είναι:

- η μορφή και το σχέδιο
- τα υλικά και οι ουσίες
- η χρήση και οι λειτουργίες
- οι παραδόσεις, οι τεχνικές και τα συστήματα διοίκησης
- η τοποθεσία και η θέση
- η γλώσσα και άλλες μορφές της άυλης κληρονομιάς
- το πνεύμα και η αίσθηση
- άλλοι εσωτερικοί και εξωτερικοί παράγοντες.

Η πολιτιστική κληρονομιά είναι παραπάνω από τα μνημεία και τα μεγάλα έργα τέχνης. Προς στιγμήν συμπεριλαμβάνει όλες τις εκφάνσεις του παρελθόντος και του παρόντος τις οποίες μια κοινωνία εκτιμά και θέλει να μεταδώσει στις επόμενες γενιές. Με άλλα λόγια η κληρονομιά είναι σημαντική και δεν μπορεί να αναπαραχθεί.

Η διεύρυνση της έννοιας πολιτιστική κληρονομιά ως μια όλο και μεγαλύτερη ποικιλία των αντικειμένων της επιτρέπει ταυτόχρονα σε ένα όλο και αυξανόμενο κοινό να επωφεληθεί

από την άμεση ή έμμεση επίδραση που έχει η ανακήρυξη ενός πολιτιστικού αξιοθέατου σαν μέρος της κληρονομιάς.

Το σύμφωνο για την Διατήρηση της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς ορίζει την πολιτιστική κληρονομιά και την χωρίζει σε τρεις κατηγορίες:

- ❖ **Μνημεία:** αρχιτεκτονικά, αγάλματα και ζωγραφιές στα μνημεία, στοιχεία ή δομές με αρχιτεκτονικό χαρακτήρα, επιγραφές, σπηλιές, συγκροτήματα
- ❖ **Ανσάμπλ δομών:** ομάδες από αποκομμένες ή ομαδικές δομές οι οποίες χάρη στην αρχιτεκτονική τους, στην ενότητά τους ή στην ένταξή τους στο τοπίο έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από ιστορική, καλλιτεχνική ή επιστημονική άποψη
- ❖ **Αντικείμενα/τόποι:** έργα ανθρώπινα ή αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης του ανθρώπου με τη φύση, όπως και ζώνες που συμπεριλαμβάνουν αρχαιολογικούς χώρους. Το σημαντικό είναι να έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από ιστορική, αισθητική, λαογραφική ή ανθρωπολογική άποψη.

Όσον αφορά τα πολιτιστικά τοπία κατηγοριοποιούνται από την Επιτροπή για την Παγκόσμια Κληρονομιά της ΟΥΝΕΣΚΟ ως εξής:

- ❖ Σχεδιασμένα τοπία: τοπία σχεδιασμένα προσεκτικά και δημιουργημένα από τον άνθρωπο, όπως είναι οι ιστορικοί κήποι και τα πάρκα
- ❖ Επεξεργασμένα τοπία: συμπεριλαμβάνουν τοπία διατηρημένα ή δημιουργημένα, αποτέλεσμα κοινωνικής, οικονομικής, διοικητικής και/ή θρησκευτικής ανάγκης, τα οποία έχουν εξελιχτεί ως την τωρινή τους μορφή στο φυσικό πλαίσιο του περιβάλλοντός τους
- ❖ Συσχετισμένα τοπία: τοπία τα οποία συσχετίζονται με την θρησκευτική, καλλιτεχνική ή πολιτιστική επίδραση των φυσικών στοιχείων τονίζοντας περισσότερο την επίδραση παρά τα δημιουργημένα πολιτιστικά στοιχεία ή τα υλικά.

Στη Βουλγαρία ο Νόμος για την Πολιτιστική Κληρονομιά, δημοσιευμένος στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, τεύχος 19 από τις 13.03.2009 και σε ισχύ από τις 10.04.2009, διατυπώνει το γενικό πλαίσιο για την ρύθμιση της πολιτιστικής κληρονομιάς, η οποία συμπεριλαμβάνει την υλική και την άυλη, την κινητή και την ακίνητη κληρονομιά, σαν κινητήρα της πολιτιστικής αξίας που φέρει την ιστορική μνήμη και την εθνική ταυτότητα αλλά και έχει επιστημονική και πολιτιστική σημασία:

1. ανασκαφές, αξιοθέατα, επίγειοι και υπόγειοι αρχαιολογικοί χώροι, όπως και κάτω από το νερό
2. ιστορικοί τόποι και συγκροτήματα
3. αρχιτεκτονικά αξιοθέατα και συγκροτήματα
4. λαογραφικά αξιοθέατα και συγκροτήματα
5. καλλιτεχνικά αξιοθέατα της κηπουρικής ή της αρχιτεκτονικής εξωτερικών χώρων
6. φυσικά αξιοθέατα συμπεριλαμβανομένου ανθρωπολογικά ευρήματα, παλαιολιθικά και φυτικά (καλλιέργειες)
7. βιομηχανική κληρονομιά
8. έργα εφαρμοσμένης τέχνης
9. παραδοσιακά επαγγέλματα

10. κληρονομιά σε ντοκουμέντα
11. οπτικοακουστική κληρονομιά
12. παράδοση και ρητή μετάδοση
13. λογοτεχνικά αξιοθέατα
14. έθιμα, τελετουργίες, γιορτές και πεποιθήσεις
15. μουσική, τραγούδια και χοροί
16. παραδοσιακή ιατρική
17. γαστρονομικές παραδόσεις και εθνολογία
18. λαϊκά παιχνίδια και αθλητισμός.

Αυτοί οι ορισμοί που προτείνει το ρυθμιστικό πλαίσιο της πολιτιστικής κληρονομιάς μπορούν να μπουν σε δυο κατηγορίες: υλική κληρονομιά, κινητή ή ακίνητη και άυλη κληρονομιά.

- Η υλική κληρονομιά μπορεί να περιγραφεί σαν έκφραση ή φυσικό σύμβολο της πολιτιστικής έκφρασης ή των παραδόσεων μιας κοινωνίας που ζει σε μια ορισμένη ζώνη. Τα μνημεία, οι παραδοσιακές δομές, οι αρχαιολογικές ανασκαφές, οι ναοί, οι ιστορικές πόλεις κ.ά. είναι παράδειγμα για αντικείμενα της υλικής κληρονομιάς
- Ακίνητη υλική κληρονομιά: αντικείμενα της υλικής κληρονομιάς που δεν μπορούν να μετακινηθούν από τη θέση τους (μνημεία, αρχαιολογικές ανασκαφές, κήποι κ.ά.)
- Κινητή υλική κληρονομιά: αυτού του είδους τα αντικείμενα μπορούν να μετακινηθούν από ένα μέρος σε άλλο: έργα τέχνης, εκθέματα, βιβλία, παραδοσιακά επαγγελματικά αντικείμενα κ.ά.
- Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί μη φυσική παρουσίαση της πολιτιστικής έκφρασης ή των παραδόσεων μιας κοινωνίας η οποία έχει ρίζες στις πολιτιστικές αξίες ή πρακτικές των προηγούμενων γενεών: μουσική, χορός, τοπικές παραδόσεις, παραδοσιακά επαγγέλματα, δόγματα, κοινωνικές αξίες, γλώσσα, θέτρο, λογοτεχνία κτλ.

ΦΥΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Κι εδώ παρατηρείται διεύρυνση της έννοιας. Η διεύρυνση της έννοιας «φυσική κληρονομιά», όπως και στην περίπτωση της πολιτιστικής κληρονομιάς, δημιουργεί χώρο για έναν μεγαλύτερο αριθμό τύπων φυσικών πρώτων υλών που να προστατευτούν, διατηρηθούν και να επιστραφούν στην κοινότητα σε μια καλύτερη μορφή έτσι ώστε να μπορούν να αξιοποιηθούν.

Όπως στην περίπτωση της πολιτιστικής κληρονομιάς, η φυσική κληρονομιά ορίζεται σαφώς από το Σύμφωνο για την Διατήρηση της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς:

- ❖ Τα φυσικά μνημεία αποτελούν φυσικές και βιολογικές δομές ή ομάδες από παρόμοιες δομές που έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από αισθητική ή επιστημονική άποψη

- ❖ Οι γεολογικές και φυσιογραφικές δομές όπως και οι αυστηρά περιορισμένες ζώνες αποτελούν το οικοσύστημα των απειλούμενων με εξαφάνιση ζώων και φυτών που έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από την άποψη της επιστήμης ή της διατήρησης
- ❖ Οι φυσικοί τόποι ή οι φυσικές, αυστηρά περιορισμένες ζώνες οι οποίες έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από την άποψη της επιστήμης, της διατήρησης ή της φυσικής ομορφιάς.

Επιπλέον για τον πιο συγκεκριμένο ορισμό των εννοιών του Συμφώνου για την Παγκόσμια Κληρονομιά, το Σύμφωνο για την Βιολογική Ποικιλία, που εγκρίθηκε από τον ΟΗΕ το 1992, ορίζει το «οικοσύστημα» σαν «δυναμικό συγκρότημα φυτών, ζώων, μικροοργανισμών και μη οργανικού περιβάλλοντος τα οποία αλληλεπιδρούν μεταξύ τους σαν λειτουργική μονάδα». Όσον αφορά την βιοποικιλότητα πρόκειται για την ποικιλία των ζωντανών οργανισμών που προέρχονται από όλες τις δυνατές πηγές συμπεριλαμβανομένου τη γη, τη θάλασσα ή άλλα υδάτινα οικοσυστήματα και οικολογικά σύνολα από τα οποία είναι μέρος – με άλλα λόγια η βιοποικιλότητα συμπεριλαμβάνει την ποικιλία στο πλαίσιο των ειδών, μεταξύ των ειδών και σε επίπεδο οικοσυστημάτων.

Έτσι τα γενικά χαρακτηριστικά των πρώτων υλών της φυσικής κληρονομιάς αναφέρονται σε καλά οργανωμένες γεωγραφικές ζώνες, αναγνωρισμένες σαν τέτοιες, διοικούμενες με νομικά μέσα ή μέσα άλλης φύσης έτσι ώστε να επιτευχθεί διατήρηση της φύσης σε μακροπρόθεσμο πλάνο μέσω συσχετισμού με τα οικοσυστήματα τους και τις πολιτιστικές αξίες.

Ο Νόμος για τις Προστατευμένες Επικράτειες (1998) ορίζει 6 κατηγορίες Προστατευμένες Περιοχές (ΠΕ) που λαμβάνουν υπόψη τις σύγχρονες διεθνείς απαιτήσεις (τις κατηγορίες της Διεθνούς Ένωσης Προστασίας της Φύσης - International Union for Conservation of Nature / IUCN) και κατηγορίες που διαφοροποιούν τα φυσικά στοιχεία βάση της κατάστασής τους, του στάδιου διατήρησης, του στόχου και του καθεστώτος διοίκησής τους:

- Βιότοπος (κατηγορία I της IUCN) – ανακηρύσσονται υποδείγματα φυσικών οικοσυστημάτων που συμπεριλαμβάνουν χαρακτηριστικά ή/και εντυπωσιακά άγρια φυτικά ή ζωικά είδη όπως και τις περιοχές όπου ζουν (οικότοπους)
- Εθνικό πάρκο (κατηγορία II της IUCN) – ανακηρύσσονται επικράτειες που συμπεριλαμβάνουν φυσικά οικοσυστήματα με μεγάλη ποικιλία φυτικών και ζωικών ειδών και οικότοπων με χαρακτηριστικά και εντυπωσιακά τοπία και αντικείμενα του μη οργανικού περιβάλλοντος
- Φυσικά αξιοθέατα (κατηγορία III της IUCN) – ανακηρύσσονται χαρακτηριστικά ή εντυπωσιακά αντικείμενα της οργανικής και της ανόργανης φύσης
- Συντηρούμενος βιότοπος (κατηγορία IV της IUCN) – ανακηρύσσονται οικοσυστήματα που συμπεριλαμβάνουν σπάνια ή/και απειλούμενα με εξαφάνιση άγρια φυτικά ή ζωικά είδη όπως και τους οικότοπούς τους
- Φυσικό πάρκο (κατηγορία IV ή V της IUCN) – ανακηρύσσονται επικράτειες που συμπεριλαμβάνουν διάφορα οικοσυστήματα με ποικιλία φυτικών και ζωικών ειδών

και των οικότοπων τους όπως και χαρακτηριστικά, εντυπωσιακά τοπία και αντικείμενα του ανόργανου περιβάλλοντος

- Προστατευμένη Περιοχή (ΠΠ / κατηγορία IV και ή V της IUCN) – ανακηρύσσονται επικράτειες με χαρακτηριστικά και εντυπωσιακά τοπία και οικότοπους απειλούμενων από εξαφάνιση, σπάνιων ή ευάλωτων φυτικών και ζωικών ειδών και κοινωνιών που συμβιώνουν..

III. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΧΑΣΚΟΒΟ

Η θέση της περιφέρειας Χάσκοβο βρίσκεται στο νοτιοανατολικό μέρος της Νοτιοκεντρικής περιοχής της Βουλγαρίας. Η περιφέρεια συμπεριλαμβάνει 261 κατοικημένες περιοχές, οργανωμένες σε 11 δήμους: Χάσκοβο, Ντιμίτροβγκραντ, Χάρμανλι, Σιμεώνοβγκραντ, Σβίλενγκραντ, Ματζάροβο, Ιβάνηλοβγκραντ, Λιουμπίμετς, Μινεράλνι μπάνι, Σταμπολόβο και Τοπόλοβγκραντ με συνολική έκταση 5 543 χλμ².

Η περιφέρεια χαρακτηρίζεται με ποικιλία ανάγλυφου. Στην Βόρεια και Κεντρική

πλευρά βρίσκεται η πεδιάδα της Άνω Θράκης. Χαρακτηριστικό της περιοχής είναι οι χαμηλές γαίες δίπλα στα ποτάμια και το υψηλό επίπεδο των υπόγειων υδάτων που διευκολύνουν την γεωργία, την άρδευση και τις μεταφορές.

Μεγάλο μέρος από την επικράτεια της περιφέρειας στο Νότο αποτελείται από την Ανατολική Ροδόπη, βουνό με πλούσιο φυτικό και ζωικό κόσμο και από τις πλαγιές του βουνού Σακάρ. Η επίδραση της Μεσογείου, το γεωλογικό παρελθόν του βουνού και οι ιδιαιτερότητες του τοπικού βίου και πολιτισμού βοηθάνε για την διαμόρφωση και την συντήρηση διάφορων βιότοπων στους οποίους υπάρχει μεγάλη βιοποικιλότητα.

Το Χάσκοβο έχει καλά φυσικο-γεωγραφικά δεδομένα – μαλακό κλίμα, όμορφη και οικολογικά καθαρή φύση, πλούσια χλωρίδα και πανίδα με εξαιρετική βιοποικιλότητα, στην περιοχή υπάρχουν πολλά φυσικά αξιοθέατα. Έχουν διαπιστωθεί 1 950 είδη φυτών από 122 οικογένειες, 350 είδη πεταλούδες, 21 είδη ψαριών, 10 είδη αμφίβιων, 26 είδη ερπετών, 273 είδη πτηνών και 59 είδη θηλαστικών. Η περιοχή έχει επίσης πλούσια και ενδιαφέρουσα πολιτιστικο-ιστορική κληρονομιά που συμπεριλαμβάνει αρχιτεκτονικο-ιστορικά μνημεία από την Αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα,

αρχαιολογικούς θησαυρούς, μνημεία από την εποχή της Αναγέννησης /μοναστήρια, παλιά σπίτια και εκκλησίες/, ιστορικούς τόπους κ.ά. Στην περιοχή της Στράντζα Σακάρ και στην Ανατολική Ροδόπη παρατηρούνται μεγαλιθικά μνημεία, όπως και θρακικοί τάφοι.

IV. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σε σχέση με την έρευνα της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στην περιφέρεια Χάσκοβο, σε εκτέλεση του συμβολαίου με αντικείμενο «Ετοιμασία μεθοδολογίας και ερευνών» στο πλαίσιο του πρότζεκτ „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” σε μετάφραση: «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στην βουλγαρο-ελληνική διασυνοριακή περιοχή μέσω έξυπνων και ηλεκτρονικών εργαλείων» με ακρονύμιο „eTOURIST” στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG V-A „Ελλάδα –Βουλγαρία 2014-2020”, αριθμός αναφοράς 1714, Συμβόλαιο για Αφιλοκερδή Οικονομική Βοήθεια № B2.6c.07/09.10.2017, χρησιμοποιήθηκαν οι εξής μέθοδοι και τα εξής εργαλεία:

- ❖ Επισκόπηση και ανάλυση των πηγών πληροφοριών και των σχετικών εγγράφων
- ❖ Ανάλυση συγκεντρωμένης πείρας και διαπιστωμένων προβλημάτων
- ❖ Εκτίμηση ειδημόνων
- ❖ Δημοσκόπηση – συμπεριλαμβανομένου διατύπωσης ερωτήσεων και ετοιμασία πινάκων για την εισαγωγή και την επεξεργασία των πληροφοριών.

Μελετήθηκαν και εκτιμήθηκαν πολλές πηγές πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένου στρατηγικών εγγράφων (Εθνική Στρατηγική για Βιώσιμη Ανάπτυξη του Τουρισμού στη Δημοκρατία της Βουλγαρίας 2014-2030, Περιφερειακό Σχέδιο Ανάπτυξης της Νότιας Κεντρικής Περιοχής 2014-2020, Νομαρχιακή Στρατηγική της περιφέρειας Χάσκοβο 2014-2020, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Χάσκοβο 2014-2020, Στρατηγική για την Διαχείριση της Δημοτικής Ιδιοκτησίας στον Δήμο Χάσκοβο 2016-2019, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Ντιμίτροβγκραντ 2014-2020, Στρατηγική για την Διαχείριση της Δημοτικής Ιδιοκτησίας του Δήμου Ιβάηλοβγκραντ ως το 2019, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Λιουμπίμετς 2014-2020, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Ματζάροβο 2014-2020, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Μινεράλνι μπάνι 2014-2020, Στρατηγική Τουριστικής Ανάπτυξης του Δήμου Μινεράλνι μπάνι 2014-2020, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Σβίλενγκραντ 2014-2020, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Σιμεώνοβγκραντ 2014-2020, Δημοτικό

πρόγραμμα Διοίκησης και Διαχείρισης της Δημοτικής Ιδιοκτησίας του Δήμου Σιμεώνοβγκραντ για το 2018, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Σταμπολόβο 2014-2020, Στρατηγική για Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη στο Δήμο Σταμπολόβο 2014-2020, Στρατηγική για την διοίκηση της Δημόδιας Ιδιοκτησίας στο Δήμο Τοπόλοβγκραντ 2015-2019, Πρόγραμμα Τουριστικής Ανάπτυξης στο Δήμο Τοπόλοβγκραντ 2015-2020, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Χάρμανλι 2014-2020, Στρατηγική για τη Διοίκηση της Δημοτικής Ιδιοκτησίας στο Δήμο Χάρμανλι 2014-2020 κ.ά.), πολλών ιστοσελίδων με στατιστικά στοιχεία συμπεριλαμβανομένου και αυτών του Επίσημου Τουριστικού πορτάλ της Βουλγαρίας, του Τουριστικού Κέντρου Πληροφοριών του Δήμου Χάσκοβο, του Τουριστικού Κέντρου Πληροφοριών του Δήμου Σταμπολόβο, του Τουριστικού Κέντρου Πληροφοριών του Δήμου Σβίλενγκραντ, του Τουριστικού Κέντρου Πληροφοριών του Δήμου Ιβάηλοβγκραντ κ.ά.

Συμπληρωματικά διεξήχθη και αντιπροσωπευτική έρευνα μεταξύ των ενηλίκων στην περιφέρεια Χάσκοβο με σκοπό να ερευνηθούν οι διαθέσεις, οι γνώμες και οι αντιλήψεις του πληθυσμού όσον αφορά την αναγνωρισιμότητα των αντικειμένων της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Ως αποτέλεσμα, σύμφωνα με τις επιλεγμένες μεθόδους και τα επιλεγμένα εργαλεία αναγνωρίστηκαν περίπου 200 αντικείμενα της πολιτιστικής κληρονομιάς και πάνω από 80 αντικείμενα της φυσικής κληρονομιάς στην περιφέρεια Χάσκοβο (Επισυννημμένο έγγραφο 1.1. Συστηματική βάση δεδομένων όλων των φυσικών και πολιτιστικών αξιοθέατων μαζί με τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν γι' αυτά).

Δημοσκόπηση διεξήχθη την περίοδο Ιούλιο - Αύγουστο 2018 μεταξύ του πληθυσμού της περιφέρειας Χάσκοβο. Ετοιμάστηκε ερωτηματολόγιο (Επισυννημμένο έγγραφο 1.3.1.) και γνώμη για τα ζητήματα έδωσαν 402 άτομα επιλεγμένα μέσω επροσωπευτικής ποσόστωσης. Λαμβάνοντας υπόψη τα θέματα το ερωτηματολόγιο συμπεριλάμβανε μια σειρά ερωτήσεων δίχως διατυπωμένες από πριν απαντήσεις για να αποφευχθεί η υποβολή και να μετρηθούν με μεγαλύτερη ακρίβεια οι ελεύθεροι συσχετισμοί/γνώση για τα θέματα. Οι πληροφορίες συλλέχθηκαν με τη μέθοδο ημιτυποποιημένης συνέντευξης «πρόσωπο με πρόσωπο». Η έρευνα διεξήχθη και ηλεκτρονικά και το ερωτηματολόγιο (Επισυννημμένο έγγραφο 1.3.2.) στάλθηκε στα ηλεκτρονικά ταχυδρομεία περίπου 200 εκπροσώπων διάφορων ενδιαφερόμενων συμπεριλαμβανομένου στο υπουργείο Πολιτισμού, στο υπουργείο Γεωργίας, στο υπουργείο Τουρισμού, σε πολιτιστικά κέντρα, μουσεία, εκπροσώπους της νομαρχιακής και δημοτικής διοίκησης, στην Νομαρχιακή διεύθυνση «Γεωργία» της Περιφέρειας

Χάσκοβο, στην Εκτελεστική Υπηρεσία Περιβάλλοντος, αλλά στο ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο απάντησαν μόνο 10 άτομα.

V. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ

Αφού τα αντικείμενα της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς αναγνωρίστηκαν, άρχισε η ανάλυση και η εκτίμησή τους από την άποψη του κατά πόσο εύκολη είναι η πρόσβαση σ' αυτά και κατά πόσο είναι συντηρημένα. Για την διεξαγωγή της ανάλυσης και της εκτίμησης χρησιμοποιήθηκαν μέθοδοι ποιοτικής ανάλυσης, τεχνικές και εργαλεία για την συλλογή των πληροφοριών και την διεξαγωγή της ανάλυσης. Κατά τη μελέτη των ντοκουμέντων και των πληροφοριών εφαρμόστηκε η κλασική μέθοδος ποιοτικής ανάλυσης η οποία βασίζεται στον μηχανισμό εντρύφησης στο περιεχόμενο και κατανόησης του νοήματος των διάφορων πηγών πληροφοριών και των συνδεδεμένων εγγράφων. Κάθε πηγή πέρασε από την αρχική της σε ερευνητική μορφή και αυτό επέτρεψε λογική δομή ερμηνείας του περιεχομένου κάθε πηγής η οποία βασίστηκε στα εξής χαρακτηριστικά: είδος και μορφή της πηγής, συμφραζόμενα, συγγραφέας, φερεγγυότητα σαν πηγή πληροφοριών, πραγματικό περιεχόμενο, αξιοπιστία της πληροφορίας, αξιολογικό περιεχόμενο.

Έγινε βαθύτατη και καθολική επισκόπηση των συλλεγμένων πληροφοριών το οποίο επέτρεψε να γενικευτούν και να αναλυθούν συμπεράσματα τα οποία χρησίμευσαν σαν εκτίμηση για το επίπεδο προσβασιμότητας και συντήρησης για την επίσκεψη στα φυσικά και τα πολιτιστικά αξιοθέατα στην επικράτεια της περιφέρειας Χάσκοβο. Η μελέτη συμπεριλάμβανε και επίσκεψη σε κάποια από τα αξιοθέατα για τα οποία έλλειπαν ή δεν υπήρχαν αρκετές πληροφορίες.

Κατά την ανάλυση και την εκτίμηση της προσβασιμότητας και της συντήρησης των φυσικών και των πολιτιστικών αξιοθέατων λήφθηκαν υπόψη οι εξείς ενδείξεις και τα εξής κριτήρια:

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ		
ΔΕΙΚΤΗΣ	ΚΡΙΤΗΡΙΟ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
Οδική υποδομή	Το αξιοθέατο είναι προσβάσιμο το λιγότερο από ασφαλτοστρωμένο δρόμο με όχημα	Σε περίπτωση που παρατηρούνται τρία από τα τέσσερα κριτήρια όσον αφορά τους δείκτες

	(συμπεριλαμβανομένου τζιπ)	δεχόμαστε πως το αξιοθέατο είναι προσβάσιμο αλλά το κριτήριο «Το αξιοθέατο είναι προσβάσιμο το λιγότερο από ασφαλτοστρωμένο δρόμο με όχημα» είναι υποχρεωτικό. Χωρίς αυτό ακόμα και αν ισχύουν τα υπόλοιπα τρία κριτήρια το αξιοθέατο θα θεωρείται μη προσβάσιμο.
Τουριστική υποδομή	Υπαρξη δομών τουριστικής διαμονής από τις οποίες να υπάρχει πρόσβαση προς το αξιοθέατο	
	Υπαρξη μονάδων εστίασης στις κατοικημένες περιοχές από τις οποίες υπάρχει πρόσβαση προς το αξιοθέατο	
Ενημερωτική υποδομή	Υπαρξη σήμανσης και πινάκων με πληροφορίες γύρω από το αξιοθέατο	
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗ		
ΔΕΙΚΤΗΣ	ΚΡΙΤΗΡΙΟ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
Φυσική κατάσταση	Η φυσική κατάσταση του αξιοθέατου να επιτρέπει την επίσκεψη	Άριστο επίπεδο συντήρησης
	Η φυσική κατάσταση του αξιοθέατου να επιτρέπει σε ορισμένο βαθμό την επίσκεψη αλλά να είναι απαραίτητο να ληφθούν μέτρα για την συντήρησή του	Ικανοποιητικό επίπεδο συντήρησης
	Η φυσική κατάσταση του αξιοθέατου να μην επιτρέπει την επίσκεψη και να είναι απαραίτητο να ληφθούν μέτρα για τη συντήρησή του	Πολύ κακό επίπεδο συντήρησης

Βάση των παραπάνω αναγνωρισμένων ενδείξεων και κριτηρίων η ανάλυση και η εκτίμηση, όσον αφορά την προσβασιμότητα και το επίπεδο συντήρησης για την

Το παρόν έγγραφο δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος "Πρόωθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της διασυνοριακής βουλγαρικής και ελληνικής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων" (eTOURIST), που χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα συνεργασίας Ελλάδας - Βουλγαρίας 2014 INTERREG VA -2020", Σύμβαση Επιχορήγησης B2.6γ.07 / 09.10.2017. Το Έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα Συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα -Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.

επίσκεψη στα αξιοθέατα, έχουν γίνει στο Επισυνημμένο έγγραφο 1.2. «Ανάλυση και εκτίμηση της προσβασιμότητας και επίπεδο συντήρησης για την επίσκεψη στα αξιοθέατα».

VI. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΞΙΟΘΕΑΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ /ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΧΑΣΚΟΒΟ/

Σαν αποτέλεσμα από την ανάλυση και την εκτίμηση της αναγνωρισιμότητας των αξιοθέατων (Δες το Επισυνημμένο έγγραφο 1.3 «Ανάλυση και εκτίμηση της αναγνωρισιμότητας των αξιοθέατων μεταξύ του πληθυσμού της στοχευμένης περιοχής /περιφέρεια Χάσκοβο/») μπορούν να βγουν τα εξής συμπεράσματα:

- ο ντόπιος πληθυσμός έχει σχετικά υψηλό επίπεδο γνώσης για τα αντικείμενα της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς στην περιφέρεια Χάσκοβο
- τα αντικείμενα της φυσικής κληρονομιάς είναι λιγότερο γνωστά σε σύγκριση με αυτά της πολιτιστικής κληρονομιάς
- τα αντικείμενα της πολιτιστικής κληρονομιάς που αναφέρουν οι ερωτηθέντες δείχνουν μια αντικειμενική αναγνωρισιμότητα μιας και στη λίστα των αυθόρμητα αναφερόμενων αξιοθέατων υπάρχουν αξιοθέατα με πραγματικό καθεστώς μνημείου και τα περισσότερα είναι εθνικής σημασίας. Υπάρχουν όμως και άλλα τα οποία έχουν συμβολική αξία για τους ντόπιους (π.χ. το μνημείο της Παναγίας που χτίστηκε τα τελευταία χρόνια)
- τα αντικείμενα της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι σημαντικά πιο αναγνωρίσιμα από τους ντόπιους σαν εμβληματικά της περιφέρειας σε σύγκριση με τα αντικείμενα της φυσικής κληρονομιάς..

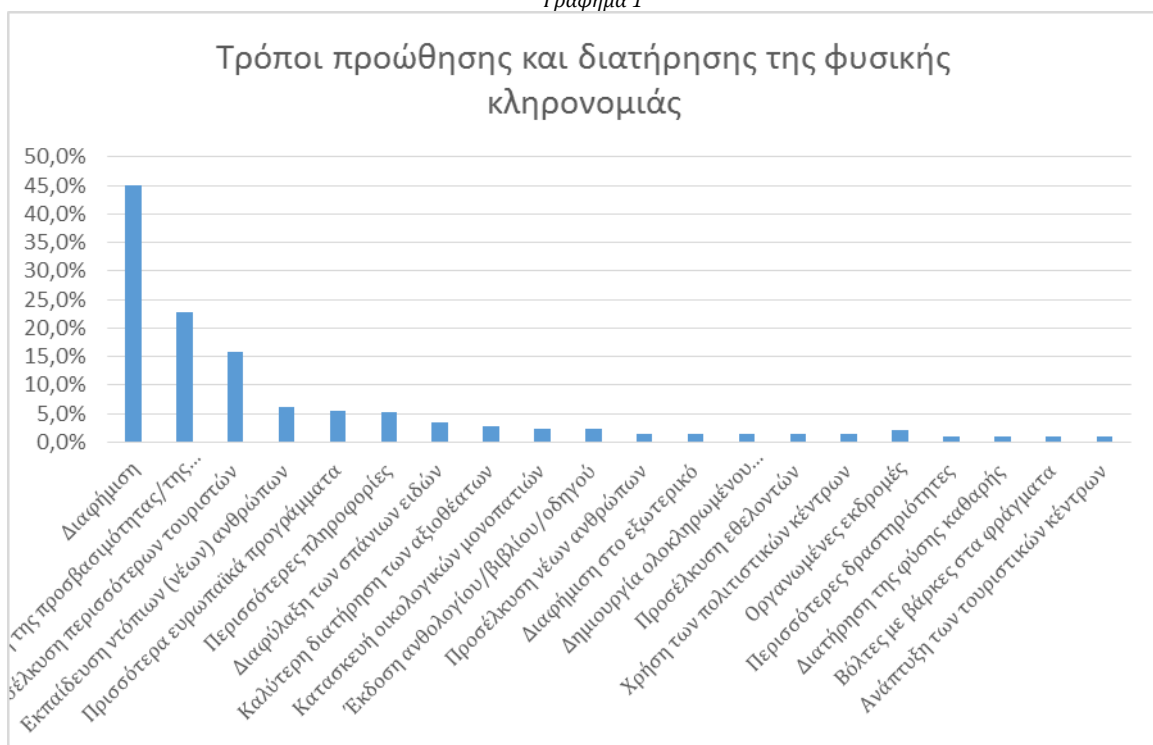
Στο πλαίσιο της ανάλυσης συμπεριλήφθηκαν ερωτήσεις σχετικές με το επίπεδο της εκμετάλλευσης των δυνατοτήτων για ανάπτυξη της περιφέρειας όσον αφορά την φυσική και την πολιτιστική κληρονομιά. Προς στιγμήν, κατά τους ερωτηθέντες, οι δυνατότητες για την ανάπτυξη των φυσικών και πολιτιστικών αξιοθέατων εκμεταλλεύονται σχεδόν στο ίδιο επίπεδο και μάλιστα σχετικά καλά – η μέση βαθμολογία είναι 5.16 για τα αντικείμενα της φυσικής κληρονομιάς και 5.11 για αυτά της πολιτιστικής κληρονομιάς με ανώτερη βαθμολογία το 7 (βαθμολογία από το 1 ως το 7 με το 1 να σημαίνει «σε πολύ χαμηλό βαθμό», το 4 να αποτελεί ουδέτερη εκτίμηση ενώ το 7 να σημαίνει «σε πολύ υψηλό βαθμό»). Η πιο υψηλή βαθμολογία για τα αντικείμενα της φυσικής κληρονομιάς είναι λογική μιας και 1) είναι λιγότερα από αυτά της πολιτιστικής κληρονομιάς και 2) γιατί για την δημοφιλή εμφάνιση της φυσικής κληρονομιάς γίνονται πολύ λιγότερα και δη να προστατεύεται από τις καταστροφές και να δημοσιοποιείται ενώ όσον αφορά την πολιτιστική κληρονομιά εκεί υπάρχει ανάγκη από ανακαίνιση/συντήρηση και ερμηνεία.

Έτσι λογικά στην ερώτηση τι πρέπει να γίνει για την δημοσιοποίηση και την

συντήρηση της φυσικής κληρονομιάς οι ερωτηθέντες θέτουν τρεις προτεραιότητες:

- διαφήμιση (45%);
- βελτίωση της προσβασιμότητας (22,8%);
- ενεργή προσέλκυση περισσότερων επισκεπτών (15,9%).

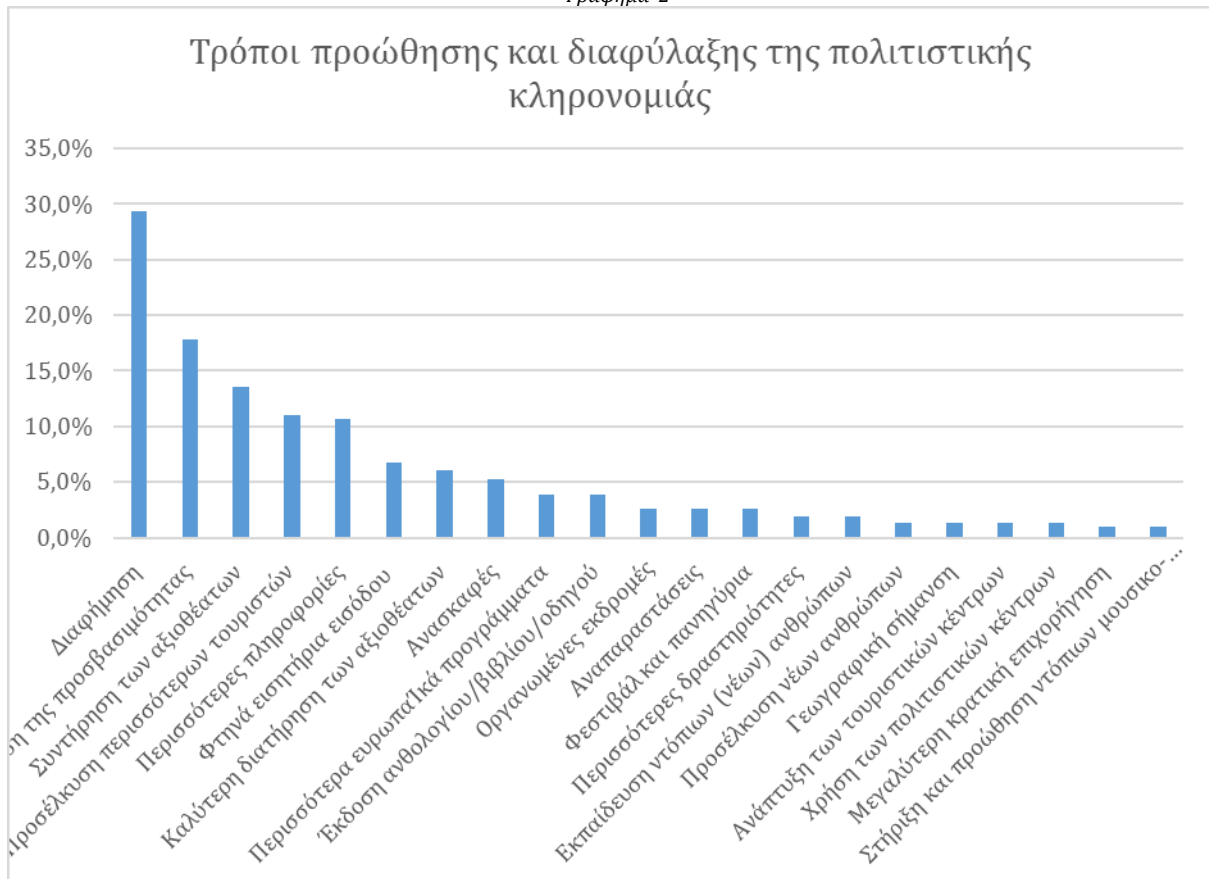
Γράφημα 1

Όσον αφορά την πολιτιστική κληρονομιά οι προτεραιότητες είναι τέσσερις:

- διαφήμιση (29,4%),
- βελτίωση της προσβασιμότητας (17,8%),
- συντήρηση των αξιοθέατων (13,6%)
- ενεργή προσέλκυση περισσότερων επισκεπτών (11%).

Γράφημα 2

Οι προτάσεις των ερωτηθέντων που δεν είναι ιδιαίτερα μαζικές είναι πολύ ενδιαφέρουσες και μπορούν να συνοψιστούν στις ακόλουθες βασικές κατευθύνσεις:

- να προσελκυστούν (συμπεριλαμβανομένου και να εκπαιδευτούν) μεγαλύτερες και ποικίλες ομάδες ντόπιων νέων ανθρώπων, συγκροτημάτων που ασχολούνται με πολιτισμό και τέχνη, εθελοντές όχι μόνο από την περιοχή, μέλη των πολιτιστικών κέντρων στην διαδικασία της συντήρησης και της δημοσιοποίησης των αξιοθρόων
- διοργάνωση και προώθηση περισσότερων ενδιαφερόντων και ελκυστικών δραστηριοτήτων για ομαδικές επισκέψεις όπως φεστιβάλ, αναπαραστάσεις, βόλτες με βάρκες στα φράγματα, εκδρομές και επισκέψεις στα αξιοθρόατα
- συστηματοποίηση της δημοσιοποιητικής δραστηριότητας, προσέλκυση επισκεπτών μέσω της ανάπτυξης περισσότερων τουριστικών κέντρων και δημιουργία ολοκληρωμένου/ακέρατου τουριστικού προϊόντος.

Για όλους τους προτεινόμενους υπεύθυνους οργανισμούς (δημόσια διοίκηση, επιχειρήσεις, ΜΚΟ, τοπικές κοινωνίες) γίνεται αποδεκτό πως παίζουν σημαντικό ρόλο για την συντήρηση και την δημοσιοποίηση της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς – βαθμολογία πάνω από 5 για την σημασία του ρόλου βάση της ήδη γνωστής σκάλας από το 1 έως το 7.

Γίνεται ξεκάθαρο ότι είναι εξαιρετικά σημαντικός και ο ρόλος των τοπικών παραγόντων – οι δήμοι και οι ντόπιοι άνθρωποι (βαθμολογία πάνω από 6), όπως και των δημόσιων αρχών σαν υπεύθυνες για την εφαρμογή των κρατικών πολιτικών σε περιφερειακό επίπεδο (βαθμολογία 6). Αυτό από την μία δείχνει:

- τη σημασία του ρόλου του δήμου σαν πηγή πρωτοβουλίας σε τοπικό επίπεδο και σαν ηγέτη που προσελκύει την τοπική κοινότητα να δεσμευτεί
- την παρουσία επιπέδου ετοιμότητας της τοπικής κοινότητας να εργαστεί για συλλογικούς στόχους.

Ταυτόχρονα οι χαμηλότερες βαθμολογίες για το ρόλο των τοπικών ΜΚΟ (5,18) και των πολιτιστικών κέντρων (5,51) δείχνουν την ανάγκη αύξησης των δυνατοτήτων των μη κυβερνητικών οργανωτικών δομών σε τοπικό επίπεδο.

Γράφημα 3

VII. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΞΙΟΘΕΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗΣ

Όλα τα αναγνωρισμένα αξιοθέατα ήταν χρονολογημένα από την αρχή της μελέτης.

Η ιστορική χρονολόγηση είναι μεθοδολογία της ιστοριογραφίας. Πρόκειται για εργαλείο με το οποίο η μελέτη της ιστορίας χωρίζεται χρονολογικά σε κάμπουσες συνοπτικές χρονολογικές περιόδους βάση χαρακτηριστικών διαφορών, ιδιαιτεροτήτων και σημείων αναφοράς στην εξέλιξη της ανθρωπότητας και του πολιτισμού.

Η κλασική ιστορική χρονολόγηση διαχωρίζει τις εξής εποχές:

1. Προϊστορία στην εποχή του Λίθου με ενδιαμέση εποχή την Χαλκολιθική – από 2.5 εκ. χρόνια π. Χ. έως 3300/3000 π. Χ.
2. Αρχαιότητα με γραφή κατά την εποχή του Χαλκού – από το 3300/3000 π. Χ. έως το 800 π. Χ.
3. Αρχαιότητα – από τον 8ο αιώνα π. Χ. ως τις αρχές του 6ου αιώνα μ. Χ.
4. Μεσαίωνας – από τις αρχές του 6ου αιώνα μ. Χ. ως τα τέλη του 15ου αιώνα μ. Χ.
5. Νέα Εποχή – από τα τέλη του 15ου αιώνα ως τα μέσα του 20ού αιώνα μ. Χ.
6. Σύγχρονη εποχή – από τα μέσα του 20ού αιώνα ως τις μέρες μας.

Βάση των προαναφερόμενων και της υπαγωγής τους σε συγκεκριμένη ιστορική περίοδο ο Εκτελεστής κατηγοριοποιεί τα αναγνωρισμένα αντικείμενα της πολιτιστικής κληρονομιάς στις εξής ιστορικές περιόδους /Επισυνημμένο έγγραφο 1.4. «Αξιοθέατα από την άποψη της ιστορικής τους χρονολόγησης»/:

1. προϊστορική – από 2.5 εκ. χρόνια π. Χ. έως 3300/3000 π. Χ.
2. αρχαία – από το 3300/3000 π. Χ. έως το 800 π. Χ.
3. αρχαία – από τον 8ο αιώνα π. Χ. ως τις αρχές του 6ου αιώνα μ. Χ.
4. μεσαιωνική – από τις αρχές του 6ου αιώνα μ. Χ. ως τα τέλη του 15ου αιώνα
5. νέα Εποχή – από τα τέλη του 15ου αιώνα ως τα μέσα του 20ού αιώνα μ. Χ.
6. σύγχρονη εποχή – από τα μέσα του 20ού αιώνα ως τις μέρες μας.

Προς στιγμήν η επιστήμη χρησιμοποιεί κάμπουσες μεθόδους για την κατηγοριοποίηση των ιστορικών περιόδων των αντικειμένων της φυσικής κληρονομιάς:

- γεωλογική
- υδροχημική
- βιολογική
- γεωχημεία του εδάφους
- γεωγραφική ανάλυση πληροφοριών
- μέθοδοι εξ αποστάσεως κ.ά..

Μεταξύ των γεωλογικών μεθόδων υπάρχουν ορυκτολογική, πετρολογική, γεωμορφολογική, στρατηγραφική, ιζηματολογική κ.ά. Κάθε μια από τις μεθόδους μπορεί να δώσει λάθος χρονολόγηση αλλά όλες τους προϋποθέτουν δημιουργία

Interreg

Greece-Bulgaria

European Regional Development Fund

βάσεων δεδομένων που συμπεριλαμβάνουν λεπτομερείς τοπογραφικούς και γεωλογικούς χάρτες, χάρτες του υπέδαφους, δορυφορικές εικόνες, φωτογραφίες από αεροπλάνο, τρισδιάστατα μοντέλα του ανάγλυφου, εργαστηριακές μάκρο και μικρο-αναλύσεις των συστατικών του εδάφους κ.ά. Με αυτόν τον τρόπο περιγράφονται γεωχημικές, υδρολογικές ή γεωλογικές ιδιαιτερότητες των αντικειμένων που σε συνδυασμό δίνουν τη δυνατότητα να εξηγηθούν κάποια φυσικά φαινόμενα αλλά με τη χρήση αυτών των μεθόδων η μελέτη δεν τελειώνει. Σε αποτέλεσμα των αναλύσεων που έχουν διεξαχθεί μερικές φορές φτάνουμε σε ανεξήγητα φαινόμενα τα οποία μπορεί να μην χωράνε στις υπάρχουσες επιστημονικές θεωρίες. Τα νέα στοιχεία οδηγούν σε νέα ερωτήματα τα οποία μπορούν να απαντηθούν μέσω επιπλέον δειγμάτων, δημιουργία πιο λεπτομερών χαρτών, με πιο σύγχρονες αναλύσεις, με βελτίωση της ακρίβειας των εργαστηριακών ερευνών, με την διατύπωση καινούριων θεωριών κτλ. Η πιθανότητα να φτάσουμε ξανά σε ανεξήγητα φαινόμενα είναι μεγάλη και αυτό από την πλευρά του να μετατρέψει την συλλογή δεδομένων που αφορούν την χρονολόγηση των φυσικών αξιοθέατων σε μια ατελείωτη διαδικασία.

Στον ορισμό της χρονολόγησης των φυσικών αξιοθέατων λαμβάνεται υπόψη το γεγονός πως τα φαινόμενα αυτά διαμορφώνονται επί εκατομμύρια χρόνια, κατά τη διάρκεια διάφορων σταδίων εξέλιξης του πλανήτη, εξαρτώμενα από τις κλιματολογικές συνθήκες, τις γεωλογικές διαδικασίες, διάφορα φυσικο-γεωγραφικά και γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά κ.ά.

Εν κατακλείδι μπορούμε να ισχυριστούμε πως η περιφέρεια Χάσκοβο έχει τεράστιες δυνατότητες για την ανάπτυξη της πολιτιστικής και της φυσικής της κληρονομιάς. Επιθυμία για την ανάπτυξη αυτών των δυνατοτήτων βρίσκουμε στον Ειδικό Στόχο 1.2.2. «Ενθάρρυνση της ανάπτυξης βιώσιμου τουρισμού, βασισμένου στην φυσική και την πολιτιστική κληρονομιά» της Περιφερειακής Στρατηγικής για την Ανάπτυξη της Περιφέρειας Χάσκοβο για την περίοδο 2014-2020 αλλά το γεγονός πως μεγάλο μέρος από τα αναγνωρισμένα αντικείμενα της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς από την αρχή της μελέτης δεν αναγνωρίζονται από τον ντόπιο πληθυσμό μας κάνει να σκεφτόμαστε πως τα μέτρα τα σχετικά με την δημοσιοποίηση της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς δεν είναι αρκετά. Τα αξιοθέατα βρίσκονται σε κακή κατάσταση και δεν είναι καλή η προσβασιμότητα ως αυτά. Αυτό μειώνει επιπλέον τις δυνατότητες να αναπτυχθεί τουρισμός βασισμένος στη φυσική και την πολιτιστική κληρονομιά.

VIII. ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ 1.1 ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΒΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΥΠΑΡΧΟΝΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΩΝ ΑΞΙΟΘΕΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑ ΧΑΣΚΟΒΟ

ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ 1.2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ

ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ 1.3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΞΙΟΘΕΑΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ /ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΧΑΣΚΟΒΟ/

ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ 1.3.1. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΠΙΤΟΠΟΥ

ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ 1.3.2. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ

ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ 1.4. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΞΙΟΘΕΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗΣ

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Ιστορικό Μουσείο	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Το Ιστορικό Μουσείο του Ντιμίτροβγκραντ είναι ένα πολιτιστικό και επιστημονικό ίδρυμα, που ιδρύθηκε το 1951. Ήταν το πρώτο στη Βουλγαρία Μουσείο Σύγχρονης Ιστορίας. Το προφίλ του μουσείου είναι ιστορικό και έχει τα εξής τμήματα:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Τμήμα Νέας και Νεότερης Ιστορίας; - Τμήμα Εθνογραφίας; - Καλλιτεχνικό Τμήμα - Πινακοθήκη «Πέτκο Τσοουρτουλιεβ»; - Θυγατρικό παράρτημα - Σπίτι-Μουσείο του Πένιο Πένεφ; - Τμήμα Αρχαιολογίας. <p>Σήμερα στο μουσείο εκτίθενται αντικείμενα από τη νεολιθική έως τη σύγχρονη εποχή, που παρουσιάζονται σε τέσσερις αίθουσες εκθέσεων.</p> <p>Η αίθουσα «Κίνημα εθελοντικής εργασίας στη Βουλγαρία» είναι μοναδική στη Βουλγαρία και αντανακλά ένα πολύπλοκο και αμφιλεγόμενο περίοδο του πρόσφατου παρελθόντος της Βουλγαρίας - από το 1945 έως το 1990. Στολές, σημαίες, βραβεία, φωτογραφίες και άλλα αντικείμενα από την καθημερινή ζωή των εθελοντών εργατών αποκαλύπτουν την ιστορία αυτού του κινήματος και βοηθούν τους επισκέπτες στο πνεύμα της περιόδου.</p> <p>Η αίθουσα «Ντιμίτροβγκραντ» παρακολουθεί την κατασκευή μιας από τις νεότερες πόλεις της Βουλγαρίας, η οποία στη δεκαετία του '50 του εικοστού αιώνα μετατράπηκε σε σύμβολο του σοσιαλισμού.</p> <p>Η αίθουσα Αρχαιολογίας παρουσιάζει αντικείμενα από τη ζωή των οικισμών του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ, μερικά από τα οποία έχουν συνεχή ανάπτυξη από τη νεολιθική περίοδο (6ος αι. Π.Χ.) μέχρι σήμερα.</p> <p>Μέρος της συλλογής του μουσείου είναι ο νεολιθικός άνθρωπος που ανακαλύφθηκε το 2009 κατά τη διάρκεια αρχαιολογικών ανασκαφών διάσωσης του μεσαιωνικού οικισμού στην περιοχή Καρά Ντερέ κοντά στο χωριό Κρουμ του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ. Ο σκελετός αποτελεί μέρος ενός νεολιθικού λατρευτικού συγκροτήματος, το οποίο είναι μοναδικό στο έδαφος της Βουλγαρίας και των γειτονικών χωρών. Αυτό το καθιστά μοναδικό από επιστημονική και εκθεσιακή άποψη. Част от фонда на музея е неолитният човек, открит през 2009 г. при спасителни археологически разкопки на средновековното селище в местността Кар дере до димитровградското село Крум. Скелетът е част от неолитен култов гробищен комплекс, който е единствен на територията на България и съседните страни. Именно това го прави уникален от научна и експозиционна гледни точки</p> <p>Η αίθουσα εκθέσεων του μουσείου είναι ένας χώρος ποικίλων και καταπληκτικών εκθέσεων, τόσο από το ταμείο του μουσείου όσο και από άλλα μουσεία και ιδρύματα.</p>
2	Σπίτι-μουσείο του Πένιο Πένεφ	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Σπίτι-Μουσείο «Πένιο Πένεφ» στο Ντιμίτροβγκραντ αποτελεί πράξη ευχαριστίας, αγάπης και εκτίμησης για μια από τις πιο δραματικές και προκλητικές προσωπικότητες στη βουλγαρική ποίηση της δεκαετίας του '50 του εικοστού αιώνα - ο Πένιο Πένεφ. Το μουσείο διατρήει τη μνήμη για αυτόν, λέει την ιστορία του, δημοφιλώνει τα ποιήματά του.</p> <p>Το 1964 στο «Μουσείο της σοσιαλιστικής οικοδόμησης» στο Ντιμίτροβγκραντ εγκαινιάστηκε η έκθεση «Πένιο Πένεφ» που εξελίχθηκε σε μόνιμη έκθεση. Από το 1970 μετακόμισε στη λεωφόρο "Ντ. Μπλαγκόεφ" 9, στο σπίτι όπου έζησε ο ποιητής. Το 1980 η έκθεση μετονομάστηκε σε Σπίτι-Μουσείο του Πένιο Πένεφ - Ντιμίτροβγκραντ.</p> <p>Το μουσείο στεγάζει πάνω από 1.200 εκθέματα στο ταμείο του. Ανάμεσα στα πιο ενδιαφέροντα μουσειακά εκθέματα είναι τα χειρόγραφα των έργων του ποιητή και τα τετράδια με σημειώσεις, οι επιστολές, τα προσωπικά αντικείμενα και ένα πορτρέτο του Πένιο Πένεφ ζωγραφισμένο από τον γιο του - τον ζωγράφο Βλαντιμίρ Πένεφ. Το μουσείο διαθέτει οπτικοακουστικό σύστημα που επιτρέπει να ακουστούν οι πρωτότυπες απαγγελίες έργων του ίδιου Πένιο Πένεφ. Οι επισκέπτες μπορούν να δουν επίσης ταινίες αφιερωμένες στη ζωή και τη δημιουργικότητα του ποιητή.</p>
3	Πινακοθήκη	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Η Δημοτική Πινακοθήκη «Πέτκο Τσοουρτουλιεβ» λειτουργεί ως συλλογή έργων τέχνης από το 1962. Ουσιαστικά, είναι ένα μουσείο τέχνης που αποθηκεύει περισσότερα από 2250 έργα από περίπου 400 καλλιτέχνες. Τα τμήματα είναι: Πίνακες, Γραφικά, Γλυπτικά, Σύγχρονη Τέχνη και Θεατρική αφίσα. Μαζί με τα έργα διακεκριμένων Βούλγαρων καλλιτεχνών, στη συλλογή παρουσιάζονται έργα καλλιτεχνών που έχουν συνδέσει το δημιουργικό τους μονοπάτι με το Δημητροβγκραντ.</p> <p>Η πινακοθήκη διαθέτει:</p> <ul style="list-style-type: none"> - μια σημαντική συλλογή θεατρικών αφισών Βουλγάρων και ξένων καλλιτεχνών. - πίνακες ζωγραφικής από τους συμμετέχοντες στις υπαίθριες συνεδρίες ζωγραφικής, - έργα του Συμποσίου Σύγχρονης Τέχνης «Στο δικό του πλαίσιο - Ντιμίτροβγκραντ», "και από το πρόγραμμα "Προσωπικότητες της δεκαετίας του '90", - ένα έργο του παγκοσμίου φήμης καλλιτέχνη Χρίστο Γιαβάσεφ (Κρίστο). <p>Η πινακοθήκη είναι η μοναδική στην χώρα όπου σώζεται ένα εκθέμα από την πρώτη εννοιολογική έκθεση στη Βουλγαρία - το «Θήκη - αρχείο του 88ου» του Νέντκο Σολάκοφ.</p> <p>Είναι ένα κέντρο έλξης για τους εραστές των εικαστικών τεχνών. Κάθε χρόνο, στις αιθουσές της οργανώνονται 10-12 εκθέσεις. Οι εκθέσεις από το ταμείο της πινακοθήκης και των φιλοξενούμενων καλλιτεχνικών μουσείων εναλλάσσονται με εκθέσεις σύγχρονων καλλιτεχνών που παρουσιάζονται μεμονωμένα ή συλλογικά. Στη πινακοθήκη παρουσιάζονται επίσης βιβλία και πραγματοποιούνται συναντήσεις με τους συγγραφείς τους, προβολές ταινιών, συναυλίες και πολλές μορφές εργαστηρίων.</p>
4	Δημοτικό Δραματικό Θέατρο «Απόστολ Καράμιτεφ»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Το Δημοτικό Δραματικό Θέατρο «Απόστολ Καράμιτεφ» - Ντιμίτροβγκραντ είναι ένα πολιτιστικό ίδρυμα με 60 χρόνια ιστορίας. Δημιουργήθηκε το 1953. Ήταν το μοναδικό κρατικό θέατρο σε μια μη περιφερειακή πόλη. Το θέατρο του Ντιμίτροβγκραντ διάνυσε περιόδους δυσκολιών και ακμής και το 1964 έκλεισε. Το κτίριο έγινε δεύτερη σκηνή του θεάτρου του Χάσκοβο. Το 1972 αποκαταστάθηκε και πάλι ως Κρατικό Δραματικό Θέατρο, το 1994 μεταμορφώθηκε σε ανοικτή θεατρική σκηνή «Απόστολ Καράμιτεφ» - Ντιμίτροβγκραντ. Από το 2011, με διάταγμα, έχει μετατραπεί σε Δημοτικό Δραματικό Θέατρο «Απόστολ Καράμιτεφ» - Ντιμίτροβγκραντ.</p> <p>Το 2006, το Δημοτικό Δραματικό Θέατρο «Απόστολ Καράμιτεφ» καθιέρωσε το βραβείο «Αγαπημένος 13" - ως υπόκληση στη μνήμη του προστάτη του θεάτρου, του μεγάλου Βούλγαρου ηθοποιού Απόστολ Καράμιτεφ. Ήταν μοναδικό στο είδος του βραβείου επειδή δίνεται από το ακροατήριο στον αγαπημένο του εκτελεστή, το αγαπημένο ακροατήριο της. 7 είναι οι ηθοποιοί στους οποίους απονεμήθηκε - ο Βαλεντίν Τάνεφ, ο Βήντλο Χοϊστόφ, ο Κρίστιν Νάγλεφ, ο Χοϊστόφ Μανυσάσιεφ, ο Δασάν Μπλατάνοφ, ο Καλίν Βαστάσιεφ και ο Γκεόργκι Γκερογκίεφ.</p>
5	Πύργος διανομής ύδατος	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Ο πύργος διανομής ύδατος θεωρείται ένα από τα σύμβολα της πόλης του Ντιμίτροβγκραντ. Η εγκατάσταση χτίστηκε αμέσως μετά την εγκαίνισή του σιδηροδρόμου του Μπαρόν Χιρς (τον Ιούνιο του 1873) και είναι ένα από τα παλαιότερα ιστορικά και αρχιτεκτονικά μνημεία της πόλης του Ντιμίτροβγκραντ.</p>
6	Αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα στην Λεωφόρο «Τρέτι Μάρτ»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Η πόλη του Ντιμίτροβγκραντ έχει μοναδική εμφάνιση. Από τον Απρίλιο του 2014, η πόλη αποτελεί μέρος της 27ης Πολιτιστικής Διαδρομής προς το Συμβούλιο της Ευρώπης. Με την εμφάνισή της αποτελεί παράδειγμα και αναγνώριση της αξίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς των ολοκληρωτικών κατοικιών του 20ου αιώνα και τη σύνδεσή τους με ορισμένες περιόδους της ευρωπαϊκής ιστορίας. Η Λεωφόρος «Τρέτι Μάρτ», η πλατεία και το σύνολο κτιρίων γύρω της είναι αντανάκλουν την αισθητική και το στυλ της συγκεκριμένης εποχής και αποτελούν ενδιαφέρον θέαμα για τους γνώστες του πολιτιστικού τουρισμού.</p>

7	Αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα της κεντρικής περιοχής της πόλης	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Η λεωφόρος «Μπαλαγκάρια» - η λεωφόρος «Ντιμίταρ Μπαλαγκόφ» - το πάρκο «Μαρίτσα» και το σύμπλεγμα της πλατείας μπουροστά από το αναγνωστήριο «Χρίστο Μπίότεφ» δηλώθηκαν αστική ακίνητη κληρονομιά με προκαταρκτική κατηγορία "εθνικής σημασίας".
8	εία «Μπαλαγκάρια» («της Βουλγαρίας»)	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Η πόλη του Ντιμίτροβγκραντ είναι από τις πόλεις που γνωρίζουν την ακριβή ημερομηνία γέννησής τους - την 2 Σεπτεμβρίου του 1947. Χτισμένη με τον ενθουσιασμό των νέων από 963 οικισμούς, σήμερα η πόλη είναι ένα είδος μουσείου, καθρέφτης του πνεύματος μιας εποχής που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της βουλγαρικής ιστορίας. Το κτίριο του Δήμου χτίστηκε το 1965. Το υψηλό οικοδόμημα 14 ορόφων συνδιάστηκε με ένα κτίριο κυκλικού σχήματος - τη ροτόντα. Στη Ροτόντα διαμορφώθηκε ένα πλαστικό χυτευμένο διάζωμα με μήκος 80 μέτρων, το οποίο παρουσιάζει μια σύνθεση φηγούρων με τίτλο «Η βουλγαρική ιστορία και η ιστορία του Ντιμίτροβγκραντ».
9	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Ο Ναός του Αγίου Δημητρίου στο Ντιμίτροβγκραντ είναι το παλαιότερο κτίριο της πόλης και χρονολογείται στο 1884. Σύμφωνα με το θρόλο η αυλή των 8 στρεμμάτων, που προορίστηκε για την κατασκευή εκκλησίας και σχολείου στο χωριό Καγιατζίκ (σημερινή συνοικία Ρακόβοκι της πόλης Ντιμίτροβγκραντ) δωρήθηκε από τον Τούρκο μπάη. Ο ναός χτίστηκε από τους κατοίκους του χωριού Καγιατζίκ. Η κατασκευή άρχισε το 1880 και τελείωσε το 1884 με εθελοντική εργασία, χρηματικές δωρεές και δωρεές σε υλικά ολοκληρωτού του πληθυσμού. Οι εικόνες της εκκλησίας που επίσης δωρίστηκαν από τους κατοίκους του χωριού Καγιατζίκ, είναι από τη Σχολή «Ζωγράφσκα» και είναι περίπου τρεις αιώνες παλαιότερα σε σύγκριση με το ίδιο το ναό. Στο δυτικό τμήμα της αυλής υπάρχει ένα παρεκκλήσι "Ανάσταση του Χριστού". Η αρμονία του τόπου επιτυγχάνεται με τον πλούσιο, όμορφο και καλά διατηρημένο κήπο. Το 1974, η εκκλησία κηρύχθηκε μνημείο πολιτισμού.
10	Εθνικό Αστρονομικό Παρατηρητήριο και Πλανητάριο «Τζορντάνο Μπρούνο»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το Πλανητάριο, που ιδρύθηκε το 1962, είναι το πρώτο στη Βουλγαρία. Η «Αίθουσα Αστεριών» του είναι εξοπλισμένη με δύο τηλεσκόπια και έχει χωρητικότητα 60 θέσεων.
11	Φεοδύρο "Μπλέονα"	Στην περιοχή Καλέτο/Νουρχάνα του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ	Ένα από τα πιο διάσημα φρούρια του Μεσαίωνα. Σύμφωνα με τους ιστορικούς, ταυτίζεται με τον Μπλίσσιμος, τον Μπλίσσιμον ή την Μπλέονα. Μια αληθινή ακμή η Μπλέονα βιώνει κατά τη διάρκεια της βυζαντινής κυριαρχίας του 11ου - 13ου αιώνα, όταν έγινε πραγματικό πνευματικό και στρατιωτικό κέντρο. Τις μέρες μας, εκεί χτίστηκε το παρεκκλήσι του Αγίου Μηνά, όπου υπάρχει μια εικόνα του Αγίου Μάρτυρα Μηνά, για την οποία ο λαός πιστεύει ότι διαθέτει θεραπευτική δύναμη.
12	Θρακικό ιερό των νυμφών και της Αφροδίτης	Χωριό Κασνάκοβο, περιοχή «Γκισούρ Μπιουνάφ», 1 χλμ νοτιοανατολικά	Το μόνο καλά διατηρημένο στη Βουλγαρία «Ιερό των Νυμφών και της Αφροδίτης» βρίσκεται περίπου 500 μέτρα βορειοανατολικά του χωριού Κασνάκοβο του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ. Βρίσκεται σε μια όμορφη περιοχή. Το ιερό, που χτίστηκε τον 2ο - 4ο αιώνα, είναι ένα μικρό μέρος του μεγάλου κτήματος του Ρωμαίου άρχοντα Θρακικής καταγωγής του Τίτου Φλάβιου. Ξέρουμε το όνομά του από την καλά διατηρημένη μέχρι τις μέρες μας επιγραφή πάνω από την κεντρική πηγή, που λέει: «Καλή τύχη! Ο Τίτος Φλάβιος Μπέπιουκέντ Εομπενάριος και η σύζυγός του Κλάβντια Μοντάνα έκαναν και αφέρωσαν το σιντριβάνι στις νύμφες και στη Αφροδίτη». Περιλαμβάνει απομεινάρια θρησκευτικών κτιρίων που χρονολογούνται από τον 2ο αιώνα, ρωμαϊκή βίλα από το 3ο αιώνα, αφιέρωτο από το 4ο αιώνα και τρεις πηγές που αρχιτεκτονικά διαμορφώθηκαν σε σιντριβάνια τοποθετημένα πάνω σε μια έλλειψη. Οι πρώτες αρχαιολογικές ανασκαφές έγιναν κατά την περίοδο 1945-1946, στο ιερό λειτουργεί ένα κέντρο πληροφοριών. Οι θρόλοι λένε ότι σε αυτό το γραφικό μέρος του βράδου, οι όμορφοι φίλοι της φύσης - οι νύμφες - χορεύουν. Σύμφωνα με τη λαϊκή πίστη, αν οι γυναίκες πίνουν νερό από την πηγή, συλλαμβάνουν πιο εύκολα και γεννούν πανέμορφα αγόρια. Οι υπερφυσικές θεραπευτικές ιδιότητες του νερού της πηγής είναι πολύ γνωστές. Για αυτό, από αμνημονεύτων χρόνων, την ημέρα του Σπας εδώ συγκεντρώνονται άνθρωποι από παντού για να προσεύχονται για υγεία και γονιμότητα. Το 1968 το ιερό ανακηρύχθηκε πολιτιστικό μνημείο εθνικής σημασίας.
13	Φρούριο στην περιοχή «Χιοάρα»	χωριό Στάλεβο	Το φρούριο κοντά στο χωριό Στάλεβο του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ βρίσκεται στην περιοχή „Χιοάρα». Χτίστηκε ήδη από τους Θράκες, αλλά έγινε δημοφιλής κατά τον Μεσαίωνα. Κάποιοι από τους ερευνητές το εντοπίζουν ως η αρχαία πόλη Μιλέονα. Ο θρόλος λέει ότι εκεί ακριβώς, στις 9 Μαρτίου του 1230, ο Βούλγαρος τσάρος Ιωάννης Β΄ Ασέν παρακολούθησε και οδήγησε τη μάχη της Κλοκότνιτσα. Αυτή είναι μία από τις μεγαλύτερες ήττες της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, κατά την οποία πιάστηκε αιχμάλωτος ο ίδιος ο Θεόδωρος Κομνηνός Δούκας της Ηπείρου. Μετά τη μάχη ο Βούλγαρος ηγέτης διέταξε να χτιστεί ένα παρεκκλήσι προς τιμήν της νίκης το οποίο ονομάστηκε "Αγ. Σαράντα μάρτυρες". Χάρη στους πατριωτικούς Βούλγαρους το παρεκκλήσι εξακολουθεί να υπάρχει και σήμερα. Κάτω από την κορυφή υπάρχει μια μεγάλη πέτρα που ονομάζεται «Καζάνιστο» ή το Βήμα του Κραλι Μάρκο. Σε αυτή υπάρχει μια σκαλιωμένη τρύπα που μοιάζει με βραστήρα και στην οποία έχει νερό, ακόμη και στη μεγαλύτερη ζέση και καύσωνα. Το σχήμα ενός τεράστιου βήματος βρίσκεται δίπλα της, λένε ότι ο ίδιος Κραλι Μάρκο πάτησε εκεί και γι' αυτό το ονομάζουν Βήμα του Κραλι Μάρκο.
14	Υπαίθρια Γκαλερί	χωριό Κρέπσοι	Μοναδικές τοιχογραφίες των αδελφών - ζωγράφων Χρίστο και Πάντο Πάνεβι - διακοσμοούν όλα τα δημόσια κτίρια στο χωριό Κρέπσοι του δήμου Ντιμίτροβγκραντ. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το χωριό είναι γνωστό ως «Υπαίθρια Γκαλερί» και οι άνθρωποι εκεί είναι υπερήφανοι για τα έργα των αδελφών που ζωγράρισαν το σχολείο, το δημαρχείο, την υγειονομική υπηρεσία, το αναγνωστήριο, το παρεκκλήσι, την εκκλησία. Τοιχογραφίες υπάρχουν επίσης στο σπίτι τους. Την πρώτη τους τοιχογραφία ο Χρίστο και ο Πάντο Πάνεβι έκαναν ακόμη το 1997 οδηγούμενοι από την ευγενική επιθυμία να δωρίσουν κάτι στην πατρίδα τους. Η ιδέα τους βρήκε ζεστή υποδοχή και έτσι, με ενθουσιασμό, οι δύο τους συνεχίζουν το έργο τους μέχρι σήμερα. Οι κάτοικοι του μεγαλύτερου χωριού του Δήμου Ντιμίτροβγκραντ εξερευνούν τις δυνατότητες ενσωματώσεως στο βιβλίο πανκόσμιων οσκό του Γκίνες.
15	Εκκλησία των Ισαποστόλων Κωνσταντίνου και Ελένης	χωριό Κρέπσοι	Χτίστηκε το 1874 με πρωτοβουλία πατριωτών κατοίκων του χωριού. Η εκκλησία είναι ένα ορθόγωνο πέτρινο κτίριο με στέγη με δύο πλαγιές, είναι τρικλιτή και με αψίδα. Οι λάτρες των βουλγαρικών αρχαιοτήτων και της χριστιανικής εικονογραφίας θα βρουν στο ναό θαυμάσια και ελάχιστα γνωστά έργα των Βουλγαρών μαστόρων εικονογράφων. Οι περισσότερες εικόνες ζωγραφίστηκαν από τον Νικόλα Ντάντσοφ, φέρουν την υπογραφή του και χρονολογούνται από το 1874. Οι εικόνες και οι τοιχογραφίες σε όλη την εκκλησία έχουν ισχυρό αντίκτυπο στους επισκέπτες.
16	Εθνογραφική Συλλογή «Ντιάκο Πένεφ» στο αναγνωστήριο «Προσβέτα-1896»	πόλη Μεριτολέρι	Προς τιμήν της 1300ης επετείου από την εγκαθίδρυση του βουλγαρικού κράτους, το 1980 σε μια αίθουσα του αναγνωστηρίου της πόλης Μεριτολέρι, εγκαταστάθηκε μια εθνογραφική μουσειακή συλλογή. Με την πάροδο του χρόνου η εθνογραφική συλλογή έχει γίνει ένας χώρος όπου μπορεί κανείς να παρακολουθήσει την ιστορία της πόλης και η οποία μεταδίδει στις γενιές ολόκληρη την πολιτιστική κληρονομιά του οικισμού. Τα εκθέματα που συγκεντρώθηκαν στην αίθουσα είναι όλα δωρεά από πατριώτες κάτοικοι της πόλης Μεριτολέρι.
17	Εκκλησία του Αγίου Νικολάου του Θαυματουργού	πόλη Μεριτολέρι	Χτίστηκε το 1858 στην τοποθεσία του παρεκκλησίου του Αγίου Νικόλαου. Οι οικοδόμοι ήταν από την πόλη Μεριτολέρι, ενώ ως μαστοροί κατασκευαστές απασχολήθηκαν οι Ούστα Μανόλ και Ούστα Πασιόλ από το χωριό Γιούδοβο. Αυτή είναι μια από τις πρώτες εκκλησίες στην περιοχή του Χάσκοβο. Το 1928, όταν ο σεισμός υπέστη σοβαρές ζημιές, ο ναός καταστράφηκε εν μέρει, αλλά αργότερα αποκαταστάθηκε - έγιναν επισκευές και μια επέκταση στο πίσω μέρος του κτιρίου. Χτίστηκε ένα όμορφο ψηλό καμινάρι. Η τελική αποκατάστασή του ολοκληρώθηκε το 1930. Ο ναός είναι ένα πολύτιμο ιστορικό μνημείο. Οι εικόνες ζωγραφίστηκαν από τον αναγεννησιακό ζωγράφο Ντιμίταρ Αντόφ - ντόπιος του Τοιπάν. Η κατασκευή και η αρχιτεκτονική του κτηρίου του ναού εξακολουθούν να εκπλήσσουν τους επισκέπτες.
18	Ο χριστιανικός σταυρός	χωριό Κρουμ	Στις 5 Μαΐου 2014, ένας 15μετρος χριστιανικός σταυρός αγιάστηκε κοντά στο χωριό Κρουμ του Ντιμίτροβγκραντ. Είναι κατασκευασμένος από μέταλλο και πάνω του τοποθετήθηκαν φώτα για να λάμψει το βράδυ. Η ιδέα της ανύψωσης του σταυρού ανήκει στους κατοίκους του χωριού, και ο στόχος του ήταν να ενώσει τους ανθρώπους, να τους προστατέσει και να τους κάνει καλύτερους. Βρίσκεται στον υψηλότερο λόφο πάνω από το χωριό Κρούμ, στην περιοχή „Γκίτσιτσα». Το σύμβολο της χριστιανικής πίστης είναι χτισμένο εξ ολοκλήρου με χρήματα από δωρεές. Η ιδέα είναι να υπενθυμίσει στους ανθρώπους ότι το πνευματικό είναι σημαντικότερο από το υλικό.
19	Μονή της Παναγίας	χωριό Ντόμριτς	Ένας κάτοικος του χωριού το 1886, μέσα από ένα όνειρο, ανακάλυψε μια ιερή πηγή στα χωράφια του και τα δώρισε για την κατασκευή ενός παρεκκλησίου. Ο ιερός χώρος αποκαταστάθηκε κυρίως μετά το 2000. Το παλιό παρεκκλήσι ανακαίνιστηκε και χτίστηκε ένα διώροφο κτήριο με υπνοδωμάτια. Κάθε χρόνο, την παραμονή της Κοίμησης της Θεοτόκου πολλοί άνθρωποι έρχονται για να τιμήσουν τη Μητέρα του Θεού. Δίπλα στις εξωτερικές πόλες του μοναστηριού χτίστηκε μια όμορφη βρύση, από την οποία αντὶ μπορούν να γεμίσουν τα μπουκάλια τους με το θεραπευτικό νερό της ιερής πηγής.

20	Εκκλησία του Αγίου Χαραλάμπους	Χωριό Τσερνογκόροβο	Χτίστηκε το 1863 από τον μάστορα Ούστα Κώστα από το χωριό Ουστόβο. Ζωγραφίστηκε το 1864 από τον Αλεξίου Εικονογράφο. Σύμφωνα με την λαϊκή παράδοση, οι κάτοικοι του Τσερνογκόροβο επέλεξαν το όνομα του ναού, επειδή κάθε χρόνο, την ημέρα που αφιερώθηκε στον άγιο, στις 11 Φεβρουαρίου, ένα μεγάλο ελάφι έβγαινε από το δάσος για να θοισαστεί. Η εκκλησία " του Αγίου Χαραλάμπους έχει 38 εικόνες, μερικές με ημερομηνία και τα ονόματα των εικονογράφων που εργάστηκαν στη δεκαετία του 60 του 19ου αιώνα. Εκτός από τις βιβλικές σκηνές, ενδιαφέρον παρουσιάζει μια σκηνή ενός άγνωστου εικονογράφου που απεικονίζει τρεις σιτίες σκλάβους με βασιλιά δεσπότη.
21	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	χωριό Γιάμπαλκοβο	Χτίστηκε το 1842 κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας. Το πρόσχημα για την οικοδόμησή του ήταν ότι χτίζεται ένα νέο σπίτι στον κρηά του χωριού Καλίν. Ο μεγάλος σεισμός του Τσιρπάν του 1928 κατέστρεψε την εκκλησία. Αναστηλώθηκε το 1930 με κεφάλαια από το Ταμείο «Ντεποζέ» και δωρεές από ολόκληρο το χωριό. Το 1950 ζωγραφίστηκε από τον εικονογράφο Πέταρ Τζάμτζεφ από το Πλόβνιτς. Το κτίριο της εκκλησίας είναι ογκώδες, χτισμένο με τούβλο, με στέγη με δύο πλαγιές και ανοιχτή γκαλερί από τα δυτικά προς τα νότια. Ο πύργος του καμπαναριού είναι χτισμένος στη βορειοδυτική γωνία με είσοδο από την γκαλερί στα δυτικά. Κοντά στην εκκλησία υπάρχει επίσης μια άγια πηγή.
22	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου του Νικηφόρου	χωριό Μπιντρόβο	Χτίστηκε το 1858 χάρη στον πλούτο και τη γενναιοδωρία του Χατζή Γεωργίου, ο οποίος έλαβε άδεια κατασκευής εκκλησίας το 1856. Ολόκληρο το χωριό συμμετείχε με την εργασία του στην κατασκευή του ναού. Η εκκλησία χτίστηκε από πέτρα, έχει αψίδα και στέγη με δύο πλαγιές. Οι εικόνες ζωγραφίστηκαν το 1859-1860 από τον Νικόλα τον Ζωγράφο. Στη βορειοανατολική γωνία της εκκλησίας χτίστηκε ένα οκτάπλευρο πέτρινο καμπαναριό.
23	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου του Νικηφόρου	χωριό Γκόροκι Τζβορ	Η παλαιότερη εκκλησία στο Δήμο του Ντιμίτροβγκραντ, ο Ναός του Αγίου Γεωργίου του Νικηφόρου στο χωριό Γκόροκι Τζβορ χτίστηκε το 1854. Οι τοιχογραφίες του ναού έχουν υψηλή καλλιτεχνική αξία. Είναι γνωστό ότι ο επικεφαλής εικονογράφος ήταν ο Γκεόργκι Νταντούφ Λούκοφ (Πόγκγεοργκίεφ) από τον Τσιρπάν. Η εκκλησία είναι μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας από το 1964.
24	Εκκλησία του Αγίου Ιβάν της Ρίλας	χωριό Ντόμπριτς	Η εκκλησία του χωριού που αφιερώθηκε στον Άγιο Ιβάν της Ρίλας χτίστηκε το 1880.
25	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου	χωριό Μπροντ	Η εκκλησία του χωριού χτίστηκε το 1938.
26	Εκκλησία του Προφήτη Ηλία	χωριό Μ. Ασένοβο	Η εκκλησία του χωριού χτίστηκε το 1884.
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Πάρκο «Ν. Ι. Βασιτόροφ»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Είναι το παλαιότερο πάρκο στο Ντιμίτροβγκραντ και περιλαμβάνει 821 εκτάρια λιβάδια και 40χρονό δάσος βελανιδιάς. Στο δάσος διαμορφώθηκαν μονοπάτια και φυτεύθηκαν διακοσμητικοί θάμνοι και δέντρα κατά μήκος του κεντρικού χώρου περπατάω και στα λιβάδια. Το πάρκο χτίστηκε για πολύ μικρό χρονικό διάστημα - μόνο για δύο χρόνια το 1955 και το 1956, κυρίως με εθελοντική εργασία. Στο πάρκο βρίσκεται ο ζωολογικός κήπος, ο οποίος απολαμβάνει το μεγάλο ενδιαφέρον των παιδιών. Εκεί μπορούν να παρατηρηθούν διάφορα είδη - από εξωτικά πουλιά έως αρκούδες. Τα ηλιακά παγκάκια και τα σκιερά μονοπάτια προσελκύουν κατοίκους και επισκέπτες της πόλης. Στο πάρκο βρίσκονται επίσης το Αστρονομικό Παρατηρητήριο και το Πλανητάριο «Τζορντάνο Μπρόνο». Η Αίθουσα Αστεριών του είναι εξοπλισμένη με δύο τηλεσκόπια και έχει χωρητικότητα 60 θέσεων.
2	Πάρκο «Πένιο Πένεφ»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το μνημειακό πάρκο «Πένιο Πένεφ» είναι ένα από τα εμβληματικά αξιοθέατα του Ντιμίτροβγκραντ. Το πάρκο εκτείνεται σε 365 στρέμματα και είναι μοναδικό με τα 92 είδη δένδρων, θάμνων και λουλουδιών του. Τα γλυπτά, τα χαραγμένα ποιήματα, τα λιθόστρωτα άσπρα μονοπάτια με ασβεστολιθικά κράσπεδα, τα γραφικά περάσματα και οι ψηφιδωτές σκάλες, οι καταράκτες και τα σιντριβάνια είναι καινοτομίες στην αρχιτεκτονική τοπίου της Βουλγαρίας κατά τις δεκαετίες του '50 και του '60 του 20ου αιώνα. Το πάρκο βρίσκεται στο νότιο τμήμα του Ντιμίτροβγκραντ. Έχει ένα όμορφο πανόραμα προς την πόλη. Διοικρίζεται για τη δική του πρωτότυπη εμφάνιση. Με τα χρόνια το πάρκο έχει γίνει ένας προτεινόμενος χώρος για πολιτιστικές εκδηλώσεις - αυτοσχέδιες λογοτεχνικές αναγνώσεις, συναυλίες, ρεσιτάλ κλπ., όπως και ένα αντιπροσωπευτικό μέρος για όλους τους επισκέπτες της πόλης και τις επίσημες αντιπροσωπείες.
3	Πάρκο Μαρίτσα	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το πάρκο «Μαρίτσα» βρίσκεται στη δεξιά όχθη του ποταμού Έβρου, σε μια υπέροχη ποτάμια αναβαθμίδα. Στο πάρκο φυτεύθηκαν πολλά δέντρα και θάμνοι. Αυτό είναι το μεγαλύτερο από τα τρία πάρκα στο Ντιμίτροβγκραντ. Στην αρχή είχε μια πισίνα, ένα εστιατόριο, ακόμη και ένα τεχνητό ποτάμι όπου ήταν δυνατή η πλεύση με μικρά σκάφη. Το πάρκο έχει πολλά πλατιά και μακρά μονοπάτια.
4	Προστατευόμενη περιοχή Ζλάτο πολέ (Χρυσό πεδίο)	χωριά Ζλάτο Πολέ, Μπροντ και Ράινοβο	Ο μεγαλύτερος υδροβιότοπος φυσικού χαρακτήρα κατά μήκος του ποταμού Έβρου. Η έκταση της προστατευόμενης περιοχής είναι 84,79 εκτάρια. Καλύπτει τμήματα των περιοχών των χωριών Νόβα Νατέζντα (του Δήμου Χάσκοβο), Μπροντ, Ράινοβο και Ζλάτο Πολέ (του Δήμου Ντιμίτροβγκραντ). Περιλαμβάνει ένα συγκρότημα διασυνδεδεμένων υδάτινων λεκανών διαφορετικού σχήματος, μεγέθους και βάθους, καμιώνες και τύφες, νησιά και βοσκοτόπους. Είναι ενδιαίτημα ποικίλων ειδών φυτών και ζώων που απειλούνται με εξαφάνιση και προστατεύονται, όπως το λευκό κρίνο, ο μικρός κορμωμένος, ο ήταυρος, ο κοινός κύνκος και ο αγριόκύνκος και άλλα είδη υδρόβιων πτηνών, καθώς και η στικτή νεροχελώνα.
5	Προστατευόμενη περιοχή "Προπάνταλοτο μπλάτο" ("Το Βυθισμένο Βάλτο")	χωριό Γκολιάμο Ασένοβο	Μετά από πολλές αλλαγές με την πάροδο του χρόνου, ο υγρότοπος έχει γίνει ένας βιότοπος που προσελκύει πολλά είδη ζώων και φυτικών ποικιλιών.
6	«Νοσούβκα μικρού κορμωμένος» («Διανκτέρευση Λαγγόνας») - Ντιμίτροβγκραντ (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Ντιμίτροβγκραντ και χωριό Ραντίτσεβο	Χώρος διατήρησης ενόχων τμήματος της κοιλάδας του ποταμού Έβρου και υπολείμματα παρόχθιων δασών που αποτελούν ενδιαίτημα και τόπο ανάπαυσης και συσσώρευσης κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης της λαγγόνας (Phalacrocorax pygmaeus) και άλλων προστατευόμενων ζωικών ειδών, όπως το χειμωνοβουτηχτάρι, ο ήταυρος, το σάινο, το δεντρογέρακο, η βίδρα και άλλα.
7	Σπήλαιο "Ντιάντο Πάνοβαστα Ντούπκα" ("Η Τρύπα του Παππού Πάνιο")	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το όνομα προέρχεται από τον κунηγό θησαυρών, τον παππού Πάνιο από το χωριό Ρακόβσκι (σημερινή γενοπιάτης πόλης Ντιμίτροβγκραντ), ο οποίος εισήγαγε το σπήλαιο για πρώτη φορά. Καταχωρήθηκε στις 26 Ιουλίου του 1964 από τον Μπίρις Κόλεφ - "Αίντα" Χάσκοβο.
8	Σπήλαιο Πόποβιτσα	χωριό Κρέπουτ του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης και μήκος 36 μ.
9	Σπήλαιο "Κύρκοβαστα Ντούπκα" ("Η Τρύπα του Κύρκου")	χωριό Κασνάκοβο του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ	Το όνομα της σπηλιάς δόθηκε στα τέλη του περασμένου αιώνα, όταν κρύφτηκε σε αυτό ένα αγόρι που ονομάστηκε Κίρκο. Αργότερα, πιθανότατα υπό την επήρεια των σχολικών βιβλίων για την ιστορία και τη λογοτεχνία, το όνομα αλλάχτηκε στο «Τρύπα του Κυρ Θεόδωρου», συνδέοντάς την με τη μάχη της Κλοκόνιτσα του 1230. Ο θρόλος της πιο σύγχρονης εποχής λέει ότι ο Βούλγαρος τσάρος Ιωάννης Β' Ασέν νίκησε τον ελληνικό στρατό και ο αρχηγός του ο Κυρ Θεόδωρος Κορνηνός έκρυψε στην τρύπα και εκεί πιάστηκε αιχμάλωτος. Γι' αυτό το σπήλαιο είναι στόχος πολλών κунηγών θησαυρών και θρόλων. Αλλά η πιο κοινή είναι η ονομασία "Τρύπα του Κύρκου". Μελετήθηκε και χαρτογραφήθηκε από τους Μπίρις Κόλεφ, Β. Γκεντούεφ και Βλ. Μεντόγιεφ από το "Αίντα" Χάσκοβο το 1972 και το 1983. Το σπήλαιο έχει σχεδόν γκρεμιστεί, και ακόμη και οι άνθρωποι που ξέρουν που είναι, δυσκολεύονται να το εντοπίσουν.
10	Σπηλαίοβάραθρο Γκάμπαρα	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης, μήκος 49 μ και μετατόπιση 21 μ.

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Πρόωθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Αρχαία Ρωμαϊκή Βίλα "Αρμίρα" από το 2ο - 4ο αιώνα	4 χλμ. Δυτικά της πόλης του Ιβάνλοβγκραντ	<p>Η αρχαία βίλα χτίστηκε στην κοιλάδα του ποταμού Αρμίρα, που είναι παραπόταμος του ποταμού Άρδα, κατά το δεύτερο μισό του πρώτου αιώνα μ. Χρ. Η βίλα «Αρμίρα» είναι μία από τις αρχαιότερες και πιο ακριβώς χρονολογημένες βίλες από τη ρωμαϊκή εποχή, που έχουν μελετηθεί στη Βουλγαρία. Είναι ένα εξαιρετικό αρχιτεκτονικό μνημείο χτισμένο πριν από 2000 χρόνια. Αυτή είναι η πιο πλούσια διακοσμημένη ιδιωτική κατοικία (παλάτι) από τη ρωμαϊκή εποχή που έχει αποκαλυφθεί στα βουλγαρικά εδάφη. Η βίλα ήταν το κέντρο έγχειας ιδιοκτησίας μιας πλούσιας θρακικής αριστοκρατικής οικογένειας.</p> <p>Ο πρώτος ιδιοκτήτης της ήταν ένας απόγονος του βασιλιά της Θράκης (βασιλεύς). Αυτός έλαβε - για προσφορά προς την ρωμαϊκή εξουσία - το καθεστώς του Ρωμαίου πολίτη και ως εκ τούτου το δικαίωμα να κτίσει τη μεγάλη βίλα στο αγρόκτημα που είχε ήδη οργανώσει ακόμα στις δεκαετίες 50-70 του πρώτου αιώνα μ.Χ., δηλαδή μόνο είκοσι χρόνια μετά την οριστική κατάκτηση της Θράκης από τη Ρώμη. Η αρχαία βίλα «Αρμίρα» στήθηκε σε έκταση 3600 τετραγωνικών μέτρων, πάνω στην οποία χτίστηκε η κατοικία των ιδιοκτητών, καθώς και ένας κήπος για αναψυχή και περιπάτους. Στη νοτιοανατολική γωνία του κτιρίου χτίστηκε και μια βεράντα από την οποία οι κάτοικοι της βίλας και οι καλεσμένοι τους είχαν απολαύσει το όμορφο τοπίο και το ποτάμι. Αυτό το αρχαίο αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα υπήρχε από τις δεκαετίες 50-70 του 1ου αιώνα μ.Χ. μέχρι το 378 μ.Χ., όταν καταστράφηκε κατά τη διάρκεια του Γοτθικού πολέμου. Η βίλα κάρηκε μετά τη μάχη της Αδριανούπολης (σημερινή Όδριν στην Τουρκία) στις 9 Αυγούστου του έτους 378.</p> <p>Ο ίδιος ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Βαλεντινιάνος βρήκε το θάνατό του από τις πληγές που έλαβε στη μάχη, κάπου κοντά στην Αδριανούπολη.</p>
2	Γέφυρα Ατερένοκι	7 χλμ. Νοτιοδυτικά της γειτονιάς "Λάτζα" της πόλης του Ιβάνλοβγκραντ	<p>Η γέφυρα κηρύχθηκε αρχαιολογικό μνημείο πολιτισμού τοπικής σημασίας. Στην παρούσα μορφή της, η εγκατάσταση χρονολογείται από τον 16ο αιώνα, αλλά υπάρχουν υποθέσεις ότι από εκεί περνούσε ένας αρχαίος ρωμαϊκός δρόμος προς το Αιγαίο και αργότερα η γέφυρα είχε μια σύνδεση με την οχυρωμένη πόλη - το φρούριο της Λούττιτσας. Κοντά στη γέφυρα (1 χλμ. χωματόδρομο κατά μήκος του ποταμού Ατερένοκα) υπάρχει ένα από τα πιο ελκυστικά σημεία για πεκ-νικ στο δήμο - ο Μεγάλος νερόλακκος. Η περιοχή του ποταμού διαθέτει κατάλληλη τουριστική υποδομή (2 τραπέζια, πάγκους και κρήνη με κρύο νερό), με δυνατότητα διεξαγωγής μεγαλύτερων γεγονότων στο γειτονικό λιβάδι.</p>
3	Μεσαιωνικό φρούριο "Λιουτίτσα"	6 χλμ. Δυτικά της γειτονιάς "Λάτζα" της πόλης του Ιβάνλοβγκραντ	<p>Οι αρχαιολογικές μελέτες ξεκίνησαν το καλοκαίρι του 2002. Σύμφωνα με τους ειδικούς, το φρούριο ήταν μια μεγάλη και πλούσια μεσαιωνική πόλη, που εκτεινόταν σε έκταση 26 στρεμμάτων. Το μήκος των εξαιρετικά καλά διατηρημένων τοίχων του φρουρίου είναι περίπου 600 μέτρα, ενώ οι πύργοι του φρουρίου είναι 14. Εκεί βρέθηκε μια εκκλησία που υπήρχε από τον 13ο έως τον 16ο αιώνα, μια τεράστια νεκρόπολη, νομισματοστάσια, καθώς και μαρμαρίνια απομεινάρια μιας αρχαίας βασιλικής.</p>
4	Δημοτικό Ιστορικό Μουσείο - Ιβάνλοβγκραντ	πόλη Ιβάνλοβγκραντ	<p>Τρεις εκθέσεις παρουσιάζονται στο κτίριο του Ιστορικού Μουσείου - «Αρχαιολογία», «Ιστορία της πόλης και της περιοχής πριν από την Απελευθέρωση» και «Ιστορία μετά το 1878». Στο μουσείο εκτίθενται κεραμικά από την αρχαία βίλα «Αρμίρα», νομισματοστάσια, αποσπάσματα ενός θρακικού άρματος κηφίας, απολείματα από τις ανασκαφές του τύμβου κοντά στο χωριό Σβήφρατσι, όπως και αντικείμενα από το φρούριο «Λιουτίτσα».</p> <p>Εκτός από τα αρχαιολογικά ευρήματα υπάρχουν τουφέκια και πιστόλια από τον Ρωσο-τουρκικό πόλεμο, εικόνες και έγγραφα διάφορων αρχείων που σχετίζονται με τη ζωή και το έργο των βοσπόδων (καπετάνιων κατά τον πόλεμο για την Απελευθέρωση) Γιάννη Ποπόφ και Στάμιλοf Ντιμιτρόφ. Οι επισκέπτες μπορούν επίσης να δουν τον μοναδικό γεωγραφικό και ιστορικό χάρτη της Βουλγαρίας από το 1913, καθώς και άλλα αντικείμενα από την πόλη.</p>
5	Εκκλησία της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος	πόλη Ιβάνλοβγκραντ	<p>Ένα εξαιρετικά πολύτιμο δείγμα της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής της Αναγέννησης, της καλής και της εφαρμοσμένης τέχνης στη Βουλγαρία, που κηρύχθηκε αρχιτεκτονικό και καλλιτεχνικό μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας. Η εκκλησία χτίστηκε το 1828 στον χώρο ενός παλαιότερου ναού. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το υπέροχο σκαλιστό τέμπλο με μοτίβα φυτών και ζώων, βασιλικές πύλες, ιερό θρόνο, μικρά εικονοστάσια, πλαστική διακόσμηση της οροφής και των κίωνων και βασιλικές εικόνες υψηλής καλλιτεχνικής αξίας. Η εορτή του Ναού Μεταμόρφωσης του Σωτήρος (6 Αυγούστου) γιορτάζεται με θεία λειτουργία και κουρμπάνι για υγεία. Η εκκλησία είναι ο βασικός ορθόδοξος ναός και είναι ανοιχτή κάθε Κυριακή.</p>
6	Αναγεννησιακό σπίτι-μουσείο του Μίρτοf Πασκάλεφ - «Πασκάλεβα κάστα»	πόλη Ιβάνλοβγκραντ	<p>Ένα από τα λαμπρότερα παραδείγματα παραδοσιακού αρχοντικού σπιτιού ενός μεταξοσκωληκτοφύτου του τέλους του δέκατου ένατου αιώνα, το οποίο είναι επίσης αρχιτεκτονικό μνημείο πολιτισμού. Το σπίτι ανακαινώθηκε και στεγάζει το τοπικό εθνογραφικό μουσείο που παρουσιάζει τον παραδοσιακό τρόπο ζωής και τα επαγγέλματα στην περιοχή του Ιβάνλοβγκραντ κατά τη διάρκεια της Αναγέννησης. Το σπίτι έχει μια πέτρινη βάση και κτίστηκε με πλιθός, πηλό και επίχρυσια ασβέστη. Στο παρελθόν, το ισόγειο του είχε αγροτικούς προορισμούς και οι δύο όροφοι πάνω του είχαν μεικτή χρήση, τα λεγόμενα «κάστι» ήταν καθιστικά, και το μεγάλο σαλόνι του μεταξοσκωληκτοφύτου - «φέγιατ» χρησιμοποιούνταν για την μεταξοσκωληκτοτροφία και για την αποδοχή επισκεπτών εκτός της σεζόν. Επί του παρόντος η έκθεση βρίσκεται στις δύο κύριους ορόφους και περιλαμβάνει: παραδοσιακό σαλόνι με τζάκι, τραπέζαρια της οικογένειας (χάλκινο τραπέζακι και μαξιλάρια για να κάθεται η οικογένεια στο πάτωμα γύρω από αυτό) και χώρο εργασίας της οικοδόπουνας (με μεγάλη βούρτσα, ηλακίτη, ροδάνι, ανέμη και υφαντικό αργαλείο), σαλόνι με όλα τα απαραίτητα χαρακτηριστικά που αποδεικνύουν τον πλούτο των οικοδεσπώνων (χάλκινο μαγκάλι για τη θέρμανση του δωματίου με άνθρακα, καναπέδες από ξύλο κοντά στα παράθυρα με υπέροχα χειροποίητα υφάσματα και καλύμματα με λευκή δαντέλα, βαθιά ντουλάπι για την προίκα, τραπέζακι για το σερβίρισμα του καφέ με γλυκό του κουταλιού με σόκο, σκαλισμένο εικονοστάσι, πλούσια διακοσμημένη λάμπα με χρωματιστό γυαλί από την Αδριανούπολη) και σαλόνι μεταξοσκώληκα. Ο δεύτερος όροφος παρουσιάζει τα κύρια στάδια της παραγωγής των κοκκιλιών του μεταξίου και χαρακτηριστικές της περιοχής παραδοσιακές φορεσιές. Μετά την ανακαίνισή της, η συλλογή σήμερα έχει 11 νέα αντικείμενα που σχετίζονται με τα τοπικά επαγγέλματα και χειροτεχνήματα από τα μέσα του 19 αιώνα - σιδηρουργείο, υποδηματοποιία, ύφανση, καλλιέργεια κανιού, μεταξοσκωληκτοτροφία ή και πολλά άλλα.</p>
7	Μονή των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης	πόλη Ιβάνλοβγκραντ	<p>Η Μονή των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στο Ιβάνλοβγκραντ χτίστηκε τον 12ο αιώνα και ένας αιώνας αργότερα σημειώθηκε η άνοδος της όταν έγινε μητροπολιτικό κέντρο. Κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας, το μοναστήρι καταστράφηκε δύο φορές για να αναστηθεί το 1846. Από το 1949 το μοναστήρι του Ιβάνλοβγκραντ δεν κατοικείται από μοναχική αδελφότητα, αλλά κάθε χρόνο στις 8 Σεπτεμβρίου εδώ διοργανώνεται μια βραδιά με νυχτερινή επαγρύπνηση, θεία λειτουργία και κουρμπάνι για υγεία. Σήμερα η Μονή στο Ιβάνλοβγκραντ είναι περιοδικά ενεργή και αποτελεί ένα συγκρότημα εκκλησίας, οικιστικό κτήριο και παλιάς κρήνης που χρονολογείται από το 1846. Από το παλιό μοναστήρι διατηρείται μόνο το εκκλησάκι, το οποίο είναι τρίκλιτη ψευδο-βασιλική με μεταγενέστερη εικονογραφία (τέλη του 19ου αιώνα) και 8 μεταγινόμενα από παλαιότερη περίοδο εντοιχισμένα στο τέμπλο. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης τα σκαλισμένα κηροπήγια και οι πολυέλατοι από μάρμαρο.</p>

8	Εκκλησία του Αγίου Αρχαγγέλου Μιχαήλ	χωριό Ντόλνο Λούκοβο	Πρόκειται για μια αξιόλογη τρίκλιτη ψευδο-βασιλική κατασκευασμένη από πέτρα. Στα μαρμάρινα αετώματα πάνω από τις δύο εισόδους έχουν χαραχθεί καλλιγραφικές επιγραφές με τα ονόματα των κτητόρων στην ελληνική γλώσσα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μεγάλη κλίμακας σκάλισμα του εικονοστασίου.
9	Θρακικό νεκροταφείο	περιοχή «Ρόνκιτε», 3,5 χλμ βορειοδυτικά του χωριού Ντόλνο Λούκοβο	Κοντά στο χωριό Ντόλνο Λούκοβο βρέθηκαν πολλά ντολμέν (ιερά) και ένα περίτεχνα διακοσμημένο νεκροταφείο που χρονολογείται από την εποχή των Θρακών. Ο τάφος κτίστηκε στο επίπεδο του αρχαίου εδάφους και καλύφθηκε με ανάχωμα με ύψος 4 μ. Αποτελείται από ένα ταφικό θάλαμο με ορθογώνια κάτοψη και είσοδο από το νότο, ανοικτό προς τα νότια προθάλαμο και δρόμο χωρίς οροφή (διάδρομο). Οι τοίχοι του θαλάμου καλύπτονται με μεγάλα μαρμάρινα και ασβεστολιθικά μπλοκ συνδεδεμένα μεταξύ τους με σφιγκτήρες σιδήρου, και διακοσμημένα με διάφορες σκαλισμένες στις πέτρες φηγούρες - δίσκους, τετράγωνα, ορθογώνια, ένα πεντάκτινο αστέρι, ένα κεφάλι αλόγου και ένα ψάρι. Οι φηγούρες αυτές, μαζί με το μισοφέγγαρο σκαλισμένο στην είσοδο σχηματίζουν μια σύνθεση με ισχυρό αισθητικό και κάπως μυστικιστικό αντίκτυπο στους επισκέπτες, ενδεχομένως κρύβοντας κωδικοποιημένες πληροφορίες που σχετίζονται με την τελετή της κηδείας. Ο προθάλαμος χτίστηκε όμοια με το νεκρικό θάλαμο, αλλά χρησιμοποιήθηκαν μόνο ασβεστολιθικοί ογκόλιθοι. Ο δρόμος έχει ένα τοίχο από πέτρες με συγκόλληση λάσπης και διατηρείται εν μέρει. Τα αντικείμενα που βρέθηκαν είναι σχετικά λίγες, επειδή ο τάφος κλέφθηκε ακόμη κατά την αρχαιότητα. Τα περισσότερα από τα ευρήματα βρέθηκαν στον προθάλαμο του τάφου (και μπροστά από αυτόν), και μεταξύ τους είναι: πέτρινο ανάγλυφο που απεικονίζει το κεφάλι ενός αλόγου, θραύσματα αγγείων, χάλκινα περόνη, χάλκινα κοσμήματα, κομμάτια από επιχρυσωμένο ταφικό στεφάνι, ένα ασημένιο νόμισμα και κεραμική λάμπα. Τα ευρήματα και οι σκελετοί αλόγων (η ταφή των αλόγων μαζί με τον οικοδεσπότη είναι ένα σημάδι της θρακικής αριστοκρατίας) δείχνουν ότι κατά πάσα πιθανότητα στον τάφο στο χωριό Ντόλνο Λούκοβο θάφτηκε τοπικός αριστοκράτης της Θράκης, αλλά μέχρι στιγμής δεν έχουν βρει αποδεικτικά στοιχεία που να δώσουν περισσότερες πληροφορίες.
10	Εκκλησία των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης	χωριό Ντόλνο Λούκοβο	Μια από τις πιο καλά διατηρημένες παλιές βουλγαρικές εκκλησίες. Κηρύχθηκε αρχιτεκτονικό μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς τοπικής σημασίας. Χρονολογείται από το 1806 και σύμφωνα με την παράδοση, κτίστηκε μυστικά στο δρόμο δάσους για μόνο 7 νύχτες. Καθοριστικός του σύντομου χρονοδιαγράμματος κατασκευής ήταν ο οθωμανικός νόμος, σύμφωνα με τον οποίο ένα κτίριο πάνω στο οποίο έχει τοποθετηθεί μια στέγη δεν καταστρέφεται. Μέσα της υπάρχουν δύο τμήματα - αρσενικό και θηλυκό. Το εσωτερικό του ναού διαμορφώταν μέχρι το 1918. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ξυλόγλυπτο τέμπλο με τα λεγόμενα «ξυλόγλυπτα του βοσκού» και τις πρωτότυπες εικόνες από τις αρχές του 19ου αιώνα - έργο διακεκριμένων τοπικών μαστόρων.
11	Μεγαλιθικός τάφος (ντολμέν)	χωριό Πλεβούν	Ο μεγαλιθικός τάφος (V-I αιώνα π.Χ.) δηλώθηκε αρχαιολογικό μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας. Φτιάχθηκε από μεγάλες και χοντρές πλάκες από γνεύσιο, οι οποίες είχαν τοποθετηθεί κατακόρυφα σε μια προκατασκευασμένη τάφο πάνω από ένα μικρό φυσικό λόφο. Το ντολμέν αυτό είναι το τελευταίο μεγαλιθικό Θρακικό μνημείο που ανακαλύφθηκε και είναι μοναδικό στην αρχιτεκτονική του επειδή συνδυάζει στοιχεία της πρώιμης εποχής του σιδήρου και αυτά που υπενθυμίζουν τα νεότερα επιτεύγματα του ελληνοισμου. Ο τάφος του Πλεβούν έχει ένα μοντέρνο για την εποχή του σχέδιο που χαρακτηρίζει τους μνημειώδεις τάφους του 5-3 αιώνα π.Χ. Ο χώρος έχει συνολικό μήκος 7,5 μέτρων και είναι ορθογώνιο ντολμέν δύο θαλάμων με δρόμο που προσανατολίζεται στην κατεύθυνση Ανατολής-Δύσης. Έχει μια σύνθετη δομή που αποτελείται από 4 μέρη: διάδρομο, προθάλαμο, δεύτερο προθάλαμο και μεγάλο θάλαμο ταφής. Από το πρόθυρο προς την εγκατάσταση διαμορφώθηκε ένα είδος πρόσοψης δύο κάθρων στρογγυλεμένων πλακών, οι οποίες οδηγούσε προς την είσοδο. Η είσοδος πιθανά τοίχο από πέτρες με συγκόλληση λάσπης και διατηρείται εν μέρει. Τα αντικείμενα που βρέθηκαν είναι σχετικά λίγες, επειδή ο τάφος κλέφθηκε ακόμη κατά την αρχαιότητα. Τα περισσότερα από τα ευρήματα βρέθηκαν στον προθάλαμο του τάφου (και μπροστά από αυτόν), και μεταξύ τους είναι: πέτρινο ανάγλυφο που απεικονίζει το κεφάλι ενός αλόγου, θραύσματα αγγείων, χάλκινα περόνη, χάλκινα κοσμήματα, κομμάτια από επιχρυσωμένο ταφικό στεφάνι, ένα ασημένιο νόμισμα και κεραμική λάμπα. Τα ευρήματα και οι σκελετοί αλόγων (η ταφή των αλόγων μαζί με τον οικοδεσπότη είναι ένα σημάδι της θρακικής αριστοκρατίας) δείχνουν ότι κατά πάσα πιθανότητα στον τάφο στο χωριό Ντόλνο Λούκοβο θάφτηκε τοπικός αριστοκράτης της Θράκης, αλλά μέχρι στιγμής δεν έχουν βρει αποδεικτικά στοιχεία που να δώσουν περισσότερες πληροφορίες. 19 αιώνα - σιδηροουργείο.
12	Συλλογή Μουσείου	χωριό Πλεβούν	Στο κτίριο του παλιού κρυφού σχολείου έχει οργανωθεί μια μόνιμη ιστορική-εθνογραφική έκθεση που παρουσιάζει τον παραδοσιακό τρόπο ζωής, τον πολιτισμό και το βιοπορισμό των Βουλγάρων της Μικράς Ασίας με ξεχωριστή, μόνιμη έκθεση φωτογραφιών αφιερωμένη στον καπετάνιο Πέτρο Βοϊβόδα.
13	Κλιμακωτής πέτρινη κατασκευή στο "Μεγάλο τώμβο"	χωριό Σβιράτσι	«Ο Μεγάλος Τώμβος» είναι ένα από τα πιο εντυπωσιακές ταφικές εγκαταστάσεις στη Βουλγαρία από τη ρωμαϊκή εποχή και αποτελεί ένας εντυπωσιακός τύμβος με ιδανικό θόλο (διαμέτρου 60 μ και 18-20 μέτρα πρωτότυπο ύψος), σφιχτός σε ένα πολύ ισχυρό δαχτυλίδι μιας μοναδικής πέτρινης δομής - κρηπίδας, που εκρβε τον ιερό χώρο από τον έξω κόσμο. Εκτός από τις θρησκευτικές λειτουργίες της η κρηπίδα είχε μια καθαρά τεχνική λειτουργία - να υποστηρίζει τον ίδιο τον τύμβο. Σε αυτή την περίπτωση, δεν ήταν ένα συνηθισμένο πέτρινο τοίχο αλλά μια πρωτότυπη δημιουργία της αρχαίας αρχιτεκτονικής, συγκρίσιμη με τον τ'Αντή η μνημειώδης εγκατάσταση, η μοναδική στο είδος της στα Βαλκάνια, είναι μια πολύπλοκη κλιμακωτής δομή μεγάλων πέτρινων όγκων μήκους 3,70 μ., κομμένων στο εξωτερικό τους και συνδεδεμένων μεταξύ τους με μεταλλικούς σφιγκτήρες, σχηματίζοντας με αυτό τον τρόπο έναν τεράστιο κύκλο από τέλεια συναρμολογημένα εξαρτήματα πάνω σε σταθερή βάση. Το πέτρινο κτίριο του τύμβου καταστράφηκε εν μέρει ακόμη στην αρχαιότητα.
14	Θρακικό Μνημείο «Τα χωράφια του Ηλία»	χωριό Γκλούμποβο	Η περιοχή "Ηλιεβα Νίβι" ("Τα χωράφια του Ηλία") βρίσκεται στα περίχωρα του χωριού Γκλούμποβο του Δήμου του Ιβάνλοβγκαρντ. Στο χώρο αυτό, στις 3 Οκτωβρίου 1913, κατά τον Β' Βαλκανικό Πόλεμο, ο τουρκικός στρατός σκότωσε πάνω από 200 μωρά και παιδιά κρυμμένα στη νότια όχθη του ποταμού Άρδα. Αυτά ήταν τα παιδιά των Βουλγάρων που έφυγαν από τον τουρκικό στρατό που τους ακολουθούσε. Το 1996 στην περιοχή στήθηκε ένα μνημείο στη μνήμη περισσότερων από 40.000 δολοφονημένων Βουλγάρων προσφύγων και των παιδιών τους. Το μνημειακό συγκρότημα αποτελείται από μνημείο, κρήνη και το παρεκκλήσι της Αγίας Πέτκας της Βουλγαρίας.
15	Θρακικό Ντολμέν	Χωριό Ζελέζινο	Μεγαλιθικός τάφος που χρονολογείται από τα τέλη της 2ης χιλιετίας π.Χ. Η εγκατάσταση αποτελείται από μεγάλες, χοντρές, κάθετες πλάκες από γνεύσιο που έχουν σκαφτεί σε προετοιμασμένη τάφο. Η βόρεια και η δυτική εγκάρσιες πλάκες είναι καλά διατηρημένες, ενώ η νότια έχει κατά το ήμισυ καταστραφεί και η ανατολική πλάκα και η στέγη λείπουν.

16	Φρούριο «Μπιάλγκραντ» («Λευκή πόλη»)	3.47 χλμ. Ανατολικά του χωριού Γκουγκούτκα	<p>Το φρούριο χτίστηκε σε φυσικά προστατευμένο απόρροτο βραχώδη λόφο. Οι πλαγιές του λόφου κατεβαίνουν απότομα προς το Μπίαλα Ρεκά (Λευκό Ποταμό), που το περιβάλλει. Τα τείχη ακολουθούν το περίγραμμα του οροπεδίου του λόφου και περιβάλλουν μια έκταση 13 στρεμμάτων. Διατηρούνται σχεδόν εξ ολοκλήρου στην αρχική τους όψη - συνολικού μήκους 550 μ και ύψους 7-8 μ, ενώ το πάχος τους είναι 2 μ. Στην ανατολική πλευρά, όπου το φρούριο είναι πιο προσιτό, μπροστά στο κύριο τείχος σε απόσταση 10-15 m κατασκευάστηκε ένα δεύτερο τείχος, το οποίο περιγράφει ένα ακανόνιστο ημικύκλιο. Τα διπλά τείχη - προτείχια είναι σπάνια στα φρούρια της Ανατολικής Ροδόπης. Παρόμοια αρχιτεκτονική λύση εφαρμόστηκε μόνο στο κάστρο κοντά στο χωριό Βοντεντσαρόκο του Δήμου του Τζέμπελ.</p> <p>Το φρούριο οφείλει το όνομά του - Λευκή Πόλη, πιθανόν στο γεγονός ότι για την κατασκευή των τοίχων χρησιμοποιήθηκαν πολλά κομμάτια από μάρμαρο. Και μια άλλη ιδιαιτερότητα - το επίπεδο του εδάφους στο εσωτερικό του φρουρίου είναι υψηλότερο από το έδαφος έξω από τα τείχη της πόλης των 4-5 m. Αυτό εμπόδιζε την κατεδάφιση του κατά την πολιορκία. Στην ανατολική πλευρά του κάστρου αποκαλύφθηκε η βάση μονόκλιτης και με μία αψίδα εκκλησίας, εν μέρει σκαμμένη στο έδαφος. Έχει μήκος 8 μ, πλάτος 6 μ, ενώ το πάχος των τοίχων είναι 1 μ. Το πάτωμα ήταν καλυμμένο με πέτρινες τετράγωνες πλάκες του ίδιου μεγέθους. Η πιο ενδιαφέρουσα εγκατάσταση αυτού του φρουρίου, η οποία διατηρείται και σήμερα, είναι η εσωτερική φρουδαρχική κατοικία-πύργο. Είναι το είδος των λεγόμενων Δοηση (κύριος πύργος) και είναι ένα από τα λίγα σχετικά καλά διατηρημένους πύργους στη Βουλγαρία. Επίσης αυτός ο πύργος είναι ένας από τους λίγους αυτού του είδους στην επικράτεια μας. Αυτή είναι μία από τις μεγάλες διαφορές με την Κεντρική και Δυτική Ευρώπη, όπου αυτές οι οχυρώσεις είναι κοινά. Οι τοίχοι ανέρχονται σε ύψος 9 μ. και το πάχος τους είναι 1,5 μ. Έχει ορθογώνιο σχέδιο με διαστάσεις της βάσης 11 και 9 μ. Ήταν τουλάχιστον τρεις ορόφοι.</p> <p>Η έλλειψη πλήρους αρχαιολογικής ανασκαφής καθιστά δύσκολο να προσδιοριστεί ο ρόλος του φρουρίου στο Μεσαίωνα, αλλά το μεγάλο μέγεθος και η ασυνήθιστη μοίρα του δίνουν λόγους να θεωρηθεί κεντρικός οικισμός αστικού τύπου, στον οποίο έμενε φρουδαρχής με αγροκτήματα και χωριά γύρω του. Αυτό επιβεβαιώνεται έμμεσα από το όνομά του - «Λευκή Πόλη» ή πιο σπάνια «Γκραντίστε» (Μεγάλη Πόλη), ενώ τα άλλα φρούρια γύρω του ο τοπικός πληθυσμός αποκαλούσε «καλέ» (κάστρο).. Η τύχη της Λευκής Πόλης μετά την πτώση της Βουλγαρίας υπό οθωμανική κυριαρχία είναι ασαφής. Πιθανόν το φρούριο δεν καταστράφηκε αλλά σε αυτό εγκαταστάθηκε ένας προσωρινός οθωμανικός φρουδαρχικός ηγεμόνας.</p>
17	Εκκλησία του Αγίου Αναστασίου	Χωριό Μπελοπόλιανε	Ένα αξιόλογο δείγμα της αναγεννησιακής εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής από το πρώτο μισό του 19ου αιώνα και μνημείο πολιτισμού. Χτισμένο το 1838, ο ναός είναι τοπική τρίκλιτη ψευδο-βασιλική με μια αψίδα, πενταγωνικό καμπαναριό και πλούσια γλυπτική διακόσμηση στα εξωτερικά τοιχώματα. Το εσωτερικό είναι επίσης αυθεντικό, ξεχωρίζοντας με τη μοναδική διάφορη γκαλερί στον δόμο. Οι εικόνες του τέμπλου έχουν υψηλή καλλιτεχνική αξία και μεγάλη σπανιότητα για την περιοχή έχουν δύο εικόνες που προσκυνήτες έφεραν από τον Πανάγιο Τάφο στο Ιεροσολήμ. Ιδιαίτερη προσοχή αξίζει επίσης η θήκη δωρεών, με μια πολύ γραφική διακόσμηση. Η εκκλησία λειτουργεί και είναι ανοιχτή σε όλες τις χριστιανικές εορτές. Θεία λειτουργία όμως γίνεται μόνο την Ημέρα του Αγίου Αναστασίου (18 Ιανουαρίου, 2 Μαΐου). Τον Μάιο, γίνεται ένα κορμπάνι υγείας.
18	Μνημείο - οστεοφυλάκιο	Κορσφρ Τσέρνι Ριντ	Το μνημείο - οστεοφυλάκιο χτίστηκε και ανακαλύφθηκε στο μακρινό 1937 στην αιώνα μνήμη των θυμάτων της περιοχής του Ιβάνλοβγκραντ κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-1913) και τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο (1915-1918). Χτίστηκε εξ ολοκλήρου με δωρεές από κατοίκους της περιοχής, οι οποίοι επίσης έχασαν συγγενείς και φίλους στους πολέμους.
№ ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ			ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ			
1	Περιοχή «Ντούπκιτε» ("Οι τρύπες")	χωριό Σβιράτσι, Δήμος του Ιβάνλοβγκραντ	Μία από τις μικρότερες προστατευόμενες περιοχές του δήμου (6,5 στρεμμάτων), που έλαβε αυτή την ιδιότητα με σκοπό τη διατήρηση ενός ενδιαιτήματος σπάνιων και προστατευόμενων ορχιδέων και ενός οικοτόπου νυκτερίδων στο σπήλαιο «Νούπκατα». Εδώ υπάρχουν 13 είδη ορχιδέων, εκ των οποίων προστατευόμενες είναι η Οφρής η οιστροφόρος, η Οφρής η μαστοφόρος, το Αίγιο Υμαντόγλωσσο και η Ανακαμπτίς η παραμυδική. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης και τέσσερα είδη των νυκτερίδων της παγκόσμιας Κόκκινης Λίστας που βρίσκονται στο σπήλαιο «Ντούπκατα» - ο Μικρορινόλοφος, ο Τρανορινόλοφος, ο Μεσορινόλοφος νότιος και η Πτερυγονυκτερίδα. Δεν είναι ασυνήθιστο επίσης να βρεθούν απολιθώματα. <p>Ο χώρος αποτελεί ένα μεγάλο βράχο με τη μορφή οροπεδίου της οποίας η βάση από την ανατολή είναι καταρυσωμένη με διαδρόμους διαφορετικών βάθους. Υπάρχουν περίπου 15 τρύπες, οι πιο ρηχές εκ των οποίων έχουν βάθος που δεν ξεπερνάει το μισό μέτρο και οι δύο πιο βαθιές είναι πάνω από δέκα μέτρα σε βάθος. Μια από τις τρύπες έχει μετατραπεί σε οχυρό, η είσοδός της είναι λιθολοιμένη και υπάρχει ένα μέρος για να βάλλει ένα πολυβόλο. Ο βράχος είναι γεμάτος τρύπες, και στη βάση του περιβάλλεται από ένα τοίχο φρουρίου, από το οποίο σήμερα είναι εμφανή μόνο τα ερείπια. Ωστόσο, η τέλεια τοιχοποιία που κάλυψε το ιερό είναι ξεκαθάρα. Προφανώς ο τόπος ήταν ένα συγκρότημα λατρείας, όπου οι ιερείς έλεγαν τις προσευχές και τα ζόρκια τους.</p>
2	Λιτάνια (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Μπελοπόλιανε και Σβιράτσι	Η μικρότερη προστατευόμενη περιοχή του δήμου Ιβάνλοβγκραντ είναι η περιοχή «Λιτάνια» (3 εκτάρια). Κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση του μοναδικού ενδιαιτήματος στη Βουλγαρία της άγριας ορχιδέας Κεφαλάνθηρου επιπακτοειδούς. Γνωστό ως το βασιλείο των ορχιδέων, η περιοχή «Λιτάνια» προσελκύει επισκέπτες με τα εντυπωσιακά πλούτη σπάνιων φυτών, συμπεριλαμβανομένων 15 ειδών ορχιδέας. Ανάμεσά τους, εκτός από το Κεφαλάνθηρου επιπακτοειδές, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν η Οφρής η Οιστροφόρος, η Οφρής η Μαστοφόρος και η Οφρής η Μελισσοφόρος, το Αίγιο Υμαντόγλωσσο, το Λιμόδορο το εκτροπικό, η Ορχιδέα η πεταλούδομορφη και η Ανακαμπτίς η παραμυδική - προστατευόμενα είδη εθνικής και ευρωπαϊκής σημασίας.
3	Χαμπάρ Ντερέ (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Καζάκ, Μπιάλγκραντς και Γκουγκούτκα	Αυτή είναι η πιο δύσκολα προσβάσιμη περιοχή του Δήμου Ιβάνλοβγκραντ έκτασης 101 εκταρίων, η οποία κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση ενός συγκροτήματος από φυσικούς παραποτάμιους δασώδεις σχηματισμούς, ξηρόφιλα δάση δρυός και των οικοτόπων των σπάνιων και προστατευόμενων ειδών ψαριών, αμφιβίων, ερπετών, πτηνών και θηλαστικών. Περιλαμβάνει το κάτω ρου του ποταμού Χαμπάρ Ντερέ πριν την εκβολή του στον ποταμό Μπίαλα Ρεκά (χωριά Καζάκ και Μπιάλγκραντς), οι όχθες του οποίου καλύπτονται από μια σχεδόν συνεχή λωρίδα παρθένα δάση δρυός πάνω από 100 ετών (από δρυ κρηρίδα, μεσέ και δρυ γνοώδη), από συγκροτήματα των ειδών ιτιάς, ελάτης, λιάνας και είδη της χλωρίδας με υψηλή κατάσταση διατήρησης. Στα μοναδικά υδρόβια οικοσυστήματα που έχουν διατηρηθεί εντοπίστηκαν 10 είδη ψαριών, 4 βάλκανικά ενδημικά, και 9 είδη αμφιβίων, ενώ στη ξηρά βρέθηκαν 11 είδη ερπετών, 43 είδη πουλιών, συμπεριλαμβανομένων των 19 φωλιάζοντα είδη και 5 είδη νυκτερίδων. Ιδιαίτερης αξίας είναι η βίβρα, η Ελληνική και η Μεσογειακή χελώνες και οι νυκτερίδες Μικρορινόλοφος και Μεσορινόλοφος νότιος που περιλαμβάνονται στην παγκόσμια Κόκκινη Λίστα. Η περιοχή έχει επίσης μεγάλης σημασίας για την προστασία της Γραμμωτή νεροχελώνα - προστατευόμενου είδους από το Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας.

4	Οι μαιάνδροι του ποταμού Μπιάλα Ρεκά (του Λευκού Ποταμού)	Χωριά Μέντεν Μπουκ και Ζελεζάρι	Είναι η δεύτερη σε έκταση περιοχή στην Ανατολική Ροδόπη (1532 εκτάρια), που κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση ενός μοναδικού για τη Βουλγαρία τοπίου με εξαιρετική ποικιλία των σπάνιων και απειλούμενων ειδών φυτών και ζώων. Καλύπτει το πιο ελκυστικό μέρος των μέσων του ποταμού Μπιάλα Ρεκά με όμορφο συγκρότημα μαιάνδρων (στα περίχωρα των χωριών Μέντεν Μπουκ και Ζελεζάρι), όπου διατηρούνται από τα λίγα φυσικά δάση της Βουλγαρίας από ατλαντικό πλάτανο και που περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο. Ως προς το πλούτος των ειδών πεταλούδων (πάνω από 100) η περιοχή κατατάσσεται στη δεύτερη θέση στη Βουλγαρία. Στα μοναδικά για τη Βαλκανικής Χερσόνησο οδάτινα οικοσυστήματα του ποταμού Μπιάλα Ρεκά ανακαλύφθηκε ένα νέα για την επιστήμη είδος ψαριού - Βελονίτσα της Ροδόπης, μαζί με άλλα 9, συμπεριλαμβανομένων 4 βαλκανικών ενδημικών. Αυτή είναι μία από τις πλουσιότερες σε ερπετοπανίδα περιοχές της Βουλγαρίας με επτά είδη αμφιβίων και 19 είδη ερπετών. Ιδιαίτερης αξίας είναι ο Οφίσωψ (μοναδικό ενδιαιτήμα της χώρας), ο Τυφλίνος και η Γραμμωτή νεροχελώνα - είδη από το Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας, καθώς και η Ελληνική και η Μεσογειακή χελώνα που απαριθμούνται στην παγκόσμια Κόκκινη Λίστα. Η προστατευόμενη περιοχή είναι μέρος της Ορνιθολογικά σημαντικής περιοχής «Μπιάλα Ρεκά» με παγκόσμια επίσης σημασία για την προστασία της φύσης. Από τα 94 είδη πτηνών που εντοπίστηκαν, 56 είναι ευρωπαϊκό ενδιαφέροντος, όπως εν προκειμένω βρέθηκαν 6 από 9 είδη με περιορισμένα μεγασοκοσυστήματα στη Βουλγαρία και χαρακτηριστικά της περιοχής της Μεσογείου - η Ασπροκόλινα, η Λιοστριτοίδα, ο Κοκκινότοροβάκος, ο Μαυροτοροβάκος, ο Παρδαλοκεφαλός και Αμπελουργός. Η περιοχή είναι ένα μόνιμο ενδιαιτήμα τροφής και ξεκούρασης του απειλούμενου σε παγκόσμιο κλίμακα μαυρογόπα και ένα από τα πιο σημαντικά μέρη στη χώρα για τη φωλιοποίηση του φιδαιτού, του σαινίου, του μικρού αετού, του γκιώνης, της δεντροσταρτήρα, της λιοστριτοίδας και του Παρδαλοκεφαλός. Μεταξύ των θηλαστικών, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα 5 είδη νυχτερίδων, 3 από τα οποία βρίσκονται στην παγκόσμια Κόκκινη Λίστα (ο Μικρορινόλοφος, η Μωτίδα του Daubenton και ο Μεγάλος νυκτοβάτης), όπως και η βίδρα - ένα προστατευόμενο είδος παγκόσμιας σημασίας.
5	Σπήλαιο	χωριό Μπελοπόλιανε, περιοχή «Κοτζά Ντερέ»	Εντάσσεται στα φυσικά αξιοθέατα από το 1978. Έχει προστατευόμενη έκταση 80 εκταρίων.
6	Ενδιαιτήμα σπανίου είδους αγριομηλιάς (Eriolobus trilobata) - Ντάνεβα Τσεομά (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μπελοπόλιανε	Η περιοχή «Ενδιαιτήμα Eriolobus trilobata - Ντάνεβα Τσεομά» κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση ενός σπανίου είδους αγριομηλιάς (Eriolobus trilobata) και του ενδιαιτήματός του στα περίχωρα του χωριού Μπελοπόλιανε.
7	Ενδιαιτήμα σπανίου είδους αγριομηλιάς (Eriolobus trilobata) - Λιβάντιτε (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μπελοπόλιανε	Η περιοχή «Ενδιαιτήμα Eriolobus trilobata - Ντάνεβα Τσεομά» κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση ενός σπανίου είδους αγριομηλιάς (Eriolobus trilobata) και του ενδιαιτήματός του στα περίχωρα του χωριού Μπελοπόλιανε.
8	Ενδιαιτήμα Γαλάνθου του Χιονώδη (Προστατευόμενη περιοχή)	Πόλη του Ιβάιλοβγκραντ, περιοχή «Πέτκοφ Μπαϊρ»	Φυσικά αξιοθέατα με συνολική έκταση 0,1 εκτάρια.
9	Ενδιαιτήμα Παιώνιας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ζελέζινο, περιοχή «Χαλκά Μπαϊρ», κοροφή Πομπέντα	Προστατευόμενο είδος με συνολική έκταση 15,5 εκτάρια.
10	Ενδιαιτήμα Παιώνιας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Χούχλα	Προστατευόμενο είδος με συνολική έκταση 0,5 εκτάρια.
11	Ενδιαιτήμα φασκόμηλου (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Γκορνοσέλιτσι, ποταμός Μαρέοντσα	Συνολική έκταση 10 εκτάρια.
12	Ενδιαιτήμα φασκόμηλου (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Γκόρνο Λούκοβο, ποταμός Λούντα Ρεκά	Συνολική έκταση 80 εκτάρια.
<p>„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΦΙ αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.“</p>			

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκλούχιτε κάμανι» («Οι κουφές πέτρες»)	χωριά Ντάμποβετς και Μάλκο Γκραντίστε	Πρόκειται για ένα περίπλοκο συγκρότημα λατρείας, με πολιτιστικά στρώματα που ξεκινούν από την πρόιμη εποχή του σιδήρου μέχρι τον 13ο αιώνα μ.Χ. Το μεγάλο ενδιαφέρον για τους «Κουφές πέτρες» οφείλεται κυρίως στις πολυάριθμες κόγχες κείμενες στις κάθετες πλευρές των ψηλών 30 μέτρων βράχων. Οι πιο εντυπωσιακές είναι οι κόγχες στο πιο δυτικό και εξέχων πάνω από τους άλλους ορεινό όγκο. Μια βαθιά ορθογώνιο στέρνα για τη συλλογή και την αποθήκευση νερού σκαλιστήκε στην επίπεδη κορυφή του. Σε αυτήν φτάνει κανείς με μια καλά σχηματισμένη διπλή σκάλα. Σ' αυτό το μέρος βρίσκεται ένα σπήλαιο με ορθογώνιο σχέδιο και θολωτό κάλυμμα, το οποίο έχει αποκτήσει το δημοφιλές όνομα «βραχώδης τάφος». Νότια, κάτω από το ορεινό όγκο, υπάρχει ένας πλατύς βράχος όπου χτίστηκε ένας ναός τον 5ο ή τον 6ο αιώνα.
2	Θρακικός θολωτός τάφος	Χωριό Βάλτσε Πολέ	Ο τάφος βρίσκεται κάτω από την κορυφή Σέινοβετς, κοντά στο χωριό Βάλτσο Πολέ και ανακαλύφθηκε στη δεκαετία του '30 από τον καθ. Μπόγκναντ Φίλοφ μέσα σε ένα τώβμο με διάμετρο περίπου 30 μ. και ύψος περίπου 6 μ. Αποτελείται από ένα ορθογώνιο προθάλαμο και ένα στρογγυλό θολωτό θάλαμο σε μια μορφή που συμπίπτει πλήρως με το θόλο του θαλάμου του τάφου του Μεζές. Χρονολογείται γύρω στο 4ο αιώνα π.Χ. Ο τάφος έχει ληστέψει από την αρχαιότητα και τα τελευταία χρόνια έχει ανακαφεί από κρηνογούς θησαυρών. Η δομή της οροφής του προθαλάμου και η είσοδος σε αυτό καταστράφηκαν. Υπάρχει ένα αρχικό στάδιο καταστροφής του χώρου από τις ατμοσφαιρικές επιρροές. Μέχρι στιγμής δεν έχουν γίνει εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης. Εκτός από αυτό, υπάρχουν δύο ακόμα Θρακικοί τάφοι στο λόφο πάνω από το χωριό, σχεδόν ολοσχερώς καταστραμμένοι από τα καιρικά φαινόμενα και τους κρηνογούς θησαυρών.
3	Νεκρόπολη από ντολμέν	χωριά Οριάχοβο και Βάσκοβο	Τα ντολμέν είναι από τα πιο συνηθισμένα είδη μεγαλιθικών μνημείων στη Βουλγαρία. Η μεγάλη τους συγκέντρωση στο βουνό Σακάρ είναι ασυνήθιστη. Τέτοια είναι η νεκρόπολη από ντολμέν ανάμεσα στα χωριά Οριάχοβο και Βάσκοβο. Έχει μελετηθεί ακόμη στα τέλη του 19ου αιώνα από τους αδελφούς Στέφαν και Γκεόργκι Μπόντσεβι από βουλγαρικής πλευράς και τους Τσέιους αδελφούς Χέρμαν και Κάρελ Σκόμπλ. Ο συνολικός αριθμός τους τότε ξεπερνούσε 70. Στην περιοχή «Καπακλίικατα» κοντά στο χωριό Οριάχοβο υπάρχει μια νεκρόπολη από 4 ντολμέν (μεγαλιθικούς τάφους). Το όνομα της περιοχής προέρχεται πιθανότατα από τα ντολμέν, τα οποία ο τοπικός πληθυσμός έμοιαζε με "καλυμμένα με καπάκι". Πολύ ενδιαφέρον είναι τα ντολμέν στην περιοχή του «Εομετζίκα», στα οποία ανακαλύφθηκαν σπάνια οβάλ χτυπήματα στους εσωτερικούς τοίχους της πέτρας. Η περιοχή «Κερέζ Νρερέ» έχει ένα άλλο ντολμέν και μια άλλη νεκρόπολη από 5 ντολμέν που χρονολογείται από την πρόιμη εποχή του σιδήρου - 10-9 αιώνα π.Χ.
4	«Γκόσποντεβα Στάπκα» («Το Βήμα του Κυρίου»)	χωριό Οριάχοβο	Το «Γκόσποντεβα Στάπκα» («Βήμα του Κυρίου») είναι ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον φυσικό και πολιτιστικό αξιοθέατο, που βρίσκεται στην περιοχή «Κερέζ Νρερέ», στην κοίτη ενός ποταμού. Γύρω του οι αρχαιολόγοι έχουν σημειώσει μια σειρά ντολμέν, μερικά από τα οποία είναι σε καλή κατάσταση. Πρόκειται για ένα φυσικό βαθούλωμα στο βράχο το οποίο είναι γεμάτο με νερό που στάζει μέσα από το βράχο καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Οι αρχαίοι Θράκες έχουν λατρεύει παρόμοιους τόπους, αποδίδοντας φόρο τιμής στις νυμφές του νερού. Αυτός είναι ο λόγος, με τα ντολμέν γύρω, να πιστεύουμε ότι η περιοχή ήταν ένα αρχαίο ιερό. Μετά την υιοθέτηση του χριστιανισμού, η θρησκευτική σημασία του χώρου συνεχίζεται να υπάρχει. Γεννήθηκε ένας θρύλος, σύμφωνα με τον οποίο ο Κύριος μεταμφιέστηκε ως ταξιδιώτης, ζήτησε νερό από μια γυναίκα που εργάστηκε στο χωράφι της, αλλά αυτή δεν του έδωσε. Τότε το άλογο του πάτησε πάνω στην πέτρα και το νερό ήρθε από εκεί. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι αποκαλούν την πηγή «Βήμα του Κυρίου».
5	Αρχιτεκτονικό μνημείο-οβελίσκος των πεσόντων κατά τον Βαλκανικό πόλεμο (1912) - στην κορυφή Σέινοβετς	χωριά Βλατσο Πολέ και Μάλκο Γκραντίστε του Δήμου του Λιουμπιμέτς	Στην κορυφή Σέινοβετς, στην περιοχή μεταξύ των χωριών Βλατσο Πολέ και Μάλκο Γκραντίστε, το 1941 ανεγέρθηκε ένα αρχιτεκτονικό μνημείο - οβελίσκος στη μνήμη των θυμάτων του Βαλκανικού Πολέμου. Η κορυφή σχετίζεται με την έναρξη του Βαλκανικού Πολέμου του 1912. Σύμφωνα με τους Βούλγαρους ανιχνευτές την 4η Οκτωβρίου του 1912 στο οθωμανικό φυλάκιο που βρισκόταν στην κορυφή «Κοδρτκαλε» υπήρχαν περίπου 100 στρατιώτες, και κοντά σε αυτούς άλλοι δύο λόχοι. Η βουλγαρική στρατιωτική διοίκηση που παρασκευάστηκε για την επίθεση της κορυφής, η οποία αποτελούσε κύριο στόχο επειδή από εκεί μπορεί κανείς να παρατηρεί τις κοιλάδες των ποταμών Άρδας, Έβρου την κοιλάδα της Αδριανούπολης. Η πρόσβαση στην κορυφή είναι εξαιρετικά δύσκολη. Η νότια και η βόρεια πλαγιές είναι απότομες και απρόσιτες, και η ανατολική κλίση είναι βραχώδης και απότομη. Η ανάβαση στην κορυφή ήταν δυνατή μόνο σε ένα μονοπάτι, που κυλούσε μεταξύ βράχων και θάμνων. Στις 4 Οκτωβρίου, στις 9 και μισή μ.μ., διατάχθηκε το 30ο Σύνταγμα Πεζικού του Σέινοβο να ξεκινήσει την κατάκτησης της κορυφής. Νωρίς το πρωί της 5ης Οκτωβρίου, οι βουλγαρικές στρατιωτικές δυνάμεις την κατέκτησαν. Αυτή είναι η πρώτη σοβαρή μάχη στην εκστρατεία του Βουλγαρικού Στρατού προς την Αδριανούπολη. Μετά από αυτή τη μάχη, τα βουλγαρικά στρατεύματα κατακτούν την πόλη Μουσταφά Πασά (σημερινή Σβίλενγκραντ) χωρίς εμπόδια.

6	Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου	Χωριό Μάλκο Γκραντίστε	Η εκκλησία είναι τρικλιτή, με μεγάλο τρούλο και ανοικτό νάρθηκα από τα δυτικά. Η κατασκευή της ξεκίνησε το 1840 και τα εγκαίνια έγιναν στις 27 Ιουνίου του 1844. Σύμφωνα με την επιγραφή στην εικόνα της Παναγίας το εικονίδιο ήταν ζωγραφισμένο το 1845. Οι οκτώ βασιλικές και 19 αποστολικές εικόνες ζωγραφίστηκαν από τον ντόπιο εικονογράφο στη ζεστή χρωματική γκάμα. Η εικόνα του Ιησού Χριστού Παντοκράτορος σε καμβά είναι επενδεδυμένη στο υψηλότερο σημείο του κεντρικού τόξου. Με το όνομά του εκφράζεται η ιδέα της ενότητας όλων των «δυνάμεων» του σύμπαντος, εξαρτώμενη από την ιεραρχική αρχή. Στα άγια προφητικά βιβλία υπάρχουν τα ονόματα «Κύριος των δυνάμεων» ή «Παντοκράτωρ» ή «Μέγας Αρχιερέυς». Ο όρος «δυνάμεις» σημαίνει ο ήλιος, το φεγγάρι και τα αστέρια που συνθέτουν το σύνολο των ουρανίων δυνάμεων. Η παράδοση λέει ότι ο εικονογράφος είναι από την Αδριανούπολη. Έφτιαξε το τέμπλο, το οποίο είναι ξύλινο, έγχρωμο σε πράσινο χρώμα, με κορόνα από σκαλισμένους σταυρούς και γρόπες. Στο ναό υπήρχε επίσης ένα κρυφό σχολείο, που άνοιξε κατά το 1862 και έκλεισε το 1883. Στην αρχή στα παιδιά δίδαξε ο Πατέρας Αθανάσιος Καβακλής /από το Τοπόλοβγκραντ/ στα ελληνικά. Μετά, στην περίοδο 1864-1865, ο ιερέας Φίλιου από Χιμίμπιτσεβο /σημερινό Λιουμπίμετς/ δίδαξε στους μαθητές στα εκκλησιαστικά ολαβικά.
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Κοβάν Καγιά	χωριό Βάλτσε Πολέ	Θρακικές βραχώδεις κόγχες
2	«Πτίτσι Κάμακ» (Πέτρα των Πουλιών) ή «Κουκ Καγιά»	χωριό Βάλτσε Πολέ	Πρόκειται για ένας τεράστιος μεγαλοπρεπής βράχος σε σχήμα αετού που βρίσκεται βόρεια του χωριού Βάλτσε Πολέ. Σε πρόσφατες αρχαιολογικές ανασκαφές διαπιστώθηκε ότι ο βράχος ήταν ένα αρχαίο θρακικό συγκρότημα λατρείας, πιθανότατα συνδεδεμένο με το άλλο παρόμοιο συγκρότημα - «Κωφές πέτρες», που βρίσκονται μερικά χιλιόμετρα πάνω στο βουνό.
3	Ενδιαίτημα Λευκόου του θερινού - Ντόλνινα Όβα (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Λιουμπίμετς	Διατήρηση του φυσικού ενδιαίτηματος του Λευκούου του θερινού.
4	Μπακαρλία (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ιερσαλίμοβο	Μακροχρόνια διατήρηση των πληθυσμών παγκοσμίως και ευρωπαϊκώς απειλούμενων αμφιβίων, ερπετών, πτηνών, θηλαστικών και φυτών καθώς και τοπικών οικοτόπων και τοπίων του βουνού Σακάρ, καθώς και τμήματος σημαντικού ορνιθολογικού χώρου του νότιου Σακάρ. Διατήρηση τοπικών για το βουνό Σακάρ οικοτόπων, βραχώδων τοπίων και φυτειών.
5	«Γκόσποντεβα Στάπκα» («Το Βήμα του Κυρίου»)	χωριό Οριάχοβο	Το «Γκόσποντεβα Στάπκα» («Βήμα του Κυρίου») είναι ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον φυσικό και πολιτιστικό αξιοθέατο, που βρίσκεται στην περιοχή «Κερέζ Ντερέ», στην κοίτη ενός ποταμού. Γύρω του οι αρχαιολογοί έχουν σημειώσει μια σειρά ντολμνών, μερικά από τα οποία είναι σε καλή κατάσταση. Πρόκειται για ένα φυσικό βαθούλωμα στο βράχο το οποίο είναι γεμάτο με νερό που στάζει μέσα από το βράχο καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Οι αρχαίοι Θράκες έχουν λατρεύει παρόμοιους τόπους, αποδίδοντας φόρο τιμής στις νυμφές του νερού. Αυτός είναι ο λόγος, με τα ντολμνών γύρω, να πιστεύουμε ότι η περιοχή ήταν ένα αρχαίο ιερό. Μετά την υιοθέτηση του χριστιανισμού, η θρησκευτική σημασία του χώρου συνεχίζεται να υπάρχει. Γεννήθηκε ένας θρύλος, σύμφωνα με τον οποίο ο Κύριος μεταμφέστηκε ως ταξιδιώτης, ζήτησε νερό από μια γυναίκα που εργαζόταν στο χωράφι της, αλλά αυτή δεν του έδωσε. Τότε το άλογό του πάτησε πάνω στην πέτρα και το νερό ήρθε από εκεί. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι αποκαλούν την ηχητή «Βήμα του Κυρίου».
<p>„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒF1 αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”</p>			

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Θρακικό μνημείο. Παρεκκλήσι «Αγία Πέτκα της Βουλγαρίας». Μνημείο-σύμβολο "Θράκη χωρίς σύνορα"	πόλη Ματζάροβο - 2 χλμ. ασφαλτοστρωμένη οδός βορειοανατολικά του κέντρου της πόλης, σε κοντινή απόσταση από το Κέντρο Προστασίας της Φύσης "Ανατολική Ροδόπη"	Το θρακικό μνημειακό συγκρότημα με πάνθεν-οσοφυλάκιο, το παρεκκλήσι «Αγ. Πέτκα της Βουλγαρίας» και το μνημείο-σύμβολο „Θράκη χωρίς σύνορα“ κηρύχθηκε ιστορικό μνημείο τοπικής σημασίας. Χτίστηκε στη μνήμη των δολοφονημένων κοντά στο χωριό Γιατατζικ (σημερινό Ματζάροβο) προσφύγων κατά τη μεγαλύτερη ήττα των Βουλγάρων στην Ανατολική Θράκη το 1913. Με πρωτοβουλία των τοπικών Θρακικών ενώσεων το 1928 για πρώτη φορά οργανώθηκε προσκύνημα στον τόπο εκτέλεσης κάτι που έγινε παράδοση που τηρείται ακόμη και σήμερα, και άρχισε η αναζήτηση για τα λείψανα των θυμάτων που συγκεντρώθηκαν σε έναν κοινό τάφο. Αργότερα το 1948, χτίστηκε το πάνθεν, όπου μετακινήθηκαν τα οστά που βρέθηκαν. Τακαίνα έγιναν παρουσίες του βοεβόδα Ντιμίταρ Ματζάροφ που κατά την ομιλία του πήγε πίσω τον τροχό της ιστορίας και αφηγήθηκε τις αναμνήσεις ενός απότιμης μάρτυρα και άμεσου συμμετέχοντα στα τραγικά γεγονότα του 1913. Στη συνέχεια χτίστηκε το μνημείο-σύμβολο «Θράκη χωρίς σύνορα» και το 1995 - το παρεκκλήσι «Αγία Πέτκα της Βουλγαρίας».
2	Θρακικό ταφικό-λατρευτικό σύμπλεγμα και οικισμός. Μεσαιωνικό φρούριο «Οκόπα»	πόλη Ματζάροβο - 2 ώρες με τα πόδια δυτικά από το κέντρο της πόλης μέχρι την περιοχή Χαρμάν Καγιά	Πόλη Ματζάροβο - 2 ώρες με τα πόδια δυτικά από το κέντρο της πόλης μέχρι την περιοχή Χαρμάν Καγιά (2 θρακικοί τάφοι), συμπεριλαμβανομένων του 1 χιλιόμετρο ασφαλτοστρωμένης οδού, των 0,5 χιλιομέτρων χωματόδρομου και του σηματοδοτούμενου μονοπατιού στα δάση, + 20 λεπτά με τα πόδια κατά μήκος ενός χωματόδρομου με τουριστική σύμπτωση νότια προς την περιοχή Οκόπα (θρακικό ιερό, θρακικός οικισμός, μεσαιωνικό φρούριο) + 40 λεπτά με τα πόδια κατά μήκος ενός χωματόδρομου χωρίς σήμανση βόρεια μέχρι την περιοχή Γκολέματ Μπουρούν κοντά στο εγκαταλελειμμένο χωριό Μπάλτζα (σαραπάνα). Από την πόλη Ματζάροβο μέχρι την σαραπάνα έχει δύο άμεσες διαδρομές: 1 ώρα με τα πόδια κατά μήκος ενός μονοπατιού με σήμανση μέχρι την περιοχή Οκόπα + 30 λεπτά με τα πόδια κατά μήκος ενός χωματόδρομου για το χωριό Μπάλτζα (το μονοπάτι του Μπάλτζα) ή 3 χιλιόμετρα ασφαλτοστρωμένη οδός δυτικά του κέντρου της πόλης, κατά μήκος του ποταμού Άρδα + 2 χιλιόμετρα σε χωματόδρομο με κατεύθυνση προς το χωριό Στράντζεβο + 1 ώρα με τα πόδια κατά μήκος του χωματόδρομου νότια (3χλμ.). Τα αξιοθέατα βρίσκονται στα όρια της προστατευόμενης περιοχής «Μόμνα Σκάλα».
3	Ρωμαϊκή Οδός	χωριό Ντόλνι Γκλαβανάκ	Το καλύτερο διατηρημένο στην Ανατολική Ροδόπη τμήμα μιας σημαντικής ρωμαϊκής οδού κατά μήκος της κοιλάδας του ποταμού Άρδα, που συνδέει την Αδριανούπολη με το εσωτερικό της Ροδόπης. Πολλοί δρόμοι περνούσαν από το έδαφος της σύγχρονης περιοχής του Χάσκοβο κατά την αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα. Ένας από αυτούς - ο κεντρικός δρόμος Βία Σινγκιτιόνουμ συνδέει τη Σέρντικα /τη Σόφια/ με την Κωνσταντινούπολη /το Ταύριγκραντ/ είχε χρησιμοποιηθεί από τον 5ο αιώνα π.Χ. και είχε σημαντική στρατηγική σημασία. Κατά την περίοδο της ρωμαϊκής κυριαρχίας ήταν στρωμένος με πέτρα και κατά μήκος του χτίστηκαν πολλοί σταθμοί για τους ταξιδιώτες, οι αποστάσεις μεταξύ των οποίων σημειώθηκαν με στήλες.
4	Μεγαλιθική εγκατάσταση λατρείας - κρόμλεχ	περιοχή "Μπουνάρλατα", χωριό Ντόλνι Γκλαβανάκ	Το κρόμλεχ αποτελεί μια ειδωλολατρική εγκατάσταση από κάθετα μισημένα λίθινα κομμάτια, τεθειμένα απευθείας στο βράχο χωρία να προετοιμαστούν τρίπες για τη τοποθέτησή τους. Ο περιφραγμένος ιερός χώρος όπου διεξαγόταν οι τελετές έχει μορφή κύκλου. Για παρόμοιους ειδωλολατρικούς τόπους στη Δυτική Ευρώπη υιοθετήθηκε ο όρος «κρόμλεχ», ο διασημότερος αντιπρόσωπος των οποίων είναι το Στόουνεντζ στη Νότια Αγγλία.
5	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	χωριό Ντόλνι Γκλαβανάκ	Χτίστηκε τη δεκαετία του 30 του 20ου αιώνα από τον τοπικό πληθυσμό.
6	Βραχώδες ανάγλυφο/ Ιερό	τα περίχωρα του χωριού Γκόρνο Πολέ	Το Θρακικό μνημείο αυτό αποτελεί μια οβάλ πέτρα με σκαλιστό ανάγλυφο. Το πέτρινο μιλοκ πάνω στο οποίο σκαλίστηκε το ανάγλυφο, ως αποτέλεσμα της περαιτέρω επεξεργασίας, μοιάζει σε μεγάλο βαθμό με μια ανθρώπινη μορφή. Έχει πέσει σε μια από τις μακρές πλευρές του, αλλά στο παρελθόν στάθηκε όρθιο. Πάνω από αυτό, σχηματίζεται ένα τραχύ πλαίσιο, στο οποίο σκαλίστηκαν δύο ανθρώπινες μορφές η μια δίπλα στην άλλη, με ανυψωμένα χέρια, επιμηκωμένα σώματα και σηματοδοτημένα πόδια. Η μια είναι υψηλότερη από την άλλη. Το μνημείο είναι μοναδικό στο είδος του, διότι δεν έχει όμοιο του και αποτελεί ένα από τα παλαιότερα ανάγλυφα σε πέτρα στη βουλγαρική επικράτεια.
7	Πέτρινος τάφος	περιοχή Φουρντζίκα, χωριό Γκόρνο πολέ	Σκαλίστηκε σε ένα γυμνό από τη διάβρωση βράχο και βρίσκεται στην πλαγιά ενός λόφου. Ο τάφος έχει προθάλαμο, είσοδο και θάλαμο. Το ενδιαφέρον για αυτό το τάφο είναι ότι έχει άνοιγμα και πάνω από το κεντρικό θάλαμο.
8	Θρακικές πέτρινες κόγχες - «Χαμπαρκαγιά»	χωριό Γκόρνο Πολέ - 7 χιλιόμετρα ασφαλτοστρωμένη οδός βορειοδυτικά από την πόλη Ματζάροβο στην κατεύθυνση προς το Χάσκοβο (πριν το περουνί για το χωριό) + 20 λεπτά με τα πόδια προς τα αριστερά και προς τα νότια κατά μήκος του δασικού μονοπατιού μέχρι την περιοχή Χαμπάρ Καγιά.	Βρίσκεται μέσα στα όρια της προστατευόμενης περιοχής «Τσέρνα Σκάλα» («Μαύρη Πέτρα»). Μοναδικά θρακικά μνημεία τριπυραμιδικής μορφής, που βρέθηκαν μόνο στην Ανατολική Ροδόπη.
9	Θρακικό φρούριο και ιερό Σιβρί Ντικμέ	κορυφή Σιβριντικμέ σε απόσταση 2,66 χλμ βορειοδυτικά από το χωριό Γκόρνο Πολέ.	Το Θρακικό φρούριο και το βραχώδες ιερό χρονολογούνται από τον 1ο αιώνα π.Χ. Διατηρούνται τα ερείπια των τοίχων του φρουρίου, σκάλες, βράχοι με σκαλισμένες λεκάνες για θρησκευτικές τελετές. Το φρούριο αποτελεί μέρος του αμυντικού φρουριακού συστήματος της κοιλάδας του ποταμού Άρδα. Το φρούριο και το ιερό λειτουργούσαν κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής εποχής και του Μεσαίωνα. Εκεί ανακαλύφθηκαν κεραμικά από την εποχή του Σιδήρου, μαρμάρινο ανάγλυφο Θρακικού υπέδα του 2-3ου αιώνα, ρωμαϊκά και μεσαιωνικά νομίσματα. Η περιοχή είναι αρχαιολογικό μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας και βρίσκεται υπό την προστασία του νόμου.
10	Σαραπάνα	περιοχή Γκολέμα Μπουρούν, στα περίχωρα του χωριού Μπάλτζα	Η Σαραπάνα βρίσκεται σε μια πλαγιά στο λόφο Γκολέμα Μπουρούν, κοντά στο εγκαταλελειμμένο χωριό Μπάλτζα. Το μνημείο αποτελεί μια ρηχή λεκάνη σκαλισμένη σε βράχο και συνδεδεμένες μαζί της δεξαμενές αποστράγγισης υγρών. Υπάρχουν άλλα παρόμοια μνημεία στην περιοχή διαφόρων μορφών και μεγεθών.
11	Εκκλησία του Αγίου Αρχαγγέλου Μιχαήλ	χωριό Σενοκλάς	Η παλαιότερη εκκλησία του δήμου, που χτίστηκε το 1858, από τον μάστορα Γκεώργκι Μπουρμουόζα από το χωριό Ούσοβο του Δήμου του Σμόλιαν. Το 1913, η εκκλησία κάηκε, η αποκατάστασή της πραγματοποιήθηκε το 1921.

12	Θρακικό σύμπλεγμα λατρείας. Θρακικό μεσαιωνικό φρούριο "Χιοσάρια". Παρεκκλήσι „Άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος“	χωριό Σενοκλάς - 9 χιλιόμετρα ασφαλωμένη οδός νοτιοανατολικά / ανατολικά της πόλης Ματζάροβο + 6 χιλιόμετρα χωματόδρομος στρωμένο με πέτρα μακανάμ στα αριστερά του δρόμου προς το χωριό Σενοκλάς δίπλα στο παρεκκλήσι "Άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος " + 20 λεπτά με τα πόδια στα δεξιά κατά μήκος ενός μονοπατιού με τουριστική σήμανση μέχρι το φρούριο στην κορυφή Χιοσάρια	Ένα αξιόλογο αρχαιολογικό συγκρότημα, που περιλαμβάνει ένα θρακικό λατρευτικό κέντρο με πέτρινο ιερό, πέτρινες κόγχες και σπάνιο πέτρινο ήλιο. Κεντρική θέση σε αυτό καταλαμβάνουν τα ερείπια ενός μεγάλου θρακικού και μεσαιωνικού φρουρίου. Κοντά στο φρούριο βρίσκεται το παρεκκλήσι „Άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος“.
13	Εκκλησία του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου Θεσσαλονίκης	χωριό Μποριολάβτσι	Χτίστηκε το 1936, σε εθελοντική βάση από τους ντόπιους Θράκες που κατοίκησαν το χωριό το 1914.
14	Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκλούχτε κάμαν» («Οι κοφές πέτρες»)	χωριό Εφρέμ	Πρόκειται για ένα περίπλοκο συγκρότημα λατρείας, με πολιτιστικά στρώματα που ξεκινούν από την πρόιμη εποχή του σιδήρου μέχρι τον 13ο αιώνα μ.Χ. Το μεγάλο ενδιαφέρον για τους «Κοφές πέτρες» οφείλεται κυρίως στις πολυάριθμες κόγχες κόμμενες στις κάθετες πλευρές των ψηλών 30 μέτρων βράχων. Οι πιο εντυπωσιακές είναι οι κόγχες στο πιο δυτικό και εξέχον πάνω από τους άλλους ορεινό όγκο. Μια βαθιά ορθογώνιο στέγνα για τη συλλογή και την αποθήκευση νερού σκαλίστηκε στην επίπεδη κορυφή του. Σε αυτήν φτάνει κανείς με μια καλά σχηματισμένη διπλή σκάλα. Σ' αυτό το μέρος βρίσκεται ένα σπήλαιο με ορθογώνιο σχέδιο και θολωτό κάλυμμα, το οποίο έχει αποκτήσει το δημοφιλές όνομα «βραχώδης τάφος». Νότια, κάτω από το ορεινό όγκο, υπάρχει ένας πλατύς βράχος όπου χτίστηκε ένας ναός τον 5ο ή τον 6ο αιώνα. Επεκτείνεται στα χωριά Ορεσέτς (του Δήμου Χάρμανλι), Ντάμποβετς και Μάλκο Γκραντίστε (του Δήμου Λιουμπιμετς).
14	Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου	χωριό Εφρέμ	Χτίστηκε το 1887 από τον τοπικό πληθυσμό της εκκλησίας.
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Θέσεις φωλεοποίησης σπανίων απειλούμενων ημεροβίων αρπακτικών (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Ματζάροβο - 3 χιλιόμετρα ασφαλωμένη οδός στα βορειοανατολικά του κέντρου της πόλης προς το χωριό Μποριολάβτσι στην αριστερή όχθη του ποταμού Άρδα, χωριό Γκόρνο Πολέ, περιοχή Κοβάν Καγιά	Βρίσκονται στα περίχωρα του χωριού Γκόρνο Πολέ. Είναι η μόνη προστατευόμενη περιοχή του δήμου με την ιδιότητα φυσικών αξιοθεάτων που κηρύχθηκε με σκοπό την προστασία των τόπων φωλεοποίησης σπανίων και απειλούμενων ειδών πτηνών. Από τα είδη που περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας, σε κόγχες ηφαιστειακών βράχων φωλιάζουν οι μοναδικοί για τη Βουλγαρία και την Ευρώπη Ασπροπάρης και Ασπροκέφαλος γύπας. Μπορείτε επίσης να δείτε το Μαυρόγυπα που ακόμη καλείται Καρτάλι.Εδώ μπορούν να παρατηρηθούν και άλλα απειλούμενα και σπάνια είδη όπως ο Μαυροπελαργός, η Αετογερακίνα, ο Γαλαζοκότυφας, ο Πετροκότυφας και πολλά άλλα ενδιαφέροντα είδη πτηνών.
2	Οι μαιάνδροι του ποταμού Άρδα	πόλη Ματζάροβο - 3 χιλιόμετρα ασφαλωμένη οδός στα βορειοανατολικά του κέντρου της πόλης προς το χωριό Μποριολάβτσι	Στο μέσο ρου του, ο ποταμός Άρδα σχηματίζει πολλούς όμορφους μαιάνδρους. Μερικοί από τους πιο εντυπωσιακούς και εύκολα προσβάσιμους για τους λάτρεις των φυσικών φαινομένων είναι εκείνοι στην είσοδο του φράγματος «Ιβάνλοβγκραντ» μεταξύ της πόλης Ματζάροβο και του χωριού Μποριολάβτσι. Οι μαιάνδροι του ποταμού Άρδα μαζί με τις αμμόβλετες παραλίες του, το φράγμα «Ιβάνλοβγκραντ», τα εντυπωσιακά βράχια γύρω από το Ματζάροβο και η εξαιρετικά πλούσια γεωγραφία και βιοποικιλότητα αποτελούν ένα μοναδικό φυσικό συγκρότημα με μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης του οικολογικού και εξειδικευμένου τουρισμού.
3	Πατρόνκα (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Ματζάροβο, χωριό Μποριολάβτσι	Διατήρηση των φυσικών ενδιατημάτων των προστατευόμενων και σπανίων ειδών πουλιών και φυτών που περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας, ακθώς και στη Λίστα των απειλούμενων ειδών στην Ευρώπη.
4	Προστατευόμενη περιοχή "Γκιουργκένα"	πόλη Ματζάροβο - 4 χιλιόμετρα ασφαλωμένη οδός στα νοτιοανατολικά του κέντρου της πόλης προς το χωριό Σενοκλάς, συμπεριλαμβανομένων των 0,5 χλμ. επέκταση δρόμου στα αριστερά	Βρίσκεται νότια της προστατευόμενης περιοχής "Πατρόνκα" στα περίχωρα του εγκαταλειμμένου χωριού Γκαμπερόβο. Είναι η μικρότερη προστατευόμενη περιοχή του δήμου, η οποία έχει εθνική σημασία. Είναι χώρος διατήρησης ενδιατημάτων και πληθυσμών σπανίων και απειλούμενων φυτικών ειδών, προστατευόμενων ειδών αμφιβίων, ερπετών, πτηνών και θηλαστικών. Διατήρησης της καταγεγραμμένης στο Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας Πυρρομωτίδας. Διατήρησης ενός αξιοσημείου τοπίου.
5	Προστατευόμενη περιοχή "Μόμινα Σκαλά"	πόλη Ματζάροβο - 15 λεπτά με τα πόδια δυτικά από το κέντρο της πόλης, συμπεριλαμβανομένων των 1 χιλιομέτρων ασφαλωμένης οδού + 0,5 χιλιομέτρων χωματόδρομου, στη δεξιά όχθη του ποταμού Άρδα	Βρίσκεται νότια της προστατευόμενης περιοχής "Τσερνάτα Σκαλά" στα περίχωρα της πόλης Ματζάροβο και του χωριού Μπριάστοβο (του Δήμου Κρούμοβγκραντ). Οικότοπος διατήρησης προστατευμένων και απειλούμενων φυτών και ζώων, όπως: η Ανθεμής η ωτιόμορφη, το Βούμπλερο το Γεράρδιοτοξο, η Κλεόμη η ορνιθοποιοειδής, η Ποντιακή Φριτλιάρια, το λιβαδικό είδος Microgryllus tenellum, η Ορχιδέα η πεταλούδομορφη, ο ανατολικός πλάτανος, κλπ., εκατοντάδες πεταλούδες, χελώνες, ο Τοφλίτης, ο Χρυσσαέτος και ο Πετρίτης. Οικότοπος διατήρησης πληθυσμών και οικότοπων προστατευόμενων και απειλούμενων ειδών φυτών και ζώων, συμπεριλαμβανομένης της Ορχιδέας της πεταλούδομορφης, του ανατολικού πλάτανου, της Σκάνδιξ κτένιον της Αφροδίτης, της Στεφανόφιας του καρτότου, του Βερμπάσκο humile. Διατήρηση του χαρακτηριστικού για την Ανατολική Ροδόπη μοναδικού βραχώδους τοπίου.
6	Προστατευόμενη περιοχή «Τσερνάτα Σκαλά» (Ο Μάυρος Βράχος)	πόλη Ματζάροβο - 4 χιλιόμετρα ασφαλωμένης οδός βορειοδυτικά του κέντρου της πόλης προς την κατεβύνηση του χωριού Γκόρνο Πολέ στην αριστερή όχθη του ποταμού Άρντα..	Βρίσκεται δυτικά του φυσικού αξιοθέατου "Κοβάν Καγιά" και περίχωρα των χωριών Γκόρνο Πολέ, Γκόρνο Γκλαβανάκ, Ρουμελία και Τοπόλοβο. Είναι η μεγαλύτερη περιοχή του δήμου που δηλώθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση των ενδιατημάτων και της σημαντικής ποικιλίας ειδών ζώων και φυτών που προστατεύονται και απειλούνται με εξαφάνιση σε εθνικό και ευρωπαϊκό κλίμακα. Κοντά σε αυτό το χώρο μπορείτε να δείτε τις χαρακτηριστικές για την Ανατολική Ροδόπη θρακικές βραχώδεις κόγχες. Είναι οικότοπος διατήρησης ενδιατημάτων και πληθυσμών προστατευόμενων και σπανίων ειδών φυτών και ζώων, συμπεριλαμβανομένης της Ανθεμής της ωτιόμορφης, της Ποντιακής Φριτλιάριας, του Θρακικού γαϊδουράγκαθου, του ο Τυφλίτη, της Ελληνικής και της Μεσογειακής χελώνας κλπ.
<p>„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω εξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”</p>			

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Θρακικό βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Αλτάν τεπέ» και φρούριο από την εποχή της Όψιμης Αρχαιότητας στην περιοχή «Χιοάρια»	χωριό Άγγελ Βοεβόδα	<p>Ανάμεσα στα πολυάριθμα μεγαλιθικά μνημεία στο Δήμο Μινεράλνι Μπάνι, το θρακικό συγκρότημα λατρείας κοντά στο χωριό Άγγελ Βοεβόδα κατέχει ιδιαίτερη θέση. Το αρχαίο ιερό, ένα από τα μεγαλύτερα στη Βουλγαρία, έχει κηρυχθεί μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας. Το συγκρότημα βρίσκεται σε μια βραχώδη κορυφή γνωστή με το όνομα Αοάρα. Στην κορυφογραμμή υπάρχει ένας ισχυρός τοίχος φρουρίου και πάνω από 50 (λατρευτικές) κόγχες έχουν σκαλισθεί στα βράχια. Κάτω από την κορυφή σχηματίστηκε μια βραχώδης ποίνα με τραπεζοειδές σχήμα και στρωγυλωμένες γωνίες - πιθανώς χρησίμευε ως βωμός. Στο υψηλότερο μέρος - σε τρία απότομα βράχια - έχουν σκαλιστεί άλλες εγκαταστάσεις λατρείας. Πέντε σκαλοπάτια οδηγούν σε έναν τάφο στο ανατολικότερο μέρος.</p> <p>Οι Σαραπάνες, τόσο στο Περπέρικον όσο και αλλού στην Ανατολική Ροδόπη, είναι πέτρινες κοιλότητες που σχετίζονται με τις θρακικές τελετουργίες από την ύστερη εποχή του Χαλκού και την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου. Υπάρχουν καταγεγραμμένες εκατοντάδες, οι οποίες έχουν διαφορετικό σχήμα και μέγεθος. Η σαραπάνα που βρέθηκε έχει μήκος περίπου 6 μέτρα, αλλά στερείται βάθους. Χρειάζονται περισσότερες ανασκαφές για να διαπιστωθεί ποιος ήταν ο προορισμός της.</p>
2	Προϊστορικό θρακικό φρούριο «Γκολιάμοτο Γκραντίστε»	1,5 χλμ. βόρεια του χωριού Γκόρνο Μπριάστοβο	<p>Το φρούριο χτίστηκε από μεγάλες πέτρες χωρίς κονίαμα. Είναι ελλειπτικό και τα τείχη του, με πάχος 2,5 μέτρων περίπου, βρίσκονται σε κατάσταση διαρροής. Έχει μήκος 150 μ. και πλάτος 50 μ. Η έκτασή του είναι 5-6 στρέμματα και έχει δύο εσωτερικούς τοίχους.</p>
3	Στάπκατα να Μπογκορόντιτσα (Το Βήμα της Παναγίας)	χωριό Μινεράλνι Μπάνι	<p>Το ίχνος της ρωμαϊκής εποχής διατηρείται ακόμα σε ένας χώρος, γνωστός ως το «Βήμα της Παναγίας», σκαλισμένο σε ένα φυσικό βράχο. Βρίσκεται 5 μέτρα από την πρώτη φυσική πηγή μεταλλικού νερού - στο κέντρο του χωριού Μινεράλνι Μπάνι, και είναι μήκους 2 μέτρων, βάθους 1 μέτρο και πλάτους 0,75 μ. Σύμφωνα με τους ιστορικούς, αυτή είναι μια αρχαία σαρκοφάγος και ο τοπικός πληθυσμός δημιούργησε ένα θρόλο που λέει αυτό είναι το βήμα της Παναγίας που φεύγει από τους Εβραίους που την ακολουθούν.</p> <p>Οι άνθρωποι πιστεύουν ότι το "θαυματουργό βήμα" της έχει θεραπευτική δύναμη, φέρνει καλή τύχη και κάνει τις επιθυμίες πραγματικότητα. Γι 'αυτό και οι χριστιανοί και οι μουσουλμάνοι λατρεύουν αυτό το ιερό μέρος και αφήνουν ένα νήμα ή ένα κομμάτι του ρούχου τους για υγεία και ευτυχία.</p>
4	Ρωμαϊκό φρούριο "Άγιο Πνεύμα"	χωριό Μινεράλνι Μπάνι	<p>Ιστορικά στοιχεία αποκαλύπτουν ότι στο έδαφος του σημερινού Μινεράλνι Μπάνι βρισκόταν η λεγόμενη πόλη Τοπλίτσος (ή Τοπλίκα), η οποία αριθμούσε περίπου 12.000 κατοίκους. Πιστεύεται ότι μετά από μάχες, οι Ρωμαίοι στρατιώτες θεράπευαν τις πληγές τους εδώ, γύρω από τις θερμές ιαματικές πηγές. Έτσι, χάρη στις μοναδικές θεραπευτικές ιδιότητες του μεταλλικού νερού, δημιουργήθηκε η αρχαία πόλη, που ονομάστηκε από τους Ρωμαίους Τοπλίτσος. Οι αρχαιολογικές ανασκαφές αποδεικνύουν ότι γύρω από τις ιαματικές πηγές υπήρχε έντονη ζωή κατά τη διάρκεια διάφορων ιστορικών εποχών. Το φρούριο του Αγίου Πνεύματος είναι ο καλύτερα διατηρημένος ιστορικός χώρος στο θέρετρο. Το όνομά του προέρχεται από το παρεκκλήσι "Άγιο Πνεύμα". Χτίστηκε στα ρωμαϊκά χρόνια από μεγάλες χοντρές πέτρες και χρησίμευε ως άμυνα του οικισμού. Απόδειξη της κατασκευής του κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής εποχής είναι οι χρησιμοποιημένες οικοδομικές τεχνικές και υλικά. Το φρούριο είναι ένα ακανόνιστο πολύγωνο με δύο εισόδους από το νότο και δύο μικρές πόρτες στ Interreg V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme." (βλίο της Βουλγαρίας, καθώς και η Ελληνική και η Μεσογειακή χελώνα που απεικονίζονται στην παγκόσμια Κόκκινη Λίστα. Η προστατευόμενη περιοχή είναι μέρος της Ορνιθολογικά σημαντικής περ</p>
5	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου	χωριό Μινεράλνι Μπάνι	<p>Αυτός είναι ο νεώτερος και μεγαλύτερος χριστιανικός ναός του Αγίου Γεωργίου στο χωριό Μινεράλνι Μπάνι, το οποίο προσελκύει το ενδιαφέρον των επισκεπτών με την όμορφη αρχιτεκτονική του. /Χτίστηκε το 2006/</p>
6	Φρούριο στην κορυφή Κούπενα / Βάργκα/ Λάντιντσα	χωριό Σαρνίτσα	<p>Το θρακικό φρούριο της όψιμης αρχαιότητας και του μεσαίωνα στην κορυφή Κούπενα/ Βάργκα/ Λάντιντσα χτίστηκε στην ομόνημη κορυφή, σε απόσταση 2,67 χλμ. βορειοδυτικά κατά μήκος μιας ευθείας γραμμής από το κέντρο του χωριού Σαρνίτσα. Τα τείχη του φρουρίου είναι φτιαγμένα από πέτρα, κολλημένα με λευκό κονίαμα. Τα απολείματα του φρουρίου είναι ορατά μόνο στο βόρειο τμήμα της κορυφογραμμής.</p>

7	Εκκλησία του Αγίου Νικόλα	χωριό Σαρνίτσα	<p>Γύρω στο 1910, το Σαρνίτσα ήταν μεγάλο για εκείνα τα χρόνια χωριό. Ζούσαν σε αυτό εμπνευσμένοι άνθρωποι - χριστιανοί. Είχαν την ιδέα μιας εκκλησίας που θα ικανοποιούσε τις πνευματικές τους ανάγκες. Ήθελαν όμως μια ειδική εκκλησία - γι' αυτό βρήκαν μάστορα από το μακρινό Καζανλάκ, και αυτός έκανε ένα όμορφο σχέδιο. Δύο χρόνια επεξεργάστηκε μεγάλες πέτρες για το κτίριο και όλοι οι κάτοικοι τον ταΐζαν με τη σειρά τους. Ήξερε κάθε πέτρα τόσο καλά που όταν τις έφεραν στο λιβάδι για να αρχίσει την κατασκευή, διαπίστωσε ότι έλειπε μια. Κλοπίστηκε προφανώς από μια ψεύτικη ψυχή. Ζήτησε να του την επιστρέψει και είπε ότι η κατασκευή δεν θα ξεκινήσει χωρίς την πέτρα. Το πρωί, η πέτρα ήταν στη θέση της και άρχισε η κατασκευή.</p> <p>Ο ναός ολοκληρώθηκε το 1912 - το έτος υπάρχει γραμμένο σε ένα από τα τεράστια κρηοπήγια, τα οποία είναι επίσης πρωτότυπα - περιστρέφονται, το οποίο δεν είναι χαρακτηριστικό για τις εκκλησίες της περιοχής. Υπάρχει ένα εσωτερικό μπαλκόνι /δεύτερο όροφος/ επειδή οι χριστιανοί ήταν πολλοί και χρειάζονταν περισσότερο χώρο για τους πιστούς. Οι εικόνες ζωγραφίστηκαν από καλλιτέχνες από τη Σχολή Ντέμπαρ της Μακεδονίας και έτσι οι εικόνες έχουν επίσης διακριτικό χαρακτήρα. Μια από αυτές είναι η κλαίουσα εικόνα του Αγίου Νικόλαου του Θαυματουργού.</p>
8	Καλέτο Σαρνίτσα - τοίχοι ενός θρακικού φρουρίου με πύργο από την εποχή της όψιμης Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα	κάτω από το χωριό Σαρνίτσα κοντά στο πέρασμα «Γιντίκα»	<p>Οι τοίχοι του φρουρίου είναι φτιαγμένοι από μεγάλες πέτρες χωρίς συγκόλληση και σε μερικά μέρη η κατασκευή συμπεριλήφθηκε τα προεξέχοντα βράχια, συνδέοντάς τα δομικά με τον τοίχο. Η έκταση του φρουρίου είναι περίπου 2 στρέμματα. Στο κατώτερο βόρειο άκρο του φρουρίου, η ακρόπολη χωρίζεται από ένα επιπλέον τοίχωμα. Στην επιφάνειά του υπάρχουν κεραμικά θραύσματα από την αρχή και το δεύτερο μισό της πρώτης χιλιετίας π.Χ. καθώς και την ρωμαϊκή περίοδο και τον μεσαίωνα. Εδώ βρέθηκε ένα σπάνιο πολύτιμο έγγραφο - ένα στρατιωτικό δίπλωμα του αυτοκράτορα Ελαγκαμπάλ, με ημερομηνία 7 Ιανουαρίου του έτους 221. Το δίπλωμα φυλάσσεται στο πρώην μουσείο της αυτοκρατορικής αυλής στη Βιέννη.</p>
9	Σαραπάνι (πέτρινες ποινές «Σαρ'απ Τας»)	χωριό Μπριάστοβο	<p>Οι «σαραπάνι» είναι κοιλότητες στους βράχους που οι άνθρωποι έκαναν πριν 2600-2800 χρόνια. Οι αρχαιολογικές ανασκαφές χρονολογούν αυτά τα ευρήματα γύρω στα 8-12 π.Χ. Πρόκειται για τεχνητές κοιλότητες στα βράχια με βάθος 20-70 εκ. και διάμετρο 50-180 εκ. Κάθε «σαραπάνο» αποτελείται από ένα μικρό και μεγάλο κύπελλο με κεκλιμένο δάπεδο και ανοιχτό ή καλυμμένο κανάλι. Το όνομα «σαραπάνο» προέρχεται από την τουρκική λέξη «σαράπ» και σημαίνει κρασί. Υποτίθεται ότι οι αρχαίοι κάτοικοι αυτών των περιοχών είχαν επεξεργαστεί σταφύλια για την παραγωγή οινών. Θεωρείται ότι οι «σαραπάνι» έχουν σχέση με τη λατρεία του Θεού Διονύσου. Σαραπάνι υπάρχουν στις περιοχές «Καρακάγια», «Γκάρβαντσα», «Ποζάριστετο» και «Αβράμος κάμακ» (Πέτρα του Αβράμ» στην περιοχή του χωριού Μινεράλι Μπάνι.</p> <p>Υπάρχουν δύο θεωρίες σχετικά με τη χρήση αυτών των ενδιαφερόντων εγκαταστάσεων: σύμφωνα με τη μία οι σαραπάνι χρησιμοποιούνταν στην οινοπαραγωγή (για την πάτηση των σταφυλιών) και, σύμφωνα με την άλλη οι σαραπάνι χρησιμοποιούνταν στην εξόρυξη, για την επεξεργασία του μεταλλεύματος με νερό. Σύμφωνα με ορισμένους συγγραφείς, οι σαραπάνι ήταν συγχρονισμένοι με τα μεγαλιθικά μνημεία (από την 1η χιλιετία π.Χ.) και είχαν χρησιμοποιηθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα. Μόνο στην περιοχή του χωριού Μπράστοβο έχουν βρεθεί πάνω από 200 σαραπάνι που βρίσκονται σε υψηλές και δύσκολα προσβάσιμες περιοχές, ενώ κοντά τους έχει ανακαλυφθεί ένα αρχαίο ορυχείο χρυσού.</p>
10	Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου	χωριό Σουσαμπ	<p>Χτίστηκε το 1898. Αργότερα, το 1925, χτίστηκε το καμπαναριό του. Η εκκλησία κηρύχθηκε μνημείο καλλιτεχνικής πολιτιστικής αξίας λόγω της ζωγραφικής της μενταγιόν της αψίδας, των βασιλικών πύλων και της κορώνας, των εικόνων του βασιλικού και του εορταστικού κύκλου. Η αρχιτεκτονική του κτιρίου σημειώνεται επίσης ως μεγάλης αξίας.</p>
11	Τζαμί	χωριό Κόλετς	Παρουσιάζει ενδιαφέρον με την αρχιτεκτονική και τις τοιχογραφίες του.
12	Τζαμί	χωριό Μιογιάν Μπότσεβο	Παρουσιάζει ενδιαφέρον με την αρχιτεκτονική και τις τοιχογραφίες του.
13	Τζαμί	χωριό Καραμάντσι	Παρουσιάζει ενδιαφέρον με την αρχιτεκτονική και τις τοιχογραφίες του.
14	Θρακικό φρούριο στην κορυφή «Ορλόβι Σκαλι» (Τα βράχια των αετών)	στην περιοχή Ορλόβι Σκαλι 3 χλμ. δυτικά σε ευθεία γραμμή από το κέντρο του χωριού Σαρνίτσα	<p>Το Θρακικό φρούριο της Νέας Εποχής του Σιδήρου βρίσκεται στην περιοχή „Ορλόβι Σκαλι», 3 χλμ. δυτικά σε ευθεία γραμμή από το κέντρο του χωριού Σαρνίτσα. Τα επιφανειακά κεραμικά είναι από το 2ο μισό της πρώτης χιλιετίας π.Χ.</p>
15	Ηλιακό ρολόι	χωριό Μινεράλι Μπάνι	<p>Αυτό το ρολόι είναι μοναδικό και δεν μετρά μόνο τις ώρες, αλλά επίσης τα λεπτά, τα δευτερόλεπτα και τις μέρες, έτσι ώστε να εκτελεί και τη λειτουργία ενός ημερολογίου. Ένα δεύτερο παρόμοιο υπάρχει στο Μεξικό με 5 σκαλοπάτια, ενώ αυτό στο Μινεράλι Μπάνι έχει επτά σκαλοπάτια.</p>
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Προστατευόμενη περιοχή «Αίντα»	τα περικόρα του χωριού Σπαχιέβο	Η προστατευόμενη περιοχή έχει έκταση 3,5 εκταρίων. Πρόκειται για ένα φυσικό, αιωνόβιο δάσος οξιάς.
2	Φυσικά αξιοθέατα "Ενδιατήματα Μιγκέ και Πατώνιας" (Προστατευόμενη περιοχή)	περιοχή Ντρενάκα, χωριό Σπαχιέβο	Τα φυσικά αξιοθέατα έχουν έκταση 3 εκταρίων. Κηρύχθηκαν προστατευόμενα είδη με σκοπό να διατηρηθεί το πεδίο Μιγκέ και Πατώνιας.

3	«Ντικιλιτάς» (Προστατευόμενη περιοχή)	τα περίχωρα του χωριού Σαρνίτσα	Έχει έκταση 0,2 εκτάρια. Η περιοχή κορύφθηκε προστατευόμενη με σκοπό την προστασία του καταρράκτη του ποταμού Χαρμανλίσκα.
4	Εθνικός δρυμός «Μποράκα»	τα περίχωρα του χωριού Σαρνίτσα	Ο δρυμός έχει έκταση 14,78 εκτάρια. Δηλώθηκε εθνικός δρυμός με σκοπό τη διατήρηση ενός αρχαίου, φυσικού, αυτοσυναπαραινόμενου μαύρου πευκοδάσους. Η μέση ηλικία των δέντρων κυμαίνεται μεταξύ 120 και 150 ετών.
5	«Ορλόβι Σκαλί» ("Τα βράχια των αετών") (Προστατευόμενη περιοχή)	τα περίχωρα του χωριού Σαρνίτσα	Αυτό είναι ένα μοναδικό βραχώδες συγκρότημα από ενδιαφέρουσες και μεγαλοπρεπή βράχια, μερικά από τα οποία φτάνουν τα 30 έως 40 μ. ύψος. Το βραχώδες φαινόμενο μοιάζει με ένα μεσαιωνικό κάστρο με ισχυρούς πύργους. Τραπεζοειδείς κόγχες λατρείας έχουν σκαλισθεί σε πολλά από τα βράχια. Τα περισσότερα από αυτές έχουν τραπεζοειδή σχήμα, αλλά υπάρχουν επίσης κολιδοειδείς και αψιδωτές. Δύο απότομα βράχια μεταξύ των βραχών (Ντογκάν Καγιά – Ορλόβι Σκαλί) φυσικά προστατεύουν μια περιοχή περίπου 1,5 στρεμμάτων, που οχυρώνεται και από έναν τοίχο κατασκευασμένο από πέτρα χωρίς κονίαμα. Οι βραχώδεις σχεδιαμοί αποτελούν προστατευόμενα φυσικά αξιοθέατα. Εδώ υπήρχε ένας παλιός οικισμός των Θρακών, και μέχρι σήμερα είναι εμφανή τα απομεινάρια ενός φρουρίου από τη Νέα Εποχή του Σιδήρου. Το Θρακικό φρούριο της Νέας Εποχής του Σιδήρου βρίσκεται στην περιοχή „Ορλόβι Σκαλί», 3 χλμ. δυτικά σε ευθεία γραμμής από το κέντρο του χωριού Σαρνίτσα. Τα επιφανειακά κεραμικά είναι από το 2ο μισό της πρώτης χιλιετίας π.Χ.
6	Προμπίτια Κάμακ (Η διάτρητη πέτρα) Προστατευόμενη περιοχή)	τα περίχωρα του χωριού Σαρνίτσα	Τα φυσικά αξιοθέατα έχουν έκταση 1 εκτάριο. Πρόκειται για ένα συγκρότημα από ενδιαφέροντες βραχώδεις σχεδιαμούς. Ο βράχος έχει ύψος 4 μέτρα και το πλάτος του είναι πάνω από 12 μέτρα. Μοιάζει με τις θαυμάσιες γέφυρες της Ερκιουπρία, με τη διαφορά ότι βρίσκεται πάνω σε μια κορυφογραμμή και όχι πάνω σε μια κοιλάδα (ποταμιού). Εκτός από το άνοιγμα, υπάρχουν και μια νεράλη σπηλιά.
7	Φυσικά αξιοθέατα «Ογκλεντάλνατα Σκαλά» (Ο κατοπτρικός βράχος)	τα περίχωρα του χωριού Μπριάστοβο	Τα φυσικά αξιοθέατα έχουν έκταση 1,5 εκταρίων. Κηρύχθηκαν προστατευόμενα είδη με σκοπό την προστασία των βραχώδων φαινομένων.
8	Σπήλαιο "Γκολιάματα Εν Καγιά" ("η Μεγάλη Εν Καγιά")	χωριό Σπαχίεβο του Δήμου Μινεράνλι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης, μήκος 18 μ και μετατόπιση 3 μ.
9	Σπήλαιο Λιποβίτσα	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράνλι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης και μήκος 11 μ.
10	Σπήλαιο "Ιβάνοφ Κάμακ" ("Η πέτρα του Ιβάν")	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράνλι Μπάνι	Πάνω από τη νότια είσοδο του σπηλαίου, στον ομαλό βράχο, που έχει κόκκινο-καφέ χρώμα, υπάρχουν σκαλισμένα 7 τραπεζοειδείς λατρευτικές κόγχες - υπολείμματα εθιμάτων των παλιών Θρακών. Ίσως το σπήλαιο χρησιμοποιήθηκε από αυτούς για ένα ιερό ή για κάποια λατρευτικά έθιμα. Στους γύρω βράχους και σε όλη την περιοχή υπάρχουν πολλές τραπεζοειδείς κόγχες και ίχνη θρακικού πολιτισμού. Καταγράφηκε στους χάρτες στις 22 Ιουνίου 1980 από τον Μπορίς Κόλεφ και τον Ζέτσο Στάκοφ - «Αίντα» Χάσκοβο.
11	Σπήλαιο Ντούσκοβίτσα	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράνλι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης, μήκος 14 μ και μετατόπιση 3 μ
12	Σπήλαιο Πετούρατα	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράνλι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης και μήκος 28 μ.
13	Σπήλαια Καλέτο 1 και Καλέτο 2	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράνλι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης και μήκος 18 μ.
<p>„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Πρόωθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξιπλων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΦΙ αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.”</p>			

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Τοξωτή γέφυρα του Μουσταφά Πασά	πόλη Σβίλενγκραντ	Η γέφυρα αυτή είναι το μοναδικό απόλυτα διατηρημένο απομεινάρει ενός ολόκληρου οθωμανικού συμπλέγματος που αποτελούσε από ένα καραβάν σαράι (σημείο ανάπαυσης ταξιδιωτών), ένα ισλαμικό Τέμενος και ένα χαράμι. Χτίστηκε μετά από εντολή του Τσομπάν Μουσταφά Πασά, Βεζίρη του Σουλτάνου Σουλεϊμάν Α΄ ο Μεγαλοπρεπής /Σουλεϊμάν Ελ Κανουνί/. Έτος ολοκλήρωσης της κατασκευής της γέφυρας είναι το 1529, κάτι που φαίνεται στις αριθμητικές αναλογίες των αραβικών γραμμάτων στα δύο τελευταία λόγια της επιγραφής κάτω στη γέφυρα: Χασοάνα Αμπαντιέ, δηλαδή αιώνια καλό έργο. Έτσι, μαζί με την κατασκευή της γέφυρας, ο Μουσταφά Πασάς θεωρήθηκε επίσης ως ο ιδρυτής του νέου οικισμού του Σβίλενγκραντ που ονομάστηκε στα τουρκικά Μουσταφά Πασάς Κιομπριοσιού, δηλαδή „Η Γέφυρα του Μουσταφά Πασά“. Το μήκος της γέφυρας είναι 295 μέτρα και το πλάτος 6 μ. Είναι καλυμμένη με σκαλισμένες πέτρες και την εποχή της είχε 20 όμορφες τόξους. Οι χειρολιθόθρες είναι κατασκευασμένοι από ολόκληρες πέτρες. Ο αριθμός όλων των μπλοκ παραπέτου στη γέφυρα είναι 706, 353 και στις δύο πλευρές. Η επιγραφή για την κατασκευή της γέφυρας είναι ένα ανάγλυφο σε μαρμαρινή πλάκα, τοποθετημένο σε κυκλίδωμα στη μέση της γέφυρας ύψους 6 μ. Η πλάκα με την επιγραφή αναφερόταν από τον ντόπιο πληθυσμό ως «ταρέχα», «ταρίχ», δηλ. ιστορία. Η μετάφραση της επιγραφής έχει ως εξής: «Η γέφυρα χτίστηκε - όταν ήταν χαλίφης ο μεγαλύτερος Σουλτάνος εκ των Σουλτάνων ο Σουλεϊμάν Χαν, γιος του σουλτάνου Σελίμ Χαν - για να αποτελέσει συνέχεια της ασφάλειας και της προστασίας του από τον Βεζύρη Μουσταφά Πασά , Θεός να ρτον προστατεύει για όσα δημιουργεί. Και αυτό /η κατασκευή της γέφυρας/ ήταν το πιο διαρκές καλό έργο του κατά τη διάρκεια του έτους, και στην ημερομηνία όταν έχει γίνει ένα αιώνια καλό έργο.»
2	Ιστορικό Μουσείο	πόλη Σβίλενγκραντ	Το Ιστορικό Μουσείο του Σβίλενγκραντ ιδρύθηκε το 2007 με βάση μια υπάρχουσα συλλογή μουσείων, που συλλέχθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1960. Περιέχει κυρίως φωτοεκθέσεις, αρχαία και μεσαιωνικά νομίσματα, αρχαιολογικά και εθνογραφικά αντικείμενα. Την δεκαετία του '70 τα εκθέματα φυλάσσονταν στο Ιστορικό Μουσείο του Ηασκονο. Την δεκαετία του '90 για τις ανάγκες του μουσείου είχε χορηγηθεί το ανακατασκευασμένο σπίτι του Δρ Τσοουκρόβσκι στο κέντρο της πόλης, το οποίο διακρίνεται με την χαρακτηριστική για τις αρχές του 20 αιώνα αρχιτεκτονική. Το Ιστορικό Μουσείο του Σβίλενγκραντ φροντίζει για τη διατήρηση και την προστασία της άυλης και εμπράγματης κληρονομιάς και ακίνητης πολιτιστικής κληρονομιάς του πληθυσμού κατά μήκος του κάτω ρου του Έσρου, στην Ανατολική Ροδόπη και στην περιοχή του βουνού Σακάφ. Το μουσείο έχει τρεις εκθέσεις: Ιστορία, Αρχαιολογία και Εθνογραφία, στα οποία εκτίθενται αντικείμενα μεγάλης ιστορικής, πολιτιστικής και επιστημονικής σημασίας, όπως έγγραφα, φωτογραφίες, χειρόγραφα, μετάλλια, εργαλεία, ρούχα και αντικείμενα που σχετίζονται με την καθημερινή ζωή και την παραγωγή μεταξίου, βαμβακιού και πηλινών σκευάσματα και πιασάκια όπως προσωπικά αντικείμενα και πολλά άλλα.
3	Αρχαίοι και Μεσαιωνικοί Οικισμοί	πόλη Σβίλενγκραντ, περιοχή "Χιούαρια", δίπλα στην γειτονιά Κανακλίσκα	Κατά τη διάρκεια της εποχής του Χαλκού και του Σιδήρου, τα εδάφη γύρω από το σημερινό Σβίλενγκραντ κατοικήθηκαν από τη θρακική φυλή των Οδρουών. Από την εποχή των Θρακών υπάρχουν ίχνη οικισμών, ταφόμενες, ιερά, ντολμέν και άλλα. Στην παλιά γειτονιά της Κανακλίας υπήρχε η περιοχή της Μογκίλια, που ονομάστηκε έτσι με το όνομα ενός μεγάλου τάφου στην περιοχή του οποίου βρέθηκαν απομεινάρια αράμων. Ο αρχαίος συγγραφέας Προκόπιος Καισαρέυς έγραψε ότι επί του αυτοκράτορα Ιουστινιανού (483 έως 565 μ.Χ. Χρ.) εκεί χτίστηκε η ενισχύθηκε ένα φρούριο που ονομάστηκε Βουρδέπιτσα. Πολλοί ιστορικοί συζητούν αυτό το κτίριο με τα παλιά ερείπια στην περιοχή Χιούαρια κοντά στην παλιά γειτονιά Κανακλίας του Σβίλενγκραντ.
4	Ντολμέν	χωριό Στουντένα, περιοχή "Καπακλίας", 12 χλμ. Βοραιοανατολικά	Το ντολμέν του χωριού Στουντένα του Δήμου του Σβίλενγκραντ βρίσκεται στην περιοχή «Καπακλίας» κοντά στο χωριό. Είναι μέρος του λεγόμενου «Μεγαλιθικού πολιτισμού» στα βουλγαρικά εδάφη, ιδίως στην περιοχή των βουνών Στράντζα και Σακάφ. Αποτελείται από δύο κατακόρυφα τοποθετημένες πέτρες μπηγμένες στο έδαφος, σχηματίζοντας ένα θάλαμο, και μια τρίτη τοποθετημένη επίπεδα, η οποία σχηματίζει την οροφή. Τα μεγαλιθικά μνημεία είναι γνωστά σε τρία είδη - το Μενίρ, το Κρόμιλεχ και το Ντολμέν. Τα μεγαλιθικά μνημεία είναι αρχαίοι σχηματισμοί που προέρχονται από τη Νεολιθική Εποχή, την Εποχή του Χαλκού και την πρόοιμη Εποχή του Σιδήρου. Η επεξεργασία της πέτρα στα μνημεία αυτά είναι σχετικά απλής, τραχιά. Αντίθετα με τις συνηθισμένες τεχνικές κατασκευής, οι μεγαλιθικά δομές συναρμολογούνται από στοιχεία που αγγίζουν μόνο τα άκρα τους. Συνήθως αποτελούνται από τον ελάχιστο δυνατό αριθμό δομικών στοιχείων (πέτρινες πλάκες, στήλες).
5	Μνημείο των ηρώων πολέμου	πόλη Σβίλενγκραντ	Βρίσκεται στην πλατεία Σβίλενα. Κατασκευάστηκε στη μνήμη των ηρώων από το Σβίλενγκραντ και το δήμο που σκοτώθηκαν στους πολέμους. Στα τείχη του από γρανίτη έχουν γραφεί πάνω από 100 ονόματα ανθρώπων που θυσίασαν τη ζωή τους για την ελευθερία./2008/
6	Εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής	πόλη Σβίλενγκραντ	Ο ναός χτίστηκε γύρω στο 1860, κυρίως με δωρεές από τους κατοίκους της γειτονιάς «Κεμπιράν». Κατά τη διάρκεια του Β' Βαλκανικού Πολέμου (1913), η εκκλησία καταστράφηκε μέχρι τα θεμέλια της και μετά το τέλος των πολέμων άρχισε η ανοικοδόμησή της, η οποία ολοκληρώθηκε το 1924. Σε μια έκταση περίπου 4.000 τετραγωνικών μέτρων διαμορφώθηκε ένα όμορφο, πολύοιο σε βλάστηση πάρκο, στο κέντρο του οποίου είναι η εκκλησία. Πλήρως ανακατασκευασμένο είναι το δίκτυο αλεών, όπου τοποθετήθηκαν κίσκεια αναμνησής για τους κατοίκους της γειτονιάς. Οι αλέες καλύφθηκαν με έγχρωμες πλάκες από σκυρόδεμα. Φυτρώθηκαν φυλλόβολα και κοινοφόρα δέντρα, μεγάλες εκτάσεις αειθαλών ανθοφόρων θάμνων, όπως και αναρριχόμενοι θάμνοι. Υπάρχουν επίσης αρκετά εξωτικά είδη. Η πλούσια βλάστηση από δέντρα και θάμνους διατηρείται με αυτόματο σύστημα ποτίματος. Στη θέση υπάρχουσας παιδικής χαράς σχεδιάστηκε και χτίστηκε μια νέα, εξοπλισμένη με σύγχρονες παιδικές εγκαταστάσεις και πάγκους. Υπάρχει ένας φράχτης με πλέγμα αζούρ και τρεις εισόδους, οι οποίες συνδέονται με τις κύριες πόρτες της εκκλησίας. Εγκαταστάθηκε νέο οδικό φωτισμό. Το τεράστιο κτίριο του ναού γίνεται εμφανές με το νυχτερινό φωτισμό.
7	Εκκλησία της Αγίας Τριάδας	πόλη Σβίλενγκραντ	Η εκκλησία χτίστηκε με δωρεές το 1834 στον τόπο όπου πιθανότατα ήταν το πολιτιστικό κέντρο του βουλγαρικού πληθυσμού εκείνη την εποχή. Η κατασκευή της εκκλησίας έγινε από τους Βούλγαρους από τις τρεις γειτονιές της πόλης - Μπαγιαντάρ /Ευγενής/, Κανακλί /Προάστιο/ και Κεμπιράν /Άπιστος, δηλαδή Χριστιανός/ και ίσως γι' αυτό ονομάστηκε Αγία Τριάδα. Όταν η πόλη κάηκε το 1913, η εκκλησία επίσης κάηκε, αλλά το σχήμα της διατηρήθηκε κατά την αποκατάστασή της. Το 1847-48 το πρώτο κοσμικό σχολείο της πόλης κτίστηκε στην εκκλησία. Σήμερα φέρει το όνομα ενός από τους ιδρυτές και επικεφαλής δάσκαλου Χρίστο Ποιμάρκοφ.

8	Προϊστορικό και Πρωτοϊστορικό λακκοειδές σύμπλεγμα	χωριό Καπιτάν Αντρέεβο, περιοχή «Χαούζα»	Το σύμπλεγμα αυτό, χρονολογούμενο στην περίοδο μεταξύ 5200 και 4800 χρονών π.Χ., δεν έχει όμοιο του στην Νοτιοανατολική Ευρώπη και αποτελεί σημαντική συνεισφορά στη γνώση που έχουμε για τον πρώτο ευρωπαϊκό πολιτισμό που άνθισε στη βουλγαρική επικράτεια. Η δεύτερη περίοδος στην κατοίκηση της μελετημένης περιοχής ήταν κατά τη Μέση Εποχή του Χάλκου – περίπου στα έτη 1800 – 1700 π.Χ. Βρέθηκαν ακόμη μερικοί λάκκοι λατρείας που είναι σπάνιοι στα βουλγαρικά εδάφη. Η τρίτη περίοδος κατοίκησης της περιοχής είναι από την Πρώιμη και Υστερη Εποχή του Σιδήρου – την 1η χιλιετία π.Χ. Μελετήθηκαν δεκάδες τελετουργικοί λάκκοι, μερικοί εκ των οποίων πολύ μεγάλων διαστάσεων. Χρονολογικά στο τέλος τοποθετούνται δύο μεσαιωνικά αμφιάτριά και τουλάχιστον τρία τελετουργικά κούλωματα με ανθρώπινες θυσιές από τον 8ο έως τον 9ο αιώνα.
9	Απομεινάρια της ρωμαϊκής οδού «Βία Διαγωνάλης»	χωριό Καπιτάν Αντρέεβο, περιοχή «Χαούζα»	Σύμφωνα με τα ερημάτα που βρέθηκαν στο μελετημένο τμήμα με μήκος περίπου 130 μέτρα, χρησιμοποιήθηκε από τον 2ο έως τον 6ο αιώνα. Η οδός είναι χτισμένη από μεγάλο βότσαλο και έχει πλάτος περίπου 18 μέτρα. Μέχρι τώρα, τα καταγεγραμμένα τμήματα αυτής της στρατιωτικής οδού σε όλο το μήκος της από την Κεντρική Ευρώπη ως την Κωνσταντινούπολη έχουν πλάτος 6-8 μέτρα. Στη Βουλγαρία, μέχρι σήμερα, τα τμήματα της Βία Διαγωνάλης που έχουν ανακαλυφθεί βρίσκονται κοντά στο Χάρμανλι και το Κόστινμπροντ. Μόνο το τμήμα του Καπιτάν Αντρέεβο είναι τόσο μακρύ. Το ερημά στην περιοχή Χαούζα προκάλεσε γρήγορα την έκπληξη όλων των ειδικών στην Αρχαιότητα των βουλγαρικών εδαφών και λόγω του μεγάλου πλάτους 18 μέτρων που μπορεί να συγκριθεί με τις σημερινές εθνικές οδούς.
10	Βραχώδης εκκλησία	χωριό Μάτοτσινα, περιοχή «Ντελί Καγιά», 2 χλμ. Νοτιοδυτικά	Η βραχώδης εκκλησία είναι σκαλισμένη σε ασβεστολιθικά βράχια και βρίσκεται 2 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του χωριού, στην περιοχή «Ντελί Καγιά» (Μηγμένη πέτρα). Το πρόσωπο του βράχου έχει σκαλιστεί τέλεια και μια δεκαριά σκαλισμένα πλατιά σκαλοπάτια, που βρίσκονται στις δύο πλευρές της εισόδου, κατεβαίνουν σε ένα μικρό θολωτό διάδρομο με μήκος 4,40 μέτρα, πλάτος 3 μ και ύψος 3,5 μ. Το εσωτερικό του ναού είναι ορθογώνιο, με θόλο. Έχει διαστάσεις 7 x 9,85 μ, με σημερινό ύψος του θόλου 5 μέτρα. Στον ανατολικό τοίχο του ναού που δεν έχει καμία αιχίδα, υπάρχουν τρεις κόγχες, οι οποίες βρίσκονται δύο μέτρα από το δάπεδο και πιθανότατα χρησιμοποιούν για την τοποθέτηση εικόνων. Υπάρχουν δύο τετράγωνα κόγχες και στις δύο πλευρές του διαδρόμου προς την έξοδο. Στο εσωτερικό, στα αριστερά, στο ίδιο ύψος υπάρχει και μια άλλη κόγχη. Πάνω στην εκκλησία βρέθηκαν μερικοί σκαλισμένοι στα βράχια τάφοι με προσανατολισμό ανατολικά-δυτικά. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση βραχώδων εκκλησιών βρίσκεται στην περιοχή του ποταμού Ρούκι Λομ και στη Μικρά Ασία, στην περιοχή της Αρμείας και της λίμνης Βαν. Η βραχώδης εκκλησία κοντά στο χωριό Μάτοτσινα, και αυτή κοντά στο χωριό Μιχάλιτς, σκαλίστηκαν από μοναχούς ασκητές γύρω από το 10 αιώνα. Εκκλησίες και μοναστήρια σκάλιαν στους βράχους επίσης οι λάτρες διαφόρων αιρέσεων, που ήταν πολλές σε εκείνη την εποχή. Το 1968 η βραχώδης εκκλησία κοντά στο χωριό Μάτοτσινα κηρύχθηκε ως μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας.
11	Μεσαιωνικός πύργος (Φρούριο Μπουσκελόν)	χωριό Μάτοτσινα, περιοχή «Κούλατα», 200 μ. Βόρεια	Το χωριό Μάτοτσινα βρίσκεται κοντά στα βουλγαρο-τουρκικά σύνορα, στη δεξιά όχλη του ποταμού Τούντζα. Στο βόρειο άκρο του υπάρχει ένας απότομος λόφος, προσβάσιμος μόνο από το χωριό. Εκεί υπήρχε ένας διαχωριστικός τοίχος, από τον οποίο παραμένουν μόνο ίχνη. Σε απόσταση 50 μέτρων από αυτό, πάνω στο λόφο, χτίστηκε το φρούριο Μπουσκελόν, η πλησιέστερη άμυνα της Αδριανούπολης από το βορρά. Είναι ένα από τα καλύτερα διατηρημένα στρατιωτικά κτίρια στη Βουλγαρία. Το φρούριο που περιβάλλει την κορυφή του λόφου έχει περίπου 65 μέτρα πλάτος και μήκος 150 μέτρα. Καλύτερα διατηρημένοι είναι ο προστατευτικός πύργος στην είσοδο και ένα μέρος του διπλού τοίχου του φρουρίου κοντά στην πόρτα. Ο πύργος και οι τοίχοι είναι κατασκευασμένοι από πέτρες και 4 σειρές τούβλες κολημένες με λευκό κρόσιασμα. Κατασκευάστηκε σε τρεις μεγάλους ορόφους. Ο τελευταίος ορόφος με ημικυλινδρικό σχήμα χρησίμευε ως ένα μικρό παρεκκλήσι στο οποίο προσευχόντουσαν οι πολιορκημένοι υπερασπιστές του φρουρίου. Τα όστρακα βρίσκονται σε όλες τις πλευρές και είναι προσβάσιμες από ξύλινες σκάλες. Το φρούριο χτίστηκε κατά τη Ρωμαϊκή εποχή. Εδώ, το 387, υπήρξε μια μεγάλη μάχη μεταξύ των στρατών του αυτοκράτορα Ουάλη και των Γότθων. Τελείωσε με την πλήρη ήττα του ρωμαϊκού στρατού και ο αυτοκράτορας σκοτώθηκε στη μάχη. Το φρούριο έχει ξαναχρησιμοποιηθεί και ξαναχτιστεί κατά τη διάρκεια των αιώνων. Η οικοδομική τεχνική - μικτή τοιχοποιία με διακοσμητικές ζώνες από τούβλα και λευκό κονίαμα μας λέει την εποχή - μεταξύ του 12-14ου αιώνα. Στα πλάγια της μπροστινής πόρτας είναι χτισμένο ένα σταυροειδές μονόγραμμα από τούβλα του κυβερνήτη του από τον 14ο αιώνα. Τα γράμματα σχηματίζουν το όνομα Μιχαήλ. Είναι γνωστό ότι μέχρι το έτος 1328 ο βούλγαρος τσάρος Μιχαήλ, που πολεμούσε εναντίον του Ανδρόνικου Γ, έφτασε στο Διδυμότειχο. Είναι δυνατόν κατά τη διάρκεια αυτής της πορείας ο Βούλγαρος Τσάρος να ξανάχτισε γρήγορα το φρούριο. Κοντά σε αυτό το φρούριο στις 14 Απριλίου του 1205 τα βουλγαρικά στρατεύματα, με επικεφαλής τον Τσάρο Καλογιάν, κατέστρεψαν τον στρατό των Λατινών Ιπποτών και κατέλαβαν τον αυτοκράτορα Μπάλντουιν των Φλάνδερς. Ο αιχμάλωτος οδηγήθηκε στο Τίρονβο, όπου πέθανε το 1206. Κατά την τουρκική κυριαρχία, το φρούριο έχασε τη σημασία του και ήταν έρημο. Το 1664 στην περιοχή κινήθηκε ο Σουλτάνος Μωάμεθ ΙV, και από το ημερολόγιο του μαθαίνουμε ότι το φρούριο και το χωριό πλέον ονομαζόταν Φίκλα.
12	Μεσαιωνικό φρούριο	χωριό Μεζέκ, περιοχή «Καλέτο», 300 μ. Δυτικά	Στα περίχωρα του χωριού Μεζέκ (του Δήμου Σβίλενγκραντ), στον λόφο Καλέτο, υπάρχουν τα ερείπια μεσαιωνικού βυζαντινού φρουρίου από τα τέλη του 11ου αιώνα. Αυτή είναι η πλέον διατηρημένη αμυντική μονάδα της Ροδόπης. Το φρούριο εκτελούσε τις λειτουργίες ενός φρουρίου συνοριακής φρουράς. Είχε προστατεύσει τα εδάφη μεταξύ των ποταμών Έβρου και Αρδα. Βρίσκεται στα περίχωρα του χωριού Μεζεκ, 6 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του Σβίλενγκραντ και μόλις 1 χλμ. από τα ελληνικά σύνορα. Μερικοί ιστορικοί πιστεύουν ότι αυτό είναι το γνωστό από τις γραπτές πηγές φρούριο Νευτζίκον και άλλοι επιστήμονες πιστεύουν ότι στον τόπο αυτό βρισκόταν το φρούριο της Βερσινίκιας όπου το 813 ο χαν Κρούμος νίκησε το βυζαντινό στρατό και κατέλαβε τη Θράκη. Αρκετές αρχαιολογικές ανασκαφές αποκάλυψαν αντικείμενα από την περίοδο πριν από τον 11ο αιώνα. Η κατασκευή του φρουρίου χρονολογείται στην εποχή του βυζαντινού αυτοκράτορα Αλεξίου Α Κομνηνού (1081-1117 μ.Χ.). Τα τειχεώματα του φρουρίου εσωκλείουν μια περιοχή περίπου 7 στρεμμάτων στο σχήμα ακανόνιστου ορθογώνιου με διαστάσεις 110/60 μέτρα και είναι κατασκευασμένα από χοντρές πέτρες με λευκό κονίαμα διακοσμημένα με τρεις ζώνες τούβλες από την εξωτερική πλευρά. Ο τοίχος του φρουρίου τελειώνει με κορυφογραμμές που διατηρήθηκαν μέχρι το 1900. Η υπεράσπιση του φρουρίου ενισχύθηκε με εννέα πύργους, με στρογγυλεμένο σχήμα και ύψος 10 μ. Πέντε από τους πύργους βρίσκονται στο νότιο τοίχο του φρουρίου (δύο στη γωνία και τρεις στο μπροστινό μέρος), δύο στη δυτική (στη μέση και στην κύρια είσοδο) και από ένα στο βόρειο και στον ανατολικό τοίχο. Το φρούριο λειτουργούσε μέχρι την οθωμανική κατάκτηση στα τέλη του δέκατου τέταρτου αιώνα. Είχε σχεδιαστεί ως μια ισχυρή μονάδα οχύρωσης και μέσα του υπήρξε έντονη ζωή. Αποκαλύφθηκαν μερικές αποθήκες τροφίμων με καμμένο σιτάρι μέσα τους. Βρέθηκαν πολλές αιχμές σιδερένιων βελών, σπιρόνια και πέταλα, που αποτελούν μαρτυρίες για την καθημερινή ζωή των στρατιωτών της φρουράς. Πέτρινοι μύλοι, μεταλλικά εργαλεία και άλλα στοιχεία δείχνουν τον τρόπο ζωής των αιώνων ανθρώπων. Το φρούριο κοντά στο χωριό Μεζέκ διατηρήθηκε μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα. Μέρος του καταστράφηκε γύρω στο 1900, όταν από το φρούριο πήραν πέτρες για την κατασκευή τουρκικών στρατώνες στο Σβιάνγκραντ. Το βόρειο τοίχο του φρουρίου υπέστη περισσότερες ζημιές. Διατηρείται μόνο μέχρι το επίπεδο του εδάφους στο εσωτερικό του μέρος. Η νότια, η δυτική και η ανατολική πλευρά έχουν διατηρηθεί στο ύψος της πλατφόρμας πάνω από την οποία είχαν στηθεί οι τοίχοι.

13	Θρακικός θολωτός τάφος	χωριό Μεζέκ, 600 μ. Νοτιοδυτικά	Ανήκει σε μία από τις πιο μεγάλες μνημειακές εγκαταστάσεις αυτού του τύπου που βρέθηκαν στα εδάφη της αρχαίας Θράκης. Ο τάφος είναι μια εντοπωσιακή εγκατάσταση, με προσανατολισμό ανατολής-δύσης και είσοδο από την ανατολή, χτισμένη από μεγάλα, καλά επεξεργασμένα πέτρινα τετράγωνα. Η κατασκευή αποτελεί "ξηρή τοιχοποιία", χωρίς κονίαμα. Τα μπλοκ συνδέονται μεταξύ τους με σιδερένιους και ξύλινους αρμούς. Έχει συνολικό μήκος 29,95 μ. Ο δρόμος / δηλ. Ο διάδρομος/ έχει μήκος 20,65 μ, πλάτος 1,55 μ και ύψος 2,40 έως 2,60 μ. Από αυτό διαδοχικά εισέρχεται σε δύο θαλάμους / προθαλάμους/ με ορθογώνια κάτοψη που ακολουθούνται από ένα κυκλικό θάλαμο με κυψελοειδή θόλο. Ο τάφος χρησιμοποιήθηκε επανειλημμένα, ο αριθμός των κηδεών δεν ήταν μικρότερος από 4. Εκεί τάφηκαν μέλη της θρακικής αριστοκρατίας. Σε αυτό βρέθηκαν πολλά αντικείμενα από χρυσό, ασήμι, χαλκό, σίδηρο, γυαλί, φαγεντιανή και πηλό. Χρονολογούνται από το 4ο έως το 3ο αιώνα π.Χ.
14	Βραχώδης εκκλησία	Χωριό Μιχάλιτς, 3 χλμ. Ανατολικά	Η βραχώδης εκκλησία στο χωριό Μιχάλιτς είναι η μόνη στην Βουλγαρία που έχει το μοναδικό σχήμα τριών κογχών. Ολόκληρη η εκκλησία κόπηκε/σκαλίστηκε σε ασβεστολιθικό βράχο. Σύμφωνα με το σχήμα της είναι μια πραγματική τρουλωτή εκκλησία τριών κογχών σαν να είχε κατασκευαστεί από απλά οικοδομικά υλικά. Ο εσωτερικός της χώρος φαίνεται ως σταυροειδής τρουλωτός ναός. Οι κόγχες είναι σχεδόν πανομοιότυπες διαστάσεις, οι δύο πλαγιές έχουν βάθος 4 μέτρα και πλάτος 3,60 μέτρα, ενώ η ανατολική έχει διαστάσεις 4 x 4 μ. Η δεξιά πλευρά της τελευταίας είχε επεκταθεί λόγω θραύσης του βράχου, για την οποία δεν μπορεί να ειπωθεί εάν συνέβη όταν σκαλίστηκε η εκκλησία. Η τρύπα που είχε σχηματιστεί με τον τρόπο αυτό είναι πλέον γεμάτη με πέτρες. Στο κάτω μέρος της ανατολικής κόγχης /αψίδας/ κατασκευάστηκε βάθρο - ιερό από λίθινες πλάκες ύψους 0,80 μ και πλάτους στη μέση 0,85 μ. Η επιθυμία των κατασκευαστών η βραχώδης εκκλησία να μοιάζει με κατασκευασμένη έφτασε ως εκεί, ώστε στη μέση της να σκαλιστεί κεντρικός τρούλος, με διάμετρο 5,5 μ. και ύψος 6 μ από το δάπεδο. Η εκκλησία έχει και άλλα αρχιτεκτονικά στοιχεία χαρακτηριστικά για τους κατασκευασμένους ναούς. Αντί για κορυφές των λοφίων (pendentifs) και κυκλικά στοιχεία που θα είχαν στρουγγυλίσει τον ορθογώνιο χώρο μεταξύ τις κόγχες, πάνω από τις οποίες βρίσκεται ο τρούλος, εδώ και στις δύο πλευρές της ανατολικής κόγχης σε απόσταση 2,60 μ. από το δάπεδο υπάρχουν κιονόκρανα (ή pilastro). Χτίστηκαν σε ύψος περίπου 30 εκ. και τοποτήθηκαν σε μια γωνία μεταξύ της ανατολικής και της πλευρικής κόγχης. Αυτή η γωνία σχηματίστηκε από δύο τοίχους πλάτους 90 εκατοστών. Έτσι δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι ο τρούλος βρίσκεται πάνω σε στήλες. Στη γωνία ανάμεσα στην ανατολική και την αριστερή κόγχη υπάρχει χαραγμένος ένας σταυρός, με εσωτερικά διευρυμένους ώμους, ύψους 0,30 εκ. Άλλες εικόνες ή τοιχογραφίες στους τοίχους δεν υπάρχουν. Το δάπεδο φτιάχτηκε πάνω στα βράχια όπου στρώθηκε ένα λεπτό στρώμα (μέχρι 0,10 μ.) εδάφους.
15	Θρακικός θολωτός τάφος	Κορυφή Σέινοβets	Κάτω από την κορυφή του Σέινοβets (704 μ. ΜΣΘ) υπάρχει ένας άλλος θρακικός θολωτός τάφος. Ο προθάλαμος του είναι μικρός και σχεδόν καταστραμμένος, ο θολωτός θάλαμος διατηρείται για την ώρα, αλλά το δάπεδο καταστράφηκε εντελώς από τους κρηγυούς θησαυρών.
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Ενδιαίτημα του Λευκόιου του θερινού - Λόζενσκι πατ (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Σβίλενγκραντ	Φυσικό ενδιαίτημα του Λευκόιου του θερινού.
2	Ενδιαίτημα Αγρίας Πατώνιας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Κοστούρ, Τουσάν Μπαΐρ	Φυσικό ενδιαίτημα Αγρίας Πατώνιας.
3	Ενδιαίτημα της Βερόνικας μακροκάλυκας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Στισ	Διατήρηση του φυτικού είδους - Βερόνικα η μακροκάλυξ (Veronica multifida L.) και του οικοτόπου του.
4	Ντερβίσκα Μογκίλα ("Ο τύμβος του δερβίση") (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ντερβίσκα Μογκίλα	Πετρώδεις σχηματισμοί.
5	Καλέτο ("Το κάστρο") (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μεζέκ	Πετρώδεις σχηματισμοί γύρω από ένα μεσαιωνικό φρούριο.
6	κορυφή Σέινοβets	Νοτιοδυτικά του χωριού Μεζέκ	Το ύψος της είναι 703,6 μέτρα. Η κορυφή είναι γνωστή στον τοπικό πληθυσμό ακόμη και με το τουρκικό όνομα «Κουρτ Καλέ» που μεταφράζεται ως «το Φρούριο των Λόκων». Εδώ στις 5 Οκτωβρίου του 1912 έγινε η πρώτη μάχη στον Βαλκανικό πόλεμο. Σε αυτή, προστατεύοντας το υψόμετρο, σκοτώθηκαν 14 στρατιώτες του 30ου συντάγματος Σέινοβets, που έδωσε το όνομα της κορυφής. Στην κορυφή στήθηκε ένα μνημείο στη μνήμη των χαμένων. Σήμερα, στην κορυφή υπάρχει επίσης ένας πύργος τηλεόρασης με ύψος άνω των 100 μέτρων που είναι ορατός από μεγάλη απόσταση. Με καλό και αιθριο καιρό από την κορυφή μπορείτε να δείτε το Αιγαίο στην Ελλάδα καθώς και ένα τμήμα του βραχίονα του φράγματος του «Ιβάλιοβγκραντ». Η κορυφή είναι προσβάσιμη με αυτοκίνητο, διέρχοντας από το χωριό Μεζέκ. Ο δρόμος είναι σε καλή κατάσταση, το μόνο μειονέκτημα του είναι ότι σε ορισμένα σημεία είναι απότομο και αρκετά στενό.
<p>„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Πρόωθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co-funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”</p>			

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Μεσαιωνική νεκρόπολη	πόλη Σιμεόνοβγκραντ, περιοχή Μπελάνα, 2 χλμ. Ανατολικά	Κηρύχθηκε αρχιτεκτονικός και κατασκευαστικός χώρος από την Αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα εθνικής σημασίας.
2	Φρούριο Κωνσταντία	πόλη Σιμεόνοβγκραντ	Η πόλη της Κωνσταντίας από την Όψιμη Αρχαιότητα και το Μεσαίωνα βρίσκεται στο όψος «Ασάαρ» βόρεια της γειτονιάς Ζλάτι Ντολ, στη δεξιά όχθη του ποταμού Έβρου, 2.46 χλμ ανατολικά σε ευθεία γραμμή από το κέντρο της πόλης Σιμεόνοβγκραντ. Η πραγματική μεσαιωνική πόλη του 11ου-12ου αι., βρισκόταν στην αριστερή όχθη του ποταμού Έβρου στην περιοχή Γκραντίστοε απέναντι από το κάστρο. Το φρούριο αυτό διαμορφώθηκε ως μία από τις μεγαλύτερες και αρχαιότερες πόλεις στη Βόρεια Θράκη που υπήρχε από τον 4ο αιώνα έως τις αρχές του 13ου αιώνα. Εδώ ακόμη είναι εμφανείς οι ισχυροί τοίχοι, πάχους περίπου τριών μέτρων. Η είσοδος του φρουρίου είναι από το βορρά. Υπόγειες σήραγγες με διακλάδωση βρέθηκαν κατά τις ανασκαφές του φρουρίου.
3	Εκκλησία της Θεοτόκου	γειτονιά Ζλάτι Ντολ, πόλη Σιμεόνοβγκραντ	Από την εκκλησία της Θεοτόκου σήμερα σώζονται μόνο τμήματα των εξωτερικών τοίχων. Χτίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 50' του 19ου αιώνα.
4	Ορθόδοξος ναός του Αγίου Νικολάου του Θαυματουργού	πόλη Σιμεόνοβγκραντ	Χτίστηκε την δεκαετία του 40 του 19ου αιώνα. Ο προσάπτης της εκκλησίας δεν επιλέχθηκε τυχαία. Η πόλη του Σιμεόνοβγκραντ, η οποία βρίσκεται κατά μήκος του ποταμού Έβρου, φημίζεται για τον ανεπιτυγμένο πλοιο με σχέδια και ο προσάπτης των ναυτικών και των πλοιάρχων είναι ο άγιος Νικόλαος ο Θαυματουργός. Σύμφωνα με τη χρονολογία στα βιβλία του, μια άλλη εκκλησία χτίστηκε στην αυλή του το 1856, η οποία όμως καταδαφίστηκε γύρω στο 1866-1867, επειδή ήταν μικρή για τον αυξανόμενο οικισμό. Ο καινούριος ναός χτίστηκε το 1868. Σχεδόν όλες οι εικόνες του περιήμου Γεόργκι Ντάντοφ του Ζωγράφου διατηρούνται. Κάθε εικονίδιο περιέχει τα ονόματα των δωρητών. Η επιγραφή στην κύρια εικόνα του ναού του Αγίου Νικολάου λέει «Ρούκα Β. Στ. Κ. Μόσκοφ το 1868».
5	Ρωμαϊκή Οδός	χωριό Τρογιάν	Ένας παλιός ρωμαϊκός δρόμος περνάει από το χωριό Τρογιάν και στα 1,5χλμ. του χωριού, καθώς και στο ίδιο το χωριό βρέθηκαν μεγάλες σταρτωτικές στήλες χωρίς επιγραφή. Στην περιοχή Μαναστίρτοε, κοντά στο χωριό, σώζονται παλιά ρωμαϊκά κτίρια. Από το χωριό Καλούγκεροβο ως το χωριό Τιάνεβο περνούσε η ρωμαϊκή οδός Βία Σινγκιντούουμ ή Βία Μιλιτάρις, η οποία συνέδεε την Κεντρική Ευρώπη με το Βαλκανικό Χερσόνησο και τη Μικρή Ασία, όπου βρήκαν έξι κίονες, τρία από τα οποία βρίσκονται στο Ιστορικό Μουσείο της πόλης Χάσκοβο.
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	-	-	-

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Πρόσθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒF1 αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017.

The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Ταφικός Τύμβος	χωριό Μαρζάρι	Αυτός ο χώρος έχει μελετηθεί εν μέρει. Το σπαθί σιδήρου και τα κεραμικά, που προέρχεται από τον τύμβο που ληστεύτηκε από τους κρητικούς θησαυρών, ανήκουν στην ύστερη εποχή του σιδήρου.
2	Αρχαιολογικό συγκρότημα που περιλαμβάνει τα μνημεία: 1. Θρακικός οικισμός, 2. Θρακικός τύπος λατρείας, 3. Βραχώδεις κόγχες, 4. Βραχώδεις τάφοι.	χωριό Ντόλνο Τσερκόβιστε	<p>Οι πιο αξιοσημείωτες είναι οι βραχώδεις κόγχες («Καβανλάτσι, «Κοβάν Καγιιά), στις οποίες υποτίθεται ότι έβαλαν τα τέφρα των νεκρών. Εδώ είναι η διάσημη «Τρόπα του Ποι Μαρτίν» - ένας αρχαίος θρακικός βασιλικός τάφος. Η τρόπα βρίσκεται κάτω από μια σειρά από 12 τραπεζοειδείς κόγχες, σε ύψος 3,8 μ. από τη βάση ενός βράχου. Υπάρχουν επίσης αρκετοί τάφοι γύρω από το βράχο. Η «Τρόπα του Ποι Μαρτίν» έχει ορθογώνιο σχήμα, μήκους 2,75 μ., πλάτους 1,50 μ. και ύψους 1,80 μ. Ο άξονάς της δείχνει βορρά-νότο. Στη νότια πλευρά, ακριβώς έξω από την είσοδο σκαλίστηκε μια κόγχη. Η είσοδος έχει τραπεζοειδές σχήμα με ύψος 1 μ., πλάτος 90 και 65 εκ. Στο μπροστινό μέρος - πάνω και κάτω από την είσοδο - χαραχτηκε ένα ορθογώνιο αολάκι για το κλείσιμο του τάφου με πέτρινη πλάκα.</p> <p>Εδώ υπάρχουν πολλοί τύμβοι, οι περισσότεροι εκ των οποίων δυστυχώς, ληλατήθηκαν από κρητικούς θησαυρών. Ένα άλλο χαρακτηριστικό για τον πολιτισμό των Θρακικών σημάδι, που μας έχουν αφήσει εδώ, είναι τα ιερά τους, όπως αυτό που ανακαλύφθηκε στην περιοχή Λούλ Καγιιά (βρίσκεται στους πρόποδες του Βράχου του Λέοντα). Κατά τη διάρκεια αρχαιολογικών ανασκαφών μεταξύ των θραυμάτων κεραμικής και άλλων κεραμικών δοχείων βρέθηκαν και ίχνη εστίας και τέφρας, όπου είχαν και τα θύματα. Υπάρχουν ίχνη από διάφορη πέτρινη περιφέρεια ξηρής τοιχοποιίας. Η νεκρόπολη στο χωριό Ντόλνο Τσερκόβιστε είναι μια από τις μεγαλύτερες στην Ανατολική Ροδόπη. Οι τραπεζοειδείς βραχώδεις κόγχες (πάνω από 80) συγκεντρώθηκαν στην περιοχή Κοβάν Καγιιά και στο απέναντι βράχο Σαρακαγιιά. Ο ίδιος ο τάφος βρίσκεται στο χωριό Ορεοούρι, στη δεξιά όχθη του ποταμού Άρδα. Κοντά στο χωριό, κατά τη διάρκεια της κατασκευής του φράγματος «Στουτέν Κλάντεντετς», ανακαλύφθηκε ένας αρχαίος Θρακικός οικισμός από τη ρωμαϊκή εποχή, δίπλα σε παλιά ρωμαϊκή οδό. Στις όχθες του ποταμού Άρδα υπάρχουν απομεινάρια δύο φρουρίων, ένα στην κορυφή του Καρτλα Καγιιά (του Αγίου Γεωργίου) και το άλλο στην περιοχή Σαρλάκα (Χισαρλάκα). Το φρούριο της Χισαρλάκα βρίσκεται 500 μ. ανατολικά του χωριού, χτισμένο πάνω στη βραχώδη κορυφή του Αγ. Ηλία, στην αριστερή όχθη του ποταμού Άρδα. Το φρούριο έχει τραπεζοειδές σχήμα και περιβάλλει μια περιοχή ελαφρώς μεγαλύτερη από 1 στρέμμα. Οι τοίχοι του είναι πάχος 2 μέτρων και είναι κατασκευασμένοι από τοπική πέτρα, κολλημένοι με λευκό κονίαμα. Ο χώρος στον οποίο είναι χτισμένο το φρούριο έχει έντονη κλίση προς τα βόρεια. Οι τοίχοι του φρουρίου είναι χτισμένοι στη βόρεια, στη δυτική και σε τμήμα της ανατολικής πλευράς. Στη νότια και την ανατολική πλευρά υπάρχουν ψηλά, δυσπρόσιτα βράχια ύψους μέχρι 30 μ, που χρησιμεύουν ως φυσική προστασία. Οι τοίχοι γκρεμίστηκαν στο επίπεδο του διαπέδου, μόνο στη νοτιοδυτική πλευρά διατηρούνται 3 μέτρα πάνω από το έδαφος. Σε αυτό το μέρος υπάρχουν εμφανή ίχνη του τετραγώνου πύργου με διαστάσεις 5x5 μ.</p> <p>Στο φρούριο και στις πλαγιές της κορυφής υπάρχουν θραύσματα από μεσαιωνικά αγγεία. Έξω από το κάστρο, στα δυτικά, υπάρχουν τα θεμέλια ενός μικρού ορθογώνιου κτιρίου, με προσανατολισμό ανατολικά-δυτικά - κατά πάσα πιθανότητα εκκλησία. Στα 100 μέτρα ανατολικά του φρουρίου, μετά το διάσελο, οι ντόπιοι έχουν ανασκάψει χριστιανικούς τάφους σχηματισμένους από πέτρινες πλάκες. Στους τάφους βρέθηκαν γυάλινα και χάλκινα βραχιόλια (σύμφωνα με την περιγραφή των αυτόπτην μάρτυρων - από το 10-11 αιώνα).</p> <p>Στους πρόποδες του φρουρίου, στα ανατολικά του χωριού, υπάρχουν ίχνη ενός σχετικά καλά διατηρημένου παλαιού λιθόστρωτου δρόμου που προέρχεται από την πεδιάδα της Αδριανούπολης, μέσω των χωριών Ντόλνι Γκλαβανάκ και Τοπόλοβο, κατά μήκος της αριστερής όχθης του ποταμού Άρδα προς το φρούριο κοντά στο χωριό Ράμπιμπο, μέχρι τον τοίχο της τεχνητής λίμνης Στουτέν Κλάντεντετς, στην περιοχή της οποίας πιθανότατα ο δρόμος διέσχισε τον ποταμό, αλλάζοντας την κατεύθυνση του προς τα νότια.</p>
3	Εθνογραφικό Μουσείο	χωριό Ζάλτι Μπράγκ	<p>Παρουσιάζει τον πολιτισμό και τον τρόπο ζωής του τοπικού πληθυσμού αυτής της περιοχής. Το εθνογραφικό μουσείο στο χωριό Ζάλτι Μπράγκ, που ιδρύθηκε το 1980, διατηρεί μια πλούσια έκθεση, η οποία σχετίζεται κυρίως με την πολιτιστική παράδοση των Βουλγάρων στην περιοχή του Σταμπόλοβο, τη Θράκη και τις οροσειρές της Ροδόπης, την πολιτιστική και οικονομική τους ανάπτυξη κατά τα χρόνια της Αναγέννησης.</p> <p>Στις συλλογές του, η γεωργία και η κτηνοτροφία παρουσιάζονται ως τα κύρια μέσα διαβίωσης του πληθυσμού της περιοχής. Ξεχωρίζουν οι λαϊκές φορεσιές, τα χαλιά, τα χάλκινα αγγεία, τα κεραμικά, οι αντίκες, τα ξυλόγλυπτα, τα κοσμήματα και τα ιερά σκεύη και οι πλεκτές δαντέλες.</p>
4	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	χωριό Ζάλτι Μπράγκ	<p>Η κατασκευή του ναού του Αγίου Δημητρίου της Θεσσαλονίκης διήρκεσε τέσσερα χρόνια. Αγιάστηκε στις 3 Μαΐου 1859, γεγονός που αποδεικνύεται από ένα κείμενο στην πλάκα του θρόνου. Η λαϊκή παράδοση λέει ότι ολόκληρος ο πληθυσμός συγκεντρώθηκε πριν από το πρώτο σκάμμα. Ο μάστορας, με ένα καμπί στο χέρι του, έκανε τους ανθρώπους να σταθούν σε μια γραμμή κοντά το φράχτη. Πέρασε μπροστά από τη γραμμή τρεις φορές και τελικά έσκαψε με το χόμα μπροστά σε μια νεαρή γυναίκα, την Ντόννα, από την οικογένεια Γκιουργκιντέλτοεβι. Η νεαρή έτρεξε στο σπίτι της με τα κλάμματα. Μετά από 40 ημέρες πέθανε. Αυτή η παράδοση συνδέεται με την λαϊκή πίστη ότι για να είναι ένα κτίριο ή μια γέφυρα σταθερά, πρέπει να οικοδομηθεί μια "ανθρώπινη οκιά" μέσα τους.</p>
5	Βραχώδης τάφος	χωριό Πόποβετς, περιοχή "Χαμπάρ Τας" 2 χλμ. Βορειοδυτικά	Θεωρείται ότι δημιουργήθηκε από τους Οδρύοις (θρακική φυλή) στο τέλος της πρώτης χιλιετίας π.Χ.
6	Ταφικός Τύμβος	χωριό Πόποβετς	Μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας.
7	Θρακικό φρούριο "Χαμπάρλάκ Τελεσί"	χωριό Πόποβετς	Μνημείο πολιτισμού τοπικής σημασίας. Ένας ασφαλισμένος δρόμος περνά στα 1,50 χλμ. από την περιοχή, ενώ μέσω χωματόδρομου μπορεί να φτάσει κανείς στους πρόποδες του βράχου.
8	Τύμβος σε αρχαίο οικισμό	χωριό Σταμπόλοβο, περιοχή "Μπέσκοβα και Μάσκοβα Ρεκά", 1,5 χλμ. Νότια του χωριού	Προϊστορικός οικισμός από την ύστερη Νεολιθική Εποχή και την Λιθική Εποχή (5η-4η χιλιετία π.Χ.).
9	Νεκρόπολη των τύμβων	χωριό Σταμπόλοβο, περιοχή «Νιβέτε Τσοούκι», 1,2 χλμ. Ανατολικά του χωριού	Το 1966 στην περιοχή Νιβέτε Τσοούκι, απέναντι στην περιοχή Γκλέντκα, κατά την αναστροφή του εδάφους των αμπελώνων, λίγα μέτρα από ένα ύψωμα, ανακαλύφθηκε θρακικό άρμα από το 2ο αι. Το άρμα και ο ζυγός είναι διακοσμημένα είναι διακοσμημένα με περίτεχνα χάλκινα διακοσμητικά με αζούρ πλέξιμο και μικρές χάλκινες φιγούρες του Πήγασου, κεφαλές αγριογούρουνων και μάσκες ηθοποιών. Στο πίσω μέρος του άρματος μεταξύ των δύο μικρών χάλκινων στηλών ιωνικού ρυθμού, τυλιγμένες με κισσό και έλικες του αμπελιού και διακοσμημένες με κόκκινες πέτρες, κεντρική θέση έχει το άγαλμα του Απόλλωνα που παίζει λύρα. Το 1985 είχε ανασκαφεί και ο παρακείμενος τύμβος, στον οποίο ανακαλύφθηκαν περίπου 30 κεραμικά αγγία από την ίδια εποχή, τοποθετημένα στον τάφο του νεκρού κατά μια τελετουργική κηδεία και το κάσιμο του. Υπάρχουν ίχνη ρωμαϊκών και μεσαιωνικών οικισμών γύρω από την τεχνική λίμνη Γκλέντκα.
10	Νεκρόπολη των τύμβων	χωριό Σταμπόλοβο, περιοχή «Λιάρσκα Γκορά», 2,5 χλμ. Βόρεια του χωριού	Η νεκρόπολη καταγράφηκε τον Ιούλιο του 2008 μετά από πληροφορίες για παρέμβαση από κρητικούς θησαυρών. Είναι από την πρώιμη Εποχή του Σιδήρου. Οι τύμβοι χτίστηκαν σε χαμηλή φυσική κορυφή στην κορυφογραμμή ενός υδροκρίτη, που είναι κατάφυτος από φυλλοβόλο δάσος. Τα αναχώματα τους είναι κυρίως από πέτρες - κομμάτια τοπικών ηφαιστειακών πετρωμάτων, ασβεστόλιθου και ψαμίτη, όπως και πέτρες ποταμών. Έχουν καταγραφεί 6 τάφοι.

11	Εκκλησία των Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου	χωριό Σταμπολόβο	Η εκκλησία στο Σταμπολόβο είναι ένας από τους πρώτους χριστιανικούς ναούς στην περιοχή του Χάσκοβο - χτίστηκε το 1849. Φέρνει το όνομα των αποστόλων Πέτρου και Παύλου.
12	Εκκλησία των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης	χωριό Τάνκοβο	Η εκκλησία χτίστηκε το 1874 από πατριωτικούς κατοίκους του χωριού. Το οικοπέδο δωρήθηκε από τον Λένκο Καραϊβανόφ. Οι εικόνες ακολουθούν τους κανόνες της ρωσικής εικονογράφησης. Ο αγιασμός της εκκλησίας έγινε το 1874 με το όνομα "Άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη".
13	Αρχαιολογικό συγκρότημα, το οποίο περιλαμβάνει 3 βραχώδεις τάφους	χωριό Πτσελάρι, 2,5 χλμ. Νοτιοδυτικά του χωριού, περιοχή "Χαμπάρ Καγιά"	Στα περίχωρα του χωριού Πλαλάρι υπάρχουν διάσπαρτα πολλά μνημεία πολιτισμού από την Αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα. Παρόμοια μνημεία είναι οι τάφοι που σκαλίστηκαν σε διαβρωμένα βράχια στις περιοχές Χαμπάρ Καγιά, Ακ Καγιά, Καρά Ιν, Μάλ Καζάν, Χοτζάς... Στην περιοχή Χαμπάρ Καγιά υπάρχουν εμφανή ίχνη από 6 τάφους που ήταν μνημύνοι στο πάνω μέρος του ορεινού όγκου και καλυμμένοι με μεγάλες πέτρινες πλάκες.
14	Βραχώδης τάφος	χωριό Πτσελάρι, περιοχή "Καρά Ιν", 2,5 χλμ. Νότια-νοτιοανατολικά	Περίπου 2 χλμ. νότια από το χωριό Πτσελάρι στην κοιλάδα του ποταμού Άρδα, στην αριστερή του όχθη, υπάρχουν μερικές υπόλευκες βράχιοι, που φέρνουν τα ονόματα Ακκαγιά, Χαμπάρκαγιά, Μάλ Καζάν, Χαστζάς και άλλα. Πολλές ομάδες τραπεζοειδών κόγχων λατρείας μπορούν να παρατηρηθούν στους τοίχους αυτών των βράχων. Στο βράχο Ακκαγιά, περίπου 10 μέτρα κάτω από το υψηλότερο σημείο, μπορείτε να δείτε το τραπεζοειδές άνοιγμα του βραχώδους τάφου του Καράιν. Το άνοιγμα του είναι τραπεζοειδές και βρίσκεται στα νοτιοδυτικά στα 700-800 μέτρα βόρεια του ποταμού Άρδα, ακριβώς απέναντι από το στόμα του ποταμού Κρούμποβιτσα. Ο τάφος αποτελεί ένα θάλαμο με σχεδόν τραπεζοειδές σχέδιο, με μήκος 2,40 μέτρα και πλάτος των πλευρών 1,80 και 2,30 μ. Το ύψος του είναι 1,80 και η είσοδος του έως 1,95 μ. Στη μέση της οροφής σκαλίστηκε ένας ρηχός θόλος. Το δάπεδο του τάφου είναι επίπεδο και οι γωνίες στρογγυλεμένες. Περίπου 70 μέτρα δυτικά του Τάφου του Καράιν, στη βάση του βράχου Ακκάγια υπάρχει ένας άλλος με σχήμα σπηλαίου και τζωφτή είσοδο. Πρόκειται για ένα θάλαμο με πλάτος και βάθος 2,10 μ. και ύψος 1,50 μ. Το δάπεδο του είναι επίπεδο, η αψίδα καμυλωμένη στο κάτω μέρος και η οροφή θολωτή. Η είσοδος επίσης είναι θολωτή, με νότιο προσανατολισμό. Στους τοίχους και στην οροφή του τάφου υπάρχουν τοιχογραφίες - πολλές εκ των οποίων ζωγραφίστηκαν αργότερα: κύκλοι (σύμβολα του ήλιου), ακτίνες, κύκλοι κουκίδων, σταυροί, διαμάντια, τετράπλευρα και άλλα σύμβολα και πινακίδες. Το χριστιανικό βαπτιστικό σύμβολο έχει σκαλιστεί περισσότερο από δέκα φορές.
15	Μεσαιωνικό φρούριο	χωριό Ράμποβο, περιοχή «Καλέτο» / «Ασάρα» /, 1,5 χλμ. Δυτικά	2 χλμ δυτικά του χωριού Ράμποβο, κοντά στο φράγμα «Στουντέν Κλάντεντες, υπάρχουν υπολείμματα του μεσαιωνικού φρουρίου „Ασάρα». Το φρούριο εντυπωσιάζει με τη στρατηγική του θέση και τη επιδέξιο χτίσιμό του στους απρόσιτους βράχους, από τους οποίους είχε εξαιρετική ορατότητα σε ολόκληρη την περιοχή. Το «Ασάρα» διαδραμάτισε ηγετικό ρόλο στο Βοζάντιο για τον έλεγχο και την προστασία των εδαφών του στην Ανατολική Ροδόπη. Η οχύρωση είχε τοίχους ύψους 6 μέτρων και πάχους 2 μέτρων, φτιαγμένους από πέτρινους όγκους, κολλημένους με κονίαμα. Υπήρχαν επίσης τέσσερις τεράστιοι πέτρινοι πύργοι που τον περιβάλλουν. Σε έναν από αυτούς τους πύργους βρέθηκε μια μικρή σπηλιά και υπήρχαν τάφοι δίπλα της. Το εσωτερικό του φρουρίου χωρίστηκε σε δύο μέρη από έναν άλλο τοίχο. Το πάνω μέρος ήταν μικρότερο σε μέγεθος και είχε πύργους ασφαλείας. Σήμερα έχουν πέσει τμήματα του τείχους του φρουρίου, αλλά παρέμειναν γυείς στο έδαφος. Στο κάτω μέρος βρίσκονται διατηρημένα θεμέλια ενός κτιρίου, γεισιμένο με μεγάλες ορθογώνιες πέτρες.
16	Βραχώδεις Οικοποιείες /σαραπάνα/	χωριό Καραλέβο, περιοχή Καϊρίάκα / Το Λατομείο /, 1 χλμ. Νότια	Στην κατεύθυνση προς την περιοχή Ντόλνο Μπότβεβο βρέθηκε μια καλά διαμορφωμένη σαραπάνα με δύο στρογγυλές κολυμπήσες από τα τέλη της 2ης έως τις αρχές της 1ης χιλιετίας π.Χ.
17	Νεκρόπολη των τύμβων	χωριό Καραλέβο, περιοχή Καϊρίάκα / Το Λατομείο /, 0,5-1 χλμ. Νότια του χωριού	Πρόκειται για δύο Θρακικούς πέτρινους τάφους που έχουν χαραχθεί στους βράχους. Η πρώτη, γνωστή ως «Πεστεράτα» («Η Σπηλιά») έχει το σχήμα ενός φούρνου με ελλειπτική είσοδο με νότιο προσανατολισμό, 1,85 μέτρα ύψος και πλάτος 2,5 μέτρα. Μέσα ο θάλαμος διατελείται και φθάνει διάμετρο μέχρι τα 4 μ και ύψος 1,70 μ. Τα ίχνη του σκαλισματος της οροφής και των τοίχων του τάφου είναι σαφώς ορατά. Το πάτωμα είναι επίπεδο. Στη δυτική πλευρά του υπάρχει μια κυκλική τρύπα με διάμετρο 17 εκατοστών, που ίσως χρησιμοποιήθηκε για την τοποθέτηση ενός τελετουργικού σκάφους. Στο ανατολικό τμήμα υπάρχει μια άλλη τρύπα φυσικής προέλευσης (ρήγμα στον βράχο), με ίχνη επιπλέον σκαλισματος και υπολείμματα κόγχης. Το μέγεθος του τάφου και το άνοιγμα στο ανατολικό άκρο δείχνουν ότι χρησιμοποιήθηκε ως φυσική σπηλιά. Ο δεύτερος τάφος είναι "Μάλκατα Πεστερά" ("Η Μικρή Σπηλιά") - ένας πλήρως τεχνητός τάφος με τρύπα περίπου 1 μ. Τώρα είναι μισοκαταστραμμένος.
18	Θρακικό φρούριο "Κράλεφ Βραχ"	χωριό Κράλεβο	Διάσπαρτα και κακώς διατηρημένα υπολείμματα φρουριακών τοίχων. Το φρούριο έχει κυκλικό σχήμα με διάμετρο περίπου 70 μέτρων. Εν μέρει, είναι ορατό ένα δεύτερο τοίχωμα (ή άξονας) που περιβάλλει τον τόπο. Πλήρως καταστραμμένο. Δεν υπάρχουν κεραμικά. Εδώ νομίζω ότι πρόκειται για έναν οχυρωμένο Θρακικό οικισμό. Η κορυφή είναι χαμηλή με κεκλιμένες πλαγιές. Στην πράξη, βρίσκεται σε έναν απολύτως επίπεδο τόπο.
19	Θρακικό συγκρότημα στο λόφο Τσάλα της Ανατολικής Ροδόπης	χωριό Κράλεβο	Μεγαλύτερο ενδιαφέρον έχει ένα συγκρότημα λατρείας του Θρακικού συγκροτήματος (που αποτελείται από φρούριο, ιερό, νεκρόπολη) στο μεγάλο λόφο της Ανατολικής Ροδόπης Τσάλα. Μελέτες έχουν δείξει ότι στο υψηλότερο τμήμα του Τσάλα, περίπου 2 χλμ ανατολικά της περιοχής Κράλεβο, υπάρχουν εμφανή κατάλοιπα από τρεις τοιχογραμμές Θρακικού φρουρίου, που αποτελούν πέτρινους τοίχους (φράχτες) από ξηρή τοιχοποιία (χωρίς συγκόλληση). Στην περιοχή του φρουρίου βρέθηκαν σιδερένιες αιχμές αρχαίων και μεσαιωνικών βελών. Εδώ υπήρχε ένα Θρακικό ιερό από τους ρωμαϊκούς και προ-ρωμαϊκούς χρόνους. Τα κατάλοιπα της ρωμαϊκής εποχής είναι από τον 3ο αιώνα - βρέθηκαν αρκετοί καθρέφτες μολύβδου, μερικοί από αυτούς με επιγραφές, δοξάζοντας την ομορφιά. Περίπου 1 χιλιόμετρο νοτιοανατολικά του Κράλεβο, κάτω από το 'Αι Μπουνάρ, στις δυτικές πλαγιές του Τσάλα, υπάρχουν αρκετά γραφικά βράχια, πλούσια σε βλάστηση και δύσκολα προσβάσιμα. Οι βράχιοι είναι μαλακοί, και οι σκάλες που έχουν σκαλισθεί σ' αυτά είναι σε μεγάλο βαθμό διαβρωμένες από το νερό. Στο νοτιότερο βράχο υπάρχουν 12 κόγχες με νότιο και νοτιοδυτικό προσανατολισμό. Οι καλύτερα διατηρημένες είναι ψηλά. 60 εκ. έχουν πλάτος 35 εκ. και βάθος 15 εκατοστά. Σε κοντινή απόσταση βρίσκεται ένας ημιτελής βραχώδης τάφος. Περίπου 100 μ. βόρεια, στα άλλα βράχια, εκτός από τις σχεδόν καταστραμμένες τραπεζοειδείς κόγχες λαξεύθηκαν δύο Θρακικοί βραχώδεις τάφοι. Η πρώτη, γνωστή ως «Πεστεράτα» («Η Σπηλιά») έχει το σχήμα ενός φούρνου με ελλειπτική είσοδο με νότιο προσανατολισμό, 1,85 μέτρα ύψος και πλάτος 2,5 μέτρα. Μέσα ο θάλαμος διατελείται και φθάνει διάμετρο μέχρι τα 4 μ και ύψος 1,70 μ. Τα ίχνη του σκαλισματος της οροφής και των τοίχων του τάφου είναι σαφώς ορατά. Το πάτωμα είναι επίπεδο. Στη δυτική πλευρά του υπάρχει μια κυκλική τρύπα με διάμετρο 17 εκατοστών, που ίσως χρησιμοποιήθηκε για την τοποθέτηση ενός τελετουργικού σκάφους. Στο ανατολικό τμήμα υπάρχει μια άλλη τρύπα φυσικής προέλευσης (ρήγμα στον βράχο), με ίχνη επιπλέον σκαλισματος και υπολείμματα κόγχης. Το μέγεθος του τάφου και το άνοιγμα στο ανατολικό άκρο δείχνουν ότι χρησιμοποιήθηκε ως φυσική σπηλιά. Εκτός από την γενικά δύσκολη προσβασιμότητα των βράχων, η είσοδος του τάφου τοποθετήθηκε πάνω σε ψηλό βράχο και υπάρχει λαξευμένο ένα κατάφλι ύψους περίπου 1,5 μέτρων - δηλαδή ο κάθετος κορμμένος βράχος το χωρίζει από την υπόλοιπη απότομη πλαγιά. Γύρω από την είσοδο είναι ακόμα ορατά τα λαξευμένα που έπρεπε να κρατήσουν την πέτρινη πόρτα (πλάκα). Στα 4-5 μέτρα από την Σπηλιά υπάρχει δεύτερος τάφος - "Μάλκατα Πεστερά" ("Η Μικρή Σπηλιά") - ένας πλήρως τεχνητός τάφος με τρύπα περίπου 1 μ. Τώρα είναι μισοκαταστραμμένος. Στην περιοχή του Μπουνάρ υπάρχουν θραύσματα πρώιμων θρακικών (τέλη 2ης - αρχές 1ης χιλιετίας π.Χ.) και μεσαιωνικών αγγείων.
20	Ταφικός Τύμβος	χωριό Ντόλνο Μπότβεβο, 2,5 χλμ. Βορειοδυτικά από το κέντρο του χωριού, περιοχή "Τομακλί"	Στην περιοχή Τομακλί υπάρχει ένας ρωμαϊκός οικισμός που χρονολογείται από τη Ρωμαϊκή Εποχή (1ο - 3ο αι.). Τα κεραμικά του χώρου αυτού είναι κόκκινα, ωραία, με κόκκινο λάκα και άλλα - τοπικά και πιο χοντρά. Η ρωμαϊκή αγειοπλαστική βρίσκεται στην επιφάνεια και στην περιοχή Ακμάρα. 1 χλμ βόρεια του χωριού, όπου το 1958 ανακαλύφθηκε μια καλά διατηρημένη ρωμαϊκή πηγάδα εγκατάσταση λήψης με δεξαμενή, γύρω από την οποία, εκτός από τα κεραμικά της Ρωμαϊκής και της Ομημης Ρωμαϊκής εποχής, υπάρχουν κεραμικά από τον Μεσαίωνα - προφανώς η πηγή και η δεξαμενή, που αποκαταστάθηκε το 1958, έχουν χρησιμοποιηθεί σε όλες τις ιστορικές εποχές.

21	Θρακικά "σαραπάνι"	χωριό Ντόλνο Μπότεβο	Στους πρόποδες του λόφου Τσάλα, από τη μεριά του χωριού Ντόλνο Μπότεβο, ανακαλύφθηκαν θρακικά σαραπάνι (κιολότητες για την οινοπαραγωγή), και στην καρστική πηγή της περιοχής Ακμάρα - μια εντελώς διατηρημένη πηγάδι εγκατάσταση λήψης νερού με δεξαμενή του 4ου αιώνα. Από αυτή την περιοχή παρουσιάζει επίσης ενδιαφέρον το μεγάλο εύρημα των Θρακικών απομιμήσεων αργυρών τετράδραχμων από τη Θάσο από τον 1ο αιώνα π.Χ., στην περιοχή Τερφιλικά, περίπου 2,5 χλμ. από το Ντόλνο Μπότεβο, προς την κατεύθυνση του χωριού Κλάντετες ανακαλύφθηκε ένας σσημένιος θρόσκακας από τον V αιώνα π.Χ.
22	Φρούριο "Τσάλα" της εποχής της Ουιμής Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα	χωριό Γκολιάμ Ιζβόρ	Το φρούριο είναι μια από τις σημαντικότερες οχυρωμένες μονάδες μεταξύ των ποταμών Χάρμανλικο και Άρδα, με απομεινάρια από τους τοίχους και αγγεία από τη Νεολιθική Εποχή (5η χιλ. π.Χ.), τη Ρωμαϊκή Εποχή (1ο - 4ο αι. π.Χ.), την Πρώιμη Βυζαντινή Εποχή (5ο - 6ο αι.) και τον Μεσαίωνα (11ο - 14ο αι.). Μέρος των τειχών του φρουρίου είναι κατασκευασμένο από μεγάλους ογκολίθους, ενώ άλλο - από μεγάλες πέτρες και λευκό κονίαμα. Στο φρούριο ανακαλύφθηκαν μεσαιωνικές σιδερένιες αιχμές από δόρατα και βέλη (του 9ου - 14ου αι.), καθώς και μαχαίρια, ενδιαφέροντα διακοσμημένα, επενδύσεις και αγράφα ζώνης, πόρπες, ένα χρυσό νόμισμα του αυτοκράτορα Ανδρόνικου Β' (1282-1328), χαλκίνο νόμισμα του αυτοκράτορα Μιχαήλ Δ' (1034-1041), ένα δαχτυλίδι με μονόγραμμα και αρκετές μολύβδινες σφραγίδες του Βασιλείου Αγαπήτου, ένας πατρικός του 11ου αιώνα, του Αλεξίου Α' Κομνηνού, επίσης από τον 11ο αιώνα, και του Σταφάνου Βατάτζη, ένας σεβαστός από τον 12ο - 13ο αιώνα. Βρέθηκαν επίσης νομίσματα του 6ου-7ου αι., όπως και αρχαία μαρωνίτικα νομίσματα του Φιλίππου Β της Μακεδονίας και άλλα.
23	Τουρμιάς	χωριό Λιάσκοβets	Ο Τουρμιάς «Ντεμίρ Μπαμπάς» βρίσκεται στην περιοχή ενός μεσαιωνικού οικισμού ακριβώς κάτω από τη μεσαιωνική νεκρόπολη, δίπλα σε μια βρύση - μια ιερή πηγή. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι είναι ο διάδοχος ενός παλαιού χριστιανικού τόπου λατρείας.
24	Νεκρόπολη των τύμβων	χωριό Τσάρεβα Πολιάνα, 0,3 χλμ. Ανατολικά-βόρειοανατολικά του χωριού	Πρόκειται για ένα χώρο από την Εποχή της Αρχαιότητας που δεν έχει ερευνηθεί καλά ακόμα.
25	Εκκλησία του Αγίου Ηλία	χωριό Τσάρεβα Πολιάνα	Η εκκλησία στο Τσάρεβα Πολιάνα χτίστηκε το 1858. Η άδεια κατασκευής λήφθηκε από το σουλτάνο με την προϋπόθεση ότι ο ναός θα στηθεί σε χαμηλό μέρος και θα κατασκευαστεί σε μικρό χρονικό διάστημα. Γι 'αυτό το σύνολο του πληθυσμού συμμετέχει στην κατασκευή. Ο θρόλος λέει ότι χτίστηκε στα θεμέλια μιας παλιάς εκκλησίας. Ο ναός πήρε το όνομά του από τον άγιο Ηλία και είναι αγιασμένος στο λίντεν. Σ αυτή την ημέρα γίνεται το παραδοσιακό τοπικό πανηγύρι. Κάθε χρόνο, με διακοπή μόνο κατά τον σοσιαλισμό, στο χωριό κάνουν και κουρμάνι. Οι κάτοικοι συγκεντρώνονται στην εκκλησία όπου, μετά την λειτουργία, αγιάζεται το κουρμάνι. Η παράδοση λέει ότι μια φορά, εκείνη την ημέρα, ένας άνθρωπος εργάστηκε και ο ποταμός ξεπέρασε, κάτι που θεωρήθηκε τιμωρία για ολόκληρο το χωριό, επειδή σε εκείνη την ημέρα κανένας δεν εργάζεται.
26	Παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου	χωριό Τσάρεβα Πολιάνα	Στην περιοχή Γκιουργκιάντσα, στο δρόμο μεταξύ των χωριών Τσάρεβα Πολιάνα και Σταμπόλοβο, υπάρχουν ιαματικές πηγές και ένα παρεκκλήσι με το όνομα του Αγίου Γεωργίου. Πρόκειται για ένα τετράγωνο πέτρινο κτίριο χτισμένο πάνω από την πηγή με χωματένιο δάπεδο (460-360 εκ.) και ανοιχτό τσαρδάκι (στεγασμένο εξώστη) στη δυτική πλευρά του. Στον ανατολικό τοίχο υπάρχει μια ημικυκλική κόγχη με μια προσόχλη. Πάνω από αυτό - ένα ημικυκλικό παράθυρο. Στο βόρειο και νότιο τοίχο υπάρχει ένα μικρό παράθυρο με ορθογώνιο σχήμα. Στα δυτικά βρίσκεται η πόρτα και ένα ορθογώνιο παράθυρο. Η δομή της στέγης είναι ξύλινη, το τσαρδάκι επίσης. Δεν υπάρχει οροφή. Τρία σκαλιά οδηγούν σε μια μεγάλη πέτρινη πλάκα μπροστά από την ιερή πηγή. Για την πηγή χτίστηκε μια μικρή ημισφαιρική τοξωτή κόγχη με μια τρύπα (90-60 εκ.) προς τα δυτικά. Στα πέτρινα τοιχώματα στα βόρεια, ανατολικά και νότια υπάρχει από μια κόγχη (30-35 εκ.). Μέχρι πρόσφατα εκεί υπήρχε επίσης ένας πέτρινος σπαιρός.
27	Παρεκκλήσι της Αγίας Τριάδας	χωριό Ζάλτι Μπριάγκ	Στο νοτιοανατολικό μέρος του χωριού, κάτω από τους δύο λόφους, είναι το "Γιάσμοτοκατα". Σύμφωνα με τη λαϊκή παράδοση περίπου 150 χρόνια πριν, ένα κορίτσι που ονομαζόταν Μπόζκα Κανράκοβα ονειρεύθηκε ένα όνειρο τη νύχτα του Αγίου Πνεύματος. Ήταν ένας άνθρωπος που του είπε να πάει στην περιοχή Γιαμάτσα κάτω από τα δύο βράχια και να σκάψει με το τσαπί - εκεί θα βρει ιαματικά νερά για τα μάτια της. Το φοβισμένο κορίτσι δεν έκανε τίποτα, ούτε είπε σε κανένα. Την επόμενη χρονιά, την ίδια νύχτα, το όνειρο επαναλήφθηκε, αλλά με το σύνθημα: "Αν δεν πεις σε κανέναν και δεν κάνεις τίποτα, θα είσαι τυφλή". Το κορίτσι τότε είπε στον παππού Γκούρκο, ο οποίος πήγε στον τόπο, έσκαψε και το νερό βγήκε. Έχτισε τη βρύση και αργότερα ένα παρεκκλήσι χτίστηκε από τους σταρτιώτες που γύρισαν από τους Βαλκανικούς Πολέμους. Το παρεκκλήσι βρίσκεται πάνω από την άγια πηγή. Αποτελείται από ένα μικρό εκκλησιαστικό δωμάτιο με εικόνες και τοιχογραφίες. Παρακάτω χτίστηκε ένα θολωτό πηγάδι για τα ιαματικά νερά. Η εορτή της είναι την Ημέρα του Αγίου Πνεύματος, την πενήντα πρώτη ημέρα του Πάσχα. Στο χωριό Ζάλτι Μπριάγκ είναι γνωστή ως «Στα Τρούιτσα». Στην ιερή πηγή κάθε χρόνο γίνονται προσευχές και κουρμάνι για υγεία. Εκείνοι που την χρειάζονται έρχονται όλο το χρόνο, όχι μόνο από το χωριό αλλά και από τα γύρω χωριά. Πλένουν τα μάτια τους και δέουν ένα νήμα από το ροζό τους σε ένα θάμνο μπροστά από την είσοδο της βρύσης. Μετά τη δεκαετία του 60 του 20ού αιώνα, αυτός ο ιερός χώρος εγκαταλείφθηκε, δε διατηρείται. Οι εικόνες είναι λεηλατημένες, οι τοιχογραφίες καταστράφηκαν και οι τοίχοι σχεδόν έπεσαν. Το 1977, για σύντομο χρονικό διάστημα, η τοπική κληρική ένωση γύρισε το παρεκκλήσι σε μια καλύβα - με τζάκι, τραπέζια, καρέκλες. Το 2000, έγιναν έργα ανακαίνισης και αποκατάστασης, με μέσα ολόκληρου του χωριού. Αγιάστηκε την Ημέρα του Αγίου Πνεύματος. Δεν συμμετείχαν μόνο οι κάτοικοι του χωριού, ήρθαν και κάτοικοι του Χάσκοβο, γεννημένοι στο Ζάλτι Μπριάγκ. Τώρα το εκκλησάκι και ο τόπος γύρω του διατηρούνται από το συμβούλιο της εκκλησίας. Επισκέπτεται από τους πιστεύοντες στη δύναμη των ιαματικών νερών.
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

1	Στουντέν Κλάντεντες ("Κρόο Πηγάδι") (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Μπαλ Κλάντεντες, Ράμποβο και Σβετοσλάβ	<p>Είναι μια ειδική προστατευόμενη περιοχή που συμπεριλήφθηκε στο Πανευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο NATURA 2000. Η περιοχή καλύπτει την τεχνητή λίμνη «Στουντέν Κλάντεντες», που βρίσκεται στο βραχώδες φαράγγι του ποταμού Άρντα, περιτριγυρισμένη από απόκρημνους βράχους, απότομες όχθες με λιγοστή βλάστηση και όπως και τις γειτονικές κορυφές των βουνών. Μέρους της επικράτειας του Δήμου Σταμπολόβο επίσης εμπίπτει στην προστατευόμενη ζώνη. Η συνολική έκτασή της είναι 159 956 στρέμματα. Πρόκειται για έναν από τους σημαντικότερους τόπους για τη διατήρηση των ειδών πουλιών που απειλούνται με εξαφάνιση που ζουν στην Ανατολική Ροδόπη.</p> <p>Οι περισσότερες βουνοπλαγιές γύρω από τη λίμνη καλύπτονται από μικτά φυλλοβόλα δάση που αποτελούνται από Γαύρο ανατολικό, Φράξο Μελία, Μεσέ και Δρυ την Άμιχο. Λιγότερο κοινά στην περιοχή είναι τα καθαρά δάση από Δρυ την Άμιχο ή αυτά που αναμιγνύονται με το απλό γαύρο. Δεν είναι επίσης λίγες οι θέσεις κατά μήκος του φράγματος της τεχνητής λίμνης, που καλύπτονται από δάση και θάμνους από Γαύρο ανατολικό, Παλιούρι και Άρκευθο την οξέκεδρο. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα συγκροτήματα βράχων που καταλαμβάνουν σημαντικό τμήμα της προστατευόμενης περιοχής. Απίστευτη είναι η θέα των βραχώδων συμπλεγμάτων όπου μόνιμες πέτρες εναλλάσσονται με τρύχαλους. Σε όλη την περιοχή υπάρχουν ανοιχτοί χώροι που καταλαμβάνονται από γεωργικές εκτάσεις και λιβάδια, όπου κυριαρχούν τα ξηρόφιλα γρασίδια, όπως τα θερμόβια πολυετή αγρωστώδη και η Πόα τη Βολβώδη. Συνολικά 219 είδη πτηνών βρέθηκαν στην προστατευόμενη περιοχή «Στουντέν Κλάντεντες». Από αυτά, 91 περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας. Από τα είδη που εμφανίζονται, 103 είναι ευρωπαϊκής σημασίας διατήρησης και 12 απειλούνται από παγκόσμια εξαφάνιση. Ο χώρος, που καλύπτει περιοχές γύρω από τη τεχνητή λίμνη Στουντέν Κλάντεντες», έχει επίσης παγκόσμια σημασία ως αντιπροσωπευτική περιοχή για το Μεσόγειο. Εδώ μπορεί κανείς να παρατηρήσει 7 από ένα σύνολο 9 ειδών περιορισμένων μεγαοικοσυστημάτων που εντοπίστηκαν στη χώρα μας. Αυτά είναι η Ασπροκωλίνα, η Λιοστριτσιόδα, ο Κοκκινοτσιροβάκος, ο Βραχοτσιροβάκος, ο Παρδαλοκεφαλάς και ο Μαυροτσιροβάκος. Η περιοχή της λίμνης είναι υψίστης σημασίας για τη διατήρηση των ενδιαιτημάτων 69 ειδών πουλιών που φωλιάζουν εδώ και 21 ειδών υδρόβιων μεταναστευτικών ή διαχειμάζοντων πτηνών.</p> <p>Ο τόπος είναι μοναδικός στο ότι μια από τις δύο αποικίες των ορνιών στη Βουλγαρία φωλιάζει στις βραχώδεις ακτές του φράγματος. Εδώ έρχονται τακτικά για να ψάχνουν φαγητό επίσης οι μαυρογίπες που φωλιάζουν στο Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς της Ελλάδας. Η περιοχή του φράγματος "Στουντέν Κλάντεντες" είναι ένας από τους πιο σημαντικούς στη Βουλγαρία τόπους φωλιοποίησης του μαυροπελαργού, του ασπροπάρη, του σβλίουρα, του μπουφού, της λιοστριτσιόδας και του παρδαλοκεφαλά. Η περιοχή διατηρεί επίσης ένα σημαντικό πληθυσμό αναπαραγωγής του γαλαζοκότουρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο.</p>
2	«Γκολέματ Σίπει» («Ο Μεγάλος Τροχός») (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Μπαλ Κλάντεντες και Ράμποβο	<p>Η προστατευόμενη περιοχή «Γκολέματ Σίπει» βρίσκεται στη βόρεια όχθη της τεχνητής λίμνης «Στουντέν Κλάντεντες» και βρίσκεται στα περίχωρα των χωριών Μπαλ Κλάντεντες και Ράμποβο. Η έκτασή της είναι 653,9 εκτάρια. Καλύπτει μια δύσκολα προσβάσιμη περιοχή που βρίσκεται μεταξύ του φράγματος του «Στουντέν Κλάντεντες» και του Κατολάμπουϊουκ Ντερέ. Περιλαμβάνει αξιοσημείωτα συμπλέγματα βράχων, τροχούς, θάμνους και δάση. Αναμένεται να συμπεριληφθεί στο Πανευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο NATURA 2000. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά υψηλή βιοποικιλότητα και έχει δηλωθεί σημαντικός ορνιθολογικός χώρος παγκόσμιας σημασίας. Εδώ υπάρχει ποικίλη βλάστηση και ξηρόφιλα δάση αποτελούμενα κυρίως από Μεσέ (<i>Quercus frainetto</i>), Δρυ χνοώδη (<i>Q. pubescens</i>) και Δρυ την κερρίδα (<i>Q. cerris</i>). Η βλάστηση θάμνων αποτελείται από Γαύρο ανατολικό (<i>Carpinus orientalis</i>), Παλιούρι (<i>Paliurus spina-christii</i>), Άρκευθο την οξέκεδρο, (<i>Juniperus oxycedrus</i>), Κράταιγο (<i>Crataegus monogyna</i>), Αγριοτριανταφυλλιά (<i>Rosa sp. div.</i>). Μεγάλες εκτάσεις καταλαμβάνουν τα ξηρόφιλα γρασίδια, όπως τα θερμόβια πολυετή αγρωστώδη (<i>Dichanthion ischaemum</i>), η Πόα τη βολβώδη (<i>Roa bulbosa</i>) και τα αυτοφυή αγρωστώδη (<i>Crysorodon gryllus</i>).</p> <p>Η περιοχή έχει δηλωθεί σημαντικός ορνιθολογικός χώρος παγκόσμιας σημασίας με πιθανή θέση στο δίκτυο του Natura 2000. Η προστατευόμενη περιοχή «Γκολέματ Σίπει» είναι μια από τις δύο πιο σημαντικές θέσεις φωλιοποίησης του Γυπός καφεκίτρινου (<i>Gyps fulvus</i>) στη Βουλγαρία. Εδώ φωλιάζουν μεταξύ 9 και 14 ζευγάρια από τα συνολικά 30 για τη χώρα. Οι εξειδικευμένοι ειδικοί φροντίζουν για τη διατροφή των γυπών και την προστασία των εκκολαφθέντων πτηνών. Η παρατήρηση των γυπών σε φυσικές συνθήκες τους καθιστά ελκυστικούς για τους λάτρεις της ορνιθολογικής ποικιλομορφίας.</p> <p>Η παρουσία ενός συνόλου περίπου 87 ειδών πουλιών καθιστά την περιοχή ιδιαίτερα πλούσια και ενδιαφέρουσα για τους λάτρεις της φύσης. Από αυτά τα είδη, 38 είναι σε ευάλωτη κατάσταση διατήρησης στην Ευρώπη. Από τα είδη που περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο, εδώ φωλιάζουν μεταξύ 6 και 9 ζευγάρια μαυροπελαργοί (<i>Cicinia nigra</i>), 1-2 ζεύγη χρυσαετοί, 3-4 ζεύγη ασπροπάρηδες (<i>Neorhion percnopterus</i>), φιδαστοί (<i>Circaetus gallicus</i>), σταυραετοί και σφηκιάρηδες. Εδώ βρίσκονται επίσης ο Φιδαστός, ο Κραυγαετός (<i>Aquila pomarina</i>) και ο Τσίφτης (<i>Milvus migrans</i>).</p> <p>Στην προστατευόμενη περιοχή εμφανίζεται επίσης η μόνο αποικία στη χώρα των Σταχτοτσικιανών (<i>Ardea cinerea</i>), που ζουν πάνω στα βράχια. Είναι ενδιαφέρον ότι σε αυτή την περιοχή φωλιάζουν 7 εκ των 9 πτηνά στη Βουλγαρία περιορισμένων μεγαοικοσυστημάτων που είναι χαρακτηριστικά της περιοχής της Μεσογείου: η Ασπροκωλίνα (<i>Oenanthe hispanica</i>), η Λιοστριτσιόδα (<i>Hippolais olivetorum</i>), ο Μαυροτσιροβάκος (<i>Sylvia melanocephala</i>), ο Κοκκινοτσιροβάκος (<i>S. cantillans</i>), ο Παρδαλοκεφαλάς (<i>Lanius nubicus</i>) και ο Βραχοτσιροβάκος (<i>Sitta neumayer</i>), όπως και άλλα σπάνια είδη πτηνών.</p> <p>Σε κατάσταση διατήρησης και ρυθμισμένης χρήσης βρίσκονται σημαντικοί αριθμοί ειδών άγριων φυτών και ζώων που παρατίθενται στα προσαρτήματα του νόμου περί της βιοποικιλότητας.</p>
3	Ενδιαίτημα του Ασπράγαλου του Θράκα (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Βοντέντσι	Ενδιαίτημα του Ασπράγαλου του Θράκα.
4	Ενδιαίτημα της Χαμπερλέας της Ροδόπης (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ράμποβο, περιοχή Σεϊτάν Κιοιπρίς	Ενδιαίτημα της Χαμπερλέας της Ροδόπης.
5	"Ντιάβολοκι Μοστ" ("Έμφρα του διαβόλου") (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ράμποβο	Η προστατευόμενη περιοχή αυτή βρίσκεται στα περίχωρα του χωριού Ράμποβο του Δήμου Σταμπολόβο. Ως φυσικά αξιόθετα αυτού του είδους στη Βουλγαρία δηλώνονται χαρακτηριστικά ή αξιόλογα αντικείμενα μη ζωντανής φύσης, όπως πετρώδεις σχηματισμοί, πηγάδες, σπηλιές, πονόρ, καταρράκτες, κοιτάσματα απολιθωμάτων και ορυκτών, αμμοθίνες και άλλα.

6	Ανατολική Ροδόπη	-	<p>Μέρος του Δήμου Σταμπολόβο εμπίπτει στην προστατευόμενη περιοχή «Ανατολική Ροδόπη», η οποία προτάθηκε να γίνει μέρος του ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου Natura 2000. Είναι μια περιοχή που θα πρέπει να δηλωθεί προστατευόμενη και μέρος του δικτύου σύμφωνα με την Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, γνωστή εν συντομία ως «Οδηγία των οικοτόπων». Αυτή η προστατευόμενη περιοχή καλύπτει το μεγαλύτερο τμήμα της Ανατολικής Ροδόπης, και η συνολική της έκταση ανέρχεται σε 2 173 530 στρέμματα. Εντός των ορίων της βρίσκονται και τις δύο υψηλότερες κορυφογραμμές της Ανατολικής Ροδόπης – η κορυφογραμμή Γκιουμουρτζίνσκο Σνέζνικ με υψός 1 463 μ. και Μάγκλενικ με ύψος 1266 μέτρα.</p> <p>Στην προστατευόμενη περιοχή υπάρχουν δάση από το ενδημικό για τα Βαλκάνια Φραξό ο Κοινό, που δεν έχουν υποστεί επεξεργασία από τους ανθρώπους. Η περιοχή είναι επίσης σημαντική για την προστασία των διαφόρων τύπων παρόχθιων δασών που αποτελούνται από Άλνο, Ανατολικό Πλάτανο, Λεύκες και ιτιές. Άλλοι σημαντικοί βιότοποι είναι τα μικτά δάση δρυός. Αποτελούνται από Κηρρίδα, Μεσέ και Δρυ Χνοώδη και εδώ κατέχουν μια σημαντική περιοχή.</p> <p>Η προστατευόμενη περιοχή "Ανατολική Ροδόπη" είναι μία από τις τέσσερις περιοχές της Βουλγαρίας όπου βρίσκεται το ενδημικό βουλγαρική έλατο, γνωστό ως Έλατο του Βασιλιάς Μπιορίς.</p> <p>Η προστατευόμενη περιοχή "Ανατολική Ροδόπη" είναι η σημαντικότερη περιοχή για την προστασία των πληθυσμών των δύο τύπων χερσαίων χελωνών που υπάρχουν στη Βουλγαρία: η Ελληνική και η Μεσογειακή χελώνα.</p> <p>Στο παρελθόν, οι δύο τύποι χερσαίων χελωνών ήταν ευρέως διαδεδομένοι. Σήμερα, όμως, απειλούνται με εξαφάνιση σε παγκόσμιο επίπεδο και περιλαμβάνονται στην Κόκκινη Λίστα της Διεθνούς Ένωσης για τη Διατήρηση της Φύσης.</p> <p>Και τα δύο είδη αποτελούν προτεραιότητα για τη διατήρηση σύμφωνα με ορισμένα διεθνή έγγραφα διατήρησης:</p> <p>Η Σύμβαση της Βέρνης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης</p> <p>Η σύμβαση για το διεθνές εμπόριο των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται με εξαφάνιση</p> <p>Η Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας</p> <p>Σύμφωνα με τη βουλγαρική νομοθεσία οι χελώνες είναι υπό την προστασία του νόμου περί της βιοποικιλότητας, σύμφωνα με τον οποίο οι παραβάτες υπόκεινται σε πρόστιμο έως και 10.000 λέβα και αποζημίωση για κάθε άτομο που σκοτώσαν, και υπό την προστασία του ποινικού κώδικα της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας σύμφωνα με τον οποίο οι λαθροθήρες τιμωρούνται με πρόστιμο μέχρι 5.000 λέβα, φυλάκιση έως 5 ετών και καταβολή αποζημίωσης για κάθε σκοτωμένο άτομο.</p> <p>Από τα ερπετά ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης τα ενδιαιτήματα της Γραμμωτής νεροχελώνας. Η περιοχή έχει εξαιρετική σημασία για τη διατήρησή της. Το άλλο είδος χελώνας γλυκού νερού – η συνηθισμένη Στικτή νεροχελώνα, μπορεί να παρατηρηθεί στις υδάτινες λεκάνες της περιοχής. Από τα 30 είδη νυχτερίδων που υπάρχουν στη Βουλγαρία, στην προστατευόμενη περιοχή «Ανατολική Ροδόπη» έχουν εντοπιστεί 19 είδη. Οι σπηλιές κατά μήκος του Άρδα και κοντά στο χωριό Ρίμπινο παρέχουν ενδιαιτήματα σε δεκάδες χιλιάδες από αυτά τα υπάμενα θηλαστικά. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται στην Παγκόσμια Κόκκινη Λίστα ο Ρινόλοφος του Μεχέλι, ο Ρινόλοφος του Μπλάζιους, ο Μικρορινόλοφος και ο Τρανορινόλοφος, όπως και η Ποδαρομωτίδα, η Τρανομωτίδα και η Πορρομωτίδα.</p>
7	Γέφυρα Άρντα	-	<p>Πρόκειται για μια περιοχή που εγκρίθηκε για να συμπεριληφθεί στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο NATURA 2000. Μέσα στα όρια αυτής της προστατευόμενης ζώνης που καλύπτει μια έκταση 150 224 εκταρίων συμπεριλαμβάνονται περιοχές του Δήμου Σταμπολόβο. Η προστατευόμενη ζώνη «Γέφυρα Άρντα» βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα της Βουλγαρίας, στην Ανατολική Ροδόπη. Η περιοχή αποτελεί μέρος της κοιλάδας του ποταμού Άρδα μεταξύ των φραγμάτων «Στούντέν Κλάντεντες» και «Ιβάλιοβγκραντ» που περιβάλλεται από τις δασώδεις πλαγιές των βουνών και των βραχώδων όγκων.</p> <p>Η μεγαλύτερη περιοχή αυτής της ζώνης καταλαμβάνεται από μικτά φυλλοβόλα δάση που αποτελούνται από κηρρίδα, μεσέ και δρυ χνοώδη. Συναντώνται επίσης μεσογειακά είδη, όπως ο Άρκευθος οξυκέδρος και η Κολοούτα η δενδρώδης. Επιμέρους περιοχές της προστατευόμενης περιοχής καλύπτονται με κρτάιγο και γιασεμί. Τα δάση κατά μήκος του ποταμού Άρδα στην προστατευόμενη περιοχή εναλλάσσονται με τεράστιες λιβιάδες με ξηρόφιλα γρασιδιά και παρόχθια βλάστηση με υγροφιλικά ποολιβάδα. Μεγάλες εκτάσεις καταλαμβάνουν οι γεωργικές εκτάσεις που βρίσκονται στην ίδια την κοιλάδα και τις πλαγιές και στοργυλεμένες κορυφές. Η κοίτη του Άρδα σε αυτή την περιοχή είναι πολύ όμορφη, με αμμώδη και βραχώδη βυθό και τις με τις κατάφυτες από ιτιές όχθες.</p> <p>Στην προστατευόμενη περιοχή βρέθηκαν 142 είδη πουλιών. 31 είδη περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας και 65 από τα είδη είναι σημαντικά για την προστασία της ευρωπαϊκής φύσης.</p> <p>Εδώ, μπορούν να παρατηρηθούν 5 είδη που απειλούνται από την παγκόσμια εξαφάνιση. Η προστατευόμενη ζώνη «Γέφυρα Άρντα» είναι παγκόσμιας σημασίας για τη διατήρηση ορισμένων ειδών πτηνών εκπροσώπων του Μεσογειακού Μεγαοικοσυστήματος. Επτά από τα 9 βιολογικά απειλούμενα είδη που συναντούνται στη Βουλγαρία και είναι τοπικά του Μεσογειακού Μεγαοικοσυστήματος, εμφανίζονται εδώ. Αυτά είναι η Αοπροκάλινα, η Λιτστριτοίδα, ο Παρδαλοκεραλάς, ο Κοκκινότοροβάκος, ο Μαυροτοροβάκος, ο Βραχοτοπανάκος και Αρμελοργός.</p> <p>Ο τόπος είναι μοναδικός και είναι ένας από τους λίγους στη Βουλγαρία, ο οποίος έχει παγκόσμια σημασία για τη διατήρηση του Μαυρόγυπα, καθώς το είδος αυτό επισκέπτεται τακτικά την περιοχή σε αναζήτηση τροφίμων.</p> <p>Εδώ συναντάται επίσης ο απειλούμενος σε όλο τον κόσμο Βασιλαετός. Ο προστατευόμενος χώρος «Γέφυρα Άρντα» είναι ένας από τους σημαντικότερους στη χώρα μας και είναι μεγάλης σημασίας επίσης για την Ευρωπαϊκή Ένωση στην προστασία ειδών όπως η Πετροπυλίδα, ο Μαυροπελαργός, ο Αοπροπάρης, ο Γκιώνης και ο Γαλαζοκότσιφας. Άλλα είδη αντιπροσωπευτικών πληθυσμών στην περιοχή είναι το Βλαχοτσίχλο και Γερακοτοροβάκος.</p>

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Πρόωθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω εξεισμένων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Δημοτικό Ιστορικό Μουσείο	πόλη Τοπόλοβγκραντ	<p>Μια συλλογή μουσείου υπήρχε στο Τοπόλοβγκραντ ήδη από τη δεκαετία του 1930. Ιδρύθηκε από τον Επιστημονικό και Αρχαιολογικό Σύλλογο «Ντολμέν» - Τοπόλοβγκραντ, και σταμάτησε την ύπαρξή της το 1943. Το 1970 δημιουργήθηκε μια συλλογή μουσείου στο τοπικό αναγνωστήριο, το οποίο το 1982 μετακόμισε στο σημερινό του κτίριο - ένα από τα πιο όμορφα στην πόλη. Χτίστηκε στις αρχές του εικοστού αιώνα από την πλούσια οικογένεια Βλαϊκίδη από το Καβακλί (σήμερα μετανάστες στην Θεσσαλονίκη). Μετά τον εκτοπισμό των Ελλήνων από την περιοχή κατά την περίοδο 1923-1926, στο κτίριο βρισκόταν τα παραρτήματα της ΒΖΚΒ (Βουλγαρική Γεωργικής και την Συνεταιριστικής Τράπεζας) και της Βουλγαρικής Εθνικής Τράπεζας.</p> <p>Η σύγχρονη έκθεση βρίσκεται σε δύο ορόφους και παρουσιάζει πολύτιμα αντικείμενα, έγγραφα και εικόνες που αποδεικνύουν την ιστορική εξέλιξη της περιοχής. Η ιστορία της περιοχής από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα παρουσιάζεται στον πάνω όροφο. Στον κάτω όροφο υπάρχει μια εθνογραφική συλλογή.</p>
2	Εκκλησία της Παναγίας, μνημείο του Χριστού Σωτήρος	πόλη Τοπόλοβγκραντ, κεντρική περιοχή της πόλης	<p>Αυτός είναι ο μεγαλύτερος και πιο αντιπροσωπευτικός ορθόδοξος ναός στην περιοχή. Η σημερινή εκκλησία βρίσκεται σε ένα μέρος όπου ακόμα το 18ο αιώνα υπήρχε ένα ορθόδοξο παρεκκλήσι. Με την άδεια των τουρκικών αρχών, το 1800 οι κάτοικοι του Καβάκλι (το παλιό όνομα του Τοπόλοβγκραντ) έχτισαν μεγαλύτερο ναό για να ικανοποιήσουν τις θρησκευτικές τους ανάγκες. Η παλιά εκκλησία υπήρχε μισημένη λίγα μέτρα στο έδαφος. Το 1934 το εκκλησιαστικό συμβούλιο, μαζί με το δημοτικό συμβούλιο και την ιθαγένεια, αποφάσισαν να χτίσουν ένα νέο, ακόμα μεγαλύτερο και πιο όμορφο κτίριο στη θέση της παλιάς εκκλησίας. Υπό την ηγεσία του ιερού Γιάννη Πόπηχριστοφ και του πρωτομάστορα Μποζίν Πέντοσεφ για δύο χρόνια 1936-1937, ο ναός χτίστηκε, μαζί με τη στέγη, σφραγίστηκε μέσα, και επιπλώθηκε ώστε να μπορέσουν να εκτελεστούν λειτουργίες. Στην εκκλησία της Παναγίας από το 1934 έως το 1987, έχει υπηρετήσει ο καλός-σεβαστός πατέρας σε όλη την περιοχή, ο Γιάννη Πόπηχριστοφ. Μετά το θάνατό του το 1987, ο πατέρας Ιβάν Γιάντοσεφ Μιχάλεφ, ο οποίος είναι επίσης αντιπρόεδρος της Αρχιεπισκοπής, διορίστηκε ιερέας. Κάτω από την ηγεσία του, η εκκλησία ανακαινίστηκε, χτίστηκε ένας περίβολος εκκλησίας, σχηματίστηκε εκκλησιακή αυλή με σιντριβάνι. Το αντιπροσωπευτικό εσωτερικό του ναού οφείλεται κυρίως στο όμορφο ξυλόγλυπτο τέμπλο (κατασκευασμένο το 1966 από τον Πέταρ Κοούλεφ και τοπικές ξυλουργοί) και τους πλούσια ζωγραφισμένους τοίχους (έργο του Άγγελ Μαλιάεφ και του Τομά Ποπιγιάντοσεφ). Τα τελευταία χρόνια, τοπικοί καλλιτέχνες και μάστοροι έχουν αποκαταστήσει τις τοιχογραφίες και έχουν κάνει ένα νέο σκαλιστό θρόνο.</p>
3	Μονή της Αγίας Τριάδας	12 χλμ. νοτιοανατολικά της πόλης Τοπόλοβγκραντ, 4χλμ. από το χωριό Μράμφορ και 6 χλμ. από το χωριό Ούστρεμ (απόκλιση 1,5 χλμ. από το δρόμο Τοπόλοβγκραντ - Ούστρεμ)	<p>Είναι ενεργό γυναικείο μοναστήρι - ένα από τα μεγαλύτερα πνευματικά κέντρα σε αυτό το τμήμα της χώρας. Θεωρείται ότι μοναστήρι σε αυτό το χώρο χτίστηκε ακόμη στις αρχές του 14ου αι. επί του τσάρου Ιβάν Αλεξάντερ και τότε ονομάστηκε Μονή των Αγίων Πρωτοκορυσφίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου. Η μονή πιθανότατα καταστράφηκε το 1373 από τις εισβαλλόμενες προς το βορρά τουρκικές ορδές υπό την ηγεσία του Τιμορτάς Μπέη. Και πάλι, ξαναχτίστηκε στο 18ο αιώνα. Η ιστορία της μονής συνδέεται στενά με την κίνηση των ανταρτών και των κλεφτών, και αυτός είναι ο λόγος που μέχρι σήμερα είναι γνωστή ως «Χαϊντούσκι Μοναστήρι» («Κλέφτικο Μοναστήρι»). Στο μοναστήρι έμειναν και κρυβόντουσαν οι θρυλικό ηγέτες και αντάρτες: ο βοεβόδας Βαλτοάν, ο βοεβόδας Ιντζέ, ο Καρά Κόλιο, ο βοεβόδας Χρίστο, ο Δάγλα Στογιάν, ο Καρά Ντόμρι, ο Γκαράμπιτο Γκιδόργκι και άλλοι. Μετά την αποχώρησή του από τη ζωή των κλεφτών το 1812 ο βοεβόδας Χρίστο πήρε το μοναχισμό και έγινε ηγούμενος της Μονής με το όνομα Χρισιάνθης. Έκανε πολλές επισκοπές για την ανακαίνιση του μοναστηριού. Το 1818, λόγω της τρομερής μάστιγας της πανούκλας, στεγάστηκαν στο μοναστήρι και βρήκαν τη σωτηρία τους πολλοί άνθρωποι από τα γύρω χωριά. Δείχνοντας ευγνωμοσύνη δώρισαν πολλά χρήματα με τα οποία κατασκευάστηκαν νέα κτίρια (ο αχυρώνας, η κουζίνα και τα κάτω δωμάτια της μονής). Το 1870, κατά τις θρησκευτικές σύγκρουσεις, το μοναστήρι άρχισαν να διαχειρίζονται Έλληνες κληρικοί και ο Έλληνας επίσκοπος της Αδριανούπολης. Αυτό οδήγησε σε έντονη αντίδραση του βουλγαρικού πληθυσμού της περιοχής του βουνού Σακάρ, που άρχισε τον αγώνα για την αποκατάσταση της Μονής ως Βουλγαρικό πνευματικό κέντρο. Αυτός ο αγώνας στέφθηκε με επιτυχία το 1898, όταν το μοναστήρι πέρασε υπό της Μητρόπολης του Σιβίεβ. Το 1909 το μοναστήρι μετατράπηκε σε γυναικείο μοναστήρι και εγκαταστάθηκαν περίπου 50 μοναχές από τη Μονή του Αγίου Θεοδώρου Στουδίτη (στο σημερινό χωριό Στουντένα). Σήμερα εκεί μένουν δύο καλόγριες και λίγους υπαλλήλους. Κεντρικό σημείο στο μοναστηριακό συγκρότημα του σήμερα καταλαμβάνει η εκκλησία της Αγίας Τριάδας που χτίστηκε το 1836. Βρίσκεται στην περιοχή της παλιάς εκκλησίας των Αγίων Πρωτοκορυσφίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, η οποία ενσωματώθηκε στη νέα κατασκευή. Το νέο τέμπλο επίσης είναι ίδιο με εκείνο του παλαιού ναού. Η εκκλησία της Αγίας Τριάδας είναι τρικλίτη, με μια αψίδα, χωρίς προόλο, πέτρινη βασιλική. Με τις διαστάσεις της (12 μέτρα x 18 μέτρα), είναι μια από τις πιο ευρύχωρες μοναστικές εκκλησίες στη Βουλγαρία. Η αρχιτεκτονική διαμόρφωσή της και το σχέδιο κατασκευής της διακρίνονται για τα απλά και καθαρά σχήματα. Οκτώ κυλινδρικές στήλες με τόξα διατηρούν το ξύλινο θόλο, οι τοίχοι είναι ασβεστομένοι ομαλά, χωρίς τοιχογραφίες. Τα εικονίδια στην εκκλησία είναι από το 18, το 19 και το 20ο αιώνα.</p>

4	Βραχάδης ναός	Η εκκλησία βρίσκεται 500 μ. πάνω από τη μονή της Αγίας Τριάδας. Βρίσκεται στη βόρεια πλαγιά ενός ασβεστολιθικού οροπεδίου που ξεκινάει από το ίδιο το μοναστήρι και ανεβαίνει απότομα προς τα πάνω.	Η Παλαιά Εκκλησία είναι ένα σπήλαιο με ακανόνιστο σχήμα με πληθώρα εσοχών και κόγχες στους τοίχους και τις καμάρες, το οποίο το 10 ^ο αιώνα χρησιμοποιήθηκε ως εκκλησία. Οι κατά προσέγγιση διαστάσεις του είναι 8 μ x 6 μ. Η εκκλησία δεν έχει διαμορφωθεί περαιτέρω, έχει διατηρηθεί η φυσική διαμόρφωση των βράχων και σχεδόν όλοι οι κόγχες και τοίχοι βάρφηκαν απευθείας σε γυμνό βράχο. Εικόνες αγίων και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ελληνικές επιγραφές ξεχωρίζουν στις καμάρες και τις ψηλές κόγχες. Δυστυχώς, λόγω της διεύθυνσης του νερού και της διάβρωσης, πολλές εικόνες και επιγραφές είναι μόλις ορατές και μόνο ένα μικρό μέρος των εικόνων διατηρούνται καλά. Μεταξύ αυτών είναι οι τρεις άγιοι ζωγραφισμένοι σε ένα από τους θόλους. Στη μέση βρίσκεται η Αγία Παρασκευή, και στα δεξιά είναι ένας νέος άγιος. Αυτές οι δύο εικόνες διατηρούνται καλύτερα από καλλιτεχνική άποψη. Στα δεξιά τους υπάρχει μια εικόνα σε προτομή της «Παναγίας Οράντας» (Προσευχή και Προστάτις). Η εικόνα του Αρχαγγέλου Μιχαήλ βρίσκεται στο πάνω δεξιά μέρος, απέναντι από την είσοδο του σπηλαίου. Όλες οι εικόνες δημιουργήθηκαν με πινέλο, με γήινη όχρα, σε ένα τόνο, σε μερικά σημεία ποικνότερα και σε μέρη ελαφρότερα και διαφανή (π.χ. στα φωτοστέφανα γύρω από τα κεφάλια). Άλλα ίχνη εικόνων (μόνο εικόνες, πουθενά ολόκληρες σκηνές) μπορούν να εντοπιστούν με προσεκτική προσήλωση του βλέμματος. Υπάρχουν πολλές διαφορετικές υποθέσεις σχετικά με την ιστορία και τη μοίρα της Παλαιάς Εκκλησίας. Ίσως το σπήλαιο κατοικήθηκε από την Αρχαιότητα, καθώς και κατά τον πρώιμο Χριστιανισμό, παρόμοια με τα μοναστικά κελιά της Μονής Αλαντζά. Από το πέτρινο τόξο της «Παλαιάς Εκκλησίας» έσταζε νερό, το οποίο στο παρελθόν θεωρούνταν ιερό και θεραπευτικό. Κατά τη διάρκεια των μεγάλων εορτών Σπάσοβντεν, του Αγίου Γεωργίου, της Αγίας Τριάδας, των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου κλπ. εδώ έρχονταν άνθρωποι από όλες τις άκρες της χώρας για να πλύνουν τα άρρωστα σώματα τους και να λάβουν θεραπεία.
5	Λατρευτικό Θρακικό Συγκρότημα "Παλατόκαστρο" και Θρακικό Φρούριο	πόλη Τοπόλοβγκραντ, 3 χλμ. δυτικά	Είναι ένα ενδιαφέρον λατρευτικό συγκρότημα της εποχής των Θρακών σε περιφερειακή και εθνική κλίμακα. Βρίσκεται στην κορυφή Παλατόκαστρο από την οποία υπάρχει καλή ορατότητα προς όλες τις κατευθύνσεις και η οποία έχει φυσική προστασία από τα νότια με τις απότομες πλαγιές και τους γκρεμούς ύψους έως και 14 μ. Η καλή στρατηγική θέση εκτιμήθηκε από τους Θράκες. Εδώ έχτισαν ένα ιερό, και αργότερα ένα φρούριο και έναν οικισμό. Στους βράχους των δύο γειτονικών κορυφών και στις βάσεις τους έκαναν πάνω από 150 κόιλες, κύκλους και κυρτά σχήματα που μοιάζουν με το ηλιακό δίσκο. Θεωρείται ότι το πέτρινο ιερό του ήλιου υπήρχε από τον 10 ^ο έως τον 5 ^ο αιώνα π.Χ. Το ίδιο το φρούριο μοιάζει στο σχήμα του με ένα δόρυ με την αιχμή του στραμμένη προς τα νοτιοανατολικά. Από τα ανατολικά, βόρεια και δυτικά το κάστρο προστατευόταν από ένα ψηλό, ανθεκτικό τείχος, μήκους περίπου 350 μέτρων. Τα βράχια στη νότια πλευρά είχαν επίσης συνδεθεί με το τείχος του φρουρίου. Η πέτρινη τοιχοποιία συνδέεται με κονίαμα. Στο βόρειο τοίχο του φρουρίου, το οποίο είναι πιο προεξοχικό για επίθεση, χτίστηκαν δύο αμυντικοί πύργοι. Ο ένας βρισκόταν στη βορειοδυτική γωνία του φρουρίου, όπου ήταν και η πόλη και ο άλλος στα βορειοανατολικά. Το εσωτερικό μέρος του φρουρίου έχει διαστάσεις: 200 μ. μήκος και πλάτος 20 έως 60 μ. Βόρεια του κάστρου βρέθηκαν τα ερείπια ενός μεγάλου οικισμού - θεμέλια κτιρίων, κεραμικά θραύσματα, οικοδομικά υλικά, λεπίδες από δόρατα και βέλη, αζεσούρα, πανοπλίες, αγγία και διακοσμητικά, χάλκινα νομίσματα από τη Μεσημβρία, του Αλέξανδρου Γ' της Μακεδονίας και άλλα. Ρωμαϊκά νομίσματα του Σεπτίμιου Σεβήρου, της Ιουλίας Δόμνας, του Καρακάλλα, του Φιλίππου του Άραβα, του Γορδιανού Γ', του Αλεξάνδρου Σεβήρου, του Μαξιμιανού Δάζα, του Διοκλητιανού, του Γέτα, του Μάρκου Αυρηλίου και άλλων. Βρέθηκαν επίσης πρώιμα βυζαντινά νομίσματα του Θεοδοσίου Β', του Αναστασίου Α', του Ιουστινιανού Α', του Ιουστινιανού Α', ενώ τα πιο όμημα είναι της εποχής του Μανουήλ Α' Κομνηνού (1143-1180). Οι - τα κοιλόκορτα χάλκινα νομίσματα. Από τα ευρήματα νομισμάτων, τα παλαιότερα εκ των οποίων χρονολογούνται στον 5 ^ο αιώνα π.Χ., και τα νεότερα στο 13 ^ο αιώνα, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι σε αυτό το μέρος υπήρχε ζωή στη διάρκεια 1600 ετών. Χτισμένο από τους Θράκες, το κάστρο χρησιμοποιήθηκε από τους Ρωμαίους, τους Βυζαντινούς και τους Βούλγαρους. Ίσως κατακτήθηκε και καταστράφηκε το 12 ^ο αιώνα από τους Κουμάνους και τους Πετσενέγους κατά τις εισβολές τους στην περιοχή.
6	Ερείπια του φρουρίου του Βισογκραντ	πόλη Τοπόλοβγκραντ, 6-7 χλμ. νότια	Το Κάστρο του Βισογκραντ/ "Παπαρίσκοτο Καλέ" βρίσκεται στην υψηλότερη κορυφή του βουνού Σακάρ, σε απόσταση 10,28 χιλιομέτρων νοτιοδυτικά, σε ευθεία γραμμή από το κέντρο του Τοπόλοβγκραντ. Προς το φρούριο υπάρχει ένας ασφαλτοστρωμένος δρόμος που ξεκινάει από την οδό Τοπόλοβγκραντ - Χλιάμποβο στα αριστερά μόλις αφήσει κανείς την πόλη. Το πρόβλημα είναι ότι όλη η κορυφή τελεί υπό τον έλεγχο του στρατού και δεν μπορεί να διαπιστωθεί τι έχει απομείνει από το φρούριο.
7	Ντολμέν (δύο θαλάμων) και Μεγαλιθικός Κύκλος - απομεινάρια	χωριό Μπάλγκαροκα Πολιάνα, περιοχή Σλάβοβα Κορία, 5,5 χλμ. ανατολικά - βόρειοανατολικά και περιοχή Μανγκάαρ	Ο μεγαλιθικός κύκλος βρίσκεται κοντά στο Τοπόλοβγκραντ στο βουνό Σακάρ. Σύμφωνα με τους επιστήμονες, είναι ένας Θρακικός τάφος. Θεωρείται ότι χρονολογείται από την Εποχή του Χαλκού. Οι πλάκες του έχουν πάχος 25-40 εκ. και έχουν υποβληθεί σε χοντρή επεξεργασία. Σήμερα, ο μεγαλιθικός κύκλος είναι εν μέρει μισημένος στο έδαφος. D11
8	Οχυρωμένη αρχοντική κατοικία από την Ελληνιστική εποχή	Χωριό Κνιάζεβο, περιοχή «Τατάρ Μασά»	Η «Τατάρ Μασά» είναι μια περιοχή στη Νότια Βουλγαρία που βρίσκεται πολύ κοντά στο χωριό Κνιάζεβο του Δήμου Τοπόλοβγκραντ, Περιφέρειας Χάσκοβο. Υπάρχει μια υπόθεση ότι στην περιοχή αυτή βρισκόταν η αρχαία Θρακική πόλη «Δρογγιλιόν». Στην «Τατάρ Μασά», στο έδαφος του σημερινού χωριού Κνιάζεβο, πάνω σε ένα φυσικό λόφο πριν από αιώνες υπήρχε ένα ανάκτορο που κάποτε, απόδειξη για το οποίο είναι τα απανθρακωμένα ξύλινα δοκάρια που βρέθηκαν εκεί. Οι τελευταίες ανασκαφές υπό την ηγεσία της Ντανιέλας Αγκρέ ανακάλυψαν αντικείμενα που δείχνουν ότι στο χώρο αυτό έρχονταν σημαντικοί επισκέπτες και αντιπροσωπείες για την υπογραφή εμπορικών και πολιτικών συμβάσεων. Οι αρχαιολόγοι διαθέτουν επίσης στοιχεία για την ύπαρξη πύργου στην ανατολική πλευρά, τα θεμέλια του οποίου έχουν διαστάσεις 6,20 μ και 6,20 μ. Οι οικοδομοί επωφελήθηκαν από τη φυσική προστασία του λόφου και στήθηκαν μια κατοικία στην κορυφογραμμή του. Τα θεμέλια της χτίστηκαν από μεγάλες επεξεργασμένες πέτρες και πάνω τους κατασκευάσθηκαν οι τοίχοι από τούβλα, ορισμένα από αυτά με πάχος 2,40 μ. Για τους αρχαιολόγους ήταν μια έκπληξη η ανακάλυψη μιας βαθιάς και μεγάλης τάφρου, δίπλα στον οχυρωματικό τοίχο. Επίσης, στη δυτική πλευρά του ανακτόρου βρέθηκε ένας μεγάλος διπλός αμυντικός τοίχος. Τα νεότερα νομίσματα που ανακαλύφθηκαν στην περιοχή είναι του Αντίοχου Β' από τα μέσα του 3 ^{ου} αιώνα και τα παλαιότερα νομίσματα προέρχονται από το τρίτο τέταρτο του 4 ^{ου} αιώνα π.Χ. Το αρχαιολογικό χώρο βρέθηκε επίσης μεγάλη ποσότητα ελληνικής κεραμικής - πιάτα ψαριών, γλάστρες και αμφορείς με σφραγίδες από τον κατασκευαστή.

9	Ντολμέν (δου θαλάμων)	Το Ντολμέν βρίσκεται περίπου 3 χλμ. νότια από το χωριό Σακάρτσι ανάμεσα σε δάση βελανιδιάς. Στην περιοχή υπάρχουν πολλές πηγές και όμορφα μέρη για ξεκούραση.	Ντολμέν δυο θαλάμων με καλά διατηρημένο οπίσθιο θάλαμο. Υπάρχει ένα μικρό κομμάτι που απομένει από την μπροστινή κάμερα. Το ντολμέν είναι προσανατολισμένο κατά μήκος του διαμήκου άξονα του βορρά-νότου, με είσοδο από το νότο. Οι διαστάσεις του πίσω θαλάμου είναι: πλάτος και μήκος 2 μ x 2 μ, ύψος 1,5 μ, άνοιγμα 0,60 μ x 0,40 μ. Κοντά στο συγκρότημα μπορεί να επισκεφθεί κανείς τις περιοχές «Ρεντέντε Κάμανι», «Γκάρβανοφ Κάμακ», «Μανγκάρα», «Γκολιάμα Ρεκά».
10	Ντολμέν (δου θαλάμων)	Βρίσκεται περίπου 3 χιλιόμετρα νότια από το χωριό Σακάρτσι σε δασικό λιβάδι, μέσα σε ένα αραίο δρόμο δάσος.	Είναι ένα ημι-σπασμένο ντολμέν δύο θαλάμων. Ο μπροστινός θάλαμος καταστράφηκε σε μεγάλο βαθμό. Δεν υπάρχει η οροφή ολόκληρης της εγκατάστασης. Η είσοδος του ντολμέν είναι από το νότο. Κοντά στο συγκρότημα μπορεί να επισκεφθεί κανείς τις περιοχές «Γκάρβανοφ Κάμακ», «Χαιντούτ Μπουσάρ», «Σεντεμτέ Γκάμπαρα», «Μπόγκοβets».
11	Ντολμέν (δου θαλάμων - απομεινάρια)	Στα 4 χλμ. νοτιοανατολικά του χωριού Σακάρτσι	Ντολμέν δύο θαλάμων με δρόμους, σχεδόν χωρίς πρόσωση και ανάχωμα. Με ποιοτικά επεξεργασμένες πέτρινες πλάκες. Χωρίς οροφή, το κάλυμμα του δεν διατηρείται.
12	Ντολμέν (δου θαλάμων)	χωριό Σακάρτσι, περιοχή "Γιουργκάκοφ Γκρεκ", 3 χλμ. νότια	Είναι ένα ημι-σπασμένο ντολμέν δύο θαλάμων. Ο μπροστινός θάλαμος καταστράφηκε σε μεγάλο βαθμό. Δεν υπάρχει η οροφή ολόκληρης της εγκατάστασης. Η είσοδος του ντολμέν είναι από το νότο.
13	Βραχώδες Ιερό «Κάμεννα Μογκίλα» («Πέτρινος Τύμβος»)	Το ιερό απέχει 9 χλμ. νοτιοδυτικά από το Τοπόλβγκραντ και 3 χλμ. νότια από το χωριό Χλιάμποβο. Βρίσκεται στην κορυφογραμμή, η οποία χωρίζει τις λεκάνες απορροής των ποταμών Σοκολίτσα και Σιναπόβκα. Έχει καλή ορατότητα προς το βορρά και προς την κεντρική κορυφογραμμή του βουνού Σακάρ.	Ο χώρος είναι ακόμα λίγο γνωστός και ανεπαρκώς διερευνημένος, αλλά είναι ένα ενδιαφέρον μέρος για επισκέψεις. Θεωρείται ότι στην κορυφή, που ονομάστηκε Πέτρινος Τύμβος, υπήρχε ένα αρχαίο ιερό. Κοντά στο ιερό βρέθηκαν πολλά θρακικά, μακεδονικά, κελτικά και ρωμαϊκά νομίσματα και θραύσματα οικιακής κεραμικής. Γύρω του βρίσκονται μερικά από τα γνωστά ντολμέν - Μπάλατα Τρεβά, Ευτζίκα, Κράλεβα Σαγιά και άλλα. Η κορυφή αποτελεί έναν πέτρινο σωρό από διάσπαρτα, περίεργα γρανιτένια μπλοκ. Σε μερικούς από αυτούς υπάρχουν ενδείξεις που δεν έχουν μελετηθεί μέχρι τώρα.
14	Ντολμέν δυο θαλάμων - απομεινάρια	4,5 χλμ. νότια του χωριού Χλιάμποβο, περιοχή «Μπάλατα Τρεβά» («Λευκό Χορτάρι»)	Τα λεγόμενα «Βασίλικά Ντολμέν» βρίσκονται στην περιοχή "Μπάλατα Τρεβά", μερικά χιλιόμετρα νότια από το χωριό Χλιάμποβο. Είναι μέρος αρχαίας θρακικής νεκρόπολης. Τα ντολμέν είναι τα πρώτα δείγματα της μνημειακής ταφικής αρχιτεκτονικής στη βουλγαρική επικράτεια. Σε αυτά οι αρχαίοι Θράκοι έβαλαν τα σώματα των νεκρών. Παρόμοιος τύπος τάφου χρησιμοποιήθηκε σε αυτά τα εδάφη κατά την περίοδο μεταξύ του 13ου και του 6ου αιώνα π.Χ. Σε κοντινή απόσταση βρίσκονται η περιοχή Κάμεννα Μογκίλα (Πέτρινος Τύμβος), όπου θεωρείται ότι υπήρχε ένα πέτρινο ιερό, και το φράγμα Καραμάνοβο. Αυτό είναι το πιο καλοδιατηρημένο ντολμέν τριών θαλάμων στο βουνό Σακάρ. Το ντολμέν είναι προσανατολισμένο βορρά-νότου, με είσοδο από τη νότια πλευρά. Οι διαστάσεις των δύο καλοδιατηρημένων θαλάμων είναι: μπροστινός θάλαμος - 1,60 μ x 1,40 μ και ύψος 1,60 μέτρα, με άνοιγμα με διαστάσεις 0,70 μ x 0,80 μ, πίσω θάλαμος: 2,50 μ x 1,85 μ και ύψος 2,15 μ., με άνοιγμα με διαστάσεις 0,80 μ x 0,65 μ.
15	Ντολμέν (δου θαλάμων)	χωριό Χλιάμποβο, περιοχή Μανγκάρα, ακίνητο 151002 σύμφωνα με το Χάρτη Αποκατεστημένων Ακινήτων	Ντολμέν δύο θαλάμων. Ο μπροστινός θάλαμος είναι σχεδόν σπασμένος. Η πέτρα της οροφής του πίσω θαλάμου έχει πέσει στο εξωτερικό της εγκατάστασης. Διαστάσεις: μπροστινός θάλαμος 1,30 x 1,70 x 1,80 m και ανοίγματα 0,65 x 0,50m. Στον διαμήκη άξονα του το ντολμέν προσανατολίζεται από βορρά προς νότο με είσοδο από το νότο.
16	Ντολμέν (δου θαλάμων)	Στα περίχωρα του χωριού Χλιάμποβο. Στο δρόμο Τοπόλβγκραντ - Χάρμανλι, σε περίπου 3 χλμ. νοτιοδυτικά του χωριού Χλιάμποβο, στα 200 μ. Από την οδό για το χωριό Μπάλγκαρσκα πολιάνα (περιοχή «Νάτοσβι Τσεϊρ»)	Είναι ένα καλά διατηρημένο ντολμέν δύο θαλάμων. Το ανατολικό τμήμα του καταστράφηκε εν μέρει. Διαστάσεις - μπροστινή κάμερα: μήκος και πλάτος 1,40 σε 1,40 μ. ύψος 1,25 μ., πίσω θάλαμος: μήκος 2 μ., πλάτος 1,40 μ., ύψος 1,50 μ. ανοίγματα: 0,55 - 0,65 μέτρα. Είναι προσανατολισμένο κατά μήκος του διαμήκου άξονα του σε κατεύθυνση βορρά-νότου με είσοδο από το νότο.
17	Ντολμέν (δου θαλάμων)	στα 2 χλμ. νοτιοδυτικά του χωριού Χλιάμποβο, βρίσκεται σε κήπο αμυγδαλιάς, κοντά στον ποταμό Σοκολίτσα (περιοχή του Σηηλαίου Γκαϊντάροβα)	Αυτό είναι ένα καλά διατηρημένο ντολμέν δύο θαλάμων. Λείπουν μόνο οι πέτρες της οροφής που γκρεμίστηκαν μέσα στο ντολμέν. Γύρω του υπάρχουν μισημένες μεγάλες πέτρες - η κρηπίδα.
18	Ντολμέν (συγκρότημα)	Στα περίπου 1,0 - 1,5 χλμ. νότια του χωριού Χλιάμποβο, σε ένα μικτό φυλλοβόλο δάσος (περιοχή Ευτζίκα)	Σκαλιστό στους βράχους, μισημένο ντολμέν - το ντολμέν αυτό είναι σκαλισμένο στο μονολιθικό βράχο με διαστάσεις 1,40 x 1,40 μ. Στο εσωτερικό υπάρχουν πολλά τεχνητά σκαλιστές τρύπες, πιθανότητα για διακόσμηση. Το ντολμέν στην Ευτζίκα είναι ένα μονοθάλαμο ντολμέν, από το οποίο λείπουν οι δύο κοντές πλευρές. Διαστάσεις: μήκος 2,80 μ, πλάτος 0,80 μ, ύψος - 1 μ. Πεδίο Λατοείας.
19	Ντολμέν (συγκρότημα)	χωριό Χλιάμποβο, περιοχή "Στόβα Κρούσα" και "Μπεκίρ Σοβάτ", 1,5 χλμ. νότια	Ο αρχαιολογικός χώρος βρίσκεται νότια του χωριού Χλιάμποβο, στην περιοχή Στόβεβα Κούσα, που απέχει νοτιοδυτικά από την περιοχή Αυτζίκα. Στον χώρο είναι εμφανή τα ερείπια ενός μεγάλου καταστρεφόμενου μεγαλιθικού μνημείου (πιθανότητα ντολμέν). Πάνω από το έδαφος είναι εμφανείς επίσης οι κορυφές των κάθεται μισημένων πλακών με στρογγυλεμένες άκρες, χαρακτηριστικές για τα τοπικά ντολμέν, αλλά μπορεί επίσης να είναι στοιχεία μιας κρηπίδας.
20	Συγκρότημα από ντολμέν - απομεινάρια 4 ντολμέν δυο θαλάμων και ένα κρόμλεχ	Στα 2 χλμ. βορειοανατολικά του χωριού Πλανίνοβο, περιοχή "Πιάσσοιτε" (Οι Άημοι)	Αυτό το ντολμέν βρέθηκε σε κρόμλεχ χωρίς κάλυμμα τύμβου.
21	Ντολμέν - απομεινάρια	Τα ντολμέν βρίσκονται στα 3-4 χλμ. ανατολικά και βορειοανατολικά του χωριού Ράντοβετς στις περιοχές Καπακλίκια και Τσερβένιτε Βαρβόδοκι	Στην περιοχή Καπακλίκια υπάρχουν υπολείμματα 17 ντολμέν (κυρίως μονοθάλαμα), αλλά κανένα από αυτά δεν διατηρείται εντελώς. Υπάρχουν κυρίως πέτρες μισημένες στο έδαφος, και όχι από όλα τα ντολμέν.
22	Συλλογή μουσείου	χωριό Ράντοβετς	Η συλλογή βρίσκεται στο Κοινοτικό Αναγνωστήριο "Βασιλ Λέβοκι 1934".
23	Μεσαιωνικό φρούριο Καλέτο	χωριό Ορλόβ Ντολ	Το μεσαιωνικό φρούριο Καλέτο βρίσκεται 1,89 χλμ βορειοδυτικά σε ευθεία γραμμή από το κέντρο του χωριού Ορλόβ Ντολ. Καλύπτει μια έκταση περίπου 8-9 στρεμμάτων. Από τα ανατολικά, δυτικά και νότια κατεβαίνουν απόκρημνα βράχια. Το φρούριο είναι πιο προσβάσιμο από το βορρά. Τα ερείπια του τείχους του φρουρίου και άλλων κτιρίων βρίσκονται σχεδόν εντελώς κάτω από ένα ανάχωμα. Ο νότιος τοίχος του φρουρίου καταστράφηκε σχεδόν εντελώς (για την κατασκευή κατοικιών και κτιρίων από τους ντόπιους). Ο τοίχος του φρουρίου είναι φτιαγμένος από πέτρες, κολλημένος με λευκό κονίαμα και έχει πλάτος 2 μ. Κατά μήκος του δυτικού και νότιου τοίχου του φρουρίου υπήρχε ένας παλιός δρόμος. Το φρούριο χτίστηκε σε μια στρατηγικά καλά επιλεγμένη τοποθεσία.

№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΥΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Περιοχή «Καζάνκιτε»	χωριό Ορλόβ Ντολ	Στην περιοχή «Καζάνκιτε» μπορεί να φτάσει κανείς από δύο δρόμους. Ο πρώτος είναι πιο σύντομος και πιο εύκολος - παίρνετε το δρόμο Τοπόλοβγκραντ - Βισεγκράντ, μετά την κορυφή Καρτάλκα, παίρνετε το αριστερό δασικό δρόμο προς το χωριό Πλανίνοβο και μετά που αρχίζεται να κανεβαίνεται προς τον ποταμό Ζντράβτσεβοκο Ντερέ, στρίβεται πάγιαριστερά και παίρνετε ένα δασικό δρόμο. Από το χωριό Μραμορ μπορείτε επίσης να φτάσετε στην «Καζάνκιτε». Το χωριό βρίσκεται στον ποταμό Ζντράβτσεβοκο Ντερέ. Εδώ, ο ποταμός περνάει από το γρανίτη του βουνού Σακάρ, σχηματίζοντας μερικούς όμορφους μικρούς καταρράκτες, ρυάκια και κολυμπήσες. Την άνοιξη και τις αρχές του καλοκαιριού αυτός είναι ένας θαυμάσιος και όμορφος, ιδανικός για χαλάρωση και απόδραση από την καθημερινή ένταση χώρος. Δυστυχώς, τον Ιούλιο, τον Αύγουστο, τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο ο ποταμός στερεύει.
2	Σπήλαιο «Μπάμπινι Μπόσκι»	Χωριό Μράμορ του Δήμου του Τοπόλοβγκραντ	Έχει μήκος 324 μέτρα. Το σπήλαιο δεν είναι κοινωνικοποιημένο. Αν αποφασίσετε να μπειτε μέσα, θα χρειαστείτε τουλάχιστον καλό φωτισμό και μπότες. Στην αρχή του ο διάδρομος του σπηλαίου είναι πολύ στενός, αλλά σύντομα επεκτείνεται και μπορείτε να απολαύσετε τις αισθήσεις. Στην σπηλιά δεν υπάρχουν πολλοί σπηλαιώδεις σχηματισμοί, από αυτή περνάει ένας μικρός ποταμός, για τα νερά του οποίου οι ντόπιοι λένε ότι βγαίνουν στις κρήνες της Μονής Αγίας Τριάδας.
3	"Μπρασονόρσκια Στολ" ("Η καρέκλα του κουρέα") (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Τοπόλοβγκραντ	Είναι ένας βραχώδης σχηματισμός.
4	"Καρακόλοβατα Ντούπκα" ("Η Τρόπα του Καρά Κόλιο") (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Οούστρεμ και Μράμορ	Είναι μια σπηλιά που περιβάλλεται από δάση. Εκεί βρίσκεται επίσης η λεγόμενη Παλιά εκκλησία.
5	Κρατικό δάσος γύρω από τη Μονή της Αγίας Τριάδας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Οούστρεμ και Μράμορ	Πρόκειται για ένα αιωνόβιο δάσος γύρω από τη Μονή της Αγίας Τριάδας και για βραχώδεις πλαγιές
6	Το φαράγγι του ποταμού Τούντζα (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ράντοβετς	Προστατευόμενη περιοχή με σκοπό τη διατήρηση 149 ειδών πτηνών, 8 αμφιβίων, 21 ερπετών και άλλων προστατευόμενων και σπάνιων φυτικών και ζωικών ειδών, καθώς και των των οικοτόπων τους και του χαρακτηριστικού τοπίου της περιοχής.
7	Ενδιαίτημα του Βερμπάσκου πορφυρούντος (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μπάλγαροκα Πολιάνα	Διατήρηση του φυτικού είδους (<i>Verbascum purpureum</i>) και του οικοτόπου του.
8	Το βουνό Σακάρ	-	Το Σακάρ είναι ένα συνοριακό βουνό με σχήμα κόπας στη νοτιοανατολική Βουλγαρία κοντά στους ποταμούς Έβρο, Τούντζα Σοκόλιτσα και Σαζλίκα. Το υψηλότερο σημείο του είναι η κορυφή Βισεγκράντ. Από το Σακάρ περνάει η εθνική οδός Τοπόλοβγκραντ - Σβίλενγκραντ. Με την αφθονία της χλωρίδας και της πανίδας του, το βουνό παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για τους επιστήμονες και τους οικολόγους. Εδώ υπάρχει η μεγαλύτερη ποικιλία αρπακτικών στη Βουλγαρία που απειλούνται με εξαφάνιση. Για πολλά χρόνια, η περιοχή του βουνού Σακάρ είχε κλειστεί επειδή είναι παραμεθόρια περιοχή. Η τουριστική υποδομή δεν είναι καλά ανεπτυγμένη αλλά έχει μεγάλες δυνατότητες. Τα τελευταία χρόνια ο κληρονομικός και αλιευτικός τουρισμός είναι πολύ δημοφιλής. Για το σκοπό αυτό δημιουργήθηκαν ειδικά προσαρμοσμένα οικήματα κινήσι, και για όσους θέλουν να μάθουν να κνηγούν, οι ιδιοκτήτες προσφέρουν ένα είδος εκπαίδευσης. Από την άποψη του οικολογικού τουρισμού στο Σακάρ υπάρχουν πολλά οικολογικά μονοπάτια που προσφέρουν πεζοπορία, γεμάτη με περιπέτειες σε συνδυασμό με το μοναδικό φυσικό τοπίο της άγριας ζωής που περιβάλλει τους τουρίστες. Εκτός από τα τουριστικά και φυσικά χαρακτηριστικά του, το βουνό διακρίνεται επίσης από το γεγονός ότι διατηρεί πολύτιμα ίχνη της ιστορίας μας. Υπάρχουν υπολείμματα Θρακικών οικισμών έως τον Μεσαίωνα - υπάρχουν δεκάδες ντολμέν, ιερά και φρούρια από διάφορες εποχές. Εδώ βρίσκεται επίσης ένα από τα σημαντικότερα πολιτιστικά αξιοθέατα στην περιοχή του βουνού Σακάρ - η Μονή Αγίας Τριάδας στο Οούστρεμ. Το Σακάρ έχει και άλλα αξιοθέατα - εδώ βρίσκονται 7 προστατευόμενες περιοχές και 6 φυσικά αξιοθέατα, μεταξύ των οποίων υπάρχουν μερικοί βραχώδεις σχηματισμοί και χώροι ιστορικής σημασίας.

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω εξοπλισμών και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	«Ιζβορατ να Μπελονόγκατα» («Η Πηγή της Νύφης με τα λευκά πόδια»)	πόλη Χάρμανλι	<p>«Υπάρχει μια κρήνη στο δρόμο μεταξύ Ιμπίντα και Χαρμανλί, που λέγεται Ακ Μπαλντάρ Τσεμεσί...» Αυτή είναι η αρχή ενός από τα διασημότερα ποιήματα της βουλγαρικής λογοτεχνίας "Η πηγή της νύφης με τα λευκά πόδια». Το 1873 ο Πέτρο Σλαβέικοφ έγραψε αυτό το έργο, επαινώντας την δύναμη του πνεύματος της βουλγαρικής γυναίκας και την ομορφιά του βουλγαρικού χωριού. Η ιστορία λέει ότι ο Σλαβέικοφ πέρασε λίγο καιρό στο Χάρμανλι και είχε την ευκαιρία να εξερευνήσει την περιοχή. Ήταν πρόθυμος να ανακαλύψει πού βρισκόταν ο τάφος του Βαλκασίν. Ήταν αυτή η επιθυμία που τον οδήγησε αργότερα στην κρήνη, η οποία έγινε γνωστή χάρη στο έργο του.</p> <p>«Ακ Μπαλντάρ Τσεμεσί» ή όπως εμείς σήμερα ονομάζουμε την κρήνη «Ιζβορατ να Μπελονόγκατα» («Η Πηγή της Νύφης με τα λευκά πόδια») χτίστηκε στα τέλη του 16ου αιώνα από τον Σιαβούς Πασά. Είχε στηθεί ένα άγαλμα της ηρωίδας Γκεργκάνα με τα λευκά πόδια την οποία θαύμαζε ο μεγάλος βεζίρης για την αξιοπρεπή συμπεριφορά της. Οι άνθρωποι λένε ότι παλαιότερα στην κρήνη υπήρχαν τρεις επιγραφές στο μάρμαρο, από τις οποίες σήμερα σώζεται μόνο μια: «Χάρη στο νερό, όλα είναι ζωντανά. Ο ενεργέτης αξιοσεβαστός Σιαβούς Πασά, το 1585.» Κατά τη διάρκεια ανασκαφών που πραγματοποιήθηκαν το 1960 από το Ινστιτούτο Αρχαιολογίας της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών έχει επιβεβαιωθεί ότι η κρήνη κοντά στο Χάρμανλι χτίστηκε στα τέλη του 16ου αιώνα, μαζί με την περίφημη γέφυρα Ολόντερε και τα ήδη κατεστραμμένα караβάν саράт, тζамі και χαμάм. Κατά τη διάρκεια των ανασκαφών ανακαλύφθηκε Θρακική κεραμική από την προ-ρωμαϊκή εποχή που μαρτυρεί την ύπαρξη οικισμού πριν από 2.500 χρόνια. Η με άλλα λόγια, γύρω από την πηγή πάντα υπήρχε ζωή.</p>
2	Η καμπουρωτή γέφυρα	πόλη Χάρμανλι	<p>Χτίστηκε το 1585 πάνω από τον ποταμό Ολού Ντερέ (ποταμός Χαρμανλίτσκα). Κοντά στη γέφυρα χτίστηκε και ο Καραβάν σαράт - πάνω στα ερείπια της βυζαντινής εποχής, τα οποία σήμερα βρίσκονται κάτω από το επίπεδο του χώρου στάθμευσης του ξενοδοχείου «Χέμπος».</p>
3	Εκκλησία του Μέγα Αθανασίου	πόλη Χάρμανλι	<p>Χτίστηκε το 1834. Αργότερα ένα ξύλινο καμπαναριό χτίστηκε στην αυλή, το οποίο το 1931 αντικαταστάθηκε με ένα νέο μεγαλύτερο καμπαναριό προστιθέμενο στη δυτική πρόσοψη της εκκλησίας. Την ίδια χρονιά, η εκκλησία ήταν σε μεγάλο βαθμό επισκευασμένη, και σχεδόν έχασε την αρχική της εμφάνιση.</p> <p>Πιθανώς το 1834, η εκκλησία ήταν τρίκλιτη βασιλική χωρίς τρούλο, με νάρθηκα που εντάχθηκε στο κοινό κτίσμα του κτιρίου. Σήμερα η θέση του νάρθηκα αντικαθίσταται από το σώμα του καμπαναριού. Οι στήλες που χωρίζουν τις κλίτες είναι ξύλινες και οι οροφές είναι επίπεδες, με σανίδες. Η εμπορεία (ο εξώστης πάνω από το νάρθηκα) στο δυτικό τμήμα τροποποιήθηκε επίσης σε μεγάλο βαθμό το 1931. Το τέμπλο φτιάχθηκε από καρεκλοποιούς και οι λεπτομέρειες είναι φτωχές.</p>
4	Ιστορικό Μουσείο	πόλη Χάρμανλι	<p>Η ιδέα δημιουργίας ενός ιδρύματος που να ασχολείται με τη συλλογή, τη μελέτη, τη διατήρηση και την προώθηση εκθεμάτων γεννήθηκε στην τοπική πολιτιστική κοινότητα στα τέλη της δεκαετίας του 1950. Η συλλογή εγκαινιάστηκε στις 18 Ιανουαρίου του 1968. Αρχικά βρισκόταν στο πρώτο σχολικό κτίριο της πόλης, που χτίστηκε μετά το 1835. Το 2000 η συλλογή του μουσείου μετατρέπεται σε Ιστορικό Μουσείο. Το κτίριο στο οποίο βρίσκεται σήμερα το μουσείο κτίστηκε το 1884 ακολουθώντας ένα σχέδιο του Ιταλού αρχιτέκτονα Πιέτρο Μοντάνι. Το κτίριο διαθέτει 350 τ.μ. εκθεσιακό χώρο, υπάρχουν ξεχωριστά ταμεία, ένας διοικητικός χώρος και ένα δωμάτιο κατάλληλο για βιβλιοθήκη με πάνω από 1000 τόμους λογοτεχνίας. Το μουσείο έχει τρία τμήματα - Αρχαιολογία, Εθνογραφία και Νέα και Νεώτερη Ιστορία.</p>
5	Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκλούχιτε κάμαν» («Οι κουφές πέτρες»)	χωριό Ορεσέτς	<p>Πρόκειται για ένα περίπλοκο συγκρότημα λατρείας, με πολιτιστικά στρώματα που ξεκινούν από την πρώτη εποχή του σιδήρου μέχρι τον 13ο αιώνα μ.Χ. Το μεγάλο ενδιαφέρον για τους «Κουφές πέτρες» οφείλεται κυρίως στις πολυάριθμες κόγχες κόμμενες στις κάθετες πλευρές των υψηλών 30 μέτρων βράχων. Οι πιο εντυπωσιακές είναι οι κόγχες στο πιο δυτικό και εξέχον πάνω από τους άλλους ορεινό όγκο. Μια βαθιά ορθογώνιο στέρνα για τη συλλογή και την αποθήκευση νερού σκαλίστηκε στην επίπεδη κορυφή του. Σε αυτήν φτάνει κανείς με μια καλά σχηματισμένη διπλή σκάλα. Σ 'αυτό το μέρος βρίσκεται ένα σπήλαιο με ορθογώνιο σχέδιο και θολωτό κάλυμμα, το οποίο έχει αποκτήσει το δημοφιλές όνομα «βραχώδης τάφος». Νότια, κάτω από το ορεινό όγκο, υπάρχει ένας πλατύς βράχος όπου χτίστηκε ένας ναός τον 5ο ή τον 6ο αιώνα.</p> <p>Βρίσκεται στις περιοχές των χωριών Ορεσέτς (Δήμος του Χάρμανλι), Ντάμποβετς και Μάλκο Γκραντίστε (Δήμος του Λιουμπιμετς), χωριό Εφρέμ (Δήμος του Μπάζιτσοβο).</p>

6	Ρωμαϊκή οδός	χωριό Ίζβοροβο, περιοχή "Καλνταράμα", 2 χλμ. νότια	<p>Στο Δήμο Χάρμανλι, σε διάφορα σημεία, παρέμενον όχι μόνο απομεινάρια, αλλά και ολόκληρα τμήματα της ρωμαϊκής οδού. Οι Ρωμαίοι κατασκεύαζαν τους δρόμους τους σύμφωνα με ορισμένους κανόνες - τοποθετούσαν μερικά στρώματα διαφορετικής σύνθεσης εδάφους και πετρωμάτων για την αποστράγγιση του νερού, ενώ η επιφάνεια έστρωναν με πέτρινες πλάκες, κάτι που καθιστά τους δρόμους ανθεκτικούς και υγιείς - έτσι ώστε να επιζησουν μέχρι σήμερα.</p> <p>Το κατώτατο στρώμα ήταν από γη, χαλίκι και ασβέστη και ονομαζόταν Pavimentum. Το δεύτερο στρώμα ήταν το πέτρινο θεμέλιο - Statument. Το τρίτο στρώμα κατασκευαζόταν από πέτρες και αποβλήτα κατασκευών - Rudus. Το τέταρτο, ανώτερο στρώμα, ο πραγματικός δρόμος, ονομαζόταν Sumum Dorsum. Και στις δύο πλευρές του υπήρχαν χαντάκια - Fossa.</p> <p>Σε όλο το μήκος του δρόμου, κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής εποχής, βρίσκονται σταθμοί για τους ταξιδιώτες - άλλοι χρησιμοποιούν μόνο για να αλλάξουν τα άλογά τους και να ξεκουραστούν, άλλοι - για διανοκτέρηση. Τις περισσότερες φορές εκεί υπήρχε μια οχύρωση, συχνά με στρατιωτική φρουρά, η οποία χρησίμευε για την προστασία του σταθμού και των ταξιδιωτών. Σε περίπου 7 χλμ από το χωριό, βρισκόταν ο σημαντικός οδικός σταθμός Κάστρα Ρούμπρα, που χτίστηκε τον 2ρο αιώνα και χρησιμοποιούνταν από τους ταξιδιώτες της ρωμαϊκής οδού ως ένα μέρος όπου άλλαζαν τα άλογα, ξεκουράζονταν ή περνούσαν τη νύχτα. Στη συνέχεια αναπτύχθηκε ως φρούριο στα όρια του Βυζαντίου. Πριν φτάσετε σε αυτό, γίνεται μια παρουσίαση για το πώς κατασκευάστηκε ο ρωμαϊκός δρόμος.</p>
7	Αρχαιολογικό συγκρότημα Κάστρα Ρούμπρα	Χωριό Ίζβόροβο, περιοχή «Καλέτο»	<p>Το φρούριο «Κάστρα Ρούμπρα» της εποχής της Όμιμης Αρχιαιότητας και του Μεσαίωνα βρίσκεται στην περιοχή «Καλέτο», 6 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του χωριού Ίζβόροβο. Ολόκληρη η περιοχή «Καλέτο» αποτελεί ένα τεράστιο συγκρότημα που κατοικήθηκε από τη Νεολιθική εποχή. Από το φρούριο αποκαλύφθηκαν τμήμα του τείχους, δύο πύργοι και η πύλη εισόδου. Τουλάχιστον δύο περίοδοι είναι σαφώς εμφανείς στο φρούριο. Η μία είναι η πρόωμη βυζαντινή, η οποία διακρίνεται από τα ανακαλυπθέντα νομισματικά του αυτοκράτορα Αναστασίου Α' (491-518), ενώ ο πύργος είναι του Μεσαίωνα. Το φρούριο πιθανότατα υπήρχε μέχρι την εποχή του αυτοκράτορα Ηρακλείου (610-641). Στο φρούριο βρέθηκε μεσαιωνική δεξαμενή. Η τύχη του συγκροτήματος είναι ακόμη ασαφής.</p> <p>Το φρούριο αποτελεί μια πολύ σταθερή εγκατάσταση, μοναδική στο είδος της στη Νότια Βουλγαρία και μία από τις πιο αρχαίες στα Βαλκάνια κατά την πρόωμη Βυζαντινή περίοδο. Το «Κάστρα Ρούμπρα» ή το «Κόκκινο Φρούριο» έχει επίμηκες ακανόνιστο τραπεζοειδές σχήμα. Οι τοίχοι του φρουρίου περικλείουν μια έκταση περίπου 11 στρεμμάτων και έχουν κατασκευαστεί από μεγάλες πέτρες και κόνιαμα αναμιγμένο με κομμάτια τούβλων. Σε κάθε γωνία υπήρχε ένας ορθογώνιος πύργος. Η είσοδος του φρουρίου επίσης γινόταν από έναν ισχυρό ορθογώνιο πύργο. Ο πύργος είχε δύο πόλες - εσωτερική και εξωτερική. Το κάστρο χτίστηκε στα τέλη του 5ου ή τις αρχές του 6ου αιώνα. Υπήρχε μέχρι την αρχή του 7ου αι., όταν, κατά τη διάρκεια των επιδρομών των Σλάβων και των Αβάρων κήκε.</p>
8	Η πέτρα Μενίρ Τσουτσοούλ	χωριό Οβτσάροβο	<p>Η πέτρα Μενίρ Τσουτσοούλ κοντά στο Οβτσάροβο είναι το μοναδικό θρακικό μνημείο του είδους του στον κόσμο. Πρόκειται για μια χονδροκομμένη, κωνική, ελικοειδή στήλη, που μοιάζει με φάλιο. Έχει ύψος 2,10 μ. και η διάμετρος της στο ευρύτερο τμήμα είναι περίπου 1 μ. Το όνομα «μενίρ» είναι βρετανικής καταγωγής (men - πέτρα και hir - υψηλός). Αυτός ο τύπος κατασκευών ανήκει στους λεγόμενους μεγάλιθους, οι οποίοι στα βουλγαρικά εδάφη χρονολογούνται από την Πρόωμη Εποχή του Σιδήρου (12-6 αι. π.Χ.) και συνδέονται με τους Θράκες.</p> <p>Η ονομασία «μεγάλιθος» προέρχεται από τα αρχαία ελληνικά και σημαίνει κυριολεκτικά μεγάλες πέτρες. Το φαινόμενο αυτό περιλαμβάνει κατασκευές που κόβονται σε φυσικούς βράχους ή είναι χτισμένες από μεγάλες πέτρες εντυπωσιακού μεγέθους και βάρους. Περιλαμβάνει μερικά θρακικά φρούρια, ντολμέν, πέτρινους τάφους, ποίνες, κόγχες, κρόμλεχ και άλλα.</p> <p>Τα Μενίρ εξοιχετεύονταν λατρευτικούς σκοπούς. Η φαλλιστική τους μορφή συνδέεται με τη διαδεδομένη μεταξύ των Θρακικών φυλών λατρεία της θεάς της γονιμότητας και της αλόνας, της ποσειδάροννας.</p>
9	Ρωμαϊκή οδός	χωριό Οβτσάροβο, περιοχές "Γκερένα", "Τούροκοτο Γκρόμπε", "Κοβανλάκα" και "Γιουρούσκι; Κλάντεντες"	<p>Από εδώ περνούσε η Βία Διαγωνάλης - η πιο σημαντική οδός προς τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία που συνέδεε τη Ρώμη με την Κωνσταντινούπολη.</p>
10	Ντολμέν	Χωριό Τσερεπόβο	<p>Το χωριό Τσερεπόβο βρίσκεται σε μια μικρή κοιλάδα στις δυτικές πλαγιές του βουνού Σακάρ. Στα περιχώρα του χωριού βρέθηκαν ίχνη έντονης ζωής στη διάρκεια χιλιετιών. Υπάρχουν μερικά μεγαλιθικά μνημεία, τα περισσότερα από τα οποία είναι ντολμέν, πέτρινοι τάφοι, κρόμλεχ. Το 1903 υπήρχαν πάνω από 28 ντολμέν και κρόμλεχ. Κάποιοι από αυτά ήταν στο ίδιο το χωριό. Σήμερα σώζονται περίπου 18 ντολμέν.</p> <p>Η νεκρόπολη από ντολμέν βρίσκεται νότια του χωριού, στην περιοχή «Μπιλάτα Πραστ». Τουλάχιστον 3 ντολμέν είναι εμφανή, αλλά δεν είναι καλά διατηρημένα. Παρόλο που ήταν μονοθάλαμα, χωρίς δρόμους και πρόσωση, είχαν σχετικά σύνθετες τεχνικές κατασκευής. Πιθανώς όλα τα ντολμέν είχαν επικλινείς εμπρόσθιους και οπίσθιους τοίχους, δηλαδή τα διαμήκη τοιχώματά τους αποτελούνταν από δύο πλάκες, η κάτω πλάκα ήταν μπηγμένη κάθετα στο έδαφος και η επάνω είχε ελαφρά κλίση προς τα μέσα. Μάλλον όλα είχαν μπροστινές πλάκες με όμορφα ανοίγματα με διακοσμητικό αυλάκι: στο ντολμέν 1 η μπροστινή πλάκα είναι διαθέσιμη, αλλά χτύπησε κάτω και είναι οσαομένη σε δύο, στο ντολμέν 3 υπάρχει μόνο το κάτω τμήμα της μπροστινής πλάκας μπηγμένη στο έδαφος, παρουσιάζοντας την τομή του ανοίγματος.</p>
11	Ντολμέν	Χωριό Οσταρ Κάμακ, περιοχή «Σίβρι Καγιά»	<p>Ένα από τα πιο σημαντικά και ενδιαφέροντα μνημεία είναι το ντολμέν «Κάμεννα Κάστα» («Πέτρινο Σπιτί»), το οποίο βρίσκεται στα δεξιά του δρόμου προς το χωριό, περίπου 500-700 μ. από την κορυφή του Οσταρ Κάμακ. Σώζονται μόνο τρία τοιχώματα του ντολμέν, ενώ η πλάκα προσώπου λείπει ήδη από τη δεκαετία του 1950. Τα ντολμέν είναι αξιόλογα μνημεία του θρακικού πολιτισμού και στα βουλγαρικά εδάφη βρίσκονται μόνο στα βουνά Στράντζα, Σακάρ και λίγα στην Ανατολική Ροδόπη, στην περιοχή της κορυφογραμμής Χουλίτα, κοντά στα χωριά Οσταρ Κάμακ, Ιβάνοβο και Μπριάγκοβο.</p>
12	Καραβάν σαράι	πόλη Χάρμανλι	<p>Κατασκευάστηκε (περίπου το 1510) για να φιλοξενήσει τους ταξιδιώτες κατά τη διάρκεια της διαδρομής τους από και προς την Κωνσταντινούπολη. Γύρω του σχηματίστηκε σταδιακά ένα χωριό και ένα «χαρμάνι» - επίπεδος χώρος όπου γινόταν το αλώνισμα του σιταριού. Οι άνθρωποι που εργαζόταν στο χαρμάνι ονομαζόταν «χαρμανλίοι, από όπου προέρχεται το όνομα της πόλης. Σήμερα σώζεται μόνο ένας τοίχος του Καραβάν σαράι.</p>
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

1	Καταρράκτης Κιουμουρλούκα	πόλη Χάρμανλι	Ο φυσικός καταρράκτης βρίσκεται στο φράγμα Κιουμουρλούκα, το τελευταίο με πολύ καλά ανεπτυγμένη τουριστική βάση και προσβάσιμο από το δρόμο προς το Ματζάροβο, 4χλμ. από την πόλη Χάρμανλι.
2	Καταρράκτης Κουρού-Ντερέ	πόλη Χάρμανλι	Είναι ένας φυσικός καταρράκτης στην περιοχή Κουρού-ντερέ.
3	Σπήλαιο "Χαϊντοόκατα Ντούγκα" ("Η τρύπα των Κρεφτών")	χωριό Ντρίπτεβε, περιοχή Σιρόκια Αλτσάκ	Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης. Ο βράχος είναι μαρμαρωμένος ασβεστόλιθος.
	Σπήλαιο "Στάνκοβα Κάστα" (Το Σπίτι του Στάνκο)	χωριό Ντοιστέβε του Δήμου του Χάρμανλι	Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης. Ο βράχος είναι μαρμαρωμένος ασβεστόλιθος. Το σπήλαιο συνδέεται με το εθνικό απελευθερωτικό κίνημα της Βουλγαρίας.
4	Ενδιαίτημα του Λευκού του θερινού (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μπίσερ, περιοχή Σαζλάκα	Ενδιαίτημα του Λευκού του θερινού
5	Το φαράγγι Ολού-ντερέ (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Χάρμανλι, χωριά Όσταρ Κάμακ και Πολιάνοβο	Η περιοχή κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση θερμόφιλων και υπομεσογειακών δασών δρυός, παρόχθιων σχηματισμών από ιτιές (Salix spp.), μικτών ομάδων από φράξα και άλνους κατά μήκος των ποταμών (Fraxinus excelsior - Alnus glutinosa), και προστατευόμενων ειδών όπως ο Ευρωπαϊκός δεντροβάτραχος (Hyla arborea), ο Βαλκανικός Πηλοβάτης (Pelobates syriacus balcanicus), ο Τυφλίτης (Pseudopus apodus), ο Τύφλωψ ο σκωληκοειδής (Typhlops vermicularis), ο Λαφίτης του Ασκληπιού (Zamenis longissimus), ο Θρακικός Λαφιάτης (Elaphe sauromates), το Ερμιόφιδο (Eryx jaculus), Μεσογειακή χελώνα (Emys orbicularis), η Γραμμωτή νεροχελώνα (Testudo hermanni), η Ελληνική χελώνα (Testudo graeca), ο Μαυροπελαργός (Ciconia nigra), το Σαΐτι (Accipiter brevipes), το Ξεφτέρι (Accipiter nisus), το Διπλοσίνο (Accipiter gentilis), ο Φιδαιτός (Circus gallicus), ο Σταυραετός (Hieraaetus pennatus), ο Κραυγαετός (Aquila pomarina), η Λετογερακίνα (Buteo rufinus), ο Σφηκιάρης (Milvus migrans), ο Ίερας ο ξένος (Falco peregrinus), το Δεντρογέρακο (Falco subbuteo), η κουκουβάγια (Bubo bubo) και η πετροτρίλιδα (Buthus oedipnema), ο λαγόγυρος (Spermophilus citellus), η στικτόκτιδα (Vormela peregusna) και η βίδρα (Lutra lutra), κλπ.
6	Μπακαρλία (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ίζβοροβο	Μακροχρόνια διατήρηση των πληθυσμών παγκοσμίως και ευρωπαϊκώς απειλούμενων αμφιβίων, ερπετών, ιπτηνών, θηλαστικών και φυτών καθώς και τοπικών οικοτόπων και τοπίων του βουνού Σακάρ, καθώς και τμήματος σημαντικού ορνιθολογικού χώρου του νότιου Σακάρ.
7	Ενδιαίτημα του Βερμπάσκου πορφορούτσος (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μπράντοα	Διατήρηση τοπικών για το βουνό Σακάρ οικοτόπων, βοτανικών τοπίων και φυτειών. Διατήρηση του φυτικού είδους (Verbascum purpureum) και του οικοτόπου του.

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Πρώιμη και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Εκκλησία των Αγίων Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ, και τοιχογραφίες και ξυλόγλυπτα	πόλη Χάσκοβο	Η εκκλησία των Αγίων Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ χτίστηκε το 1861 από βουλγάρους που φερόντοσαν ως Έλληνες. Είναι η δεύτερη στη σειρά στην πόλη και γνωστή ως ελληνική εκκλησία των πλουσίων. Αποτελεί τρίκλιτη βασιλική με μεγάλη, σχετικά χαμηλή ημικύκλια αψίδα και πλατό νάρθηκα Π-οχήματος. Πολλές από τις εικόνες του ναού έχουν επιγραφές κτητόρων στην ελληνική γλώσσα, υποδεικνύεται και η ημερομηνία δημιουργίας τους. Μεταξύ τους διακρίνονται η «Σύνοδος των Αρχάγγελων» - η εικόνα του προστάτη από το 1866, «Αγ. Ιωάννης ο Βαπτιστής» από το 1872, «Τα Εισόδια της Θεοτόκου», «Η Γέννηση του Χριστού». Τα πλούσια ξυλόγλυπτα του εικονοστασίου, του αρχιερατικού θρόνου και του μικρού εικονοστασίου (το προσκονητήριο) είναι έργο του διάσημου μάστορα Γιάνε Σπίροφ. Οι τοιχογραφίες στο Ναό των Αγίων Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ είναι υπέροχες, ιδίως αυτές του θόλου της εκκλησίας. Με βεβαιότητα μπορούμε να πούμε ότι είναι έργο καλλιτέχνη με πλούσια εμπειρία. Πολύ καλά μελετημένη είναι και η συνθετική κατανομή των φειγούρων στις σκηνές των θόλων και του κύκλου του προστάτη. Ελάχιστοι γνωρίζουν πως το 1877-1878, κατά τη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού απελευθερωτικού πολέμου, μπροστά από το ναό υψωνόταν η μεγαλύτερη από τις επτά κρεμάλες στο Χάσκοβο. Το 1972 η εκκλησία κηρύχθηκε μνημείο του πολιτισμού. Ο τρούλος του καμπαναριού της εκκλησίας των Αγίων Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ επιχρυσώθηκε το 2003.
2	Εκκλησία της Κοίμησης Θεοτόκου και ξυλόγλυπτα	πόλη Χάσκοβο	Η εκκλησία της Κοίμησης Θεοτόκου είναι η παλαιότερη και πλέον εντοπισσιακή εκκλησία της πόλης. Μεγάλη πίστη, προσπάθειες και τόλμη επένδυσαν σε αυτή την εκκλησία οι κάτοικοι της πόλης, ενωμένη και μαχητικοί, προκειμένου να λάβουν άδεια κατασκευής του ναού τους στην εποχή της Οθωμανικής κυριαρχίας. Τα εγκαίνια του έγιναν μέσα σε πολύ πανηγυρική ατμόσφαιρα, στις 15 Αυγούστου 1837, την Ημέρα της Κοιμήσεως Θεοτόκου, μία από τις μεγαλύτερες χριστιανικές γιορτές. Ο ναός χτίστηκε στη θέση αρχαίου παρεκκλησίου, μέσα σε ευρύχωρη αψίδα και λιθόκλιτη περίφραξη άνω των 4 μέτρων, για να προστατευθεί η θεία αυτή οικία από ατίμωση. Για άγνωστους λόγους η εκκλησία είναι προσανατολισμένη σχεδόν εξ' ολοκλήρου Νοτιοανατολικά - Βορειοδυτικά. Ως προς τον ρυθμό της είναι μονόκλιτη βασιλική με οροφή χωρίς τρούλους. Στο εσωτερικό έχει τρεις αψίδες στο Άγιο Βήμα. Το εικονοστάσιο είναι έργο καλλιτεχνών της Σχολής του Ντέμπιαρ, επίσης πλούσια διακοσμημένο με ξυλόγλυπτα. Από τις τοιχογραφίες πλέον αξιόλογη είναι η μορφή του Θεού ώρα που ευλογεί. Ζωγραφίστηκε στο κέντρο της αψίδας, οι διαστάσεις της είναι τεράστιες και αφήνει την εντύπωση του Παντοκράτορα που ίσως ήταν και η βασική ιδέα του ζωγράφου, την οποία ενέπνευσε σε αυτή τη μορφή, τοποθετημένη θαρρείς στον ουρανό.
3	Εκκλησία του γιού Δημητρίου	πόλη Χάσκοβο	Στις 14 Ιουλίου 1896 τοποθετήθηκαν τα θεμέλια της εκκλησίας του Αγίου Δημητρίου στο Χάσκοβο. Η κατασκευή συνεχίστηκε για δύο χρόνια και το φθινόπωρο του 1898, την Ημέρα του Σταυρού (14 Σεπτεμβρίου), ο ναός αγιάστηκε από τον Μητροπολίτη της Φιλιππούπολης Ναθαναήλ. Ο ναός του Αγίου Δημητρίου είναι χτισμένος με πέτρα και ασβέστη. Η στέγη έχει δύο πλαγιές. Αρχικά υπήρχε ένας τρούλος, αλλά το 1956 - λόγω γήρανσης και έλειψης επισκευής - κατέρρευσε. Όλα τα παράθυρα και οι πόρτες στην εκκλησία τελειώνουν με καμάρες. Το τέμπλο στο υψηλότερο τμήμα πάνω από τις πόδες είναι ύψους 6,32 μ. Και το μήκος του είναι ολόκληρο το πλάτος του ναού - 10 μ. Κάθε Κυριακή στις 10.30 π.μ. στην εκκλησία του γιού Δημητρίου πραγματοποιείται το μοναδικό κυριακάτικο σχολείο στο Χάσκοβο. Ο σκοπός των ιερέων είναι να εκπαιδεύσουν τα παιδιά για τις αξίες της ορθόδοξης πίστης.
4	Αρμενσка църква "Сурп Степаннос" (Свети Стефан)	πόλη Χάσκοβο	В първите десетилетия на 20 век хасковската арменска общност постепенно се развива и укрепва. Главната им цел сега е да си създадат Богослужебно място. На едно събиране се взема решение двете стаи, намиращи се в дворно място, закупено от общността, да бъдат преустроени в параклис. Започва се трескава работа - срутват средната стена и съединяват двете стаи, превръщайки ги в параклис. Единият ъгъл представлява олтър като на стената е поставена иконата на Света Богородица, а от двете страни - две големи запалени свещи. В средата е поставен Вем кар, донесен от църквата в Хай-кюх. През 1923 г. за първи път празнуват Великден. Извършва се първото богослужение. Цялата хасковска арменска общност присъства на това грандиозно събитие. 24 февруари 1924 г. е паметна дата. Събрали се родолюбиви арменци избират църковно ръководство. Сформира се и дружеството "Аракс", чиито членове с неуморен плам допринасят за постигане целите на хасковската арменска общност. Тяхното усърдие и стремеж за по-скорошно завършване на сградата, предвидена за църква и училище, се увенчават с успех. На 15 август 1925 г., Успение на Пресвета Богородица, сградата е предадена на църковното настоятелство. Първият етаж е определен за църквата, именувана "Сурп Степаннос", а горният етаж - за училище.

5	Εοκί Τζαμί (Τζαμί Τζαντινί)	πόλη Χάσκοβο	<p>Το Εοκί Τζαμί θεωρείται ένα από τα παλαιότερα τζαμιά, χτισμένα στη Βουλγαρία. Σύμφωνα με την επιγραφή στα αραβικά, που υπάρχει στην πέτρινη πλάκα χτισμένη στον τοίχο πάνω από την είσοδο, το τζαμί χρονολογείται από το 1394. Σήμερα είναι μνηγμένο σημαντικά στο έδαφος (ίσως λόγω της αύξησης του επιπέδου των γύρω οδών).</p> <p>Το κτίριο είναι ορθογώνιο και βρίσκεται με τη βόρεια πρόσοψη του ελαφρά απομακρυσμένη από το δρόμο σε μια μικρή αυλή. Η αίθουσα προσευχής με ελαφρώς υπογραμμισμένο διαμήκη άξονα, στον οποίο ανταποκρίνεται η κεντρικά τοποθετημένη κόγχη μικράβ στον απέναντι τοίχο, φρενίζεται από τις δύο σειρές των παραθύρων. Οι τοίχοι του κυρίου κτίσματος (χωρίς τα καταστήματα και τους εμπορικούς χώρους) είναι πάχους 1,00 μ. Στον εμπορικό χώρο από το οποίο είναι προσβάσιμος και ο μιναρές σώζεται το παλατό ξύλινο πλέγμα. Είναι εμφανή επίσης τα ίχνη από εξωτερική γραφή (σε ένα παχύ τοίχωμα του κύριου κτιρίου). Ο μιναρές είναι καλυμμένος με λευκό σοβά - με ένα σταλακτικό μοτίβο τεσσάρων γραμμών κάτω από το κυκλικό εξώστη. Το Εοκί Τζαμί είναι ο κύριος οίκος προσευχής των Μουσουλμάνων στην πόλη.</p> <p>Το κτίριο καταχωρήθηκε το 1967 στην τεύχη 68 της ΦΕΚ ως πολιτιστικό μνημείο τοπικής σημασίας.</p>
6	Τσαορί Τζαμί	πόλη Χάσκοβο	<p>Το όνομα του κτιρίου σχετίζεται με τη θέση του - τόσο στο παρελθόν όσο και τώρα - στο κέντρικό εμπορικό πορτίνα της πόλης. Τώρα είναι σχεδόν εντελώς κλειστό από εμπορικά κτίρια δύο και ενός ορόφων και καταστήματα κοντά σε αυτό, τα οποία το απομονώνουν σε μεγάλο βαθμό από την οπτική γωνία του περαστικού.</p> <p>Στο παρελθόν υπήρξε ελεύθερος χώρος, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζαν τα δύο μεγάλης κλίμακας συντριβάνια που βρίσκονταν ελεύθερα (έξω από την αυλή) σε απόσταση αμφοτέρων των πλευρών. Ένα χαρακτηριστικό της αίθουσας προσευχής είναι ότι ο μακρός άξονάς της είναι εγχαρισμένος προς την κατεύθυνση εισόδου. Η σοφίτα είναι επίπεδη. Στη μέση του αντίθετου τοίχου υπάρχει η κόγχη μικράβ, διαμορφωμένη με ένα ανάγλυφο πλαίσιο. Συνολικά, το εσωτερικό είναι φτωχό, σε μεγάλο βαθμό τροποποιημένο και εκσυγχρονισμένο (ξύλινες οροφές έχουν αφαιρεθεί, γύψος έχει ληφθεί, κλπ.). Στην εσοχή σώζεται καλά μια χαρακτηριστική τοιχογραφία με τοπία μοτίβα. Η εξωτερική αρχιτεκτονική του κτιρίου (εκτός από τον μιναρές) δεν είναι χαρακτηριστική.</p> <p>Στον νότιο τοίχο υπάρχει μια πλάκα με αραβική γραφή, η οποία είναι ακόμα αδιάβαστη.</p>
7	Μνημείο της Θεοτόκου	πόλη Χάσκοβο	<p>Το ψηλότερο άγαλμα της Θεοτόκου με το Θείο Βρέφος στον κόσμο είναι χτισμένο με εulάβεια, αγάπη και ευγνωμοσύνη προς τη τη Θεία Μητέρα. Το μνημείο εγκαινιάστηκε το 2003 με τον αγιασμό που έκανε ο Μητροπολίτης Αρσένιος. Το 2005 είναι εγχεγραμμένο στο βιβλίο παγκόσμιων ρεκόρ του Γκίνες και από το 2009 είναι επίσης στον κατάλογο των 100 Εθνικών Τουριστικών Αξιοθέατων της Βουλγαρίας. Δημοουργοί του μνημείου είναι ομάδα γλυπτών με επικεφαλής τους Πέτιο Αλεξάντροφ και Νικόλα Στογιάνοφ. Κατασκευάστηκε από πολυμερές σκυρόδεμα και ζυγίζει 120 τόνους. Το συνολικό ύψος του μνημείου είναι 32,8 μ. και η ελκυστικότητα του συμπληρώνεται από το παρεκκλήσι της Γέννησης της Παναγίας χτισμένο μέσα, στη βάση του μνημείου. Από το λόφο Γιάμτσα, στο οποίο στήθηκε το άγαλμα, το πανόραμα όλης της πόλης είναι μαγευτικό.</p> <p>Η πρωτοβουλία για την κατασκευή του Μνημείου της Θεοτόκου ανήκει στο Δήμο του Χάσκοβο και υλοποιήθηκε με δωρεές των κατοίκων της πόλης. Το σύμβολο δεν έχει επιλεγεί τυχαία. Η Θεία Μητέρα θεωρούνταν πάντα προστάτσα της πόλης. Στην χλιετή ιστορία της, η Ημέρα της Γέννησης της Θεοτόκου ήταν μία από τις μεγαλύτερες εορτές της και με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου η 8η Σεπτεμβρίου καθιερώθηκε ως Ημέρα του Χάσκοβο.</p>
8	Μνημείο "1000 χρόνια Χάσκοβο"	πόλη Χάσκοβο	<p>Το μνημείο "1000 Χρόνια Χάσκοβο" χτίστηκε το 1985 με την ευκαιρία της 1000ης επετείου του Χάσκοβο. Δημοουργοί του έργου είναι ο γλύπτης Κρουμ Νταμιάνοφ και ο αρχιτέκτονας Σιμεόν Μπορίσοφ. Το μνημείο βρίσκεται πάνω στα θεμέλια του παλιού πύργου ωρολογίου του Χάσκοβο, που αποκαλύφθηκαν κατά την κατασκευή του ξενοδοχείου «Αιντα» τη δεκαετία του 60 χρόνια του εικοστού αιώνα. Το μνημείο «1000 χρόνια Χάσκοβο» είναι ένα σύγχρονο πύργο ωρολογίου με ύψος 26,5 μ. Αποτελείται από τρία ίσα μέρη που συνδέονται με σύνθετο τρόπο. Το πρώτο μέρος αποτελείται από πλακάκια από γρανίτη με στολίδια και στα μέσα του δαπέδου υπάρχει τελετουργική πέτρα που σηματοδοτεί το γεγονός των εγκαινίων. Το δεύτερο μέρος είναι ένα συγκρότημα τεσσάρων γλυπτών από γκρι γρανίτες με ύψος 6 μ., τοποθετημένο σε στρογγυλές στήλες από χάλυβα. Το τρίτο μέρος είναι ένα ρολόι με τέσσερις πίνακες με διάμετρο 1,6 μ. και δύο καρμπάνες, που κινούνται από βάρη ακολουθώντας την αρχή των παλαιών μηχανισμών ρολογιού. Ο μηχανισμός ρολογιού παράχθηκε στη Λειψία της Γερμανίας.</p> <p>Το μνημείο συμβολίζει τις τέσσερις κατευθύνσεις του κόσμου, τη μετάβαση στη νέα χιλιετία και το Χάσκοβο ως σταυροδρόμι ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση.</p>
9	Το καμπαναριό	πόλη Χάσκοβο	<p>Ένα καμπαναριό με εντυπωσιακό μέγεθος και αξέχαστο πανόραμα ανεβαίνει πάνω από την πόλη του Χάσκοβο. Το καμπαναριό ύψους περίπου 30 μέτρων στήθηκε το 2010 σε κοντινή απόσταση από το Μνημείο της Θεοτόκου και πήρε γρήγορα τη θέση του στο οχηματοποιημένο αρχιτεκτονικό σύνολο. Στην κορυφή του υπάρχουν οκτώ καμπάνες διαφορετικών μεγεθών. Ένα περίεργο γεγονός είναι ότι μέρος των καμπάνων παρήχθησαν στο χυτήριο καμπάνων του Βελγικανόφ, Πλόβνιτς. Το χυτήριο ιδρύθηκε το 1872 και η λειτουργία του συνέπεσε με την εποχή της προ-απελευθέρωσης της Βουλγαρίας και οι αδελφοί του Βελγικάν συμμετείχαν ενεργά στην προετοιμασία της Επανάστασης του Απριλίου, δημιουργώντας λιοντάρια και σφαίρες για τους ασπύστες.</p>
10	Ο παλιός πύργος ωρολογίου	πόλη Χάσκοβο	<p>Ο πύργος ωρολογίου στο Χάσκοβο χτίστηκε στις αρχές του 19ου αιώνα ως σύμβολο της πόλης και της οικονομικής ανάπτυξης της περιόδου εκείνης. Για άγνωστους λόγους το 1913 το Δημοτικό συμβούλιο της πόλης έλαβε απόφαση να καταδαφίσει τον πύργο ωρολογίου του Χάσκοβο. Στις 8 Σεπτεμβρίου του 2012 όμως οι δικηκτικοί του Χάσκοβο Γκεόργκι Ιβανόβ έκαναν το πρώτο σκάμμα για την αναστύλωση του παλαιού πύργου ωρολογίου της πόλης. Ένα χρόνο αργότερα, και πάλι στη εορτή της πόλης - τη Γέννηση Θεοτόκου, το Χάσκοβο επανέκτησε ένα από τα σύμβολά του.</p> <p>Ο ανακαινισμένος πύργος ωρολογίου φτάνει τα 23 μέτρα στο ύψος και είναι κατασκευασμένος από κομμένη πέτρα από την περιοχή του Ουζουντζόβο. Υπάρχουν τρεις πλάκες ρολογιού και ένα ηλεκτρονικό εργαλείο με ευθυγράμμιση GPS, ενώ το χτύπημα της καμπάνας μετράει τις ώρες που περνούν.</p> <p>Είναι περίεργο το γεγονός ότι η καμπάνα του πύργου κατασκευάστηκε από το χυτήριο «Whitechapel» που παρήγαγε την καμπάνα του Big Ben, την καμπάνα της ελευθερίας της Φιλαδέλφειας, τις καμπάνες των Ολυμπιακών Αγώνων του Λονδίνου και της Βασιλίσσας Ελισάβετ Β για την επέτειό της. Το χυτήριο „Whitechapel“ (που ιδρύθηκε το 1570) είναι εγχεγραμμένο στο βιβλίο παγκόσμιων ρεκόρ του Γκίνες ως το παλαιότερο στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ο παλιός πύργος ωρολογίου του Χάσκοβο έχει αποκατασταθεί εξ ολοκλήρου με δωρεές.</p>

11	Το ηλιακό ρολόι	πόλη Χάσκοβο	<p>Στην αρχαιότητα, όταν οι άνθρωποι δεν είχαν ρολόγια, ημερολόγια και ψηφίδες, ο ήλιος ήταν μια βασική αναφορά για το χρόνο και το χώρο. Τότε οι λαοί της Μεσοποταμίας, της Ινδίας, της Αιγύπτου και της Ελλάδας εφευρέθηκαν τα ηλιακά ρολόγια. Αν και αποτελούνται από μια κάθετη ράβδο μπηγμένη στο έδαφος ή έναν τελετουργικό οβελίσκο, διδάξαν στους προγόνους μας να μετρήσουν το χρόνο. Με τα χρόνια, τα ηλιακά ρολόγια έχουν γίνει όλο και μεγαλύτερα, πιο ποικίλα, πιο όμορφα, πιο εξελιγμένα και πιο περίπλοκα...</p> <p>Εκτός από το χρόνο, το ηλιακό ρολόι στο Χάσκοβο μας δείχνει επίσης το «Τριαντάφυλλο ψηφίδων». Για αιώνες, το σύμβολο του τριαντάφυλλου συνδέθηκε με τις κάρτες και οδήγησε τους ανθρώπους προς τη σωστή κατεύθυνση. Βαμμένο σε σχεδόν όλους τους χάρτες, το «Τριαντάφυλλο ψηφίδων» έδειξε βόρεια και νότια, ανατολικά και δυτικά. Αρχικά γνωστό ως «Τριαντάφυλλο των Ανέμων», έδειξε τους 8 κύριους ανέμους και τους 8 δευτερεύοντες, προσθέτοντας ακόμη και άλλους 16 τεταρτορόμβια, έτσι ώστε όταν εγγραφούν σε έναν κύκλο, αυτά τα τριάντα δύο σημεία ψηφίδας ταιριάζουν απόλυτα με τα τριάντα δύο πέταλα του τριαντάφυλλου.</p>
12	Μνημείο του Φθόνου	πόλη Χάσκοβο	<p>Το πρώτο και μοναδικό στον κόσμο Μνημείο του Φθόνου – ο Βουλγαρικός Ίκαρος εγκαινιάστηκε στις 8 Σεπτεμβρίου 2014 στο Χάσκοβο. Το γλυπτό παρουσιάζει έναν άνθρωπο με ανοιγμένα τα χέρια, με φτερά και ορμή να πετάξει. Αλλά δύο σκελετικά χέρια πιάνουν τα φτερά του τραβώντας τα προς τα κάτω σε μια προσπάθεια να τα σπάσουν. Η ιδέα για το μνημείο του Φθόνου μετατρέπεται σε γλυπτό κάτω από τα χέρια του κ. Τένεβ – Γκοζόπατα, δημιουργός πολλών άλλων εγκαταστάσεων τέχνης στο Χάσκοβο: το γλυπτό της Μπάμπια Γιάγκα, ο μισοφύος μπροστά από το Δήμο, οι φιγούρες στην Πορτοκαλί γέφυρα, το μνημείο του καλλιτέχνη Λίτσο.</p> <p>Το μοναδικό έργο αυτό δημιουργήθηκε από χυτό ορείχαλκο, έχει ύψος 3 μέτρα και βάρος – 1 τόνο. Τοποθετήθηκε στο κέντρο του Χάσκοβο επί ογκώδους υποβάθρου από γρανίτη.</p> <p>Το Μνημείο του Φθόνου –ο Βούλγαρος Ίκαρος χτίστηκε εξ ολοκλήρου με δωρεές.</p>
13	Φρούριο «Μάρσα»	πόλη Χάσκοβο	<p>Το Χάσκοβο είναι ένας οικισμός με πλούσια χιλιετή ιστορία. Στο έδαφος της σημερινής πόλης, που βρισκόταν σε ένα σημαντικό στρατηγικό σημείο στο δρόμο από την Κεντρική Ευρώπη προς την Κωνσταντινούπολη, στην Αρχαιότητα εγκαταστάθηκαν και ζούσαν διαφορετικές φυλές. Μερικοί από αυτές εξαφανίστηκαν, άλλοι λιγότεψαν για να έρθουν στη θέση τους τρίτοι, που να εγκατασταθούν για πάντα, όπως οι αρχαίοι Θράκες. Οι αρχαιολογικές ανασκαφές αποκάλυψαν έναν αρχαίο Θρακικό οικισμό στην περιοχή της Χισιάριας.</p> <p>Στα τέλη του 8ου αιώνα, το ύψος Χισιάρια (σημερινή γειτονιά Χισιάρια) νότια του ποταμού Χάσκοβο εμφανίστηκε ένας νέος οικισμός. Περιτριγυρισμένο από έναν παχύ τοίχο, ο οικισμός σταδιακά αυξήθηκε και ένας δεύτερος τοίχος ενισχύθηκε στις αρχές του 10ου αιώνα. Έτσι πριν από δέκα αιώνες γεννήθηκε το μεσαιωνικό Χάσκοβο ως μια τυπική βουλγαρική πόλη με αναπτυσσόμενες χειροτεχνίες, στρατιωτική φρουρά και πληθυσμό σημαντικού αριθμού.</p> <p>Για να εξαφανίσουν το νέο βουλγαρικό κράτος από τα Βαλκάνια, τον 11ο αιώνα οι Βυζαντινοί κατακτητές κατέστρεψαν εξ' ολοκλήρου τα τείχη, όπως κατέστρεψαν και το χωριό. Παρά αυτά τα αίτια χτυπήματα ο πληθυσμός δεν εγκατέλειψε την πατρίδα τους και εγκαταστάθηκε στην άλλη όχθη του ποταμού, αργότερα και γύρω από το σημερινό πάρκο "Τιαμάτσα".</p>
14	Περιφερειακό Ιστορικό Μουσείο	πόλη Χάσκοβο	<p>Το Περιφερειακό Ιστορικό Μουσείο του Χάσκοβο διατηρεί πάνω από 120.000 χιλιάδες κινητά μνημεία πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς, πολλά από τα οποία έχουν εξαιρετικά μεγάλη αξία. Μοναδικές συλλογές προϊστορικών, παλαιών και μεσαιωνικών εκθεμάτων όπως κεραμικά, πέτρες, σίδηρο και γυαλί αποτελούν μέρος του πλούσιου μουσείου. Ανάμεσα στα πιο ενδιαφέροντα εκθέματα είναι δύο από τα σπάνια για τη Βουλγαρία κύπελλα «τύπου Τρώων» που χρονολογούνται από τον 1ο αιώνα π.Χ., ένα εκ των οποίων είναι σύμβολο του μουσείου.</p> <p>Μια εξαιρετικά πολύτιμη συλλογή από αντικείμενα και μεσαιωνικά νομίσματα που αριθμούν περισσότερα από 22.000 κομμάτια μπορεί να επισκεφθεί εδώ.</p> <p>Με τα χρόνια, το Περιφερειακό Μουσείο Ιστορίας έχει πραγματοποιήσει δραστηριότητες συλλογής, έρευνας και μεθοδολογίας στο έδαφος 11 δήμων της σημερινής περιοχής του Χάσκοβο. Έχει αποκαταστήσει πάνω από 30 μνημεία του πολιτισμού. Το μουσείο έχει μία από τις καλύτερες εθνογραφικές συλλογές. Τα ταμεία του τμήματος έχουν σχεδόν 15.000 μονάδες. Εδώ είναι αποθηκευμένες συλλογές από χάλκινα δοχεία, φορεσιές, υφάσματα, κοσμήματα, γεωργικό και βιοτεχνικό εξοπλισμό, αντικείμενα λαϊκής τέχνης, τελετουργικά αντικείμενα και πολλά άλλα.</p> <p>Το 2016 το Περιφερειακό Ιστορικό Μουσείο του Χάσκοβο εγκαινίασε την ανακαινισμένη αρχαιολογική έκθεση. Βρίσκεται σε μια νέα σύγχρονη αίθουσα σε δύο ορόφους και διαθέτει υλικές μαρτυρίες για την ιστορία της περιοχής από τη Νέα Εποχή του Λίθου (του 7 - 5 αιώνα π.Χ.) έως τον ύστερο Μεσαίωνα.</p>
15	Το Σπίτι του Τσορματζή Πασκάλ /ΓΗΚ/	πόλη Χάσκοβο	<p>Αναμφισβήτητο το σπίτι του Τσορματζή Πασκάλ είναι ένα πραγματικό αρχιτεκτονικό αριστούργημα. Είναι μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας. Σε αυτό, μπορούμε να εντοπίσουμε τη μετάβαση από τον παραδοσιακό αγροτικό σε αστικό και ευρωπαϊκό τρόπο ζωής του τοπικού πληθυσμού μετά την Απελευθέρωση.</p> <p>Το σπίτι του Τσορματζή Πασκάλ είναι διώροφο, ασύμμετρο, με υπέροχη λειτουργική διάταξη. Αριστοκρατική ευκολία του προσδίνει το ημι-κυκλικό παράθυρο, άνεση και ζεστασιά αισθάνονται από τα όμορφα σκαλιστά ταβάνια, πόρτες και ντουλάπια, ενώ οι διακοσμητικές κόγχες ή τα λεγόμενα «αλαφράγκα» - συμπληρώνουν το εσωτερικό και του δίνουν μια μοναδική κομψότητα.</p> <p>Η εθνογραφική έκθεση στο σπίτι αποκαλύπτει θησαυρούς από τη ζωή των κατοίκων του Χάσκοβο την εποχή εκείνη. Ο πρώτος όροφος παρουσιάζει την καθημερινή ζωή μιας πλούσιας οικογένειας του Χάσκοβο και ο δεύτερος εντοπίζει με την αντιπροσωπευτικότητα και την ευρωχώρα του. Παράξενη είναι η αίσθηση που κυριαρχεί στο Σπίτι του Τσορματζή Πασκάλ - ένα μείγμα από περιέργεια, αισθητική απόλαυση, ασφάλεια και έκπληξη - οι ζύλινοι καναπέδες στο σαλόνι βρισκονται δίπλα σε έπιπλα από τη Βιέννη, ενώ δίπλα στα ευρωπαϊκά ασημένια μαχαροπήφωνα μπορούμε να δούμε ρωσικό σαρβάρτι... και όλα αυτά σαν να ενώνονται από τα τοπικά χαλιά της περιοχής του Χάσκοβο, με εκπληκτικές πολύχρωμες ρίγες, στη δημιουργία των οποίων η γυναίκα του Χάσκοβο ενσωμάτωσε τη λεπτή της αίσθηση ομορφιάς και αισθητικής.</p>

16	Το Σπίτι του Τσορμπατζή Ντιμιτράκ	πόλη Χάσκοβο	Το σπίτι του Τσορμπατζή Ντιμιτράκ είναι ένα από τα παλαιότερα στο Χάσκοβο. Χτισμένο στις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα, αποδεικνύει τις πολυμέρες αισθητικές απαιτήσεις και προσδοκίες των πλούσιων επαγγελματιών και εμπόρων του Χάσκοβο. Εντυπωσιάζει με την αριστοτεχνική του κατασκευή, τα εξαιρετικά καλλιτεχνικά γλυπτά και τα άλλα πρωτότυπα στοιχεία. Το Σπίτι του Τσορμπατζή είναι ενδιαφέρον με την ασυμμετρία του και τη διάταξη των δωματίων στο σχήμα του Γ. Από το σημαντικό μέγεθος υπόγειο χώρο του τοαρδακισού (του μεγάλου στεγασμένου εξώστη) μπορούν να επισκεφθούν τρία δωμάτια - ένα μεγάλο κάτω σαλόνι, μια κουζίνα με τζάκι και ντολπά. Το σαλόνι με περίτεχνα σκαλισμένο ταβάνι από ξύλο δύο χρωμάτων, με «αλά φράγκα» που πλαισιώνεται από ντολπά, αποκαλύπτει ένα από τα πιο όμορφα και καλοδιατηρημένα παλιά καθιστικά στο Χάσκοβο. Παρόμοια διακόσμηση έχει επίσης ένα από τα μικρότερα δωμάτια. Το ταβάνι του είναι επίσης ξύλινο, με διακοσμητικές λωρίδες που σχηματίζουν διαμάντια. Τα παράθυρα είναι διακοσμημένα με όμορφο σκάλιομα - το μοναδικό στο είδος του σε ολόκληρη την πόλη.
17	Το Σπίτι του Μιογιατζή Ογλού	πόλη Χάσκοβο	Πολυτέλεια, μοναδικό στυλ και πνεύμα Αναγέννησης - αυτά τα λόγια ίσως να χαρακτηρίζουν καλύτερα το Σπίτι του Τσορμπατζή Μιογιατζή Ογκλού από το Χάσκοβο. Οι οικία λάμπει με τα όμορφα διακοσμητικά του σχέδια και σχέδια με φύλλα και λουλούδια, ενώνοντας την αρχιτεκτονική, τις καλές τέχνες και τη φαντασία. Το διάωρο, στο σχήματος του Γ σπίτι χτίστηκε στα μέσα του 19ου αιώνα. Ένα αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό του εσωτερικού του χώρου είναι τα διαφορετικά ξυλόγλυπτα ταβάνια κάθε από τα οποία ακολουθεί το δικό του ξεχωριστό σχέδιο. Μέσα από αυτά ο μάστορας πέτυχε ένα είδος ανύψωσης του χώρου και αίσθηση αέρα. Το εντυπωσιακό σαλόνι έχει μια λειτουργική σχέση με τα άλλα δωμάτια που το μετατρέπουν σε ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά δωμάτια. Χαρακτηριστικά στοιχεία στη συνολική τοιχογραφία του εσωτερικού χώρου είναι οι πλούσια ζωγραφισμένες με πολύχρωμα μπιτβα διακοσμητικές κόγχες ή τα λεγόμενα «αλά φράγκα». Το τελικό αποτέλεσμα είναι μια συμφωνία των χρωμάτων, της γοητείας και της λεπτής αισθητικής.
18	Το Σχολείο του Κόρκοβο	πόλη Χάσκοβο	Το Σχολείο του Κόρκοβο είναι ένα υπέροχο παράδειγμα της αρχιτεκτονικής της Αναγέννησης στο Χάσκοβο και ένα μνημείο πολιτισμού σε εθνική κλίμακα. Το κτίριο εντυπωσιάζει με την εξαιρετικά πλούσια τοιχογραφία και την πλαστική του διακόσμηση. Η τετράκλιτη στοά και η σκάλα προσδίδουν ιδιαίτερη επισημότητα και αποδεικνύουν την αισθητική της αρχιτεκτονικής κατά την Αναγέννηση. Μια φυσική συνέχεια του Σχολείου του Κόρκοβο είναι ο εξαιρετικά όμορφος κήπος μπροστά του. Γοητεύει με τις πράσινες πέργκολες, το βαθύ πηγάδι, τα εξαιρετικά φτιαγμένα πυξάρια και τα πολλά λουλούδια. Μετά από μακρά περίοδο κατά την οποία στο κτίριο ήταν εκπαιδευτικό, το 1952 το Σχολείο του Κόρκοβο έγινε έδρα του Περιφερειακού Ιστορικού Μουσείου και μέχρι το 1993 σε αυτό παρουσιάζονταν έκθεση αφιερωμένη στη ζωή και το έργο του γεννημένου στο Χάσκοβο παγκοσμίου φήμης επιστήμονα και καθηγητή διδ. Ασέν Ζλατάρφ. Σήμερα το Σχολείο του Κόρκοβο φιλοξενεί την έκθεση "Οι Εμπνευστές του Χάσκοβο", η οποία παρουσιάζει υλικό για τους σημαντικότερους ανθρώπους που συνέλαβαν στην πνευματική ανάπτυξη της πόλης από την Αναγέννηση μέχρι τις μέρες μας. Το Σχολείο του Κόρκοβο λειτουργεί με προκαταρκτικό αίτημα.
19	Θέατρο «Ιβάν Ντίμοφ»	πόλη Χάσκοβο	Το θέατρο «Ιβάν Ντίμοφ» είναι γνωστό ως ένα από τα πιο όμορφα και σύγχρονα θέατρα της Βουλγαρίας. Ο ναός της Μελπομένης του Χάσκοβο χτίστηκε το 1926 και το 2004 αναστηλώθηκε/ ανακαίνιστηκε πλήρως από τον δήμο του Χάσκοβο. Στα χρόνια της ύπαρξής του έπαιξε πάντα έναν από τους κορυφαίους ρόλους στην πολιτιστική ζωή της πόλης. Το Θέατρο «Ιβάν Ντίμοφ» - Χάσκοβο παρέχει στους θεατές δύο αίθουσες: μια μεγάλη αίθουσα για τα έργα δράμας με 260 καθίσματα και ένα σαλόνι για κωμικοθέατρο με 110 θέσεις. Παρέχει επίσης απρόσκοπτη πρόσβαση για άτομα με ειδικές ανάγκες. Το θέατρο διαθέτει αποθήκη, καλλιτεχνικό εργαστήριο, εργαστήριο ξυλουργού, εργαστήριο σιδήρου, εξαιρετικά γκαρνταρόμπα και σκηνικά. Τα δύο φουαγιέ του θεάτρου «Ιβάν Ντίμοφ» - Χάσκοβο αποτελούν μόνιμη γκαλερί τέχνης. Στους θεατές που δεν έχουν κανέναν να αφήσουν τα παιδιά τους κατά τη διάρκεια των παραστάσεων παρέχεται μια «Αίθουσα Παραμοθιών». Πριν από την έναρξη κάθε παράστασης, ένας επαγγελματίας πιανίστας δημιουργεί καταπληκτική ατμόσφαιρα που έχει γίνει ήδη αναγνωρισμένο στοιχείο του θεάτρου.
20	Πινακοθήκη - Χάσκοβο	πόλη Χάσκοβο	Η Πινακοθήκη - Χάσκοβο ιδρύθηκε το 1962. Αρχικά, στεγαζόταν στο κτίριο του πρώην κινηματογράφου «Σεπτέμβρη» και το ταμείο της αποτελούνταν από περίπου 550 έργα, κυρίως ντόπιων καλλιτεχνών - του Ντιμίταρ Ιβάνοφ-Λίζω, του Πέταρ Τόλτοεφ και άλλων. Το 1998 η πινακοθήκη μεταφέρθηκε στα πρόσφατα ανακατασκευασμένα κτίρια -μνημεία πολιτισμού από τις αρχές του περασμένου αιώνα, στην οδό "Επίσκοπ Σωφρόνι" 1, όπου βρίσκεται ακόμα. Επί του παρόντος, το ταμείο της πινακοθήκης διαθέτει 1.500 έργα τέχνης - ζωγραφικά, γραφικά και γλυπτά καλλιτεχνών από διαφορετικές γενιές. Τα έργα των πιο διάσημων καλλιτεχνών παρουσιάζονται σε μόνιμη έκθεση, ανοιχτή καθημερινά για επισκέψεις από τους πολίτες και τους επισκέπτες της πόλης.
21	Πινακοθήκη «Φόρουμ»	πόλη Χάσκοβο	Η Πινακοθήκη «Φόρουμ» ιδρύθηκε από τον Δήμο του Χάσκοβο και λειτουργεί ως γκαλερί σύγχρονης τέχνης από τις 05.09.2007. Βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, κοντά στο θέατρο και έχει 130 τμ εκθεσιακού χώρου σε δύο ορόφους. Η πρόσοψη είναι αρχαίου ύψους, με τριγωνικό αέτωμα, Ιωνικές κολώνες και εναρμονίζεται με εκείνη του θεάτρου. Στο ισόγειο βρίσκεται το γραφείο της Ένωσης των Καλλιτεχνών του Χάσκοβο που λειτουργεί ως μόνιμη αγορά των έργων τους. Στο ισόγειο οργανώνονται ατομικές και γενικές εκθέσεις καλλιτεχνών από την πόλη, τη χώρα και το εξωτερικό. Εδώ εκτίθενται έργα καλλιτεχνών όπως Βεζντί Ρασίντοφ, Ζορζ Παπάζοφ, Σβετλίν Ρούσοφ, καθώς και έργα καλλιτεχνών που συνδέονται με την πόλη. Οι εκθέσεις στην Πινακοθήκη «Φόρουμ» αλλάζουν κάθε 20 ημέρες περίπου, με τα αποκορυφωμένα σημεία να είναι γύρω από τις λογοτεχνικές ημέρες "Νότια Άνοιξη", την Ημέρα του Χάσκοβο - 8 Σεπτεμβρίου και την ετήσια Γενική Χριστουγεννιάτικη Έκθεση της Ένωσης Καλλιτεχνών του Χάσκοβο.
22	Προϊστορικός οικισμός	πόλη Χάσκοβο, 2 χλμ νοτιοδυτικά	Αρχιτεκτονικό και πολιτιστικό μνημείο της Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα. Είναι ένας χώρος εθνικής σημασίας

23	Τύμβος του Αλεξάνδρου (Θρακικός τύμβος με τοιχογραφίες)	χωριό Αλεξάνδρου	<p>Στα περίχωρα και στο ίδιο το Χάσκοβο σώζονται ίχνη πολλών προϊστορικών, θρακικών, θρακικο-ρωμαϊκών, αρχαίων και μεσαιωνικών οικισμών. Τον Δεκέμβριο του 2000 στο τύμβο «Ρόσαβατα τσοόκα» κοντά στο χωριό Αλεξάνδρου, μια ομάδα αρχαιολόγων με επικεφαλής τον Δρ Γκεόργκι Κιτόφ (1943-2008), πραγματοποίησε ένα από τα πιο σημαντικά ευρήματα στη βουλγαρική αρχαιολογία. Εισέρχοντας από την τρύπα που είχαν κάνει οι αρχαιολόγοι, οι επιστήμονες έπεσαν σε θρακικό τάφο από τον 4ο αιώνα π.Χ. με απίστευτα καλά διατηρημένες τοιχογραφίες. Η πρώτη ακόμη περιεγραφή έδειξε ότι η καλλιτεχνική διακόσμηση είναι μοναδική, χωρίς να υπάρχει παρόμοια μεταξύ των προηγουμένων ανακαλυφθεισών εγκαταστάσεων αυτού του τύπου. Εντοπισμένη είναι επίσης η αρχιτεκτονική του τύμβου, ο οποίος σε μέγεθος μοιάζει με τους πιο μεγάλους στη χώρα μας. Ο τύμβος βρίσκεται σε άμεση γειτνίαση με το χωριό και ξεχωρίζει ως ένα όμορφο λόφο. Το ύψος του τύμβου είναι περίπου 15 μ., και η διάμετρος του υπερβαίνει 70 μ. Από την ανατολική του περιφέρεια αρχίζει διάδρομο μήκους άνω των δεκαεσάρων μέτρων που περνά διαδοχικά σε ένα ορθογώνιο και ένα στρογγυλό δωμάτιο.</p> <p>Το κτίριο έπαιξε το ρόλο ενός ηρώου (ναοῦ-μαυσαλείου). Το μικρό ύψος της αίθουσας και οι δύο εισόδους επέβαλαν σε κάθε επισκέπτη να περάσει στο εσωτερικό του τύμβου σκυρμένος, καταλήγοντας σε έναν κόσμο χρωμάτων και σχημάτων, φυτικών και γεωμετρικών μοτίβων, πεζών και υπνών, κατοικίδιων και άγριων ζώων. Οι τοιχογραφίες είναι απροσδόκητα ρεαλιστικές, έχουν εξαιρετική επιστημονική και καλλιτεχνική αξία, όπως και αξία ιστορικής πηγής και εντοπισάζουν τον επισκέπτη με απίστευτο τρόπο.</p> <p>Οι εικόνες καλύπτουν ολόκληρο τον στρογγυλό και ορθογώνιο θάλαμο και ένα μικρό τμήμα του διαδρόμου. Κυνήγι, σκηνές μάχης και σκηνές από την κηδεία και το γεύμα μετά του εναλλάσσονται με μονόχρωμες ζώνες και διακοσμητικά στοιχεία. Οι τοιχογραφίες στον πρώτο θάλαμο είναι ως επί το πλείστον μονόχρωμες ή διακοσμητικές. Πάνω από την είσοδο στον κεντρικό χώρο είναι ένας υπνός και εναντίον του ένας πεζός, ζωγραφισμένοι σε μια στιγμή της μονομαχίας.</p> <p>Οι τοιχογραφίες στο στρογγυλό θάλαμο κηδείας είναι πολύ διαφορετικές και πλούσιες. Είναι διακοσμημένες με έξι οριζόντιες, η μια πάνω από την άλλη, ζώνες. Δύο από αυτές έχουν διακόσμηση με φυγοδρές. Καλύτερα διατηρημένες είναι οι ζώνες με ζωγραφισμένες σκηνές κωνηγιού. Ιδιαίτερα σημαντικές και επιστημονικά πολύτιμες είναι οι εικόνες των υπνών. Φορούν χιτώνες, μερικοί ακόμη και παντελόνια. Είναι οπλισμένοι με δόρατα και σπαθιά. Τα ζωγραφισμένα όπλα εμπλουτίζουν τις γνώσεις μας για τον θρακικό εξοπλισμό.</p> <p>Εντοπισμένες είναι οι φυγοδρές των αλόγων και η λεπτομερής ζωγραφισμένη ιπποσκεύη, η οποία σύμφωνα με τα χρώματα, έχει χρυσά, ασπράδινα και χάλκινα κοσμήματα. Η τοποθέτησή τους στις ζώνες, τις σέλες και το στήθος είναι σημαντική για την ερμηνεία των ήδη γνωστών αντικειμένων αυτού του είδους. Στα κεφάλια των αλόγων απεικονίζονται λάβρος (δουλό τοεκοίρι).</p>
24	Μουσείο Θρακικής Τέχνης	χωριό Αλεξάνδρου	<p>Το Θρακικό Μουσείο Τέχνης στην Ανατολική Ροδόπη, κοντά στο χωριό Αλεξανδρούπολη, χτίστηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος της Ιαπωνικής Κυβέρνησης για την Πολιτιστική Επιχορήγηση. Η κατασκευή του μουσείου ξεκίνησε τον Φεβρουάριο του 2008 και εγκαινιάστηκε επίσημα στις 15 Μαΐου 2009 από τους Α.Ε. Πρίγκιπα και Πριγκίπισσα Ακισίνο (τον Φουμχίτο και τη Νορίκο Ακισινόμια) και τον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας Γκεόργκι Παρβάνοφ.</p> <p>Το Μουσείο «Θρακική Τέχνη στην Ανατολική Ροδόπη» έχει συνολική έκταση 834 τ.μ. και βρίσκεται σε άμεση γειτνίαση με τον τύμβο με τον αρχικό τάφο. Ένα μέρος του κτιρίου έχει προοριστεί για την πλούσια έκθεση για το ποτό αντίγραφο του τάφου. Στο άλλο μέρος υπάρχει ένα σύγχρονο επιστημονικό ερευνητικό κέντρο με εργαστήρια, εξοπλισμένα με τον πιο σύγχρονο εξοπλισμό αποκατάστασης και συντήρησης. Το μουσείο έχει μία μεγάλη αποθήκη, καθώς και οπτικοακουστική αίθουσα για συνέδρια, στρογγυλά τραπέζια και θεματικές συναντήσεις που σχετίζονται με τη μελέτη του Θρακικού πολιτισμού.</p>
25	Τοποθεσία του Πανηγυρίου του Ουζουντζόβο από τον 16ο έως τον 19ο αιώνα	χωριό Ουζουντζόβο, η πλατεία μπροστά από την εκκλησία	<p>Το Πανηγύρι στο χωριό Ουζουντζόβο απέκτησε μεγάλη φήμη και καθιερώθηκε ως η κορυφαία μεταξύ άλλων εκθέσεις όχι μόνο στα βουλγαρικά εδάφη, αλλά και σε ολόκληρη την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η ανάπτυξη της έκθεσης ευνοήθηκε από διάφορους παράγοντες. Από τους αρχαίους χρόνους, μέσω Ουζουντζόβο είχε περάσει ένας ρωμαϊκός δρόμος. Η γειτνίαση του οικισμού με τον ποταμό Έβρο, ο οποίος τότε ήταν πλωτός, συνέβαλε επίσης στην ανάπτυξη της περιοχής. Σημαντικό είναι επίσης το γεγονός ότι το Ουζουντζόβο βρίσκεται στο δρόμο που συνδέει την Ευρώπη και την Ασία, την Ανατολή και τη Δύση (τον σημερινό διεθνή δρόμο E80). Με την πάροδο του χρόνου, το Πανηγύρι του Ουζουντζόβο έγινε κέντρο εμπορίου. Δεν ερχόταν μόνο Βούλγαροι έμποροι, αλλά και εκείνοι από την Ευρώπη και την Ασία, υπήρχε σημαντική συσσώρευση κεφαλαίου και τεράστιο κύκλο εμπροσμημάτων.</p> <p>Το Πανηγύρι του Ουζουντζόβο διήρκεσε σχεδόν δύο αιώνες. Με την έναρξη του ρωσοτουρκικού πολέμου απελευθέρωσης, έπαυσε να υπάρχει ως διεθνές εμπορικό κέντρο.</p> <p>Μετά την απελευθέρωση και τη διαίρεση των βουλγαρικών εδαφών σε δύο μέρη, το Πλόβντιν έγινε πρωτεύουσα της Ανατολικής Ρωμυλίας. Σταδιακά η πόλη αναπτύχθηκε οικονομικά και πολιτιστικά. Στις 15 Αυγούστου του 1892, επί κυβερνήσεως Στέφαν Σαμπαρόφ, εγκαινιάστηκε η Έκθεση της Ανατολικής Ρωμυλίας.</p>
26	Η εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου (η εκκλησία του Ουζουντζόβο)	χωριό Ουζουντζόβο	<p>Η Κοίμηση της Θεοτόκου είναι η μεγαλύτερη εκκλησία σε χωριό στη Βουλγαρία, που με έναν εκπληκτικό τρόπο συνδυάζει μέσα της στοιχεία του Χριστιανισμού και του Ισλάμ. Χτίστηκε ως χριστιανικός ναός το 1593 και καταστράφηκε από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στη θέση του ανακατασκευάστηκε το 1907 - μέρος τεράστιου καραβάν σαράι που σύμφωνα με τους χρονολογικούς έμοιαζε με κάστρο, η κεντρική είσοδος του οποίου διατηρήθηκε μέχρι τις μέρες μας. Στις αρχές του 20ου αιώνα η Τουρκία επιστρέφει αυτή την περιοχή στη Βουλγαρία και από τότε αρχίζει η ανασυγκρότηση του τζαμιού και η μετατροπή του σε εκκλησία.</p> <p>Το 2007 ο ναός ανακατασκευάστηκε πλήρως από τον Δήμο Χάσκοβο. Κατά τη διάρκεια της αναστήλωσης ανακαλύφθηκαν δύο αρχαίες επιγραφές στην αραβική γλώσσα θρησκευτικού φιλοσοφικού περιεχομένου που ακόμα δεν έχουν επακριβώς χρονολογηθεί. Ανακατασκευάστηκαν και όλες οι εικόνες και τοιχογραφίες. Ο μάστορας ζωγράφος Ουστά Νταρίν Μπόζκοφ από την πόλη Τριάνβα φιλοτέχνησε νέο ξύλινο εικονοστάσιο, το οποίο ως προς τις διαστάσεις του κατατάσσεται ανάμεσα στα τρία πλέον επιβλητικά στη χώρα. Εντοπισμένες είναι οι υαλογραφίες στα παράθυρα με σκηνές από τη ζωή της Μητέρας του Θεού.</p> <p>Στην εκκλησία του Ουζουντζόβο σώζεται επίσης μια από τις θαυματοργές εικόνες της Παναγίας. Τον περασμένο αιώνα, η εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου του Ουζουντζόβο ήταν ένα από τα πιο σημαντικά κέντρα της Ανατολικής Ρωμυλίας.</p>

27	Μεσαιωνικό φρούριο	χωριό Κλοκόντιτσα, Ασένοβα μαχαλά, 2 χλμ. νοτιοδυτικά	Λίγα άτομα γνωρίζουν το δεύτερο φρούριο του Ασέν Β', το οποίο βρίσκεται κοντά στο χωριό Κλοκόντιτσα, 5 χλμ. από το Χάσκοβο. Ακριβώς εδώ στις 9 Μαρτίου 1230 ο Τούρκος Ιβάν Ασέν Β' νίκησε τα στρατεύματα του βυζαντινού αυτοκράτορα Θεοδώρου Κομνηνού. Η νίκη έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της Βουλγαρίας και την απόκτηση πρόσβασης σε τρεις θάλασσες - τη Μαύρη, το Αιγαίο και την Αδριατική. Το φρούριο κτίστηκε σε ένα ξεχωριστό λόφο με ύψος 387 μ., ακριβώς στο κλειδίωμα των δύο ποταμών, δηλαδή στον τόπο όπου πιστεύεται ότι έχει γίνει η μάχη. Δυστυχώς δεν έχει απομείνει σχεδόν τίποτα, μόνο τα μεσαιωνικά τείχη είναι εμφανή. Ωστόσο, η θέα από το λόφο είναι όμορφη, υπάρχουν 2 κιάσκια και συντριβάνια κατά μήκος της οικολογικής διαδρομής προς το φρούριο και ο τόπος έχει μεγάλη σημασία για την ιστορία της Βουλγαρίας.
28	Αγία πηγή και παρεκκλήσι της Αγίας Άννας	χωριό Τρακιέτς	Η ιστορία αυτού του αγίου τόπου ξεκινάει πρό δυο αιώνων περίπου. Μία γυναίκα ήταν τυφλή εκ γενετής. Την παραμονή της Κοιμήσεως της Αγίας Άννας - 25 Ιουλίου, ο Κύριος έκανε την εμφάνισή του και είπε «Θα πάς στο Ελέχτσα (η παλαιά ονομασία του χωριού Τρακιέτς). Εκεί στο δάσος υπάρχει μια πέτρα απ' όπου πηγάζει νερό. Θα πάρεις από αυτό το νερό, θα πλύνεις τα μάτια σου, και θα βρεις το φως σου». Πήγε η γυναίκα και βρήκε την πηγή. Πέρασε όλη τη νύχτα εκεί πλένοντας τα μάτια της. Την επόμενη μέρα βρήκε το φως της. Τότε ξεκίνησαν να χιτίζουν το παρεκκλήσι, που οι ντόπιοι ονόμασαν «Αγία Άννα» - προστάτισα των γυναικών και των παιδιών, θεραπεύτρια και μητέρα της Παναγίας Θεοτόκου. Το παρεκκλήσι της Αγίας Άννας κοντά στο χωριό Τρακιέτς έχει χιτιστεί αποκλειστικά από δωρεές και με τον κόπο των ανθρώπων, τους οποίους η ιαματική πηγή έχει βοηθήσει. Κοσμικοί απ' όλη τη Βουλγαρία αναζητούν ίαση στον άγιο αυτό τόπο. Το αθάνατο νερό από την αγία πηγή βοηθάει όχι μόνο στα προβλήματα της οράσεως - πολλά άτεκνα ζευγάρια αποκτούν πρώτο παιδί ύστερα από προσκύνημα στο παρεκκλήσι. Χιλιάδες άνθρωποι που υποφέρουν από διάφορους πόνους δέχονται ίαση από την Αγία Άννα. Το 2009 για να επισημάνει τον άγιο τόπο, ο δήμαρχος του Τρακιέτς Κρασμίρ Μπίτοσεβ, με δικά του χρήματα ανυψώνει σιδερένιο σταυρό ύψους 13 μέτρα. Κάθε χρόνο την ημέρα της Κοιμήσεως της Αγίας Άννας (25 Ιουλίου), ευγνώμονες άνθρωποι απ' όλη τη χώρα μαζεύονται στο παρεκκλήσι της αγίας πηγής, γίνεται αγιασμός και προσφέρεται κουρμπάνι.
29	Παραδοσιακό δωμάτιο	χωριό Κνιζόβνικ	Ένα παραδοσιακό δωμάτιο με περισσότερα από 100 εθνογραφικά εκθέματα άνοιξε για επισκέψεις το Μάρτιο του 2015 στο χωριό Κνιζόβνικ του Χάσκοβο. Η ιδέα ανήκει στη δήμαρχο Ζόρκα Νασκαλόβα και την γραμματέα του αναγνωστήριου «Ιζγκρεβ 1900 - Κνιζόβνικ», Βάνια Πετκόβα. Το σπίτι βρίσκεται στο αναγνωστήριο και τα εκθέματα συλλέχθηκαν από τους κατοίκους του χωριού, οι οποίοι δώρισαν παραδοσιακά αντικείμενα χαρακτηριστικά για τον τοπικό τρόπο ζωής - φορεσιές, μουσικά όργανα, λάμπες αερίου, αγγεία, υφαντικό αργαλειό και διάφορα εργαλεία. Η συλλογή νέων αντικειμένων για το δωμάτιο συνεχίζεται, ενώ ήδη συντάχθηκαν φυλλάδια για την ιστορία του χωριού.
30	Ο Τουρμπές του Οσμάν Μπαμπά	χωριό Τεκέτο	"Ο τεκές (η λέξη προέρχεται από την τουρκική λέξη tekke) είναι μια μουσουλμανική μοναστική κοινότητα, ένα μοναστήρι, συνήθως ένα τελετουργικό συγκρότημα κτιρίων όπου η κεντρική θέση καταλαμβάνεται από ένα επιθαβείο κτίριο - ένας τουρμπές που είναι τάφος/μαυσαλείο (συνήθως συμβολικό) ενός αγίου. Ο τουρμπές Οσμάν Μπαμπά κοντά στο χωριό Τεκέτο του Δήμου του Χάσκοβο είναι ένα από τους τέσσερα παλαιότερους, μεγαλύτερους και πιο διάσημους τεκέδες στη Βουλγαρία, μαζί με τον Ντεμίρ Μπαμπά στο χωριό Σβεστάτι, κοντα στην πόλη Ισπερίχ, το Ακιαζλά Μπαμπά στο χωριό Ομπρότοστε, κοντά στο Ντόμπριτς και το Καντερλί Μπαμπά στο χωριό Σοκόλ, κοντά στη Νόβα Ζαγκόρα.
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Σπήλαιο "Ιβάνοβα Ντούπκα ("Η Τρύπα του Ιβάν")	χωριό Κλοκόντιτσα	Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης, μήκος 10 μ και μετατόπιση 6 μ. Βράχος - ασβεστόλιθος.
2	Σπήλαιο "Ντιάντο Ντούλοβατα Ντούπκα ("Η Τρύπα του Παππού Ντούλο")	χωριό Νόβα Ναντέζντα	Ανακαλύφθηκε από τον παππού Ντούλο σε αναζήτηση εισόδου ρωμαϊκού νομισματοκοπείου. Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης, μήκος 134 μ και μετατόπιση 27 μ.
3	Σπήλαιο Μουτσαράκα	χωριό Νόβα Ναντέζντα του Δήμου του Χάσκοβο	Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης, μήκος 77 μ και μετατόπιση 13 μ.
4	Άλλος «Κενάνα»	πόλη Χάσκοβο	«Κενάνα» είναι το μεγαλύτερο πάρκο στην επικράτεια του Δήμου Χάσκοβο (236,6 εκτάρια) και βρίσκεται βορειοανατολικά της πόλης. Το κύριο μέρος του είναι δασωμένο. Υπάρχουν πολλά είδη δέντρων εδώ. Ενδιαφέροντα από денτρολογική άποψη είναι «το μικρό και το μεγάλο ισόγειο», οι βιολογικοί κήποι με δέντρα και τριαντάφυλλα και ο «ξηρός ποταμός». Ένας ευρύς πεζόδρομος, μήκους 2,5 χιλιομέτρων, περνά μέσα από το πάρκο. Οδηγεί στο κέντρο της σύνθεσης του πάρκου - μια τεχνητή λίμνη και ένα εστιατόριο. Στο πάρκο υπάρχουν πολλά μπαρ, ξενοδοχεία, ποίνες, θερινός κινηματογράφος, παιδική χαρά και αθλητικές εγκαταστάσεις. Εδώ υπάρχουν 8 καλά εξοπλισμένα γήπεδα τένις, με προπονητές, που είναι πολύ καλά για τένις και σκόουζ. Στο «Κενάνα» βρίσκεται επίσης ο ζωολογικός κήπος της πόλης του Χάσκοβο, με έκταση 9 στρεμμάτων και μεγάλο αριθμό διάφορων ζωικών ειδών, καθώς και το φράγμα «Σίβατα Βοντά» (Τα Έκαι Νερό).

5	Προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» («Χρυσή πεδίο»)	χωριό Νόβα Ναντέζντα	«Ζλάτο πολέ» κηρύχθηκε προστατευόμενη περιοχή το 2001. Περιλαμβάνει την παλιά κώπη του Έβρου, η οποία έχει αποκοπεί από τον ποταμό στη δεκαετία του '50 του περασμένου αιώνα. Η προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» περιλαμβάνει λίμνες διαφόρων μεγεθών και βάθους, καλαμιώνες και τύφες, νησιά και βοσκοτόπια. Αυτό είναι το μεγαλύτερο υγρότοπο φυσικό χαρακτήρα κατά μήκος του ποταμού Έβρου. Χαρακτηριστικά για την προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» είναι τα φτερωτά, κυρίως είδη υδρόβιων πτηνών. Στην προστατευόμενη περιοχή μπορούν να παρατηρηθούν το Νανοβουτηχτάρι, η Νερόκοτα, ο Μικροτσικνιάς, η Αλκούνη και πολλά άλλα. Για ορισμένα είδη η προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» είναι ένας σημαντικός χώρος διαχείμασης και ξεκούρασης κατά τη μετανάστευση. Εδώ, το χειμώνα, καταγράφηκαν έως και 2.000 άτομα του απειλούμενου με εξαφάνιση Μικροκάρβωνα πηγαίου και αυτό καθορίζει την προστατευόμενη περιοχή ως υγρότοπο παγκόσμιας σημασίας. Άλλα τέτοια είδη είναι η Ευρωπαϊκή Βαλτόπαπια και η Ορτυγομάνα. Ενδιαφέρουσες για τους ορνιθολόγους είναι ο Ήταυρος και η Βαλτόπαπια. Πριν από χρόνια, στην προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» μεταφέρθηκε ο λευκός κρινός που περιλαμβάνεται στο Κόκκινο Βιβλίο, από ένα φυσικό ενδιαίτημα του στην Ποπόβιτσα (επίσης παλιά κώπη του ποταμού Έβρου) μεταφέρθηκε στην προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ». Η καλλιέργεια κρινών αποτελεί μέρος του συνολικού προγράμματος αποκατάστασης της βιοποικιλότητας. Η περιοχή καλύπτει τμήματα των περιχωρών των χωριών Νόβα Ναντέζντα (του Δήμου Χάσκοβο), Μπροντ, Ράινοβο και Ζλάτο Πολέ (του Δήμου Ντιμίτροβγκραντ).
6	Μποάζα (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Γκάρβανοβο	«Μποάζα» είναι το επίσημο όνομα του φαραγγιού του ποταμού Μπάνοκα.
7	Γάλανθος ο Χιονώδης (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Γκάρβανοβο, περιοχή «Ασένοβα Κρέποστ»	Ενδιαίτημα του Γαλάνθου του Χιονώδη .
8	Ενδιαίτημα δρυός της έμμισχου (Προστατευόμενη περιοχή)	Χωριό Ουζονζτόβο, περιοχή Πλαμούντοε	Ενδιαίτημα δρυός της έμμισχου.

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Πρωτόκληση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.“

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Ιστορικό Μουσείο	ναι	άριστη
2	Σπίτι-μουσείο του Πένιο Πένεφ	ναι	άριστη
3	Πινακοθήκη	ναι	άριστη
4	Δημοτικό Δραματικό Θέατρο "Απόστολ Καραμίτεφ"	ναι	άριστη
5	Πύργος διανομής ύδατος	ναι	άριστη
6	Αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα στη λεοφόρο «Τρέτι Μάρτ»	ναι	άριστη
7	Αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα της κεντρικής περιοχής της πόλης	ναι	άριστη
8	Πλατεία της Βουλγαρίας	ναι	άριστη
9	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	ναι	άριστη
10	Εθνικό Αστρονομικό Παρατηρητήριο και το Πλανητάριο «Τζορντάνο Μπρούνο».	ναι	άριστη
11	Φρούριο "Μπλέσνα"	όχι	ικανοποιητική
12	Θρακικό ιερό των νυμφών και της Αφροδίτης	ναι	άριστη
13	Φρούριο στην περιοχή "Χισάρα"	ναι	άριστη
14	Ανοιχτή Γκαλερί	ναι	άριστη
15	Εκκλησία των Ισαποστόλων Κωνσταντίνου και Ελένης	ναι	άριστη
16	Εθνογραφική Συλλογή «Ντιάκο Πένεφ» στο αναγνωστήριο «Προσβέτα-1896»	ναι	άριστη
17	Ορθόδοξος ναός του Αγίου Νικολάου του Θαυματουργού	ναι	άριστη
18	Ο χριστιανικός σταυρός	ναι	άριστη
19	Μονή της Παναγίας	ναι	άριστη
20	Εκκλησία του Αγίου Χαραλάμπους	ναι	ικανοποιητική
21	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	ναι	άριστη
22	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου του Νικηφόρου	ναι	άριστη
23	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου του Νικηφόρου	ναι	άριστη
24	Εκκλησία του Αγίου Ιβάν της Ρίλας	ναι	άριστη

25	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου	ναι	άριστη
26	Εκκλησία του Προφήτη Ηλία	ναι	άριστη
№	ΦΥΣΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Πάρκο «Ν.Ι. Βαπτσάροφ»		άριστη
2	Πάρκο «Πένιο Πένεφ»	ναι	άριστη
3	Πάρκο «Μαρίτσα»	ναι	άριστη
4	Προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο πολέ»	ναι	άριστη
5	Προστατευόμενη περιοχή «Προπάντναλοτο μπλάτο» (το βυθισμένο βάλτο)	ναι	άριστη
6	Нощувка на малък корморан - Димитровград (Защитена местност)	ναι	άριστη
7	Σπήλαιο "Ντιαντοπένεβατα Ντούπκα (Η τρύπα του παππού Πένιο)"	όχι	ικανοποιητική
8	Σπήλαιο Πόποβιτσα	όχι	πολύ κακή
9	Σπήλαιο "Κύρκοβα Ντούπκα (η Τρύπα του Κύρκοβο)"	όχι	πολύ κακή
10	Σπηλαιοβάραθρο Γκάμπαρα	όχι	πολύ κακή

Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒFI αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Αρχαία Ρωμαϊκή Βίλα «Αρμίρα»	ναι	άριστη
2	Γέφυρα Ατερένσκι	ναι	άριστη
3	Μεσαιωνικό φρούριο «Λιουτίτσα»	ναι	ικανοποιητική
4	Общински исторически музеј - Ивайловград	ναι	άριστη
5	Εκκλησία της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος	ναι	άριστη
6	Αναγεννησιακό σπίτι-μουσείο του Μιρτό Πασκάλεφ - «Πασκάλεβα κάστα»	ναι	άριστη
7	Μονή των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης	ναι	άριστη
8	Εκκλησία του Αγίου Αρχαγγέλου Μιχαήλ	ναι	ικανοποιητική
9	Θρακικό νεκροταφείο	όχι	ικανοποιητική
10	Εκκλησία των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης	ναι	άριστη
11	Μεγαλιθηно гробно съоръжение (долмен)	ναι	ικανοποιητική
12	Συλλογή μουσείου	ναι	άριστη
13	Κλιμακωτής πέτρινη κατασκευή στο «Μεγάλο τύμβο»	ναι	ικανοποιητική
14	Θρακικό Μνημείο «Τα χωράφια του Ηλία»	ναι	άριστη
15	Θρακικό ντολμέν	ναι	πολύ κακή
16	Φρούριο «Μπιάλγκραντ» («Λευκή πόλη»)	όχι	πολύ κακή
17	Εκκλησία του Αγίου Αναστασίου	ναι	άριστη
18	Μνημείο - οστεοφυλάκιο	ναι	άριστη
№	ΦΥΣΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Περιοχή "Ντούπκιτε"	ναι	άριστη
2	Λικάνα (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
3	Χαμπάρ Ντερέ (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
4	Οι μαϊανδροί του ποταμού Μπάλα Ρεκά (του Λευκού Ποταμού)	ναι	άριστη

5	Σπήλαιο	ναι	άριστη
6	Ενδιαίτημα σπανίου είδους αγριομηλιάς (<i>Eriolobus trilobata</i>) - Ντάνεβα	ναι	άριστη
7	Ενδιαίτημα σπανίου είδους αγριομηλιάς (<i>Eriolobus trilobata</i>) - Λιβάντιτε	ναι	άριστη
8	Ενδιαίτημα Γαλάνθου του Χιονώδη (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
9	Ενδιαίτημα Παιώνιας (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
10	Ενδιαίτημα Παιώνιας (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
11	Ενδιαίτημα φασκόμηλου (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
12	Ενδιαίτημα φασκόμηλου (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη

Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Πρόωθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020"

Cooperation Programme.

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκλούχιτε κάμανι» («Οι κουφές πέτρες»)	ναι	άριστη
2	Θρακικός θολωτός τάφος	ναι	πολύ κακή
3	Νεκρόπολη από ντολμέν	ναι	πολύ κακή
4	Αρχιτεκτονικό μνημείο-obeliskos των πεσόντων κατά τον Βαλκανικό πόλεμο	ναι	ικανοποιητική
5	Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου	ναι	άριστη
№	ΦΥΣΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Κοβάν Καγιά	ναι	άριστη
2	«Πτίτσι Κάμακ» (Πέτρα των Πουλιών) ή «Κους Καγιά»	ναι	άριστη
3	Ενδιαίτημα Λευκόιου του θερινού - Ντόλναατ Όβα	ναι	άριστη
4	Μπακαρλία (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
5	Γκόσποντεβα Στάπκα (Το Βήμα του Κυρίου)	ναι	άριστη

Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Θρακικό μνημείο. Παρεκκλησί «Αγία Πέτκα της Βουλγαρίας». Μνημείο-σύμβολο «Θράκη χωρίς σύνορα"»	ναι	άριστη
2	Θρακικό ταφικό-λατρευτικό σύμπλεγμα και οικισμός. Μεσαιωνικό φρούριο «Οκόπα»	ναι	άριστη
3	Ρωμαϊκή οδός	ναι	ικανοποιητική
4	Μεγαλιθική εγκατάσταση λατρείας - κρόμλεχ	ναι	άριστη
5	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	ναι	άριστη
6	Βραχώδες ανάγλυφο/ Ιερό	ναι	πολύ κακή
7	Βραχώδης τάφος	ναι	οτλιχνο
8	Θρακικές βραχώδεις κόγχες - «Χαμπαρκαγιά»	ναι	ικανοποιητική
9	Θρακικό φρούριο και ιερό Σιβρί Ντικμέ	όχι	πολύ κακή
10	Σαραπάνα	όχι	ικανοποιητική
11	Εκκλησία του Αγίου Αρχαγγέλου Μιχαήλ	ναι	άριστη
12	Θρακικό συγκρότημα λατρείας. Θρακικό και μεσαιωνικό φρούριο «Χισάρια». Παρεκκλησί των Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου	ναι	άριστη

13	Εκκλησία του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου Θεσσαλονίκης	ναι	άριστη
14	Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκλούχιτε κάμανι» («Οι κουφές πέτρες»)	ναι	άριστη
15	Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου	ναι	άριστη
№	ΦΥΣΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Θέσεις φωλεοποίησης σπανίων απειλούμενων ημερόβιων αρπακτικών	ναι	άριστη
2	Οι μαϊάνδροι του ποταμού Άρδα	ναι	άριστη
3	Πατρόνκα (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
4	Προστατευόμενη περιοχή "Γκιουργκένα"	ναι	άριστη
5	Προστατευόμενη περιοχή "Μόμινα Σκαλά"	ναι	άριστη
6	Προστατευόμενη περιοχή "Τσέρνατα Σκαλά"	ναι	άριστη
<p>Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.</p>			

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Θρακικό βραχώδες συγκρότημα λατρείας Αλτάν Τεπέ και φρούριο από την εποχή της Όψιμης Αρχαιότητας στην περιοχή «Χισάρια»	ναι	ικανοποιητική
2	Προϊστορικό φρούριο από την εποχή των Θρακών «Γκολιάμοτο Γκραντίστε»	ναι	ικανοποιητική
3	Στάπκατα να Μπογκορόντιτσα ("Το Βήμα της Παναγίας")	ναι	άριστη
4	Ρωμαϊκό φρούριο «Άγιο Πνεύμα»	ναι	άριστη
5	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου	ναι	άριστη
6	Φρούριο κορυφή Κούπενα / Βάργκα / Λάντιτσατα	ναι	ικανοποιητική
7	Εκκλησία του Αγίου Νικόλα	ναι	άριστη
8	Καλέτο Σαρνίτσα - τοίχοι ενός θρακικού φρουρίου με πύργο από την εποχή της όψιμης Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα	ναι	ικανοποιητική
9	Σαραπάνι (πέτρινες πισίνες «Σαράπ Τας»)	ναι	άριστη
10	Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου	ναι	άριστη
11	Τζαμί	ναι	άριστη
12	Τζαμί	ναι	άριστη
13	Τζαμί	ναι	άριστη
14	Θρακικό φρούριο στην κορυφή «Όρλοβι σκαλί» ("Βράχια των Αετών")	ναι	άριστη

15	Ηλιακό ρολόι	όχι	ικανοποιητική
№	ΦΥΣΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Προστατευόμενη περιοχή «Αΐντα»	ναι	άριστη
2	Ενδιαίτημα Μιγκέ και Παιώνιας (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
3	"Ντικιλιάς" (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
4	Εθνικός Δρυμός «Μποράκα»	ναι	άριστη
5	"Ορλοβι σκαλί" ("Βράχια των Αετών") (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
6	"Πομπίτιατ Κάμακ" ("Η Μπηγγμένη Πέτρα") (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
7	Φυσικό φαινόμενο «Ογκλεντάλνατα Σκαλά» (Ο κατοπτρικός βράχος)	ναι	άριστη
8	Σπήλαιο "Γκολιάματα Ευ και Μέτσιτε Ντούικι" ("Η Μεγάλη Ευ και οι Τρύπες των Αρκουδών")	όχι	πολύ κακή
9	Σπήλαιο Λίποβιτσα	όχι	πολύ κακή
10	Σπήλαιο Ιβάνοφ Κάμακ (Η Πέτρα του Ιβάν)	όχι	ικανοποιητική
11	Σπήλαιο Ντούσκοβιτσα	όχι	πολύ κακή
12	Σπήλαιο Πεστούρατα	ναι	άριστη
13	Σπήλαια Καλέτο 1 και Καλέτο 2	ναι	άριστη

Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΦΙ αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Τοξωτή γέφυρα του Μουσταφά Πασά	ναι	άριστη
2	Ιστορικό Μουσείο	ναι	άριστη
3	Αρχαίος και μεσαιωνικός οικισμός	όχι	πολύ κακή
4	Ντολμέν	όχι	πολύ κακή
5	Μνημείο των ηρώων πολέμου	ναι	άριστη
6	Εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής	ναι	άριστη
7	Εκκλησία της Αγίας Τριάδας	ναι	άριστη
8	Προϊστορικό και Πρωτοϊστορικό λακκοειδές σύμπλεγμα	ναι	ικανοποιητική
9	Απομεινάρια της ρωμαϊκής οδού «Βία Διαγωνάλης»	ναι	άριστη
10	Βραχώδης εκκλησία	ναι	άριστη
11	Μεσαιωνικό πύργο από το φρούριο Μπουκελόν	ναι	άριστη
12	Μεσαιωνικό φρούριο	ναι	άριστη
13	Θρακικός θολωτός τάφος	ναι	άριστη
14	Βραχώδης εκκλησία	ναι	άριστη
15	Θρακικός θολωτός τάφος	όχι	πολύ κακή
№	ΦΥΣΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Ενδιαίτημα Λευκού του θερινού - Λόζενσκι πατ (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη

2	Ενδιαίτημα Άγριας Παιώνιας (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
3	Ενδιαίτημα Βερμπάσκου πορφυρούντος (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
4	Ντερβίσκα Μογκίλα ("Ο τύμβος του δερβίση") (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
5	Καλέτο (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
6	Κορυφή Σέινοβετς	ναι	άριστη
<p>Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΦΙ αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.</p>			

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Μεσαιωνική ικανοποιητική	όχι	πολύ κακή
2	Φρούριο Κωνσταντία	ναι	πολύ κακή
3	Ναός της Θεοτόκου	ναι	πολύ κακή
4	Ναός του Αγίου Νικολάου του Θαυματουργού	ναι	άριστη
5	Ρωμαϊκή οδός	όχι	ικανοποιητική

Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΦΙ αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Τύμβος	όχι	πολύ κακή
2	Αρχαιολογικό συγκρότημα που περιλαμβάνει τα μνημεία: 1. Θρακικός οικισμός, 2. Θρακικός τόπος λατρείας, 3. Βραχώδεις κόγχες, 4. Βραχώδεις τάφοι.	ναι	άριστη
3	Εθνογραφικό Μουσείο	ναι	άριστη
4	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	ναι	άριστη
5	Βραχώδης τάφος	όχι	πολύ κακή
6	Τύμβος	όχι	πολύ κακή
7	Θρακικό φρούριο Χαμπαρλάκ Τελεσί	όχι	ικανοποιητική
8	Τύμβος Σλέστινα	όχι	πολύ κακή
9	Νεκρόπολη τύμβων	ναι	άριστη
10	Νεκρόπολη τύμβων	ναι	άριστη
11	Εκκλησία των Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου	ναι	άριστη
12	„Св. св. Константин и Елена“	ναι	άριστη
13	Αρχαιολογικό συγκρότημα που περιλαμβάνει 3 βραχώδεις τάφους	ναι	άριστη
14	Βραχώδης τάφος	ναι	άριστη

15	Μεσαιωνικό φρούριο	ναι	ικανοποιητική
16	Οινοποιείο στους βράχους /σαραπάνα/	όχι	πολύ κακή
17	Νεκρόπολη τύμβων	όχι	πολύ κακή
18	Θρακικό φρούριο «Κράλεβ Βραχ» (Κορυφή του Κράλεβο)	όχι	πολύ κακή
19	Θρακικό συγκρότημα στο λόφο Τσάλα της Ανατολικής Ροδόπης	ναι	ικανοποιητική
20	Τύμβος	όχι	ικανοποιητική
21	Θαρκικά σαραπάνι	όχι	πολύ κακή
22	Φρούριο «Τσάλα» από την Όψιμη ρωμαϊκή περίοδος και το Μεσαίωνα	όχι	πολύ κακή
23	Τουρμπές	ναι	ικανοποιητική
24	Νεκρόπολη τύμβων	όχι	πολύ κακή
25	Εκκλησία του Αγίου Ηλία	ναι	άριστη
26	Παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου	ναι	άριστη
27	Παρεκκλήσι της Αγίας Τριάδας	ναι	άριστη
№	ΦΥΣΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Στουντέν Κλάντενετς ("Κρύο Πηγάδι") (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
2	«Γκολέμιατ Σίπει» («Ο Μεγάλος Τροχός») (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
3	Ενδιαίτημα Αστράγαλου του Θράκα (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
4	Ενδιαίτημα Χαμπερλέας της Ροδόπης (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
5	Ντιάβολσκιαντ Μοσι ("Γέφυρα του διαβόλου") (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
6	Ανατολική Ροδόπη	ναι	άριστη

7	Γέφυρα στο Άρδα	ναι	άριστη
<p>Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme</p>			

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Δημοτικό Ιστορικό Μουσείο	ναι	άριστη
2	Εκκλησία της Θεοτόκου	ναι	άριστη
3	Μονή της Αγίας Τριάδας	ναι	άριστη
4	Βραχώδης ναός	ναι	ικανοποιητική
5	Θρακικό συγκρότημα λατρείας «Παλιόκαστρο» και Θρακικό φρούριο	ναι	άριστη
6	Υπολείμματα του φρουρίου Βίσεγκταντ	όχι	ικανοποιητική
7	Ντολμέν (δύο θαλάμων) και Μεγαλιθικός κύκλος - απομεινάρια	ναι	ικανοποιητική
8	Οχυρωμένη αρχοντική κατοικία από την Ελληνιστική εποχή	ναι	ικανοποιητική
9	Ντολμέν (δύο θαλάμων)	ναι	ικανοποιητική
10	Ντολμέν (δύο θαλάμων)	ναι	πολύ κακή
11	Ντολμέν (δύο θαλάμων - απομεινάρια)	ναι	πολύ κακή
12	Ντολμέν (δύο θαλάμων)	ναι	πολύ κακή
13	Βραχώδες Ιερό «Κάμεννα Μογκίλα» («Πέτρινος Τύμβος»)	ναι	ικανοποιητική
14	Ντολμέν δύο θαλάμων - απομεινάρια 4 ντολμέν δύο θαλάμων και ενός	ναι	άριστη
15	Ντολμέν (δύο θαλάμων)	όχι	πολύ κακή
16	Ντολμέν (δύο θαλάμων)	ναι	άριστη
17	Ντολμέν (δύο θαλάμων)	ναι	άριστη
18	Ντολμέν (συγκρότημα)	ναι	άριστη
19	Ντολμέν (συγκρότημα)	όχι	ικανοποιητική
20	Ντολμέν (συγκρότημα) - απομεινάρια 4 двукамерни долмени и кромлех	ναι	πολύ κακή
21	Ντολμέν - απομεινάρια	όχι	πολύ κακή
22	Συλλογή μουσείο	ναι	άριστη
23	Μεσαιωνικό φρούριο Καλέτο	όχι	πολύ κακή
№	ΦΥΣΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ

1	Περιοχή "Καζάνκιτε"	ναι	άριστη
2	Σπήλαιο "Μπάμπινιτε Μπόζκι"	ναι	ικανοποιητική
3	Μπρασανάροκια Στολ ("Η καρέκλα του κουρέα") (Προστατευόμενη	ναι	άριστη
4	Καρακόλιοβατα Ντούπκα ("Η Πέτρα του Καρα Κόλιο") (Προστατευόμενη	ναι	άριστη
5	Κρατικό δάσος γύρω από τη Μονή της Αγίας Τριάδας (Προστατευόμενη	ναι	άριστη
6	περιοχή)		
6	Το φαράγγι του ποταμού Τούντζα (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
7	Ενδιαίτημα Βερμπάσκου πορφυρούντος (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
8	Το βουνό Σακάρ	ναι	άριστη

Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	«Ιζβορατ να Μπελονόγκατα» («Η Πηγή της Νύφης με λευκά πόδια»)	ναι	άριστη
2	Η καμπουρωτή γέφυρα	ναι	ικανοποιητική
3	Εκκλησία του Μέγα Αθανασίου	ναι	άριστη
4	Ιστορικό Μουσείο	ναι	άριστη
5	Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκλούχιτε κάμανι» («Οι κουφές πέτρες»)	ναι	άριστη
6	Ρωμαϊκή οδός	ναι	άριστη
7	Αρχαιολογικό συγκρότημα Κάσταρ Ρούμπρα	ναι	πολύ κακή
8	Μενίρ-Τσουτσούλ Κάμακ	ναι	άριστη
9	Ρωμαϊκή οδός	ναι	άριστη
10	Ντολμέν	ναι	πολύ κακή
11	Ντολμέν	ναι	πολύ κακή
12	Καραβάν σαράι	ναι	άριστη
№	ΦΥΣΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Καταρράκτης Κιουμουρλούκα	ναι	άριστη
2	Καταρράκτης Κουρού-Ντερέ	ναι	άριστη
3	Σπήλαιο Χαϊντούσκατα Ντούπκα (Η Τρύπα του Κλέφτη)	όχι	άριστη
	Σπήλαιο Στάνκοβα Κάστα (Το Σπίτι του Στάνκο)	όχι	άριστη
4	Ενδιαίτημα Λευκίου του θερινού (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη

5	Το φαράγγι Ολού-ντερέ (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
6	Μπακαρλία (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
7	Ενδιαίτημα Βερμπιάσκου πορφυρούντος (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
<p>Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.</p>			

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Εκκλησία των Αγίων Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ	ναι	άριστη
2	Εκκλησία της Κοίμησης Θεοτόκου	ναι	άριστη
3	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	ναι	άριστη
4	Αρμενική Εκκλησία «Σουρπ Στεπάννος» (του Αγίου	ναι	άριστη
5	Εσκι Τζαμί (Τζαμί Τζαντιντ)	ναι	άριστη
6	Τσαρσί Τζαμί	ναι	άριστη
7	Μνημείο της Θεοτόκου	ναι	άριστη
8	Μνημείο «1000 χρόνια Χάσκοβο»	ναι	άριστη
9	Το καμπαναριό	ναι	άριστη
10	Ο παλιός πύργος ωρολογίου	ναι	άριστη
11	Το ηλιακό ρολόι	ναι	άριστη
12	Μνημείο του Φθόνου	ναι	άριστη
13	Φρούριο Μάρσα	ναι	ικανοποιητική
14	Περιφερειακό Ιστορικό Μουσείο-Χάσκοβο	ναι	άριστη
15	Το Σπίτι του Τσορμπατζή Πασκάλ	ναι	άριστη
16	Το Σπίτι του Τσορμπατζή Ντιμιτράκ	ναι	άριστη
17	Το Σπίτι του Μπογιατζή Ογλού	ναι	άριστη
18	Το Σχολείο του Κύρκοβο	ναι	άριστη
19	Θέατρο "Ιβάν Ντίμοφ"	ναι	άριστη
20	Πινακοθήκη - Χάσκοβο	ναι	άριστη
21	Γκαλερί "Φόρουμ"	ναι	άριστη
22	Προϊστορικός οικισμός	όχι	πολύ κακή
23	Νεκροταφείο του Αλεξάνδροβο - πρωτότυπο	ναι	ικανοποιητική
24	Μουσείο Θρακικής Τέχνης	ναι	άριστη

25	Τοποθεσία του Πανηγυρίου του Ουζουντζόβο από τον 16ο έως τον 19ο αιώνα	ναι	άριστη
26	Εκκλησία της Κοίμησης Θεοτόκου (η εκκλησία του Ουζουντζόβο)	ναι	άριστη
27	Μεσαιωνικό φρούριο	ναι	πολύ κακή
28	Αγία πηγή και παρεκκλήσι της Αγίας Άννας	ναι	άριστη
29	Παραδοσιακό δωμάτιο	ναι	άριστη
30	Ο Τουρμπές του Οσμάν Μπαμπά	ναι	άριστη
№	ΦΥΣΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
1	Σπήλαιο "Ιβάνοβα Ντούπκα" ("Η Τρύπα του Ιβάν")	όχι	ικανοποιητική
2	Σπήλαιο "Ντιάντο Ντούλοβατα Ντούπκα" ("Η Τρύπα του Πάππα")	όχι	άριστη
3	Σπήλαιο Μουρτσάλκα	όχι	ικανοποιητική
4	Άλσος «Κενάνα»	ναι	άριστη
5	Προστατευόμενη περιοχή Ζλάτνο πολέ (Χρυσό πεδίο)	ναι	άριστη
6	Μποάζα (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
7	Γάλανθος ο Χιονώδης (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
8	Ενδιαίτημα δρυός της έμμοιχου (Προστατευόμενη περιοχή)	ναι	άριστη
<p>Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.</p>			

Ένθετο 1.3.

Ανάλυση και εκτίμηση της αναγνωρισιμότητας των αντικειμένων της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς μεταξύ του πληθυσμού της στοχευμένης περιοχής/επαρχία Χάσκοβο

I. Θέση των πολιτιστικών και των φυσικών αντικειμένων στην αντίληψη του τοπικού πληθυσμού για την ανάπτυξη της στοχευμένης περιοχής

Η αναγνωρισιμότητα των αντικειμένων μελετάται στο πλαίσιο της γενικής αντίληψης του τοπικού πληθυσμού για την ανάπτυξη της στοχευμένης περιοχής (επαρχία Χάσκοβο).

Τα αντικείμενα της πολιτιστικο-ιστορικής κληρονομιάς έχουν κατηγορηματική θέση στην αντίληψη του πληθυσμού σαν δεύτερη πιο σημαντική πηγή για την ανάπτυξη της στοχευμένης περιοχής με τη δυνατότητα που προσφέρει να προσελκύει επισκέπτες:

- Τα αντικείμενα της πολιτιστικο-ιστορικής κληρονομιάς είναι η δεύτερη πιο σημαντική πηγή (30,6%), με τη νομοί α συνδέεται η βασική δυνατότητα για ανάπτυξη της περιφέρειας Χάσκοβο – μετά τη γη και τη δυνατότητα ανάπτυξης της Γεωργίας (33,2%).
- Μετά τη Γεωργία (58,8%), η νομοί α οι ερωτηθέντες αντιλαμβάνονται σαν τη δραστηριότητα με τη καλύτερη προοπτική για την περιφέρεια Χάσκοβο, ο Τουρισμός είναι στη δεύτερη θέση (45%) ενώ η Αμπελουργία και η Οινοποιία (22,8%) είναι ο τρίτος βασικότερος τομέας ανάπτυξης.

Μεταξύ των αντικειμένων της πολιτιστικής κληρονομιάς **βασικό ρόλο έχουν τα αρχαιολογικά αντικείμενα** – αρχαιότητες, ανασκαφές και ερείπια (με λιγότερο ενδιαφέρον προσταρχιτεκτονικά μνημεία): με βαθμολογία από το 1 έως το 7, με το 7 να είναι η υψηλότερη, τα αρχαιολογικά μνημεία λαμβάνουν πολύ υψηλή βαθμολογία για τη δυνατότητα τους να προσελκύουν τουρίστες στην περιοχή – 6.02, βαθμολογία η οποία είναι η υψηλότερη μεταξύ των αντικειμένων – για τα αρχιτεκτονικά αξιοθέατα η βαθμολογία είναι 5.81, ενώ για τα τοπικά έθιμα και τις παραδόσεις – 5.65.

Τα αντικείμενα της φυσικής κληρονομιάς μένουν σε δεύτερο πλάνο:

- Οι ερωτηθέντες μιλάνε αυθόρμητα για τις φυσικές μορφές της περιοχής αλλά είναι πολύ λιγότεροι οι άνθρωποι που αναφέρονται σε αυτές σαν πηγή ανάπτυξης απ' ό,τι αυτοί που αναφέρονται στα πολιτιστικά αξιοθέατα – 20,8%.

- Ημέση βαθμολογία της δυνατότητας των φυσικών αξιοθέατων να προσελκύουν επισκέπτες είναι 5.54 (από το 1 έως το 7, με το 1 χαμηλότερη και το 7 υψηλότερη βαθμολογία) – η βαθμολογία αυτή είναι υψηλή αλλά είναι χαμηλότερη από τις βαθμολογίες των πολιτιστικών αξιοθέατων – αρχαιολογικών, αρχιτεκτονικών και αυτών που ανήκουν στην άυλη κληρονομιά – έθιμα και παραδόσεις.

II. Αναγνωρισιμότητα και εκτίμηση των αντικειμένων

Σαν αποτέλεσμα της δημοσκόπησης στην επικράτεια της περιφέρειας του Χάσκοβο διαπιστώθηκε ότι το ποσοστό πληθυσμού σχεδόν 80% των πολιτιστικών και πολιτιστικής κληρονομιάς στην περιφέρεια του Χάσκοβο – πάνω από 80% από τους ερωτηθέντες μπορούν αυθόρμητα να υποδείξουν τουλάχιστον ένα πολιτιστικό αξιοθέατο και πάνω από 70% από αυτούς – φυσικό αξιοθέατο.

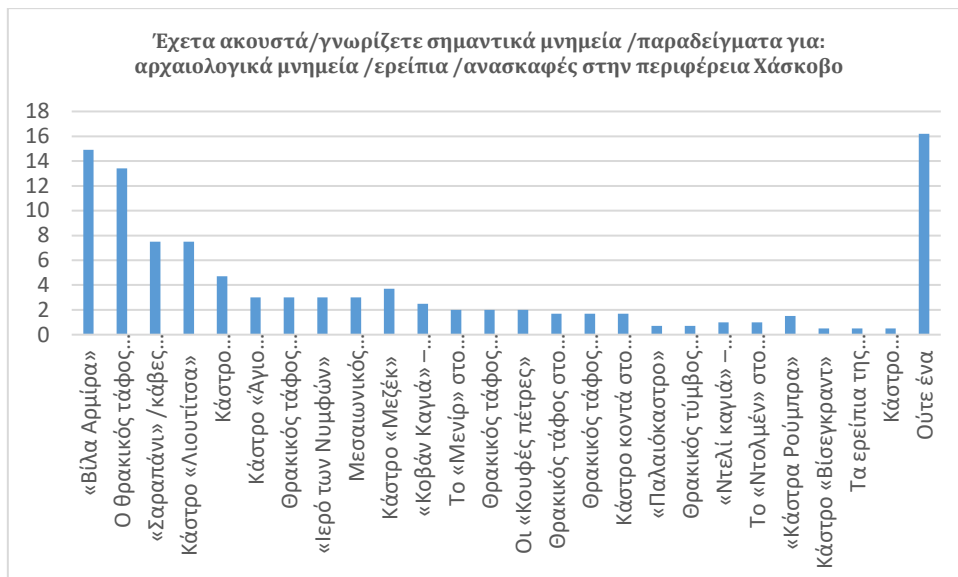
Συνολικά όμως τα φυσικά αξιοθέατα είναι λιγότερο γνωστά από τα πολιτιστικά αξιοθέατα. Εκτός αυτού σαν αντικείμενο της φυσικής κληρονομιάς οι ερωτηθέντες αναγνωρίζουν τις Προστατευμένες Περιοχές (ΠΠ «Η Τρύπα», «Λικάνα») και γενικά μέρη στην εξοχή έξω από τους οικισμούς (κορυφές, ποτάμια), όπως και υποδομές ύδρευσης σαν τα φράγματα, συμπεριλαμβανομένου και αστικά πάρκα. Κάποια από τα αξιοθέατα δεν βρίσκονται στην περιφέρεια Χάσκοβο (Κάστρο Βίσεγκραντ, «Πέτρινο σγάμο», η πηγή του ποταμού Άρντα, «Πέτρινα Μανιτάρια»). Αυτό που συνδέει αυτά τα μέρη είναι πως πρόκειται για τόπους ξεκούρασης κοντά σε πράσινο, σενερά και άλλα φυσικά στοιχεία.

Τα πολιτιστικά αξιοθέατα στα οποία αναφέρονται αυθόρμητα οι ερωτηθέντες είναι αντικείμενα αναγνωρίσιμα πολιτιστικά μνημεία που έχουν και αντίστοιχο καθεστώς, τα περισσότερα από τα οποία είναι εθνικής σημασίας όπως και άλλα που έχουν περισσότερο συμβολική σημασία για τους ντόπιους (π. χ. μνημείο της Θεοτόκου φιλοτεχνημένο πρόσφατα).

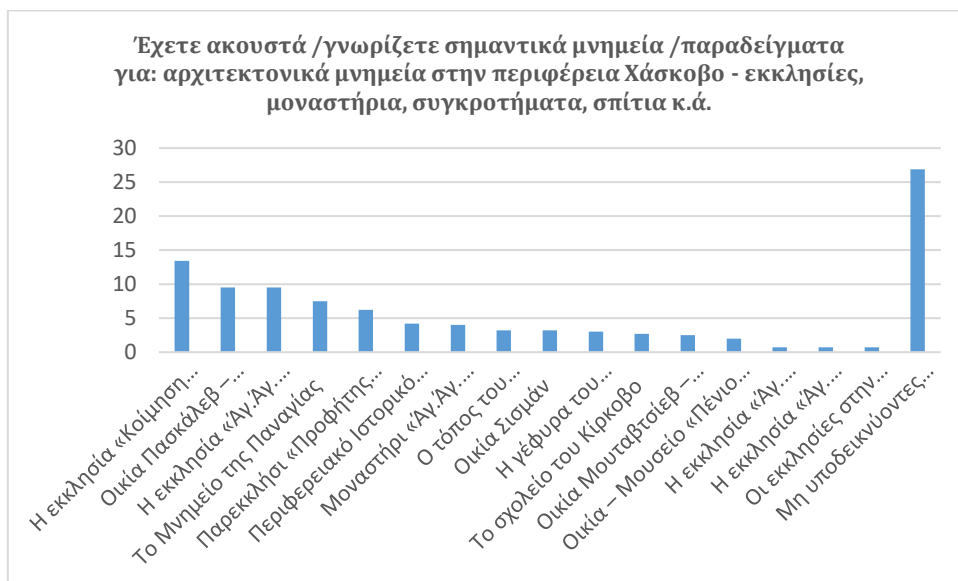
Τα αντικείμενα της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι πιο δημοφιλή μεταξύ του πληθυσμού σαν έμβλημα της περιφέρειας από τα φυσικά αξιοθέατα.

- Όσον αφορά τα αντικείμενα της πολιτιστικής κληρονομιάς, το μέρος των ερωτηθέντων που τους έρχονται αυθόρμητα στο μυαλό αρχαιολογικά μνημεία είναι 83,8% ενώ αρχιτεκτονικά μνημεία - 73,1%. Τα φυσικά αξιοθέατα αναφέρονται λιγότερο από άνθρωποι - 69,4%.
- Αναλογικά τα μνημεία που αναφέρονται συχνότερα είναι ιστορικά αρχαιολογικοί χώροι (25 αξιοθέατα), ακολουθούν τα αρχιτεκτονικά αξιοθέατα (15 αξιοθέατα) σαν μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιφέρειας και πιο περιορισμένη είναι αναφορά στα φυσικά αξιοθέατα (14 αξιοθέατα), συμπεριλαμβανομένων αξιοθέατων σαν τα φράγματα στην περιοχή και το πάρκο «Κενάνα».

Πίνακας 1

Πίνακας 2

Στην ενότητα αυτή θα δείχναν πρώτα απ' όλα σε κάποιον οποιοδήποτε επισκέπτεται για πρώτη φορά την περιοχή, επίσης συνηθέστερα αντικείμενα της πολιτιστικής κληρονομιάς, με την πρώτη θέση στη λίστα να κρατούν δυο αξιοθέατα και τα δυο πραγματικά πολιτιστικά μνημεία με εθνική σημασία: Η «Βίλα Αρμίρα» (20,1%) και ο Θρακικός τάφος στο χωριό Αλεξάντροβο (14,7%). Στα επόμενα αντικείμενα -

Το παρόν έγγραφο δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του έργου "Πρώτωση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ηλεκτρονικών μέσων" (eTOURIST), που χρηματοδοτείται από το INTERREG VA "Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020" Συμφωνία προφοράς B.2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και τα εθνικά κονδύλια των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.

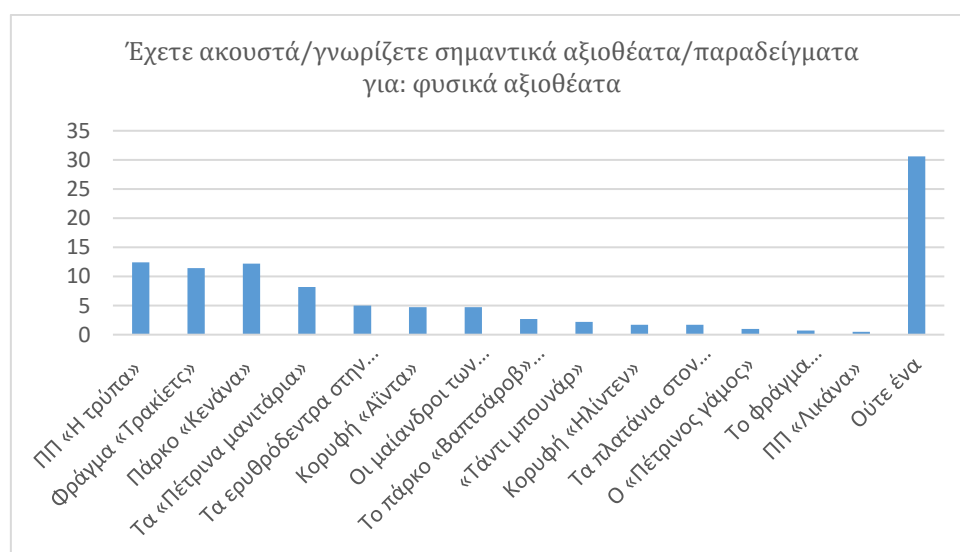
όπως της πολιτιστικής, της φυσικής κληρονομιάς έχουν αναφερθεί λιγότερο από το 10 % των ερωτηθέντων.

Πίνακας 3

Τα Φυσικά αξιοθέατα που είναι πηγή υπερηφάνειας είναι πολύ λιγότερα με το πάρκο «Κενάνα» να αναφέρεται συχνότερα (5, 0%), τα φράγματα «Τρακίετς» (4%) και «Ιβάλοβγκραντ» (3,2%) και την κορυφή «Αϊντα» (3%).

Πίνακας 4

Σχεδόν οι μισοί (47%) από τους ερωτηθέντες έχουν επισκεφτεί τουλάχιστον ένα από τα

Το παρόν έγγραφο δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του έργου "Πρώιμη και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ηλεκτρονικών μέσων" (eTOURIST), που χρηματοδοτείται από το INTERREG VA "Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020" Συμφωνία προφοράς B.2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και τα εθνικά κονδύλια των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.

υποδειγμένασανφυσικάαξιοθέαταενώ63%- τουλάχιστον ένα από τα πολιτιστικά μνημεία.

Σχεδόνολοιοιεπισκέπτεςέχουνδώσειεκτίμησητωναξιοθέατωνπουέχουνεπισκεφτείαλλά γιακάποιααπότααξιοθέαταιεπισκέπτεςείναιλίγοικαιγι'

αυτόιεκτιμήσειςλαμβάνονταιμόνοσανπροσανατολισμόςπουμπορείνααλλάξεισημαντικ άστηνπερίπτωσημιαςπιοεμπεριστατωμένηςανάλυσης. Με βαθμολογία από το ένα ως το εφτά (1 η πιο υψηλή, 2, 3, 4 – ουδέτερη και 5,6, 7 – υψηλότερη βαθμολογία)οι μέσες βαθμολογίες βάση των δυο κριτηρίων για τα φυσικά αξιοθέατα, που οι ερωτηθέντες έχουν επισκεφτεί τον τελευταίο χρόνο δείχνουν :

- Ηγενικήκατάστασηκαιτοεπίπεδοσυντήρησηςέχειμεγαλύτερηβαθμολογίαγιασχεδόνόλατααξιοθέαταεναντιθέσειμετηνβαθμολογίαγιατιςπληροφορίεςκαιτιςοδηγίες γιαναφτάσειςωσαυτά, μεμόνηξαίρεσηταφράγματαταποίαείναιμέροςυποδομήςπουαπαιτείταιναείναισ αφώσσηματοδοτημένη.
- ΜετηνκαλήτουςκατάστασηξεχωρίζουνοιΠροστατευμένεςΠεριοχέςγύρωαπότοΜατζάροβοκαιενμέρειηΠροστατευμένηΠεριοχή«Ητρύπα».

Όσοναφοράταπολιτιστικάαξιοθέατασημειώνεταιικαλήαναγνωρισιμότητακαιιερωτηθέντεςδηλώνουνπωςπερνούνελεύθεροχρόνος'αυτούςτουςχώρους–περισσότεροιαπό τουςμισούς από τους ερωτηθέντες (63%) έχουν επισκεφτεί τουλάχιστον ένα από τα πολιτιστικά αξιοθέατα.

Ηβαθμολογίαγιαταπολιτιστικάμνημείαβάσηκαιτωνδυοκριτηρίωνείναιπιουψηλήαπόαυτήτωνφυσικώναξιοθέατωνμετηνγενικήκατάστασηξανάναεκτιμάταιπερισσότεροαπό την ύπαρξη πληροφοριών.

Τααναγνωρίσιμαπολιτιστικάκαιφυσικάαξιοθέαταμεταξύτουπληθυσμούείναι:

«Βίλα Αρμίρα»
Ο θρακικός τάφος στο Αλεξάντροβο
«Σαραπάνι»/κάβες στο βράχο στο χωριό Κράλεβο, στην περιοχή Αβράμοβ κάμακ και στην τοποθεσία Ποζάριστετο
Κάστρο «Λιουτίτσα»
Κάστρο«Ροντόστιτσα»
Κάστρο«ΆγιοΠνεύμα»
Θρακικόςτάφος«Πτσελάρι»
«ΙερότωνΝυμφών»
ΜεσαιωνικόςπύργοςστοχωριόΜάτοσινα
Κάστρο«Μεζέκ»
«ΚοβάνΚαγιά» – εσοχέςσταβράχια
Το «Μενίρ» στο χωριό Οβτσάροβο
Θρακικός τάφος«Αλτάν τεπέ»

Οι «Κουφές πέτρες»
Θρακικός τάφος στο χωριό Ντόλνο Λούκοβο
Θρακικός τάφοςστην κορυφή «Σέινοβets»
Κάστροκοντά στο χωριό Γκουγκούτκα
«Παλαιόκαστρο»
Θρακικός τύμβος στο χωριό Σβιράτσι
«Ντελί καγιά» – εκκλησία στο βράχο
Το «Ντολμέν» στο χωριό Πλεβούν
«Κάστρα Ρούμπρα»
Κάστρο«Βίσεγκραντ»
Ταερείπιατηςρωμαϊκήςοδοού«ΒίαΝτιαγκονάλις»
Κάστρο«Κλοκότνιτσα»
Ηεκκλησία «ΚοίμησηΘεοτόκου» στοχωριόΟυζουντζόβο
ΟικίαΠασκάλεβ – Χάσκοβο
Η εκκλησία «Άγ.Άγ. Κωνσταντίνος και Ελένη» στο Ντόλνο Λούκοβο (μέσα στη γη)
Το Μνημείο της Παναγίας
Παρεκκλήσι «Προφήτης Ηλίας» πάνω από το χωριό Χούχλα
Περιφερειακό Ιστορικό Μουσείο
Μοναστήρι «Άγ.Άγ. Κωνσταντίνος και Ελένη»- Λάτζα
Ο τόπος του Πανηγυριού του Ουζουντζόβο
Οικία Σισμάν
ΗγέφυρατουΜουσταφάπασά – Σβίλενγκραντ
Το σχολείο του Κίρκοβο
Οικία Μουταβτσιέβ – Ιβάηλοβγκραντ
Οικία – Μουσείο «Πένιο Πένεβ» – Ντιμίτροβγκραντ
Η εκκλησία «Άγ. Δημήτριος» στο χωριό Μάντριτσα
Η εκκλησία «Άγ. Δημήτριος» στο Χάσκοβο
Οι εκκλησίες στην περιοχή γενικά
ΠΠ «Η τρύπα»
Φράγμα «Τρακίετς»
Πάρκο «Κενάνα»
Τα «Πέτρινα μανιτάρια»
Τα ερυθρόδεντρα στην τοποθεσία «Κολιμπάρ τσεσμά»
Κορυφή «Αΐντα»
ΟιμαϊάνδρσιτωνποταμώνΆρντα, ΛούνταΡεκάκαιΜπιάλαΡεκά
Τοπάρκο «Βαπτσάροβ» καιηλίμνητου
«Τάντι μπουνάρ»
Κορυφή «Ηλίντεν»
Τα πλατάνια στον ποταμό Άρντα
Ο «Πέτρινος γάμος»
Το φράγμα «Ιβάηλοβγκραντ»

ΠΠ «Λικιάνα»

Μέση βαθμολογία των επισκεπτών για τα φυσικά και τα πολιτιστικά αξιοθέατα - γενικά για όλα τα αξιοθέατα

η χαμηλότερη βαθμίδα 1 2 3 4 5 6 7 η υψηλότερη βαθμίδα

	Εκτίμηση γενικής κατάστασης και επιπέδου συντήρησης	Εκτίμηση ύπαρξης πληροφοριών και σήμανσης
Μέση βαθμολογία των φυσικών αξιοθέατων : βάση όλων των απαντήσεων	4,89	4,40
Μέση βαθμολογία των πολιτιστικών μνημείων : βάση όλων των απαντήσεων	5,16	4,89

Μέση βαθμολογία επισκεπτών για τα αντικείμενα της φυσικής κληρονομιάς - για κάθε αξιοθέατο

η χαμηλότερη βαθμίδα 1 2 3 4 5 6 7 η υψηλότερη βαθμίδα

Φυσικό Αξιοθέατο	% από τις επισκέψεις	Εκτίμηση γενικής κατάστασης και επιπέδου συντήρησης	Εκτίμηση ύπαρξης πληροφοριών και σήμανσης
Πάρκο «Κενάνα»	26,3%	4,72	4,38
Φράγμα «Τρακίετς»	23,7%	4,36	4,64
ΠΠ «Η τρύπα»	18,4%	5,10	4,45
Τα «Πέτρινα μανιτάρια»	13,2%	4,86	4,50
Οι μαϊάνδροι του ποταμού Μπιάλα Ρεκά	7,4%	4,56	3,56
Οι μαϊάνδροι του ποταμού Άρντα	6,8%	5,00	4,50
Το φράγμα «Ιβάλοβγκραντ»	6,3%	4,33	4,67
Οι προστατευμένες Περιοχές γύρω από το Ματζάροβο	5,8%	6,27	6,27
ΠΠ «Λικιάνα»	4,2%	3,50	3,0
Κορυφή «Αΐντα»	2,1%	4,00	4,0
Κορυφή «Ηλίντεν»	2,1%	7,00	4,0
Τα δάση γύρω από το χωριό Χούχλα	1,6%	Δεν αναφέρεται	Δεν αναφέρεται
Τα δάση κατά μήκος του	1,6%	1,0	1,0

Το παρόν έγγραφο δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του έργου "Πρώιμη και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ηλεκτρονικών μέσων" (eTOURIST), που χρηματοδοτείται από το INTERREG VA "Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020" Συμφωνία Προσφοράς B.2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και τα εθνικά κονδύλια των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.

	Ποταμού Άρντα			
	ΤοΚάμπινγκ «Αλεξάντροβο»	1,1%	6,0	6,0
	Μέση βαθμολογία βάση του κριτηρίου		4,89	4,40

Μέση βαθμολογία επισκεπτών για τα αντικείμενα της πολιτιστικής κληρονομιάς για κάθε αξιοθέατο

η χαμηλότερη βαθμίδα 1 2 3 4 5 6 7 η υψηλότερη βαθμίδα

Αντικείμενο της πολιτιστικής κληρονομιάς	% από τις επισκέψεις	Εκτίμηση γενικής κατάστασης και επιπέδου συντήρησης	Εκτίμηση ύπαρξης πληροφοριών και σήμανσης
«Βίλα Αρμίρα»	23,6%	6,63	6,52
Κάστρο «Λιουτίτσα»	20,5%	3,79	4,35
Ο θρακικός τάφος στο Αλεξάντροβο	14,6%	4,44	4,32
Η εκκλησία του Ουζουντζόβο	13,4%	5,06	4,69
Το Μνημείο της Θεοτόκου	11,8%	4,69	4,54
Οι «Κουφές πέτρες»	9,4%	5,38	4,83
Κάστρο «Μεζέκ»	7,9%	6,00	5,39
Οικία Πασκάλεβ	4,7%	5,25	3,88
Κάστρο «Ροντόσιτσα»	4,7%	4,00	2,00
Ο θρακικός τύμβος κοντά στο χωριό Σβιράτσι	3,9%	2,30	2,70
Οικία - Μουσείο «Πένιο Πένεβ»	3,1%	6,50	6,50
Ρωμαϊκή γέφυρα	3,1%	3,75	3,75
Τοποθεσία Ποζάριστετο	2,8%	6,50	6,50
«Σαραπάνα»	2,8%	5,86	5,29
Παρεκκλήσι «Προφήτης Ηλίας»	2,4%	7,00	5,87
Κάστρο «Άγιο Πνεύμα»	2,0%	5,80	6,80
Περιφερειακό Ιστορικό Μουσείο - Χάσκοβο	2,0%	6,13	4,25
Το Σχολείο του Κίρκοβο	1,6%	4,50	4,50
Μοναστήρι «Άγ. Αγ. Κωνσταντίνος και Ελένη»	1,6%	4,00	4,00
«Κοβάν καγιά»	1,6%	6,00	5,00
Κάστρο κοντά στο χωριό Γκουγκούτκα	1,6%	6,00	6,00
Μέση βαθμολογία βάση του κριτηρίου		5,16	4,89

Πράρτημα 1.4. Ορισμένοι χώροι από την άποψη της ιστορικής περιόδου τους

ΠΕΡΙΟΔΟΣ	
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ	
<i>/ πριν από 2,5 εκατομμύρια χρόνια - 3300/3000 π.Χ./</i>	
	<p>Ακρόπολη από ντολμέν, χωριά Οριάχοβο και Βάσκοβο, Δήμος Λιουμπίμετς Προϊστορικό φρούριο από την εποχή των Θρακών «Γκολιάμοτο Γκραντίστε», χωριό Γκόρνο Μπριάστοβο, Δήμος Μινεράλι Μπάνι Ηλιακό ρολόι, χωριό Μινεράλι Μπάνι, Δήμος Μινεράλι Μπάνι Ντολμέν, χωριό Στουντένα, περιοχή «Καπακλία», Δήμος Σβίλενγκραντ Προϊστορικό και Πρωτοϊστορικό λακκοειδές σύμπλεγμα, χωριό Καπιτάν Αντρέεβο, περιοχή Χαούζα, Δήμος Σβίλενγκραντ</p>
ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ (ΑΡΧΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ)	
<i>/3300/3000 π.Χ. μέχρι το έτος 800 π.Χ./</i>	
	<p>Θρακικό ντολμέν, χωριό Ζελέζινο, Δήμος Ιβάλιοβγκραντ Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκλούχιτε κάμανι» («Οι κουφές πέτρες»), χωριά Ντάμποβετς και Μάλκο Γκραντίστε, Δήμος Λιουμπίμετς Θρακικός θολωτός τάφος, χωριό Βάλτσο Πολέ, Δήμος Λιουμπίμετς Γκόσποντεβα Στάπκα (Βήμα του Κυρίου), χωριό Οριάχοβο, Δήμος Λιουμπίμετς Θρακικό φρούριο και ιερό Σιβρί Ντικμέ, χωριό Γκόρνο Πολέ, Δήμος Ματζάροβο Στάπκατα να Μπογκορόντιτσα (Το Βήμα της Παναγίας), χωριό Μινεράλι Μπάνι, Δήμος Μινεράλι Μπάνι Αρχαίο και μεσαιωνικό ιερό, πόλη Σβίλενγκραντ, περιοχή Χισάρια, κοντά στην γειτονιά Κανακλίσκα Τύμβος, χωριό Ματζάρι, Δήμος Σταμπολόβο Βραχώδες τάφος, χωριό Πόποβετς, περιοχή «Χαμπάρ Τας», Δήμος Σταμπολόβο Τύμβος, χωριό Πόποβετς, Δήμος Σταμπολόβο Νεκρόπολη τύμβων, χωριό Σταμπολόβο, περιοχή «Ντβέτε Τσούκι», Δήμος Σταμπολόβο Νεκρόπολη τύμβων, χωριό Σταμπολόβο, περιοχή «Ιλιάρσκα Γκορά», Δήμος Σταμπολόβο Ντολμέν (δύο θαλάμων - απομεινάρια), χωριό Σακάρτσκι, Δήμος Τοπόλοβγκραντ Ντολμέν (δύο θαλάμων), χωριό Σακάρτσκι, περιοχή «Γιουργκάκοφ Ιγκρέκ», Δήμος Τοπόλοβγκραντ Βραχώδες Ιερό «Κάμεννα Μογκίλα» («Πέτρινος Τύμβος»), Δήμος Τοπόλοβγκραντ Ντολμέν δύο θαλάμων - απομεινάρια, χωριό Χλιάμποβο, περιοχή «Μπιάλατα Τρεβά» («Λευκό Χορτάρι») Ντολμέν (δύο θαλάμων), χωριό Χλιάμποβο, περιοχή «Μανγκάρα», Δήμος Τοπόλοβγκραντ Ντολμέν (δύο θαλάμων), χωριό Χλιάμποβο, Δήμος Τοπόλοβγκραντ Ντολμέν (δύο θαλάμων), χωριό Χλιάμποβο, Δήμος Τοπόλοβγκραντ Ντολμέν (συγκρότημα), χωριό Χλιάμποβο, Δήμος Τοπόλοβγκραντ Ντολμέν (συγκρότημα), χωριό Χλιάμποβο, Δήμος Τοπόλοβγκραντ Ντολμέν (συγκρότημα), χωριό Πλανίνοβο, περιοχή «Πιάσατσιτε» («οι Άμμοι»), Δήμος Τοπόλοβγκραντ Ντολμέν, χωριό Ράντοβετς στις περιοχές Καπακλία και Τσερβένιτε Βαρβούσκι, Δήμος Τοπόλοβγκραντ</p>

Το παρόν έγγραφο εικονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Πρώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΦΙ αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.

	<p>Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκλούχιτε Κάμανι» («Οι κωφοί πέτρες»), χωριό Ορεσέτς, Δήμος Τοπόλοβγκραντ Μενίρ-Τσουτσούλ Κάμακ, χωριό Οβτσάροβο, Δήμος Χάρμανλι Ντολμέν, χωριό Τσέρεποβο, Δήμος Χάρμανλι Ντολμέν, χωριό Όσταρ Κάμακ, περιοχή «Σιβρί Καγιά», Δήμος Χάρμανλι</p>
	<p>ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ (ΚΛΑΣΙΚΗ ΚΑΙ ΥΣΤΕΡΗ ΕΠΟΧΗ)</p>
	<p><i>/από τον 8ο αιώνα π.Χ. μέχρι τις αρχές του 6ου αι. μ.Χ./</i></p>
	<p>Θρακικό ιερό των νυμφών και της Αφροδίτης, Χωριό Κασνάκοβο, περιοχή «Γκιαούρ Μπουνάρ», πόλη Ντιμίτροβγκραντ Αρχαία Ρωμαϊκή Βίλα «Αρμίρα» 2ο-4ο αιώνα, πόλη Ιβάιλοβγκραντ Θρακικό νεκροταφείο, περιοχή «Ρόνκιτε», χωριό Ντόλνο Λούκοβο, Δήμος Ιβάιλοβγκραντ Μεγαλιθική ταφική εγκατάσταση (ντολμέν), χωριό Πλεβούν, Δήμος Ιβάιλοβγκραντ Κλιμακωτής πέτρινη κατασκευή στο «Μεγάλο τύμβο», χωριό Σβιράτσι, Δήμος Ιβάιλοβγκραντ Θρακικό ταφικό-λατρευτικό σύμπλεγμα και οικισμός. Μεσαιωνικό φρούριο «Οκόπα». Σαραπάννα, πόλη Ματζάροβο Ρωμαϊκή οδός, χωριό Ντόλνι Γκλαβανάκ, Δήμος Ματζάροβο Μεγαλιθική εγκατάσταση λατρείας - κρόμιλεχ. «Μπουνάραλτα», χωριό Ντόλνι Γκλαβανάκ, Δήμος Ματζάροβο Βραχώδες ανάγλυφο/ Ιερό, τα περίχωρα του χωριού Γκόρνο Πολέ, Δήμος Ματζάροβο Βραχώδης τάφος, περιοχή Φουρντζίκα, χωριό Γκόρνο Πολέ, Δήμος Ματζάροβο Θρακικές βραχώδεις κόγχες – «Χαμπαρκαγιά», χωριό Γκόρνο Πολέ, Δήμος Ματζάροβο Σαραπάννα, περιοχή «Γκολέματ Μπουρούν» στα περίχωρα του χωριού Μπαλτζά, Δήμος Ματζάροβο Θρακικό συγκρότημα λατρείας. Θρακικό και μεσαιωνικό φρούριο «Χισάρια». Παρεκκλήσι των Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου, χωριό Σενοκλάς, Δήμος Ματζάροβο Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκλούχιτε κάμανι» («Οι κουφές πέτρες»), χωριό Εφρέμ, Δήμος Ματζάροβο Θρακικό βραχώδες συγκρότημα λατρείας και φρούριο από την εποχή της Όψιμης Αρχαιότητας στην περιοχή «Χισάρια», χωριό Άγγελ Βοεβόδα, Δήμος Μινεράλνι Μπάνι Ρωμαϊκό φρούριο «Άγιο Πνεύμα», χωριό Μινεράλνι Μπάνι, Δήμος Μινεράλνι Μπάνι Φρούριο κορυφή Κούπενα / Βάργκα / Λάννιτσατα, χωριό Σαρνίτσα, Δήμος Μινεράλνι Μπάνι Καλέτο Σαρνίτσα – τοίχοι ενός θρακικού φρουρίου με πύργο από την εποχή της όψιμης Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα, χωριό Σαρνίτσα κοντά στην ορεινή διάβαση «Γκιντίκα», Δήμος Μινεράλνι Μπάνι Σαραπάνι (πέτρινες πισίνες «Σαράπ Τας»), χωριό Μπριάστοβο, Δήμος Μινεράλνι Μπάνι Θρακικό φρούριο στην κορυφή «Όρλοβι σκαλί» (Βράχια των Αετών), χωριό Σαρνίτσα, Δήμος Μινεράλνι Μπάνι Απομεινάρια της ρωμαϊκής οδού «Βία Διαγωνάλης» χωριό Καπιτάν Αντρέεβο, περιοχή «Χαούζα», Δήμος Σβίλενγκραντ Θρακικός θολωτός τάφος, χωριό Μεζέκ, Δήμος Σβίλενγκραντ Θρακικός θολωτός τάφος, κορυφή Σέινοβετς, Δήμος Σβίλενγκραντ Μεσαιωνική νεκρόπολη, πόλη Σιμεόνοβγκραντ, περιοχή Μπελάνα, Δήμος Σιμεόνοβγκραντ</p>

	<p>Φρούριο Κωνσταντία, πόλη Σιμεόνοβγκραντ Ρωμαϊκή οδός, χωριό Τρογιάν, Δήμος Σιμεόνοβγκραντ Αρχαιολογικό συγκρότημα, χωριό Ντόλνο Τσερκόβιστε, Δήμος Σταμπολόβο Τύμβος σε αρχαίο οικισμό, χωριό Σταμπολόβο, περιοχή «Μπέσκοβα και Μάσκοβα Ρεκά», Δήμος Σταμπολόβο Αρχαιολογικό συγκρότημα που περιλαμβάνει 3 βραχώδεις τάφους, χωριό Πτσελάρι, Δήμος Σταμπολόβο Βραχώδης τάφος, χωριό Πτσελάρι, περιοχή «Καρά Ιν», Δήμος Σταμπολόβο Οινοποιείο στους βράχους /σαραπάνα/ χωριό Κράλεβο, Δήμος Σταμπολόβο Νεκρόπολη τύμβων, χωριό Κράλεβο, Δήμος Σταμπολόβο βο Θρακικό φρούριο «Κράλεβ Βραχ» (Κορυφή του Κραλεβο), χωριό Κράλεβο, Δήμος Σταμπολόβο Θρακικό φρούριο Χαμπαρλάκ Τελεσί, χωριό Πόποβετς, Δήμος Σταμπολόβο Θρακικό συγκρότημα στο λόφο Τσάλα της Ανατολικής Ροδόπης, χωριό Κράλεβο, Δήμος Σταμπολόβο Τύμβος, χωριό Ντόλνο Μπότεβο, Δήμος Σταμπολόβο Θρακικά σαραπάνι, χωριό Ντόλνο Μπότεβο, Δήμος Σταμπολόβο Φρούριο «Τσάλα» από την Όψιμη ρωμαϊκή περίοδο και το Μεσαίωνα, χωριό Γκολιάμ Ιζβόρ, Δήμος Σταμπολόβο Νεκρόπολη τύμβων, χωριό Τσάρεβα Πολιάνα, Δήμος Σταμπολόβο Βραχώδεις κόγχες Κοβάν Καγιά, χωριό Ντόλνο Τσερκόβιστε, Δήμος Σταμπολόβο Θρακικό συγκρότημα λατρείας «Παλαιόκαστρο» και Θρακικό φρούριο, πόλη Τοπόλοβγκραντ Υπολείμματα του φρουρίου Βίσεγκταντ, πόλη Τοπόλοβγκραντ Οχυρωμένη αρχοντική κατοικία από την Ελληνιστική εποχή, χωριό Κνιάζεβο, περιοχή «Τατάρ Μασά», Δήμος Τοπόλοβγκραντ Ρωμαϊκή οδός, χωριό Ίζβοροβο, περιοχή «Καλνταράμα», Δήμος Χάρμανλι Αρχαιολογικό συγκρότημα Κάσταρ Ρούμπρα, χωριό Ίζβοροβο, περιοχή «Καλέτο», Δήμος Χάρμανλι Ρωμαϊκή οδός, χωριό Οβτσάροβο, περιοχή Γκερένα, Δήμος Χάρμανλι Προϊστορική σχολή, πόλη Χάσκοβο Τύμβος του Αλεξάνδροβο (Θρακικό νεκροταφείο με τοιχογραφίες), χωριό Αλεξάνδροβο, Δήμος Χάσκοβο</p>
ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ	
<i>/από τις αρχές του δου μέχρι τα τέλη του 15ου αιώνα/</i>	
	<p>Φρούριο στην περιοχή «Χασάαρα», χωριό Στάλεβο, πόλη Ντιμίτροβγκραντ Μεσαιωνικό φρούριο «Λιουτίτσα», 6 χλμ. Δυτικά της περιοχής «Λάτζα», γρ. Ивайловград Μονή των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, πόλη Ιβάιλοβγκραντ Φρούριο «Μπιάλγκραντ» («Λευκή πόλη»), χωριό Γκουγκούτκα, Δήμος Ιβάιλοβγκραντ Μεσαιωνικό πύργο (Φρούριο Μπουκελόν), Χωριό Μάτοτσινα, περιοχή «Κούλατα», Δήμος Σβίλενγκραντ Μεσαιωνικό φρούριο, χωριό Μεζέκ, περιοχή Καλέτο, Δήμος Σβίλενγκραντ Βραχώδης εκκλησία, Χωριό Μάτοτσινα, περιοχή «Ντελί Καγιά», Δήμος Σβίλενγκραντ Βραχώδης εκκλησία, χωριό Μιχάλιτς, Δήμος Σβίλενγκραντ</p>

	<p>Μεσαιωνικό φρούριο, χωριό Ράμποβο, Δήμος Σταμπολόβο Τουρμπές, Χωριό Λιάσκοβets, Δήμος Σταμπολόβο Μονή της Αγίας Τριάδας, Δήμος Τοπόλοβγκραντ – χωριό Ούστρεμ Βραχώδης ναός η Εκκλησία, Δήμος Τοπόλοβγκραντ Μεσαιωνικό φρούριο Καλέτο, χωριό Ορλόβ Ντολ Εσκή Τζαμί (Τζαμί Τζαντίντ), πόλη Χάσκοβο Φρούριο Μάρσα, πόλη Χάσκοβο Μεσαιωνικό φρούριο, χωριό Κλοκότνιτσα, Δήμος Χάσκοβο</p>
	<p>ΝΕΩΤΕΡΗ ΕΠΟΧΗ</p>
	<p><i>/ τέλη του 15ου αιώνα - μέσα του 20ού αιώνα /</i></p>
	<p>Πύργος διανομής ύδατος, πόλη Ντιμίτροβγκραντ Πλατεία της Βουλγαρίας, πόλη Ντιμίτροβγκραντ Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου, πόλη Ντιμίτροβγκραντ Φρούριο «Μπλέσνα», στην περιοχή Καλέτο / Ντουρχάνα του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ Εκκλίσια των Ισαποστόλων Κωνσταντίνου και Ελένης, χωριό Κρέποστ, Δήμος Ντιμίτροβγκραντ Ορθόδοξος ναός του Αγίου Νικολάου του Θαυματουργού, πόλη Μεριτσελερι, Δήμος Ντιμίτροβγκραντ Μονή της Παναγίας, χωριό Ντόμπριτς, Δήμος Ντιμίτροβγκραντ Εκκλίσια του Αγίου Χαραλάμπους, χωριό Τσερνογκόροβο, Δήμος Ντιμίτροβγκραντ Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου, χωριό Γιάμπαλκοβο, Δήμος Ντιμίτροβγκραντ Εκκλίσια του Αγίου Γεωργίου του Νικηφόρου, χωριό Μπόντροβο, Δήμος Ντιμίτροβγκραντ Εκκλίσια του Αγίου Γεωργίου του Νικηφόρου, χωριό Γκόρσκι Ιζβόρ, Δήμος Ντιμίτροβγκραντ Εκκλησία του Αγίου Ιβάν της Ρίλας, χωριό Ντόμπριτς, Δήμος Ντιμίτροβγκραντ Εκκλίσια του Αγίου Γεωργίου, χωριό Μπροντ, Δήμος Ντιμίτροβγκραντ Εκκλησία του Προφήτη Ηλία, χωριό Μ. Ασένοβο, Δήμος Ντιμίτροβγκραντ Γέφυρα Αρτένσκι, γειτονιά «Λάτζα», πόλη Ιβάλιοβγκραντ Εκκλίσια της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, πόλη Ιβάλιοβγκραντ Αναγεννησιακό σπίτι-μουσείο του Μιρτσό Πασκάλεφ – «Πασκάλεβα κάστα», πόλη Ιβάλιοβγκραντ Εκκλησία του Αγίου Αρχαγγέλου Μιχαήλ, χωριό Ντόλνο Λούκοβο, Δήμος Ιβάλιοβγκραντ Εκκλίσια των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, χωριό Ντόλνο Λούκοβο, Δήμος Ιβάλιοβγκραντ Συλλογή μουσείου σε παλιό κρυφό σχολείο, χωριό Πλεβούν, Δήμος Ιβάλιοβγκραντ Θρακικό Μνημείο «Τα χωράφια του Ηλία», χωριό Γκλούμοβο, Δήμος Ιβάλιοβγκραντ Εκκλησία Αγίου Αναστασίου, Χωριό Μπελοπόλιανε, Δήμος Ιβάλιοβγκραντ Μνημείο – οστεοφυλάκιο, κορυφή Τσέρνι Ριντ, Δήμος Ιβάλιοβγκραντ Αρχιτεκτονικό μνημείο-οβελίσκος των πεσόντων κατά τον Βαλκανικό πόλεμο (1912) - στην κορυφή Σέινοβets, χωριά Βλατσο Πολέ και Μάλκο Γκραντίστε, Δήμος Λιουμπίμετς Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου, χωριό Μάλκο Γκραντίστε, Δήμος Λιουμπίμετς Θρακικό μνημείο. Παρεκκλήσι «Αγία Πέτκα της Βουλγαρίας». Μνημείο-σύμβολο «Θράκη χωρίς σύνορα"», πόλη Ματζάροβο, Δήμος Ματζάροβο Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου, χωριό Ντόλνι Γκλαβανάκ, Δήμος Ματζάροβο Εκκλησία του Αγίου Αρχαγγέλου Μιχαήλ, χωριό Σενοκλάς, Δήμος Ματζάροβο</p>

	<p>Εκκλησία του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου Θεσσαλονίκης, χωριό Μπορισλάβτσι, Δήμος Ματζάροβο</p> <p>Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου, χωριό Σουσάμ, Δήμος Μινεράλι Μπάνι</p> <p>Τζαμί, χωριό Κόλετς, Δήμος Μινεράλι Μπάνι</p> <p>Τζαμί, χωριό Μπογιάν Μπκξότεβο, Δήμος Μινεράλι Μπάνι</p> <p>Τζαμί, χωριό Καραμάντσι, Δήμος Μινεράλι Μπάνι</p> <p>Τοξωτή γέφυρα του Μουσταφά Πασά, πόλη Σβίλενγκραντ</p> <p>Εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής, πόλη Σβίλενγκραντ</p> <p>Εκκλησία της Αγίας Τριάδας, πόλη Σβίλενγκραντ</p> <p>Εκκλησία της Θεοτόκου, Γειτονιά Ζλάτι Ντολ, πόλη Σιμεόνοβγκραντ</p> <p>Ναός του Αγίου Νικολάου του Θαυματουργού, πόλη Σιμεόνοβγκραντ</p> <p>Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου, χωριό Ζάλτι Μπριάγκ, Δήμος Σταμπολόβο</p> <p>Εκκλησία των Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, χωριό Σταμπολόβο, Δήμος Σταμπολόβο</p> <p>Εκκλησία των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, χωριό Τάνκοβο, Δήμος Σταμπολόβο</p> <p>Εκκλησία του Αγίου Ηλία, χωριό Τσάρεβα Πολιάνα, Δήμος Σταμπολόβο</p> <p>Παραεκκλησία του Αγίου Γεωργίου, χωριό Τσάρεβα Πολιάνα, Δήμος Σταμπολόβο</p> <p>Παραεκκλησία της Αγίας Τριάδας, χωριό Ζάλτι Μπριάγκ, Δήμος Σταμπολόβο</p> <p>Δημοτικό Ιστορικό Μουσείο, πόλη Τοπόλοβγκραντ</p> <p>Εκκλησία της Θεοτόκου, πόλη Τοπόλοβγκραντ</p> <p>Συλλογή μουσείου, χωριό Ράντοβετς, Δήμος Τοπόλοβγκραντ</p> <p>Η Πηγή της «Μπελονόγκατα», πόλη Χάρμανλι</p> <p>Η καμπουρωτή γέφυρα, πόλη Χάρμανλι</p> <p>Εκκλησία του Μέγα Αθανασίου, πόλη Χάρμανλι</p> <p>Καραβάν σαράι, πόλη Χάρμανλι</p> <p>Εκκλησία των Αγίων Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ, και τοιχογραφίες και ξυλόγλυπτα, πόλη Χάσκοβο</p> <p>Εκκλησία της Κοίμησης Θεοτόκου και ξυλόγλυπτα, πόλη Χάσκοβο</p> <p>Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου, πόλη Χάσκοβο</p> <p>Αρμενική Εκκλησία «Σουρπ Στεπάννος» (του Αγίου Στεφάνου), πόλη Χάσκοβο</p> <p>Τσαρσί Τζαμί, πόλη Χάσκοβο</p> <p>Ο παλιός πύργος ωρολογίου, πόλη Χάσκοβο</p> <p>Περιφερειακό Ιστορικό Μουσείο, πόλη Χάσκοβο</p> <p>Το Σχολείο του Κύρκοβο, πόλη Χάσκοβο</p> <p>Θέατρο «Ιβάν Ντίμοφ», πόλη Χάσκοβο</p> <p>Τοποθεσία του Πανηγυρίου του Ουζουντζόβο, χωριό Ουζουντζόβο, Δήμος Χάσκοβο</p> <p>Το Σπίτι του Τσορμπατζή Πασκάλ, πόλη Χάσκοβο</p> <p>Το Σπίτι του Τσορμπατζή Ντιμιτράκ, πόλη Χάσκοβο</p> <p>Το Σπίτι του Μπογιατζή Ογλού, πόλη Χάσκοβο</p> <p>Η εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου (η εκκλησία του Ουζουντζόβο), χωριό Ουζουντζόβο, Δήμος Χάσκοβο</p> <p>Αγία πηγή και παραεκκλησία της Αγίας Άννας, χωριό Τρακίετς, Δήμος Χάσκοβο</p> <p>Ο Τουρμπές του Οσμάν Μπαμπά, χωριό Τεκέτο, Δήμος Χάσκοβο</p>
	ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
	<i>/ από τα μέσα του 20ού αιώνα μέχρι τις μέρες μας/</i>

Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Πρωώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΦΙ αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.

Ιστορικό Μουσείο, πόλη Ντιμίτροβγκραντ
Σπίτι-Μουσείο του Πένιο Πένεφ, πόλη Ντιμίτροβγκραντ
Πινακοθήκη, πόλη Ντιμίτροβγκραντ
Δημοτικό Δραματικό Θέατρο «Απόστολ Καράμιτεφ», πόλη Ντιμίτροβγκραντ
Αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα στην λεοφόρο «Τρέτι Μάρτ», πόλη Ντιμίτροβγκραντ
Αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα της κεντρικής περιοχής της πόλης, πόλη Ντιμίτροβγκραντ
Ανοιχτή γκαλερί, χωριό Κρέποστ, Δήμος Ντιμίτροβγκραντ
Εθνογραφική Συλλογή «Ντιάκο Πένεφ» στο αναγνωστήριο «Προσβέτα-1896», πόλη Μεριτσλέρι, Δήμος Ντιμίτροβγκραντ
Ο χριστιανικός σταυρός, χωριό Κρουμ, Δήμος Ντιμίτροβγκραντ
Δημοτικό Ιστορικό Μουσείο – Ιβάιλοβγκραντ, πόλη Ιβάιλοβγκραντ /2009/
Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, χωριό Μινεράλι Μπάνι, Δήμος Μινεράλι Μπάνι
Εκκλησία του Αγίου Νικόλα, χωριό Σαρνίτσα, Δήμος Μινεράλι Μπάνι
Ιστορικό Μουσείο, πόλη Σβίλενγκραντ
Μνημείο των ηρώων πολέμου, πόλη Σβίλενγκραντ
Εθνογραφικό Μουσείο, χωριό Ζάλτι Μπριάγκ, Δήμος Σταμπολόβο
Ιστορικό Μουσείο, πόλη Χάρμανλι
Μνημείο της Θεοτόκου, πόλη Χάσκοβο
Μνημείο «1000 χρόνια Χάσκοβο», πόλη Χάσκοβο
Το καμπαναριό, πόλη Χάσκοβο
Το ηλιακό ρολόι, πόλη Χάσκοβο
Μνημείο του Φθόνου, πόλη Χάσκοβο
Πινακοθήκη – Χάσκοβο, πόλη Χάσκοβο
Πινακοθήκη «Φόρουμ», πόλη Χάσκοβο
Μουσείο Θρακικής Τέχνης, Χωριό Αλεξάνδροβο, Δήμος Χάσκοβο
Παραδοσιακό δωμάτιο, χωριό Κνιζόβνικ